

KÜLTÜR ŐEHİRİ URFA

Sanat, Edebiyet ve Düşünce

Mehmet Kurtoğlu

T.C.

ŞANLIURFA VALİLİĞİ

ŞANLIURFA İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI

ŞEHİR KİTAPLIĞI DİZİSİ: 4
ISBN 975-585-573-4

Yayın Koordinatörü
Selami Yıldız

Yayın Danışmanı
Yard. Doç. Dr. Cihat KÜRKCÜOĞLU

Tashih
Hasan AKÇAY
Ali SÖZER

Kapak Tasarım
Sibel ARBAK

Kapak Fotoğrafları
Mustafa AYATAÇ
Nihat KÜRKCÜOĞLU
Müslüm C.AKALIN Arşivi

Yayın Hakkı
Bu eserden iktibas yapılırken dipnot veya bağlaç usulü
kaynak gösterilmeden yararlanılamaz

Kitabın Hukuki Sorumluluğunun Tamamı Yazarına Aittir

Baskı-Cilt
Atalay Matbaacılık/ANKARA

Yapım
Navi Medya
0 312 446 0461 pbx
2009/ANKARA

MEHMET KURTOĞLU

1969 yılında Urfa’da doğdu.Urfa İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. HRÜ Meslek Okulu İnşaat Bölümü’-nü ve A.Ü. Sosyal Bilimler bölümünü bitirdi. Çeşitli memuriyetlerde bulundu. Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Yardımcısı olarak görev yaptı.

Yazı ve şiirlerini Yedi İklim, Bizim Ece, Harran, Şanlıurfa Memleket Dergisi ile Bölgesel GAP Olay ve GAP Gündemi gazetelerinde yayımlandı. Helezon (2 Sayı), Yaz-gı (10 sayı) ve Seyir Kültür Sanat dergilerini bir grup arkadaşıyla çıkardı. Suriye, Ürdün, Mısır gezilerini “Ruhumu Kuşatan Şehirler” adıyla kaleme aldı. Kırım’-da yapılan “Türkçe’nin Uluslar arası Şiir Şöleni’ne katıldı. Seyir Kültür Sanat Dergisinin editörlüğünü yapmakta olan yazar, Türkiye Yazarlar Birliği Şanlıurfa Şube Başkanlığını yürütmektedir.

Yayımlanmış Eserleri:

Bana Kendini Anlat, Şiir,Yaz-gı Kitaplığı, Adana.1998
Hafızasını Kaybeden Şehir, Deneme, TYB Şanlıurfa Şubesi Yay.Urfa.1999
Gurbeti olmayan Diyar, Şiir, TYB Şanlıurfa Şubesi Yay.Urfa.2000,
Urfa Efsaneleri, Araştırma Kent Yay.İst., 2005 (2. Baskı)
Çağa Küsen Leyla, Şiir, Rehavi Sanat Yayınları,2005,
Ben Kendimden Yanayım, Deneme,Ares Yay.İst.2005
Kültür Şehri Urfa, Araştırma, Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yay.2006,

İÇİNDEKİLER

TAKDİM

ÖNSÖZ

I) GİRİŞ

II) SANAT VE EDEBİYAT

A) ROMA ve BİZANS DÖNEMİ (116-639)

1. Bu dönemde Yaşamış Sanat ve Edebiyatçılar
2. Sonuç

B) İSLÂMİYET DÖNEMİ (639-1516)

1. Bu dönemde Yaşamış Sanat ve Edebiyatçılar
2. Sonuç

C) OSMANLI DÖNEMİ (1516-1923)

1. Osmanlı dönemi Sanat ve Edebiyatçılar
2. Sonuç

D) CUMHURİYET DÖNEMİ (1923-2005)

1. Cumhuriyet Dönemi, İlim, Sanat ve Edebiyatçıları
2. Sonuç

E) URFA OKULU

F) HARRAN OKULU

1. Harranlı Erkek Alim ve Düşünürler
2. Harranlı Kadın Alim ve Düşünürler

III) PLASTİK SANATLAR

A) İSLAM ÖNCESİ PLASTİK SANATLAR

B) İSLAMİ DÖNEM PLASTİK SANATLAR

1. Hüsn-ü Hat Sanatı
2. Fotoğraf ve Resim Sanatı
3. Cumhuriyet Dönemi Urfalı Ressamlar

IV) URFA'DA TİYATRO

1. Urfalı Tiyatro Yazarları ve Oyuncuları
2. Sonuç

V) URFA'DA SİNEMA

1. Urfa'da Çevrilen Filmlere Genel Bakış
2. Sinema Salonları
3. Urfalı Sinema Sanatçıları
4. Urfa'da Çevrilen Filmler

VI) EDEBİYATTA URFA

VII) KAYNAKÇA

TAKDİM

Şanlıurfa, 11.500 yıllık tarihi geçmişi, coğrafi konumu, ticari İpekyolu üzerinde olması, Doğu ile Batı arasında ve kavşak noktasında bulunması şehrin stratejik öneminin yanı sıra din, kültür ve medeniyetlerin buluştuğu bir çekim merkezi olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı tarihi gelişim sürecinde, üzerinde birçok bağımsız devlet ve beylik kurulmuş ve birçok uygarlığa beşiklik etmiştir.

Tarih boyunca dünyanın en verimli toprağına sahip Şanlıurfa, bu yönü ile bir tarım şehri olmuştur. Şehrin bu birikimini göz önünde bulunduran Türkiye Cumhuriyeti, tarihinin sürdürülebilir en büyük projesi olan GAP'ı uygulamaya sokmuş ve Atatürk Barajı ile Şanlıurfa'yı ticaret ve kültürün yanında bir de tarım ve sanayi şehri yapmıştır.

Şanlıurfa, çok tanrılı inançların yanı sıra birçok peygamberi bağrından çıkarmış, birçok peygamberin uğrak yeri olmuş ve bu yüce insanlara ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Üç semavi dinin ata olarak kabul ettiği Hz İbrahim bu topraklarda doğmuş, Hz İsa bu şehri kutsamış ve bu yüzden şehir, "İnançlar Diyarı" ve "Peygamberler Diyarı" olarak anıla gelmiştir. Özellikle Hz. İbrahim ve Hz. Eyyub peygamber ile özdeşleşmiştir.

Şanlıurfa, Urfa Akademisi ve tarihi Harran Üniversitesi'nden yetişen âlimlerin eserleri ile Batı Medeniyeti'nin oluşumuna büyük katkı sağlamış ilim, felsefe ve sanatta modern Batı Düşüncesini etkilemiştir... Şanlıurfa, sahip olduğu kültürel mirası ile kültür ve inanç; Karacadağ Kayak Merkezi ile kış; Karaali Kaplıcaları ile termal; Atatürk Barajı'nda yapılan su sporları ile turizmi çeşitliliği açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğümüzün 2006 yılında projelendirdiği "Şehir Kitaplığı Dizisi" yayınları kapsamında yayınlanan "Kültür Şehri Urfa" adlı bu çalışmaya emeği geçenlere teşekkür eder, başarılar dilerim.

Yusuf YAVAŞCAN

Şanlıurfa Valisi

ÖNSÖZ

Uzun bir geçmişe sahip olan Urfa'nın kültür, sanat ve edebiyatını konu alan bir çalışmanın tek bir kitaba sığmazı elbette düşünülemez. Bu çalışmanın içinde, edebiyattan plastik sanatlara, sinemadan tiyatroya, dahası Urfa ve Harran okullarına varıncaya kadar birçok konu üzerinde durulmaktadır. Aslında her biri, ayrı bir alan çalışması gerektiren bu konuların bir arada sunulması bir yönüyle bir bütünlük sağlarken, diğer yönüyle de bizi sınırlamaktadır. Buna rağmen, bu çalışma geniş bir arşiv taraması, sayısız okumalar sonucu kaleme alındığı ve yedi yıl gibi uzun bir sürede hazırlandığı unutulmamalıdır.

Bu çalışma yalnızca sanat, edebiyat, felsefe, ilim adamlarını tanıtıcı ve onlar hakkında bir takım bilgiler veren tezkire kitabı değildir. İlk çağdan günümüze sanat, edebiyat, kültür hayatımız üzerine bir inceleme ve araştırma kitabıdır. Daha açık ifadeyle bu şehrin kültür ve sanat olarak nerede durduğunu gösterme çabasıyla kaleme alınmıştır. Ayrıca bu gün hep geri kalmışlığı, cahilliği ve kabalığı ile gündeme getirilen Urfa'nın, geçmişte nasıl bir birikime sahip olduğunu göstermesi ve şehir kültürü açısından önemli olduğunu düşünüyorum.

Çünkü bu kitap; geçmişte Oxford ile aynı düzeyde iki Üniversitesi olan bir şehrin kültürel hikâyesini anlatmaktadır. Zira tarihi Urfa Üniversitesi ve Harran üniversitesi ile bu şehir; İslam âleminde ve Avrupa'da din, sanat, edebiyat ve felsefe'de yepyeni ekoller doğurmuş, değişim ve dönüşümün öncülüğünü yapmıştır. Urfa gibi böylesine köklü ve zengin bir şehrin, kültür ve sanatını çalışmak, dahası geçmişte yarattığı muhteşem bir medeniyetin izlerini sürmek elbette kolay değil. Âcizane sınırlı imkânlar ve kaynaklarla ancak bu kadarını gerçekleştirebildik... Bu çalışmayı yaparken en çok sıkıntı çektiğim konuların başında ise henüz oluşmamış olan bir Urfa arşivi eksikliği... Urfa'nın özellikle İslami dönem ve Osmanlı dönemini içeren kaynakların bulunmaması bizi, elimizdeki birkaç eserle yetinmeye zorlamıştır. Bu tür çalışmaların daha sağlıklı yapılabilmesi için İslam ve Osmanlı dönemini içeren kaynakların bulunup günümüz Türkçesine çevrilmesi artık bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yine bana göre Urfa, kültürel anlamda arkeolojik kazısı yapılmamış bir şehirdir. Daha çok folklorik çalışmaların revaç bulduğu günümüzde, Urfa'nın geçmiş zengin kültürü üzerine ciddi bir araştırma ve sosyo-kültürel inceleme henüz yapılmamıştır. Bu çalışma sırasında tespit ettiğim en önemli şey, Urfa üzerinde araştırma yapıldıkça ve duruldukça insanlara yepyeni ufuklar ve imkânlar sunan büyük bir birikim mevcut...

Kültürel anlamda Cumhuriyet Dönemi Urfa'sına baktığımızda yine yazılı kültürden daha çok sözlü kültürün hâkim olduğunu ve bu yüzden yazılı kaynak eksikliğini görürüz. Bu anlamda Cumhuriyet dönemi Urfa'da sanat, edebiyat ve ilim adamlarının tümüne ulaştığımızı söyleyemeyiz. Ancak ulaşabildiklerimizi buraya aldık. Yine Urfa'da şair ve yazar o kadar çoktu ki, bunların tümünün biyografisine burada yer vermek mümkün değildir. Çalışmamızın sınırlı olması nedeniyle sanatsal olarak belli bir seviye tutturmuş olanların biyografilerine kısaca yer verdik. Bazılarının da isim, doğum ve ölüm tarihlerini vererek kayıt altına almış olduk.

Bu çalışmamı yapmam için beni teşvik eden A.Cihat Kürkçüoğluna, bilgi ve dokümanlarını benimle paylaşan Müslüm C.Akalın, A.Rezzak Elçi, Selami Yıldız ve Cemal Elçi'ye, yoğun çalışmalar içersinde olmasına rağmen bu kitabın tashihine zaman ayıran şair-yazar dostum Hasan Akçay ve Ali Sözer'e, yayınlanmasını sağlayan Şanlıurfa Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne şükranlarımı sunarım.

Mehmet KURTOĞLU

Mayıs 2009

SANAT VE EDEBİYAT

D) GİRİŞ

Dünya haritasına baktığımız zaman coğrafik olarak belli yerlerde bulunan özel şehirler vardır. Bu şehirler, aynı zamanda merkez şehirlerdir. Tarihin nabzını tutmuş, insanlığa yol göstermişlerdir. Bir Akdeniz Kültürü, bir Anadolu Kültürü, bir Greko-Romen Kültürü dahası bir İslâm Kültürü, bu dünya haritasında yer alan birkaç merkez şehirden hareketle oluşmuştur. Atina, Roma, İskenderiye, Mekke, Medine, Kudüs, Bağdat, Şam, Halep, İstanbul ve Urfa .. Medeniyet dediğimiz gerçek, işte bu şehirlerden çıkmış, dönüşümlü olarak yer değiştirmişlerdir. Peygamberler şehri olarak bilinen Urfa'nın, yukarıda anlattığımız manada bir konumu vardır ki, din ve medeniyetlerin çıkış ve uğrak yeri olmuştur. Bu yüzden tarihin her safhasında ilgi odağı olmuş, sanat, edebiyat, düşünce ve tarihte çok önemli işlevler görmüştür.

Özellikle kültür tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan Urfa, dün olduğu gibi bugün de sanat ve edebiyatı nesilden nesile devam ettiren bir geleneğin temsilcisidir. Geçmiş çok eskilere dayanan bu şehrin, 2000 yıllık yazılı tarihi hatırlanırsa, buradaki sanat ve edebiyat ortamının ne kadar köklü ve sağlam temellere oturduğu daha iyi anlaşılır. Tarih boyunca Urfa'da , farklı din ve ırklar bir arada yaşadığından birçok kültür ve medeniyetin izlerini buralarda bulmak mümkündür. Çoğulcu bir yapıya sahip olan Urfa, oluşturduğu kültürel kaynaşma ile dünyanın ilgisini çekmiş ve halen de çekmeye devam etmektedir. Özellikle tarih boyunca çeşitli milletlerin istilasına uğrayan Urfa, kendine mahsus özelliklerinden hiçbir şey kaybetmeden, gelen kültürleri içinde eritmiş, bugün yüksek sesle seslendirilen çoğulculuğun örneğini yüzyıllar önce vermiştir. Urfa'nın halim selim dediğimiz güzel huylu insanının candan ve samimi davranışı, tarihten gelen bir özellik olup sanat ve edebiyattan beslenmiştir. Çünkü sanat ve edebiyat, kabalığı ve sivriligi kabul etmeyen, ruha ve gönüllere hitap eden bir dal olduğundan Urfa'ya gelen kültürler, kaba ve sivri yanlarını atmış, zaman içersinde şehrin kültürel yapısına uyarak, sanat ve edebiyat açısından çok önemli eserler bırakmışlardır.

Yine bu şehir medeniyeti, Hıristiyanlığın doğuşu açısından önemli olduğu kadar, bu dinin kültürel birikimini oluşturması bakımından da üzerinde durulmaya değer bir öneme sahiptir. Ayrıca İslâm'ın fethiyle Müslümanlaşan bu toprak, dünya kültür tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Yahudi, Hıristiyan, Müslüman ve Sabii alimlerin bir arada ders verdiği Harran Üniversitesi, şöhretini işte bu çoğulcu dönemde yakalamıştır. Urfa ve Harran Okulu dediğimiz felsefi ekollerin çıkışı, tercüme hareketleri, kültürel bir canlılık getirerek Urfa'nın sanat ve edebiyat açısından en parlak dönemini oluşturmuştur. Bugün gözle görülen bu kültürel zenginlik ve edebi gelenek, ilhamını bu tarihi birikimden almış ve günümüze kadar taşımıştır.

Kültür ve medeniyetin gelişiminde kütüphanelerin yeri ve önemi oldukça büyüktür. Bu anlamda Urfa ve Harran ilk kütüphanelerin kurulduğu şehirlerdir. Harran Arşiv Kütüphanesi, Sultantepe Kütüphanesi, Urfa Akademisi (Edessa) Kütüphanesi tarihi süreç içinde büyük işlevler gören önemli kütüphanelerdir. Yine arkeolojik kazılarda elde edilen Harran'daki Kültepe ve Mari Tabletleri; geç Asur dönemine ait Sümerce ve Akadca yazılmış 800 civarındaki Sultantepe Tabletleri, Harran ve Sultantepe Kütüphanelerinin varlığını ortaya koymaktadır. İlk büyük Hıristiyan kütüphaneleri Urfa'da kurulmuştur. Bu bağlamda Urfa Akademisi Kütüphanesi çok önemlidir. Ancak, şehre yapılan istilalarla bu kütüphaneler yok edilmiştir. Bölgede oluşturulan kütüphanelerin kültürel, dini ve stratejik önemden dolayı Harran ve sonradan gelişecek olan Urfa'da yoğunlaştığı söylenebilir. Yazılı kaynaklar göre, önyasa arşiv ve kütüphaneleri ile Yunan ve Roma kütüphaneleri esasen bu iki yerleşim yerinde oluşturulmuştur. Sahip olduğu zengin kaynaklar bugünkü batı medeniyetinin oluşumunda büyük katkı sağlamıştır.

İslam Medeniyetinin ilk döneminde Harran Kütüphanesi önemli bir merkez olmuştur. İskenderiye başta olmak üzere çeşitli yerlerden getirilen eserler Harran Kütüphanesine muhafaza edilmiştir. Kütüphanedeki, Latince ve Süryanice yazma eserlerin birçoğu, Harran'da yetişen âlimlerin tarafından Arapçaya çevrilmiş, batı medeniyetinin oluşumunda ve batı felsefesinin yorumlanmasında bu çevirilerden yararlanmışlardır. Osmanlı döneminde de kütüphanelere önem verilmiştir.

Ruha Sancağı Kütüphanesi, İbrahimiye Kütüphanesi, İhlasiye Kütüphanesi, Rahimiye Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, Rızaiye Kütüphanesi, Rızvaniye Kütüphanesi, Sakıbiye Kütüphanesi, Şehbenderiye Kütüphanesi, Haydariye Kütüphanesi, Nakibzâde Kütüphanesi, Hacı Mustafa Hafız veya Halil'ür-Rahman Kütüphanesi bu dönemin en önemli kütüphaneleridir.

Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamını kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Zira, yukarıda da belirttiğimiz gibi, çok dinli, çok kültürlü yapısından olsa gerek, edebiyat ortamı farklı din ve medeniyetlerden devamlı etkilenmiş ve beslenmiştir. Ayrıca sanat ve edebiyat ulusal çizgiler taşısa da, evrensel hitap ettiklerinden onları yeryüzünün ortak paydası olarak kabul etmeliyiz. Zira Yahudi, Hıristiyan ve Müslümanların birlikte yaşadığı bir toplumda edebiyat ve sanatın beslendiği damarın, coğrafyadan ve gelenekten kopuk olması mümkün değildir.

Bu anlamda Urfa, yüzyıllar boyu büyük sanat, edebiyat ve düşünce adamı yetiştirmiş bir şehirdir. Bu şehrin yetiştirdiği büyük insanları her şeyden önce din ve mezhep taassubunun üstünde görmeliyiz. Ancak Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamının daha iyi anlaşılabilmesi için dört ayrı başlık altında incelememiz gerekmektedir.

A) ROMA VE BİZANS DÖNEMİ (116-639)

1) GENEL BİR BAKIŞ

Romalıların hâkimiyetine girmeden önce, kendi başına bir şehir krallığı olan Urfa, putperestliğin hakim olduğu bir dönemden sonra Edessa Kralı V. Abgar Ukkama (Kara)'nın Hz.İsa'ya imanıyla Hıristiyanlığı kabul etmiştir. Daha önceleri putperest çizginin hakim olduğu sanat ve edebiyatın yerini, Hz.İsa'nın Kral V.Abgar'a gönderdiği mektupla Hıristiyanlıktan beslenen sanat eserleri almıştır. Özellikle Kral V.Abgar'a gönderilen mektup ve Hz.İsa'nın yüzünün çıktığı Kutsal Mendil (Hagion Mandylion), Hıristiyan sanatında yüzyıllarca etkisini sürdürmüştür. Süryâni Edebiyatı'nın beşiği olan Urfa, Hıristiyan inancının temellerinin oluşmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Zira Hz.İsa, göğe çekildikten sonra arkasında yazılı bir eser bırakmadığından dolayı, onun takipçileri bu boşluğu doldurmak için eserler yazmışlardır. Bunun sonucunda "Kilise Edebiyatı" doğmuştur. Bu dönemde Urfa'da doğup gelişen edebiyat, daha çok kilise etkisindeki bir edebiyattır. Burada şöhret bulmuş şair ve sanatçılara baktığımızda bunların, daha çok din adamlarından çıktığını görürüz. Yine bu Hıristiyan din adamları, felsefe, ilâhiyat, edebiyat alanında oldukça kendilerini yetiştirmişlerdir. Çok iyi hatip ve vaiz olan bu din adamları Hıristiyanlığın yayılması için çalışmışlardır.

Bugün kullanılan Süryânice, Doğu Aramca'nın Urfa'da gelişen ve konuşulan diyaleği olup, kaynağı ise Eski Mezopotamya'ya dayanmaktadır. "İsa'dan sonra II. yüzyıla birlikte Hıristiyanlığı kabul eden Assurlular, merkez Urfa olmak üzere, bu dille zengin bir edebiyat oluşturmuşlardır" Roma dönemi ve sonrasında Süryânilerin ortaya koydukları edebiyat çoğunlukla dinsel öğeler taşıyordu. Süryâni sanatçılar; ilâhiyat, felsefe, astronomi, tarih, mistisizm, şiir ve müzik konularında verdikleri özgün eserlerle büyük ilgi oluşturmuş, tüm Hıristiyanlık aleminde haklı şöhrete sahip olmuşlardır. Yine yazılan bu eserler, Atina ve Roma okullarındaki filozofların yazdıkları eserler gibi diyaloga ve öğretmen-öğrenci arasındaki konuşmaya dayanan bir üslûpla yazılmıştır. "Süryâniler ilim, kültür, sanat ve edebiyatta Yunanlıların talebeleri, Arapların da hocaları olmuştur." Roma döneminde yaşamış ve eserler vermiş sanatçılara baktığımızda dünyaca tanınan ünlü isimler olduğunu görürüz.

İlkçağlarda müziğe düşkün olan Urfalıların bu müzik aşkı yıllarca sürüp günümüze kadar gelmesine rağmen, Segal'ın yazdığına göre, edebiyata aynı saygı gösterilmiyordu. Bundan anlaşılıyor ki, avam arasında oldukça yaygın olan ve sevilen müzik kadar edebiyat pek ilgi görmüyordu. Ayrıca böyle bir toplumda yüzyıllarca süren bir sanat ve edebiyat daha çok seçkin ve aristokrat kişiler tarafından sahiplenilmiştir. Yoksa yüzyılları aşarak gelmesi mümkün değildir. Ayrıca o dönemlerde yazınsal etkinliğin olması, bu alanda yapılan çalışmaların günümüze kadar gelmesinde önemli rol oynamıştır. Urfa'daki bu sanat ve edebiyat ortamına, o dönemde yaşayan özellikle Urfa'da müziğin yerleşmesinde Bardaysan'ın katkısı çok olmuştur. Yazdığı şiirler ve yaptığı müzik, şehir halkı tarafından korunarak yaşatılmıştır. Kendisinden 200 yıl sonra genç aristokratlar tarafından benimsenmiştir.

Şiir ve müzik birbirini besleyen, insan üzerinde oldukça etkisi olan ve söylenildiği zaman ruha hitap eden sanat dallarıdır. Şiir ve müziğin geçmişi oldukça eskilere dayanmaktadır. Süryâni sanat ve edebiyatının beslendiği kiliselerde müzik ve ilâhilerin kaynağı Davut peygamberdir. Davut peygamber döneminde uygun görülen müzik, daha sonra oğlu Süleyman peygamber döneminde daha da çoğalmış, Hz.Davud'un kurduğu tapınakta toplam 14 koro oluşturulmuştur. Ayrıca Eski Ahid'de geçen Eyyup Kitabı ve Davud'un Mezmurları'nın şiir olduğu düşünülürse, şiir ve müziğin ne kadar önemli olduğu anlaşılır. Hıristiyanlığı kabul eden Süryâniler, ilim ve medeniyette ileri ve Assur müziğinin varisleri olduğundan Davud'un Mezmurları'nı sarsılmaz bir imanla okumuş ve bunlardan bölümler çıkararak ibâdet yapmışlardır. Şiir ve müziğin ibâdet dili olarak kullanılması Süryânilerin bu sanat dallarına ilgili ve alaka göstermesini sağlamış ve Klasik Süryâni Edebiyatı'na çok meşhur isimler kazandırmıştır.

Milattan önceki dönemlere dayanan Süryâni şiiri, ne yazık ki günümüze kadar ulaşmamıştır. Milattan önce putperestlik etkisindeki şiiri, Süryâniler Hıristiyan olduktan sonra yakmışlardır. Süryâni müziğinin düzeni, I. yüzyılda başlayıp IV. yüzyılda oldukça genişleyip XII. yüzyıla kadar canlılığını korumuştur. Söz konusu dönemde yaşayan şairlerin sayısı oldukça fazladır. Daha sonra bölgede yaşanan olaylardan dolayı sanat ve edebiyatta gerileme başlamıştır. I.yüzyıl ile XII. yüzyıl arasında yaşayan sanatçılar, besteledikleri manzum ve mensur ezgilerle, tarihin sayfalarında çok güzel anılar ve eserler bırakmışlardır.

Süryâni şiir düzeni; harfler ve noktalarla olmayıp hecelerle düzenlenen sözlere, Şiir düzeni kafiyesizdir. Yalnız IX. yüzyılın başlangıcında Arapların şiir üslubunun içine girmişlerdir. Bazı heceler kısa ve uzun olması şiir ölçüsünü bozmaz. Süryânice şiir ölçüsü beş temelden oluşur. Birinci temel, 3 heceden oluşur. Diğerleri 4, 5, 6, ve 7 heceden oluşurlar. Bütün Süryâni manzumları beş temel üzerine oluşurlar."

Süryâni filozof-şair Bar Madeni: "*Süryâni şairlerin tanrısal ilhamlarla yazmış oldukları felsefi şiirler, her döneme uygun olup onur, yücelik ve ihtişam dolu entellektüel şiirlerdir. Şu anda sahip olduğumuz inanç, erdemlik ve izlediğimiz Tanrı yolu bile, bu şiir bahçesinin eşsiz güzellikteki solmaz çiçeklerindedir. Bu güzel şiirler, canlı varlıkların lütfü dolu güzel esintilerinden etkilenmiş, nur ve azizlikle tutuşarak bu tatsız dünyaya inmiştir. Boşlukta olan kişileri de, kendi güzel yaşantısından hoşnut bıraktıktan sonra tekrar eski yerine geri dönmüştür.*

Fakat o eşsiz güzelliklerin ve iyiliklerin etkisi halen kalbimizde ve öz varlığımızda yerleşmiş olup; kiliselerimizde, okullarımızda, medreselerimizde, saraylarımızda ve evlerimizde bizlerle birlikte saygı ve hoşgörüsüyle yaşamaktadır. İşte bu nedenlerden dolayı Süryâni şiirimize baktığımızda bütün bu üstün nitelikleri görmekteyiz.

Bütün bu anlattıklarımızla birlikte felsefi şiirimiz, maddenin en alt seviyesinden en üst seviyesine kadar canlarımızı yüceltenbu muhteşem özelliğini dile getirmeden geçemeyiz. Çünkü ruhani düşünceler, yüksek felsefi ideolojiler ve harika hikmetli fikirler içermektedir. Bu da derin ve büyük anlamlar taşımaktadır" dedikten sonra Süryâni şiirini üç kısma ayırır:

1. Felsefi şiirin birinci kısmı; hikmetli kasideler, şiirli anlatımlar (vaizler) ve inzivaya çekilmiş konuları içeren din ve ahlak konulu şiirlerdir. Bunlar 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar altın çağ yaşamışlardır. Bu şiirin öncülleri Nusaybinli Aziz Afram, Amidli Aziz İshak ve Suruçlu Aziz Yakup'tur.

2. Bu bölümde "mantıklı şiirler" yer alır. Bayrağını en küçük kişi bile taşıyabilir ve şiirin bilgeliğini istediği gibi kullanır, ama şiirli vahiy ne emretmişse onu yapmak zorundadır.

3. Bu bölüm ise, ruhun; ruhani vaziyetlerini, kökünü hayattaki yaşayışını, göklere sevgiyle yücelişini ve bu dünyanın günahlarından arındırılışıyla ilgilidir. Bu alandaki süvariler; filozof-şair Bar Madeni ile bilim adamı şair Bar Ebroyo'dur.

2) BU DÖNEMDE YAŞAMIŞ SANAT VE EDEBİYATÇILAR

Roma ve Bizans dönemi Urfa'da doğmuş, yaşamış, eğitim görmüş ve eserler vermiş isimlere baktığımızda, akla ilk gelenler şunlardır:

AZİZ ADDAY

Urfa'ya Hıristiyanlığı ilk getiren kişidir. I. yüzyılda Urfa'ya geldiği tahmin edilmektedir. Hıristiyan inancına göre yetmişlerden biriydi ve oniki Havari'den biri tarafından görevlendirilmiştir. Aslen Yahudi olan aday, Urfa'da'ki Yahudi Kolonisiyle ilişki kurmuş ve Hıristiyanlığın buraya yerleşmesini sağlamıştır. Onu Urfa okulunun kurucusu olarak görenler de vardır. Hatta eski Ahit'in ilk Aramice versiyonlarının Urfa'da yazılmıştır. Adday'ın Hıristiyanlığı yayılması için yaptığı çalışmalar çok geniş şekilde Hıristiyan kaynaklarında geçmektedir. Doğu kadim Hıristiyanlığı açısından Adday'ın Öğretisi büyük önem teşkil etmiştir.

BARDAYSAN

Putperest ve zengin bir Süryâni ailenin çocuğu olan Bardaysan'ın ailesi Erbil'den Urfa'ya gelip yerleşmiştir. 154 yılında Daysan Nehri (sonraları Karakoyun) kenarında doğduğundan Bardaysan (Daysan'ın oğlu) lakabıyla ünlenmiştir. Şehrin kralı VIII. Ma'nu'nun (saltanatı 139-163) oğlu Abgar ile beraber sarayda ciddi bir eğitim görerek yetişmiştir. Hıristiyan olduktan sonra 179 yılında Urfa Episkoposu Hystasp tarafından diyakoz olarak takdis edilmiştir. Ancak bir süre sonra metafizik ve astrolojik ilimlerle uğraştığından sapkınlıkla suçlanarak aforoz edilmiştir. Urfa'da barınamayan Bardaysan, Ermenistan'a kaçmak zorunda kalmıştır.

Dini ve felsefi fikirlerini, yazdığı kuvvetli şiir ve ilâhilerde ifade etmiştir. Bu şiirleri geniş halk yığınları üzerinde büyük etki bırakmış ve birçok taraftar kazanmıştır. Daha sonra taraftarları Bardaysan'ın şiirleri vasıtasıyla onun fikirlerini yayarak yeni bir mezhep kurmuşlardır. Eserleri imha edilmiş olduğundan dolayı fikirleri tam olarak tespit edilememiş ve tarihçiler onun hakkında değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazıları onun birden fazla tanrıya inandığını, bazıları üç zata ve üç doğaya, 366 aleme ve varlığı meydana getiren dört kainata inandığını, Musa ve diğer peygamberlerle konuşanın tanrı olmadığını, belki meleklerin reisi olduğunu,

Meryem'in ölümüne kabil bir gövde doğurmadığını, belki gövdenin şekil alan bir ruh doğurduğunu ve kıyame-ti inkâr ettiğini söylemişlerdir.

Süryânice ilk ilâhileri yazan Bardaysan, özellikle tarih ve felsefe konusunda eserler vermiş, çok güçlü şiirler yazmıştır. İlahiyat ve felsefeden beslenen şiirleri, yaşadığı dönemde oldukça etkili olmuştur. Kendine özgü bir şiir dili oluşturmuştur. En ünlü kitabı "*Ülkelerin Kanunları Kitabı*" dır. Bu kitabında insanın özgürlüğü üzerinde duran Bardaysan, tabiat, kader ve irade üzerinde kafa yormuştur. Diyalog şeklinde olan bu eserinde, kaderin tanrı tarafından yıldızlara verildiğini söyleyerek, Sabiilik inancı etkisinde kaldığı görülür. Çağının fikir ve sanat adamlarını da etkileyen Bardaysan, aynı zamanda iyi bir müzisyendir. Kiliseye müziği sokmuş; felsefe ve İncil'den hareketle birçok ilâhi yazmıştır. Kilise müziğinin babası sayılan Bardaysan, sanatın birçok dalıyla uğraşmıştır. En meşhur olan yönü ise, düşünür, şair ve müzisyen olmasıdır. Süryâni Edebiyatına çok büyük hizmetler yapan Bardaysan, kilise tarafından aforoz edilmiştir. 222 yılında vefat etmiştir.

Bardaysan'ın "Ülkelerin Kanunları Kitabı"ndan bir örnek:

"Eğer sen, daha yaşlı insanlardan faydalı birşey öğrenmek istiyorsan....., ama (sen) öğrenmeyi (istiyorsan) onlardan birşey istemek sana fayda sağlamaz, ama onu istediğine dair ne kadar istekli ve arzulu olduğunu onlara inandırmak zorundasın ne istediğini sormayı bilmek güzel bir şeydir.

İnsanlar yapmaya muktedir oldukları hiçbir şey yoktur ki, onu yapmaya muktedir olmasın bizler taş gibi ağır birşeyi veya keresteleri veya diğer şeyleri taşımaya muktedir değiliz- bu ağırlıklar sadece beden gücüyle yapılabilen şeylerdir-veya kaleler inşa etmek, şehirler tesis etmek, bu şeyleri sadece krallar yapabilirler veya dümenli gemileri yürütmek-dümenin nasıl kullanılacağını sadece gemiciler bilir-veya toprağı ölçmek ve bölmek işini yapmak-sadece arazi mühendisleri bilir fakat biz, tanrının cömertliğine dayanarak herhangi bir insana, ruhu zevkle yapabileceği işlere, seve seve emirler vermişiz.

İyilik yapmak, kendini kötülükten sakınmaktan daha kolaydır. insanın yaratılışında iyilik vardır, bu nedenle insan iyilik yaptığında sevinir, ama kötülük düşman hareketedir ve insan kötülük yaptığında böylesine çirkin işler yaptığından dolayı üzülür ve tabiatında bozulmalar görülür....., hayvanın yaratılışı itibariyle aslan bal yer ve neticede bütün aslanlar et yiyicidir..... arı taşıyarak kendine bal yapar ve netice itibariyle bütün arılar bal yaparlar. Ve karınca yaz boyunca, onu kışın beslenmesinde kullanmak üzere kendi kendine erzak taşır ve netice itibariyle tüm karıncalar aynı şeyi yapar Ama insanlar bu tarzda yaratılmadılar; fakat insanoğlu bedensel işlevinde, tabiatıyla hayvanlar gibi, bir davranışa girdi ve insanların tıpkı hayvanların yaratılışı gibi akıllarına geleni, hür bir insan gibi ve tanrının sahip olduğu güç ve bir kopyası gibi yaptılar

Tanrı dilediğinde herşey bir engele uğramaksızın olabilir, onun büyüklüğüne ve kutsallığına karşı koyabilecek hiçbir şey bulunmaz

Dünyanın yeni oluşumunda, tüm kötü hareketler duracak ve tüm isyanların sonu gelmiş olacak ve ahmak inancı kabullenecek ve eksiklikler tamamlanacak"

NUSAYBİNLİ AZİZ AFRAM

Urfalı Hıristiyan Yusuf ile Diyarbakırlı Hıristiyan bir anadan M.S.285 yılında Nuseybin'de doğmuştur. 18 yaşında Urfa'ya gelmiş ve Urfa Okulu'nda öğrenim görmüştür. Öğretmen, şair, yazar ve iyi bir ilâhiyatçı olan Aziz Afram'ın en belirgin yönü şairliğidir. Şiirleri Süryâni şiirlerinin benzersiz örneği kabul edilir. Şiirlerini "mamre" ve "madraşa" adı verilen iki şiir tarzında yazmıştır. Mamre tarzı şiiri, kulağı bir şarkı gibi değil, konuşma dili gibi etkileyen, vezinli bir türdür. Madraşa adı verilen tarz ise, daha hünerli bir beste olup koro tarafından söylenir. Klasik Süryâni Edebiyatı'nın büyük ve ünlü şairi Afram'ın çok sayıda ilâhisi yanında 3 milyona yakın şiir cümlesi bulunmaktadır. Urfa Okulu'ndan mezun olmuş ve Urfa'da öğretmenlik yapmış olan Afram'ın bir de adıyla anılan şiir ölçüsü vardır. Afram'ın Urfa Okulu'ndan yetişmesi, bu dönemlerde (IV. yüzyıl) Urfa'nın kültür, sanat ve edebiyat açısından ne kadar ileri olduğu anlaşılır. Aziz Afram'ın ismiyle anılan ve nazım türünde en meşhur olan "**Aziz Afram ölçüsü**" 7 heceli bir temelden oluşur. Aziz Afram ölçüsüne göre, giriş ve sonuç dizelerinin (mısra) hepsi 7 heceden oluşur. Çünkü kasidelerin birçoğu bu ölçüye göre nazımlanmıştır. Aziz Afram'ın ölçüsü Arapça'da Bahr-ıl Tavil (uzun deniz) adıyla bilinmektedir. Afram'ın şiiri hakkında şair-filozof Bar Madeni şunları söylemektedir: "*Bütün şairlerimizin içinde en güzel şiir yazan ve besteleyen kişi Aziz Afram'dır. Herkesten çok üst bir seviyede tanrısal bir ilhamla şiir meşalesini elinte tutmaktadır. Süryâni dilinde, edebiyat ve ruhaniyet konusunda herkesin ilgi odağı haline gelmiştir. Onun şiirlerini okuduğumuzda, sanki bizi güçlü bir rüzgarın esintisinden kurtarıyor gibi görünmektedir. Bazen de cümlelerindeki anlamlı sözlerinden, sanki etrafımızda hoş bir koku yayılıyor gibi hissedilmektedir. Bu mistik olayı da dünyanın birçok güzellikleriyle kıyaslamak ve karşılaştırmak mümkün değildir. Bazen de onun şiirleri, okyanusun hırçın dalgaları gibi haykırır.*

Dalgaların çıkarmış oldukları bu ses tonu insanın kalbini korkuyla doldurur. Aziz Afram'ın hikmetli ve ruhsal şiirlerinin çoğu, en büyü kasidelerinde yazılmış olduğunu görüyoruz"

Ölümünden hemen sonra, yazdığı eserler birçok dile çevrilen Aziz Afram'ın, Urfa Okulu'ndaki hocalarla tanışması Tevrat'ın tefsirini yapması sonucu olmuştur. Tefsirini okuyanların hayrette kaldığı bu insan, daha sonra Urfa Okulu'nda ders vermiştir.

Aziz Afram, 325 yılında yapılan ıznik Konsülü'ne katılmış 318 ruhaniden biridir. Nusaybin Okulu'nda 38 yıl profesörlük yaptıktan sonra, Sâsânilerin saldırısından kaçarak Diyarbakır'a gitmiş ve orada bir yıl kaldıktan sonra Urfa'ya dönmüştür. Bu sırada Urfa Okulu ilim ve faaliyet yönünden oldukça gelişmiştir. Aziz Afram'ın ikinci gelişi üzerine Urfa Okulu'na "**İranlılar Okulu**" adı verilmiştir. Süryâni Kilisesine hizmetlerinden dolayı ona "*Süryânilerin Peygamberi*", "*Kilisenin Direği*", "*Kutsal Ruhun Harpi*" ünvanları verilmiştir. Ötürken öğrencilerine şu nasihatte bulunmuştur:

"İşte ölüyorum, zira hayatım sona ermiştir. iplik kopmak üzeredir, çıradan yağ tükenmiştir. acaba halim ne olacak ? Gece gündüz namaza devam edin. Zira çiftçi tarlasına önem verdiği ölçüde ürü-ne kavuşacaktır; diken yetiştiren tembellerin tarla-sına benzemeyin. isteğim gariplerin arasına gömülmektir. Beni dualarınızdan ayırmayın. Ey İsa'nın öğrencilerini göndererek ödüllendirdiği hikmet ve irfan kaynağı Urfa, bereketin daim olsun!" Aziz Afram, 9 Haziran 373 tarihinde Urfa'da ölmüş ve muhtemelen Halil-ür Rahman Gölü'nün kuzeybatısındaki Batı Kapısı yanında bulunan bir burcun yanına gömülmüştür.

Aziz Afram'ın nesirinden bir örnek:

"(Mide) boşalım yapmadığı zaman, midede soğuk ve ve ağır (yemeklerin) varlığının delilidir eğer yemek sindirilmiyorsa, sıvılaşmıyorsa ve sıvı hale gelmiyorsa (mide) onu atamaz soğukluk için hazmı zor yiyeceklerden kaçınmalı.

Bir doğrunun herhangi bir özelliği yoktur, atın sahip olduğu özdek gibi Ressamlar algılayarak yaptıkları ve aslına uygun bedenlerin resmedilmesinde herhangi birşey eklemesler veya çıkaramazlar ve ressamın algılamadan maddelerin aslına uygun resimleri yaptıklarında onların içinde özel renkler ve şekiller kullanılır Fakat bir problem karşısında (ressam) dilediği herhangi bir şeyi ekler veya çıkarır. ve o sorumlu tutulmaz. Sen iyice deney tiplerinin dağıtık maddeleri nasıl topladığını öğrenmelisin ve onları nasıl hareket ettirdiğini, keza yangın hortumlarını göz önüne almalısın ve bak sabit olmayan suyu nasıl serpip ileriye doğru attıklarını. Bundan başka kemerli su yollarını göz önünde tutmalı ve bak su sarnıçta nasıl toplanmış ve borular ve (ondan sonra) yükselmesi ve yükseltiyi zorlayarak en yüksek noktaya nasıl geldiğini Bak (hava) nalbantın ocağında veya bir kuyumcunun ocağında bir noktada toplandığında ileriye doğru kuvvetlice patlayarak gittiğini, çünkü o bir noktada yoğunlaşmıştı kendin için tekrar dene-eğer sen ağzını çok açıp ve avazın çıktığı kadar ses çıkarırsan, sesinin amacı olmaz ve zayıftır, fakat eğer sen dudaklarını dıştaki kenarları üzerinde sıkıştırır ve içteki dudak duvarı üzerinde az sıkıştırırsan ağzındaki geniş boşlukta sesini bir noktada toplayabilirsin, özellikle eğer sen sanatkâr-san, yukarıya değil aşağıya bak. Tekrar bir marangoza dikkat et- o tahtanın doğrusunu göz önüne aldığında o tahtanın doğruluğunu (görme gücü) doğru gözünü kırparak bakışını bir noktada toplar.

Bir insan doğrudan doğruya güneşe baktığında, eğer gözlerini korumak için ellerini gözlerinin üstünde bir yerde değilse, gözlerinin görme gücü (devamlı) bakmaya toplayama bir insan bir havzada toplanmış temiz suya baktığında suyun rengini gök renginde görür. Işınlr, cilalanmamış objeler veya maddeler üzerinde parlar ve yansır. Herşey aynaya düştüğü gibidir.sanki aynaya aittir, ama aslında o cisim aynaya ait değildir, ama ışınlar aynaya aittir, ona ait değildir sert maddeler biri diğerine çarptığında, kendi aralarında bir ses doğar- ve gözlemlenen ses kendilerinin içersinde bir ses görülmez, onların tabiatı, birbirleriyle çarptıklarında ses çıkarımlarıdır."

Aziz Afram'ın şiirinden bir örnek

"Tanrıdan İsa'ya tanrısal öz geldi

Onun mertliğine insanlığından

Onun rahipliği Melkisedek'ten

Ve onun krallığı Davud'un soyundan

Övüldü onun yalnlığı.

Misafirleriyle katıldı düğün yemeğine

Henüz yabanilik hızlıydı
Öğretti tapınağın kapılarında
Onun insanları gördü ölümünü sonunda
Övüldü öğreticiliği

Ahlaksız kimseyi küçümsemedi
Şu günah içindekilerden dönmedi;
Dürüstlük için çok sevindi
Fakat önerdi dönüşünü günahkârın
Övüldü onun merhameti.

Hastalığı ihmal etmedi
Sade birisine, onun sözü verildi
Ve indi yeryüzüne
O işini gördü yükseldi göğe
Övüldü onun gelmesi.

Sonra kim, efendim, seni karşılaştırır ?
Seyreden uyudu, büyük küçüldü
Temiz vaftiz edildi, ölenin hayatı
Kral utandı bütün onuru için
Övüldü senin ihtişamın.

Aziz Afram'ın şiirine ikinci bir örnek:

İlim ile ilgili

Ey Tanrı !
İlim seven kişiye ilim ver,
Ve güzel öğreten öğretmene de,
Egemenliğinde büyük yap.

Altını ölçülü bir miktarla kazanmaya çalış,
Ama ilmi sınırsız olarak öğrenmeye gayret et.
Çünkü altın sıkıntıları çoğaltır,
İlim ise, rahatlık ve hoşnutluk kazandırır.
Küçüklüğünde mütevazi ol ki,
İhtiyarlığında yücelebilesin.
Kendine iyi davranışlar kazandır ki,
Mutlu bir hayat yaşayabilesin.”

NARSAY

399 yılında sasanilerin kontrol ettiği bir bölgede doğdu. Altı yaşında yetim kaldı. Kefar mani Manastırında eğitim gördü. Daha sonra Urfa'ya yerleşti. Narsay'dan Urfa Okulunun başkanlığını ve müdürlüğü yönetmesini ısrarla istediler, çünkü onun ayarında başka bir kimse yoktu. Narsay onların bu isteğini red etmedi ve Urfa Okulunun yirmi yıl Rektörlüğünü yaptı. Profesörlerden oluşan bir çevirmen grubu oluşturdu. Antakya Okulunun Yunanca eserlerini özellikle Tarsuslu Diedor ve Teodor'un yorumlarını çevirdiler. Urfa'dan ayrılp Nuseybin'e giderek Nisibe Okulunu kurdu. 7 ve 12 hecelik 360 tane şiirsel eseri vardır. 502 yılında vefat etmiştir.

MABBUGLU FİLOKSEN

“On üç kaside yazmıştır. Üç tanesi “Hikmetler Kitabı” ve diğer on tanesi “Habibe Karşı Kasideler” dir. Uyumlu bir yazı tarzı vardır. Süryani nesir edebiyatının en mükemmellerinden biridir. Yirmi altı tane mektubunda dogmatik ve ruhsal konuları işlemiştir. Bu mektuplar içinde en dikkati çekenini ise Urfalı Patris'e yazdığı mektuptur” “Döneminin en verimli yazarından biri olan Filoksen'in yapıtları hem öz, hem biçim bakımından dikkate değerdir. Daha sonraki dönemin Süryani yazarları, Süryanice sözcük ve deyimlerin doğru kullanılmasını öğrenmek için onun yapıtlarını salık vermişlerdir. Süryanibilim alanında en tanınmış araştırmacı Assemani'ye göre o, Süryanice'yi en iyi ve en zarif kullanan yazarlardan biridir. Yapıtları çok çeşitli konuları kapsamakta olup hepsi düz yazıdır. Onun nazımla uğraştığı söylenemez; genellikle ona mal edilen tek şiir doğum günü ilahisi olasılıkla onun tarafından yazılmamıştır. Onun, bu konularla genel olarak ilgilenenler tarafından en bilinen, hiç olmazsa adı bilinen yapıtı, Eski Ahit'in sözcük anlamlarına bağlı kulınarak yapılan çevirisidir diyebiliriz. Bu çeviri onun gözeteme altında,korevek Poligarpe tarafından 508 yılına doğru yapılmıştır.” 523 yılında vefat etmiştir.

ETYEN BAR SUDAYLI

Urfa'da doğdumuştur. Suruçlu Yakup, Barşawmo ve Filiksinos ile aynı dönemde yaşamıştır. Gençliğinde Mısır'da bulunmuş ve burada panteist kurumlardan etkilenmiştir. Daha sonra Urfa'ya dönerek bunları yaymaya başlamıştır. Cehennem cezasının ebedi olmadığı, ifritlerin bir gün kurtulacağı fikrini savunmuştur. Suruçlu Yakup ve Filiksos ile fikirsel tartışmalara girmiş, daha sonra Kudüs'e gitmiştir.

Burada fikirlerine yakın Urigenişçi rahiplerle dostluk kurmuştur. Urfa'daki taraftarlarıyla yazışmalarını sürdürmüştür. Mektuplarını ve Kutsal kitabın çeşitli bölümleri üzerine mistik bir esinle yaptığı yorumları Filiksinos'un Abrohom'a ve Urfalı Oreste'ye yazdığı mektuplarda anlattığı kadarıyla bilinmektedir. Kendisine atfedilen bir kitap dolayısıyla Suriye'deki Diyonisiyosçu edebiyatı büyük ölçüde etkilemiştir. Orijenist öğretinin içine işlediği bu Urfalı keşiş, aşırılığın evrimleşmesini temsil etmiştir.Stefan Bar Sudayli, Urfa'da panteist mistisizmin bir türünü yaymaya çalışıyordu. Evagrenin eserleri dolayısıyla tanınır. Mistik yazının babası olarak bilinmektedir. Eserleri Hiyoreteosun Kutsal Kitabı diye bilinir. 543 civarında ölmüştür.

BARŞAWMO

Urfa Okulunda Diyofizitçiliği inatla savunanlar arasında en önemlisi hiç kuşkusuz, Barşawmo'dur.barşawmo, becerikliği ve enerjisiyle Pers kilisesinde Diyofizitçiliğin kalmasında en önemli rolü oynamıştır.40 yıl bu okulun tüm işlerini yürüttü.kiliseyle ilgili olmayan olaylarla da yakından ilgilendi. Urfa'ya gelişinden önceki yaşamı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bet-Qardo'da doğmuş ve mara adlı bir adamın kölesi olduğu belirtilmiştir. Urfa Okulunda bulunduğu yıllarda , okul fırtınalı günler geçiriyor. 412'den 435'e kadar Urfa Okulunun rektörü olan Aziz Rubula, Diyofizitçiliğin kökünü kazımak için uğraşıyordu. Barşawmo, Urfa'da bulunduğu bu yıllarda Diyofizitçiliği savunduğundan dikkatlara üzerine çekmiş ve 449 yılında tohplanan II: Efes konsili onun İbas ile birlikte sürgün edilmesine karar vermiştir. Nuseybin'e 449 veya 450 yılında gelen Barşawmo: “Bir kadın almanın, şehvetle kıvranmaktan daha iyi olduğunu” söylemiş ve herkese nikahlı karım diye tanıttığı bir metres edinmiştir. Ahlak düşkünü olan barşawmo'nun yüzündaen Pers kilisesinin onursuzlaştığı söylenmiştir. Barşawmo'nun yaptığı en faydalı iş olarak öğrencisi olduğu urfa okulu'nun yıkılması üzerine, bu okulu örnek alarak Nuseybin Okulu'nu kurması gösterilmektedir.

MEÇHUL URFALI

İ.Ö.132 yada 131 yılında başlayan Urfa vakayinamesinin yazarı belli değildir. Litaretüre Meçhul Urfalı olarak girmiştir. Metinden anlaşıldığına göre meçhul Urfalı ortodokstur. Bu eser 540 yılında meydana getirilmiştir. İlk yıllar çok kısa bilgiler veren bu eser, sonraki yıllarda git gide daha ayrıntılı bilgiler sunmuştur. Meçhul Urfalı tarihi olarak adlandırılan bu eser Süryani tarihi açısından kaynak bir eserdir. Meçhul Urfalı, Suruçlu Yakup ile aynı dönemde yaşamıştır. Adıyla özdeşleşen eserinde Suruç Yakup'tan bahsetmektedir.

Söz konusu kitabından bir bölüm: “Suruçlu mar Yakup bahsinde kaydettiğimiz gibi, Mar Yakup nutuklarını iradederken bir bunalım geçirmişti, dinleyenler (ne oluyor) deyince, “Diyarbakır’a gelecek afetler gözümün önünde canlandı” cevabını vermiştir. İşte bu seziş Yunani 817. M.S.560. yıllarında Diyarbakır halkının zihni sarsıntısı dillere destan olan olaylara dönmüştür. Ve bu hal sekiz ay sürmüş olup otuz bin kişinin ölümüne sebep olmuştur. Şöyle ki: İşte İranlı gelmek üzere, diye bağırarak kaçışmağa başlamışlardı. Bu kaçışan halkın bir kısmı mezarlıklarda toplanırken diğerleri kiliselerde, hamam oyunun oynar gibi birbiri üzerine tırmanıyor ve ibadet ettiklerine inanıyorlardı. Bu sarsıntı Tel Müzlet’e Viranşehir’e , Urfa’ya kadar yayılmıştır.”

DÖNEK JUSTİYEN’İN ROMANI

Dönek Justiyen’in Romani adıyla bilinen bu eser 6. yüzyılın başında yazılmıştır. Yazarı belli değildir. Urfalı bir rahip olduğu tahmin edilmektedir. Bu roman üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde konstantin’in ve oğullarının öyküsü,, ikinci bölümde Romalı Ewsebiyos’a Julien’in çektiği acılar, üçüncü bölümde ise Julien’in kısa süren imparatorluğu döneminde Jovien’in öyküsü anlatılmaktadır. Yazar hayalgücünü dizginsiz kullandığından tarihi açıdan hiçbir değeri bulunmamaktadır. Araştırmacılara göre yine de bu yapıt, Ortaçağda, ister Süryani ister Arap olsunlar, doğulu yazarların hayranlığını kazanmış ve Ebul Faraç gibi ciddi tarihçileri bile önemli ölçüde etkilemiştir. Edebiyat açısından bu yapıt, çok değerlidir, Helenist unsurların hiç karıştırılmadığı mükemmel bir Süryanice üslupla yazılmıştır.

HARRAN METROPOLİTİ ZEYTUNLU MAR ŞAMUN

634 yılında doğmuştur.. Midyat’ın Hapisnas köyünde doğmuştur. On yaşına kadar köyünde eğitim gördü. Daha sonra midyat’a gelmiş, burada şehrin yöneticileri ve etkin kişilerle diyalog kurmuş kendini sevdirmişti. 12.000 zeytin fidanını yetiştirerek bölgenin zeytin ve kandillerin yağ ihtiyacını karşıladığında adı zeytinlu olarak anılmıştır. İslam halifesiyle iyi ilişkiler kurmuş, M.S. 700 yılında iki kilise ve bir cami inşa etmiştir. Daha sonra Harran metropolitliğine atanmıştır.Mar Şamun, Urfa’daki Manilik mezhebinin fikrini savunuların, putperestlik ve Yahudiliğin tezini güdenlerin aleyhine olarak yaptığı dini tartışmalarla bunların çoğunu Hıristiyanlığın Süryani mezhebine çevirmiştir.726 yılında malazgirt’te toplanan Süryani ve Ermeni ruhanilerinden kurulmuş ruhani senatoya kendisinde bizzat katılmıştır. Dini kitapların yazdırılmasını teşvik etmiştir. 734 yılında vefat etmiştir.

HARRAN METROPOLİTİ TOMA

Kartmin mahastırı rahiplerindendir. Harran metropolitliğine atanmış ve M.S. 738 yılında ölmüştür.

SURUÇLU AZİZ YAKUP

451 yılında doğan Suruçlu Aziz Yakup, Süryânilerin en güçlü şairi olarak bilinir. Bizzat kendisine ait ve ismiyle anılan şiir ölçüsü vardır. XII. yüzyılda Süryâni Metropolitleri bar Hebraeus, Suruçlu’nun 760 kasidesi olduğunu kaydeder. Bunlar 12’lik vezinle yazılmıştır. Günümüze parşömen üzerine yazılmış 400 kadar şiiri ulaşmıştır.

Onun şiirini şair-filozof Bar Madeni şöyle tanımlar: "*Suruçlu Aziz Yakup, ilmi şiir hususunda Aziz Afram'dan sonra meşhur olan ikinci şairimizdir. Ahlak hususunda ve inzivaya çekilmiş konulardaki ilginç kasideleri ve vaizleriyle bizi hayrete düşürür. Özellikle hoş kokulu ve şaşırtıcı bahçesine girdiğinizde ve onun büyük denizinin derinliklerine daldığımızda, temiz bir ruh olduğunuzu hissedip, meleklerin ruhlarıyla beraber uçtuğunuzu ve ebedi gerçeklik yığıtleriyle olduğunuzu tasavvur etmekten kendinizi alamazsınız*"

Süryâni şiirinde Suruçlu Aziz Yakup diye bilinen ölçü, 12 heceli bir temel üzerine oturmuştur. Çünkü giriş, gelişme ve sonuç kısmındaki mısralar, 4 heceli olup ve üç unsurdan oluşmaktadır. Şiirlerini hep bu ölçüye göre nazımladığı için bu 12 hece ölçüsü de kendisine aittir. Ondaki sonraki şairler de, bu ölçüye göre manzumelerini (şiir) bestelemişlerdir. Arapçadaki munseriğ, reciz, ve hafif ölçülü şiirler, bu 12 hece ölçüsüne uyum sağlamaktadır.10 Bu dönemdeki sanat ve edebiyat ortamı hakkında Suruçlu Yakup şunları yazar: "*Dans, spor ve müzik, uyduruk masal taklidi, düşünceleri zedeleyen öğretiler, gerçek olmayan şiirler, rahatsız edici ve sıkıcı sesler, çocukları kendilerine çeken melodiler, düzenli ve büyüleyici şarkılar, ustalıkla bestelenmiş ilâhi şarkılar, Grekler tarafından çalınca bulunmuş (bestelenmiş) uyduruk ilâhiler..... (tiyatronun) meyveleridir.*"

Suruçlu Aziz Yakup'un Mektupları:

1. Mektup

"Sevgi altın gibidir, ama inanç inci gibidir. nereden geldin ey inci ? Sen ışığın gizlerinden daha iyisin. tüccarların istediği sensin, seni arayıp bulana kadar tatmin olamazlar

Değerli taş cevaplar, "ben ışığın kızıyım; benim içimde onun görüntüsü şekillenmiştir. Yüksekliği terkedip, uçurumun (Abis) derinliğine inmişim ve onunla temas etmişim. Gök kubbenin nesiyim; büyük döl yatağında doğmuşum. Benden önce şimşekler çaktı, gök gürültüsü benim yoldaşımdır, bulutlar alanları içinde beni korudular ve rüzgar taşıyarak beni getirdi, ışığın buğuları içinde örtüldüm. Babamın evinden aşağı indim, deniz benimle karşılaşmayı çok istiyordu ve beni kabul etti, içinde derinden kucakladı beni. Suda yıkandım ve benim güzelliğim bozulmamıştı, karanlık rahim bana delik açtı ve parlaklığım örtülmedi."

2.Mektup

(Aziz Yakup tarafından Edessalı Paulus'a gönderilmiştir)

"Güzelliğiniz eziyet görmemiş olsaydı, o güzellik ortaya çıkmayacaktı ve büyük onurunuz kırılmamış olsaydı siz, siz olmayacaktınız Şimdi benim efendim bütün topraklarda haz duyuluyor ve küçük bir cemaat memnundu, çünkü cemaatin başı, cemaatine geri dönüyordu ve tüm kiliseler meşale ışığıyla parlıyordu ve ilâhilerle ruhani bir hava estiriyorlardı. Ve cemaatin tümü bütün kalpleriyle iman eden imparatorun ve senin kudsiyetine dua ediyorlar Edessalı papaz sayesinde bizim imparatorun inancı dünyada bir güneş gibi doğması münasiptir. **İsa'nın ilk nişanlandığı şehir Edessa, her zaman faziletle dolu en büyük olması münasiptir.**"

"Putların Düşüşü Üzerine" adlı kitabından bir bölüm:

"Efendimizin günlerinde dünyaya büyük bir ışık görünmüştü ve ışığın görünmesiyle karanlıktaki alemlere neşe getirmiştir. Tanrının ışığında gölgeler yok olmuştur: gölgeler ondan korkmuşlardı, gölgeler biri diğerini yuttu, ölüp defolup gittiler. Dürüstlüğün saf güneşi.

Alemde Golgotha'da ortaya çıktı ve putperestliğin ışığını saf dışı etti.(Şeytan) Edessa'da ve Antakya'da diğer putlar ve Apollo'yu dikti. Nabu ve Bel'i (fazlasıyla) birçoğunu yerleştirdi. Şeytan, Sin ve Baalşamin ve Bar Nemre ve Mari'nin köpek yıldızları ve Tar'atha (ve) Gedlath tanrıçaları sayesinde Harran'ı doğru yoldan çıkardı. O Mabbog'u tanrıçaların rahiplerinin bir şehri yaptı. Tepelerin zirvesinde (şeytan) tanrıçalara saraylar yaptı.

Ve yüksek mekânlarda putlara boyalı tapınaklar (inşa etmişti) Bir tepenin üzerinde Hermes için bir sunak inşa edilmişti; bir vadiye Herakles (Vadi)si adı verilmişti ve bir başka yüksek yere de "Tanrılar Evi" adı verilmişti. Kurbanların kanıyla sulanmamış bir tepe ve tanrılar uğruna şarap dökülmeyen alçak (ova gibi yüksekliği az yerler) yer kalmamıştı, gençlerin birçoğu tanrılara kurban olarak veriliyordu ve bakire kızlar dışı putlar için kesiliyordu Güneş ve Ay ve Venüs yıldızının ve ışık verenlere Ve tanrılar şanlı, şöhretli koltuklarına kurulmuş kibirle bakar bir imajla, muazzam sütunlar üzerine oturtulmuştu ve rahipler ince uzun gömlek ile hoş elbiseler giyiyorlardı."

Şiirinden bir örnek:

Bir bebeğin yaşayabilmesi için,
Onu emziren kişiye ihtiyacı vardır
Dünyanın da ayakta kalabilmesi için,
Onu yaratana ihtiyacı vardır.
Eğer bir anne, bebeğini doğurduktan sonra
Onu terk edecekse,
Ondan doğmamış olsaydı
Onun için daha iyi olurdu.
Dünyanın yaratıcısı, dünyayı yarattıktan sonra,
Onu terk edecekse,

Onu başlangıçtan beri yaratmasaydı daha iyiydi.

Ne yaratıcı dünyayı,

Ne de anne çocuğunu bırakacaktır.

Eğer dünya yaratıcıyı unutacak olsa bile,

O, onu unutmayacaktır.

YAKUP BURDA'NA ya da ZANZALOS (VİRANŞEHİRLİ YAKUP)

Bizans'ın 536 yılından başlayarak giriştiği kıyımlar sonucu 543 yılına gelindiğinde Doğu Hıristiyanları din adamları bulmakta zorluk çekiyorlardı. Bunu farkedene Haris adındaki bir Gassani kralı, soruna çözüm bulmak için çalışmalara başlamış ve uzun zamandır çevrede ünü sayılan Yakup ile ilişkiye girmiştir. 543 yılında İstanbul'a giden Yakup, son derece kıvrak zekâsı ve ikna edici konuşmasıyla dikkatleri çekmiş. Yunanca ve Süryâniceyi mükemmel konuşmasıyla imparatoriçeyi büyülemiştir. Böylece kısa zamanda adının duyulmasını sağlamıştır. İstanbul'dan ayrılışından sonra birçok şehir ve ülkeyi dolaşan Yakup, Mısır'a kadar gitmiş, ömrü Süryâniliğin yeniden canlanması için seyahatlerle geçmiştir. Maceralı bir hayatı olan Yakup, seyahat etmekten ve kiliseler arasında yapılan fikir kavgalarından zaman bulamadığı için eser verememiştir. Yalnızca kendisinden kaldığı rivayet edilen bir Lütirciya (ayın kitabı) ile bazı mektuplar vardır.

Urfa'dan Yakup gibi çok renkli ve çok kültürlü bir şahsiyetin çıkması buraların kültürel zenginliğinin bir göstergesidir.

“Burda'na ya da Zanzalos lakaplarıyla tanınan Yakup, yaklaşık 500 yılı civarında Viranşehir'in kuzeyinde bulunan Gamaya köyünde doğmuştur. Babası Theofilos adında bir Süryâni papazıdır. Henüz 3 yaşında okula verilen Yakup, çok kısa zamanda kitabi Süryânice ve Yunanca'yı öğrenmiştir. Özellikle ilâhiyat konusunda köklü bir eğitim alan Yakup, yaşını doldurunca Ruhban mesleğine girmiştir. Daha sonra Fisilta Manastırı'na götürülerek, buraya adak olarak verilmiş; önce Şammas (diyakoz), sonra papaz (rahip sınıfından) olarak takdis edilmiştir. Bu safhadan sonra dağınık olarak yaşayan Monofizit Süryâni cemaatlerini ziyarete başlamış ve bu ziyaretler sonucu adını Haris b. Cebele ile imparatoriçe Theodora'ya duyurmuştur.

Tarih içerisinde Burda'na lakabıyla ünlenen Yakup'a bu lakap düşmanları olan Kadıköy Konsülü taraftarlarınınca hakaret kastıyla verilmiştir. Burda'na, Süryânice Bardato (semer) kelimesinden türetilmiştir. Gösterişe, süse ve dünya malına düşkün olmayan Yakup, bu yüzden giyimine önem vermezdi. Bu ismi almasında giyim tarzının etkili olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Zira hem gösterişe önem vermemesi hem de dikkat çekmemek için eski elbiseler giymesi, hatta yırtılan yerlere üst üste yamalar vurma, üzerindeki elbisesinin semer gibi kalın olmasını sağlamıştır. İşte bu yüzden Kadıköy taraftarları kendisine hakaret kastıyla semerli, yani eşek lakabını takmışlardır. Tibeloyo (Evrensel Metropolit) takdis edildikten sonra 35 yıllık akıl almaz enerjisiyle gece gündüz demeden diyar diyar dolaşması, yok edilmiş olan Süryâni Kilisesi'ni diriltmesi, düşmanlarının şimşeklerinin üzerine çekilmesinde etkili olmuştur. Patrik seçimi konusunda durum değerlendirmesi ve İskenderiyelilerin kendisine cephe almamaları için İskenderiye'ye gitmiş ve üçüncü günü 30 Temmuz 578'de vefat etmiştir.

Süryâni Kilisesi'nin ikinci kurucusu olarak bilinen Yakup'un hayatı, Süryâniler arasında efsanevi hadiselerle anlatılır. Hayatı boyunca 2 patrik, 27 metropolit (bir rivayete göre 87) ve 100 bin papaz, diyakoz, okuyucu vb. kişiyi takdis ettiği rivayet edilir.

Ayrıca Yakup'un Doğu Hıristiyan aleminde oynadığı rol, ona haklı olarak büyük bir şöhret kazandırmıştır. Bu yüzden Yakup'un hayatı ve faaliyetleri hakkındaki tarihi ayrıntıların çoğu, çeşitli yazarlar tarafından tespit edilmiş ve eserler halinde ortaya konulmuşsa da, bütün bu yazılanlar ve kaynaklar uyduruk ve masalımsı detaylarla doludur.”

TİTYANUS

“Miladi 110 yılı civarında Dicle vadisinde bulunan Hadyab'da (Erbil) doğmuştur. Zengin bir Süryani ailesinin oğludur. Ailesinin sağladığı imkanlarla değerli bir öğrenim gördü. Özellikle edebiyat ve felsefeye merak sardı.

150 yılında Roma'ya gitti. Orada Hıristiyanlığı kabul ederek devrin meşhur kilise babalarından Justin Marty'nin talebeleri arasına katıldı.

152 yılında Roma'dan Yunanistan'a geldi. Aynı sene burada kaleme aldığı "Uratyo Azigrikos" (Yunanlılara Hitap) adlı eserle Hıristiyanlığı, putperestlere karşı savundu. Tekrar Roma'ya döndüğünde bu kez Valentinus'un gnostik felsefesiyle mücadeleye girdi. Tityanus'un bu çalışmaları Hıristiyan dünyasında adının duyulmasına ve kilisede ünlenmesine neden oldu. Ancak Tityanus, bir süre sonra kilisenin sapkın kabul ettiği Enkratiler veya Absterainerler diye bilinen gnostik bir mezhebe yöneldi. Bu mezhebin esaslarının belirlenmesinde çok emeği geçtiğinden, adeta bu prensiplerin kendisi tarafından vaazedildiği kabul edilmiştir. Tityanus ve mezhebin hararetle savunduğu ve resmi kiliseye ters düşen fikirlerinin belli başlıları, "*Hangi candan olursa olsun et yemek, şarap içmek ve evlenmek haramdır. Adem günahattan kurtarılmıştır. İsa Mesih'in hakiki cesedi yoktur*" şeklinde özetlenmiştir. Tityanus ve taraftarları, komünyada şarap yerine su kullanınca, bu mezhepten oldukları anlaşıldı. Artık Roma'da kalamayacağını anlayınca 172 yılında Urfa'ya döndü. burada kendisini tamamen Süryâni Edebiyatı'na verdi.

O dönemde Süryâniler arasında Süryânice bir İncil yoktu. İlk defa Tityanus, Yunanca dört İncil'den derleyerek Hz.İsa'nın hayatını anlatan meşhur eseri *Diatessaron*'u meydana getirdi. Bu eser Süryâniler arasında Kanuni Kutsal Kitap olarak kullanılmaya başlandı. Ancak Urfa Episkoposu Paulus, Tityanus'un bu eserine karşı *Evangelion d'Mepharreshe* adlı bir eser kaleme alarak karşı çıktıysa da, halk *Diatessaron*'u kullanmaktan vazgeçmedi. Ancak bu eser, V. yüzyılda *Peşitta* olarak bilinen meşhur tercümenin Urfa Piskoposu Rabbula tarafından tamamlanmasından sonra önemini kaybetmiştir. Kilisece sapkın ilan edilerek aforoz edilen Tityanus, 180 yılında Urfa'da ölmüştür.”

Tityanus'un ömrünün en olgun ve verimli yıllarında Urfa'ya gelmesi, yine burada Hz.İsa'yı anlatan kitap yazması ve bu kitap dolayısıyla oluşan eleştiri ortamı bu dönemdeki edebiyat ortamını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca Roma'dan kaçıp Urfa'yı seçmesi, o dönemlerde Urfa'nın bir sanat ve edebiyat merkezi olduğunun açık bir delilidir. Tityanus, daha çok ilâhiyat konusunda nesir eserlere el atmıştır.

URFA PİSKOPOSU HİBA (İBAS)

Doğum tarihi bilinmeyen Hiba, Urfa Okulu'nda öğretmenlik yapmış, tercüme faaliyetlerinde bulunmuş bir Nesturi papazdır. Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde kiliseler arasında başlayan farklı görüşler dolayısıyla fikirsiz çekişmeler yaşanmıştır. Hıristiyanlıkta farklı düşünce ve inanışların bu dönemde oluştuğu ve yapılan konsüllerle şekillendiği bilinmektedir. Bir Nesturi papazı olan Hiba da, bu çekişmelerden payını almıştır. Öyleki, Hiba'nın fikirlerine değinmeden haksız yere yolsuzluk yaptığı ve kilisenin servetini mahvettiği gerekçesiyle şikayette bulundular. Bunun üzerine Rabbula tarafından Urfa'dan sürgün edilmiş ve daha sonra geri dönmüştür. Felsefi ekollerin tartışıldığı, farklı Hıristiyan görüşlerinin ortaya atıldığı bir dönemde yaşayan Hiba, Urfa İlahiyat Okulu'nu kurarak fikirlerinin yaygınlaşmasını sağlamış ve bu yüzden dikkatleri üzerine çekmiştir. Nesturiliğin yayılması için çalışan Hiba, kiliseler arasındaki tartışmalardan dolayı suçlanmıştır. Süryâni kaynaklarında yer alan Hiba'nın teolojik görüşleri, İsa'da iki doğa olduğu düşüncesi üzerine kurulmuştur. Hiba ile ilgili rivayetlerde, onun bir vaazında: "*Ben Mesih'in ilahlığını kısıtlıyorum. Eğer o nasıl ilah olduysa ben de olabilirim. Çünkü, o da benim doğamı aldı. Bu nedenle Yuhanna incili 'başlangıçta kelam vardı' der. Matta ise, Davud'un oğlu İsa Mesih'in Doğuş kitabı der. işte görüldüğü gibi bunlar, bir tane değil iki tanedir.*"

“Urfa Piskoposu Rabbula ölünce yerine Hiba, piskopos olarak tayin edilir. II.Efes Konsülü'nün ilk oturumunda başta Hiba olmak üzere Harran Piskoposu Daniel, Viranşehir Piskoposu Sofron ve diğer Nesturi piskoposlar görevden alınarak yerlerine yenileri atanmıştır. Kadıköy Konsülü'nde tekrar görevine dönen Hiba, Urfa Okulu'na Nesturiliği sokmuştur. Urfa Okulu'nun rektörlüğünü de yapan Hiba, Süryânice birçok çeviri yapmış ve talebe yetiştirmiştir. Bilinen çevirileri Porfirius'un ısağocisi ile Aristo'nun Hermenetikası'dır. Hiba, 458 yılında ölmüştür.”

AZİZ RABBULA

Halep yakınındaki Kınnesrin'de doğdu. Babası putperest, annesi ise Hıristiyan idi. Rabbula sahip olduğu bütün mallarını sattıktan sonra ailesini terk etmiş ve inzivaya çekilmiştir. Hayatının büyük bir bölümünü çile çekmekle geçiren Rabbula, 412 yılında Urfa Piskoposluğuna atanmıştır. Urfa Okulunun önemli simalarından biri olan Rubula, Kurallar adlı eserinin dışında, difizme karşı Yunan ve Süryanice olmak üzere birçok eser kaleme almıştır. Tağşefto (yalvarma, yakarma ve niyaz) denilen ilahi türünün de en önemli bestakarıdır.

Yine bu dönemde kiliseler arasındaki tartışmalarda taraf olan Hiba, Doğu piskoposlarının çoğu Kurilos'a cephe alırken, Rabbula onun safında yer almıştır. Birçok toplantılarda bulunmuştur. Özellikle İskenderiyeli Cyril'in çalışmalarını Süryanice'ye çevirmiştir. 436 yılında öldüğünde yerine Hiba atanmıştır.

LUNCIAN

"Hıristiyan dünyasında Antakya İlahiyat Okulu'nun ismini duyurması Luncian'ın başarısı sayesinde olmuştur. Luncian, Antakya Okulu'na gelmeden önce, Urfa ve Efes Okullarında eğitim görmüştür. Düşünceleriyle Samsatlı Paulus'u hedef aldığı için aforoz edilmiştir."

ANTAKYALI İŞHAK

Urfa doğumlu olup, ancak Antakya'da yaşadığı için Antakyalı olarak adlandırılan Aziz İshak, Roma İmparatoru Zenon döneminde yaşamıştır. Urfa Kilisesi'nde papazlık görevini sürdürürken Patrik II. Petrus Karsar'ın döneminde Antakya'ya yerleşmiş ve 460 yılında orada vefat etmiştir.

Diyarbakır'da yaşayan İshak, ilk yıllarını Urfa'da geçirmiş ünlü bir Süryani şairidir. Nusaybinli Aziz Afram'ın gözetimi altında tahsil görmüştür.

Ciltler dolusu çalışmaları bulunan ve çağdaşları tarafından benimsenip takdir edilen İshak'ın işlediği konular, zamanında oldukça önemsenmiştir. Puta tapanlara karşı verdiği ateşli nutuklar, vaazlar ve zamanının olaylarını içine alan özellikle 457 yılında İranlı bedevilerin yağmalarını anlatan eserler yazmıştır. Çalışmalarında o dönemdeki Urfa'nın kültürel ve sosyal yaşamını bulmak mümkündür.

Antakyalı İshak'ın çalışmasından bir örnek:

"Bizim aptal neslimiz, onların üzerinde hakimlik makamında oturan bir hakem gibi attığımız kötekte niçin gürültü patırtı yapmaya acele ederler ve niçin (öç) alma isteklerini elleriyle almak isterler? "Bak işte!", onlar ağlıyor. Mahpuslar ve sürgün edilenler dünyaya ait ganimet zenginliğinde-uzaktan gelen bedevileri, kirlenen toprak kendilerini beslemeye üstlenmişti (Bedeviler) barış hududunu geçtiklerinde adamların evlerini bastular-şiddet, vahşi eşekler, toplum dışı edilmişler, katliam iyi ve kötü onlar için aynıydı ...Fakat gerçekten (Beth Hur) cehennem azabının asmasından oluşan bir filiz hızla büyüdü gelişti, bir (yeni) Harran topraklarımız üzerinde yükseliverdi ve yağmacı haklı olarak onun kökünden söküp çıkarmıştı

İranlılar, onu esirgediler, onlarla güneşe hizmet ettiği için değil, bedeviler onu bıraktılar, onlarla "Uzaai" ye yere şarap döküp içtiği için değil. O zenginlik uğruna yediği tokat için kendini bir fahişe gibi yaptı, onun mücevherleri bol olan dostları vardı. Onun şehvet dolu buluşmaları vardı, dostları içinde oburlar, hırsızlar, efendisinden kaçmış köleler ve babasına karşı isyankar olanlar bulunmaktaydı. O saklı şeylerden haberi olduğunu iddiasını savunan kâhinliği vardı-fakat onlar önceden, onun kaderi çapulcuların elinde son bulacağını haber vermediler. Şehir putperestlerin başkanı- onun eşleri, kadın papazlar, yabancıların evinde iffetleri bozuldu, onların bakire kızları Balthi'nin ayininde kızlıkları bozulmuştu. Fakat Beth Hur'un yanlışlarının öcü alınmıştı:

Kısa bir duraksama ve yağmacıların nasıl yok olduğu hayrete bırakmıştı, onlar yağmacıların tarafından yağmalanmışlardı. İranlıların elleriyle bizim sınırlarımızın üstünde. Çoğu Nisibis (Nusaybin) kalesinden birlikte gelmişlerdi; bizim sınırlarımıza gelen bir kuvvet, bir an içinde ölmüştü Bizim ellerimizle zengin olmuş olanlar bizi fakir ettiler, şimdi onları bir yağmacı yağmalıyor."

MAR YEŞUA

Aslen Diyarbakırlı bir rahiptir. Doğum ve ölüm tarihi hakkında bilgimiz yoktur. Mar Yeşua hakkındaki bilgileri ancak kendisinin kaleme aldığı "Urfa ve Diyarbakır'ın Felaket Günleri" adıyla yazdığı kitapta biliyoruz. 494-507 yılları arasındaki önemli olayları anı-günlük şeklinde ele alan bu eser, aynı zamanda baş vurulacak kıymetli bir tarih kitabı olarak da görülebilir. Urfa ve Diyarbakır'da meydana gelen olayları dinsel açıdan ele alarak yorumlayan Mar Yeşua, okuyucuya bu eseriyle bir takım dini mesajlar vermektedir. Kitabını Urfa'da başrahiplik yapan Sergius'un isteği üzerine yazan Mar Yeşua, eser boyunca hep ona hitap etmiştir. Urfa'nın o dönemdeki tarihi, sosyal, dini ve kültürel yaşamına da değinen kitap nesir olarak yazılmış önemli bir yapıttır.

Mar Yeşua'nın kitabından bir sahife:

"809 yılı (m.s.497-498). Bütün bu hadiselerin olduğu sıralarda, yine dinsizliğin terennüm edildiği eğlence zamanı geldi. Ve şehrin (Urfa'nın) halkı her zamankinden çok aşırı olarak kendilerini bu eğlencelere koyuverdiler. Yedi günün her akşamı, erkenden, belden aşağı bol elbiseler giyinerek ve (üzerine) sarıklar (tülbentler) sarınarak tiyatroya gidiyorlardı.

Önlerinde kandiller ve buhurlar yanardı. Ve bütün gece uyumaksızın, dansözü alkışlamak için şehvete susamış bir vaziyette şarkılar ve naralar döner dururdu. Bu yüzden, duaya gitmeyi bile ihmal ederek, artık hiçbiri (kulluk) vazifesini zerre kadar düşünmemeye başladı. Tersine, pek böbürlenerek, "bizim gibi hareket ediniz" diyen ataları ile alay ettiler ve şehrin eski sakinlerinin aptal ve beyinsiz kimseler olduğunu söyleyecek kadar ileri gittiler. Dinsizlikte cüretlerinin bu kadar arttığı sıralarda kendilerini ikaz edecek, azarlayacak veya kulaklarını bükecek kimse yoktu. Çünkü bu sırada Urfa'da Mabbog (Menbic) Piskoposu Aksenaya'nın bulunmasına rağmen, halkın terbiyesine çalışmayı herkesten çok onun üzerine alması düşünülürdü- o bile, bu mevzuda halk ile bir gündün başka konuşmadı. Fakat yine onlar için esirgeyen tanrı, belki günah işlemekten vazgeçerler diye, merhamet gösterdi.

Zira, yazlık hamamın soğukluk dairesi ile iki direği (Yunanca basilika) çökmüştü. Fakat, yine tanrının lütfü sayesinde, çökme gürültüsünü işitip kaçarken soğuk kurna kapısında ezilen iki kişiden başka, gerek içeride, gerekse dışarıda birçok çalışanlar olmasına rağmen, kimse incinmedi ve ölmedi. Ölenler de, kapıyı hareket ettirmek için iki tarafından yüklenmişlerken, biri ötekinden daha önce çıkmak için başladıkları çekişmede vakit kaybetmeleri neticesi üzerlerine düşen taşla ezildiler. Bu hadise üzerine uyuyan kimseler, şehri daha büyük bir matem fığanından koruduğu için tanrıya şükrettiler. Çünkü hamam, birkaç gün içinde yeniden açılabilirdi. Çöküş o kadar olmuştu ki, en alt sıradaki taşlar bile yerlerinden oynamıştı."

URFALI İŞHAK

522 yılında Urfa'da doğmuştur. Urfa'daki Süryâni Ortodoks Kilisesi'ne mensup olan Aziz İshak, Roma İmparatoru tarafından Urfa Başpapazlığına atanan Asklepius, Nestur'un teolojik ideolojisini doğuda yayınladığı sıralarda, kendisi de aynı ideolojiyi benimsemiştir.

Aziz İshak'ın ilim sevgisiyle ilgili şiiri:

İlim ruhun tuzudur. Onunla gevşekliği sıkıştırılır,
İlimle uğraşan, belleğe sağlam bir haz verir
Ve onun susamışlığını giderir.
Beynin çırağı ilimdir. Onun vasıtasıyla insanın bilgeliği aydınlatılır,
Düşüncenin derin kucaklarına meşale gibi iner ve onu ışıklandırır.
İlim, kulaktan doğan bir güneştir. Düşünceyi aydınlatır.
Sıcaklık buzu erittiği gibi, böylece ilim de cahilliği yok eder.
Ruhun canı ilimdir ve ondan hayat kazanır,
İlimden uzak kalan ruh, ölü ve rezil bir leş gibidir.

URFALI TUMA

Diyofizitçi ünlü bilgin Urfalı Tuma, mor Abo'nun öğrencisidir. Doğum Günü Hakkında bir söylevi bulunmaktadır. Urfalı Tuma, İsa'nın kişiliğine ilişkin doktrini açıklarken, geniş ölçüde, öğretmeni mor Abo'nun düşüncelerini ve ifadelerini, tümce kurgularını benimsemiştir. İfade olarak öğretmeninden daha açık konuşmuştur. Antakyalı yazarların her zaman sevdiği bir doktrin olarak II: Adem Doktrini, tuma'nın bu yapıtında belirleyici rol oynamıştır. Tuma bu eserden hareketle daha ileri gitmiştir. Bu eser 544 yılına dayanmaktadır. 525 ve 533 yılları arasında Urfa'da Ders vermiştir. Tuma ayrıca geleceğin Pers katolikosuna Grekçe öğretmiştir. Mor Abo ile birlikte İskenderiye'ye yolculuk etmiştir. Hocası Mor Abo orada Mepsuestiyalı Teodor'un yapıtlarını Süryanice olarak açıklarken, Tuma da Grekçe yorumlar yapmıştır. İskenderiye'deki Yakubiler tarafından sürülmüşler ve oradan Kostantinopol'e gitmişlerdir. Bir müddet burada kaldıktan sonra fikirleri yüzünden sakatlanma cezasına çarptırılmış ve ardından kaçmak zorunda kalmışlardır. Dönüşte Antakya'ya uğramış fikirdaşları olan Afrem'e yaşadıklarını anlatmışlardır. Afrem, Ceylanpınarlı Sergis'i roma'ya görevlendirmiş ve büyük ihtimalle Tuma'da ona eşlik etmiştir. Zira Tuma'nın 543 yılına doğru Konstantinopol'de ölmüştür.

SONUÇ

Roma ve Bizans döneminde Urfa'da faaliyet gösteren Urfa Okulu çevresinde ve kilise etkisinde gelişip olgunlaşan ve bir gelenek halini alan kültür, sanat ve edebiyat hayatı, din adamları, şair ve yazarların hayatında da görüleceği gibi bütün coğrafyayı etkilemiş, bir felsefi akım, mezhep ve değişik düşüncelerin doğmasına sebep olmuştur. Özellikle şiir ve müziğe bir takım yenilikler getiren Urfa sanat ve edebiyat hayatı göz ardı edemeyeceğimiz kültürel bir zenginliği içinde taşımaktadır. Bu konuda Segal şunları söylemektedir: "*Edessa sakinleri çok mükemmel bir şekilde Süryânice yazıp konuşmaları ile saygın bir yer kazanmışlardır. Edessa Manastırı'nda bulunan katipler, önemli el yazmalarını kopya ediyorlardı. VII. yüzyılın başında Tagrithli Marutha ve onun biyografisi yazarı Denha gibi öğrenciler, bu manastıra hat sanatı ve el yazmaları nüshalarını düzeltilmesi işini öğrenmeye geliyorlardı. Marutha Doğu'da Yakubi Kilisesi'nin başı olan Maphrian oldu; Denha ise onun halefi oldu. Edessa'nın başta gelen bilginleri, ilk zamanlarda Süryânice çeviri çalışmalarını ellerinde tutuyorlardı. Şüphesiz onların en çok itina gösterdikleri incil'in Süryânice çevirisi idi. Mabboğlu Philoxenus, Beth Germai'de doğmuştu ama Edessa'da öğrenim görmüştü. Yaklaşık olarak 508 yılında Grek dilinde yazılı olan incil'in Süryânice'ye yeni çevirisi için teşvik edici çalışmalar yapmıştı. Eski Ahit'in tüm Süryânice versiyonları ve olasılıkla Yeni Ahit'in Süryânice versiyonları, VI. yüzyılın artalarında Edessa'da Grekçe öğretmenliği yapmış olan Nesturi Katolikosu I.Maraba tarafından üretilmiş olduğu söylenmektedir.*

İlahi Eserler Edessa'da büyük bir istekle Grek dilinden Süryâni diline çevrildi. Eusebius'un Kilise Tarihi ve Clement ile Bostralı Titus'un yazıları, bu yazarlar daha hayatta iken veya ölümlerinden hemen sonra bu eserleri tercüme etmiş olmalıydı. Bu çalışmaların metinleri Edessa'da 411 ve 462 tarihli el yazmalarında görülür ve bunlar olasılıkla evvelce birbirini izleyen hattatların ellerinden geçmiş olmalıdır." Yine Segal'in yazdığına göre, bu dönemde Urfalı sanat ve bilim adamları Harran, Viranşehir, Antakya ve Cyrrhus'la bağlantı halinde idiler.

Urfa'daki sanat ve edebiyatın zenginliğini bu dönemde Urfa'da doğmuş, yaşamış, bir vesileyle Urfa'da bulunmuş, ya da Urfa'da eğitim görmüş meşhur insanların hayatlarından ve eserlerinden ancak çıkarabiliyoruz. Ayrıca adı geçen bu insanların yazdıkları kitap, şiir, tarih kitabı, anı ve mektupları birer sanat eseri olarak ele aldık. hem eserlerin kendisi hem de eserlerin içinde geçen sanat dalları dolayısıyla Urfa'da çok köklü şiir, müzik, tiyatro, hat ve diğer yazım türlerinin olduğunu anlıyoruz. Urfa'daki din ile sanat, düşünce ile edebiyat iç içe geçtiğinden bir filozof, sanatçı ya da din adamı olarak karşımıza çıkabilmektedir. Sanat ve edebiyatı anlatırken, bu insanların sanatçı yönleri üzerinde durmadan geçmek mümkün değildir. Çünkü bunlar hem düşünce, hem kültür, hem de sanat hayatına doğrudan veya dolaylı olarak etki etmiş insanlardır. Burada adı geçen sanat ve edebiyat adamlarının Urfa'da doğmasını değil, burada yaşamasını eksen olarak ayırım yapmaksızın koyduk. Çünkü bu insanlar Urfa kültüründen çok şeyler aldığı gibi bu kültüre çok şeyler de bırakmışlardır.

B) İSLAMİYET DÖNEMİ (639-1516)

1) GENEL BİR BAKIŞ

639 yılında İyâd b. Ğanem tarafından fethedilen Urfa, dini, sosyal, kültürel ve düşünce yönünden oldukça köklü ve zengin bir birikime sahipti. Müslümanların fethiyle birlikte mevcut kültürel ortam daha bir çeşitlilik ve zenginlik kazanmış, farklı kültür ve dinlerin etkilenmesi sonucu yeni sanat ve düşüncelerin doğmasına zemin hazırlanmıştır. Bir yanda Harran Felsefe Okulu diğer yanda Urfa Okulu, bu zenginliklerin başka mekânlara taşınmasına ve yayılmasına neden olmuş, birçok düşünce ve sanat adamının yetişmesinde etkili olmuştur. Müslümanların geleneğinde var olan hoşgörü ve samimiyet fethettikleri topraklarda kendini göstermiş, ortaya çıktığı dönemde en hızlı yayılan bir din olmuştur. Emevi ve Abbâsi sultanları ilme önem vermiş Sabii, Süryânî, Yahudi ve Hıristiyan din adamlarına kucak açıp önem vermiş ve tercüme faaliyetleriyle fikri dönüşüm yapmış, yeni oluşumlara kapı aralamışlardır. Öyle ki, düşünce tarihinde Urfa "Doğunun Atinası" ünvanını almış, sanat, edebiyat ve düşünce iki koldan beslenerek gelişmiştir. Bunlardan biri Hıristiyanlıktan beslenen ve Süryânîlerin oluşturduğu sanat ve edebiyat, ikincisi İslâmiyetten beslenen Arapların ve Türklerin oluşturduğu sanat ve edebiyat. İşte bu iki koldan beslenen sanat ve edebiyat zaman içerisinde birbirinden etkilenerek (özellikle felsefe ve şiirde) Urfa düşünce, kültür ve sanatını meydana getirecektir.

İslâmın fethi döneminde Urfa'ya baktığımızda şehirdeki sosyal ve kültürel yaşamda çok büyük değişiklikler olmadığını görürüz. Mevcut yapıdan faydalanmaya giden müslümanlar, varlıklarını daha çok kültür, sanat ve düşünce ile ortaya koymuşlardır.

Özellikle Dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise İslâm, "entellektüel hayatının ve faaliyetinin zirvesine ulaştı. İslâm medeniyeti yüzleştirdiği diğer kadim medeniyetlerin ve geleneklerinin miraslarını kendine mal edip, içselleştirerek dünyada entellektüel hayatın yeni odağı ve merkezi haline geldi. Süratle İslâm dünyasına katılan coğrafyalar, kadim zamanların felsefi ve bilimsel etkinlerinin ve ürünlerinin büyük çoğunluğunun gerçekleştirildiği, yetiştirildiği belli başlı merkezleri de bünyesinde barındırıyordu. Atina'daki entellektüel faaliyetler, Perganum gibi okulların çalışmaları, uzun bir süre önce İskenderiye'ye transfer edilmişti zaten. Ayrıca Doğu Hıristiyanlığı kanalıyla bu miras, sonradan İslâm dünyasının kalbi olacak olan Antakya, Urfa ve Nizip gibi merkezlerin yer aldığı topraklara halihazırda yetiştirilmiş ve yayılmıştı. Dahası, Kadim Yunan-İskenderiye geleneğinin Yeni Pisagorculuk ve Hermetik gelenekle irtibatlı daha esoterik-Ğspiritüel bir görünüm arzeden mirası, kendi dini ve entellektüel hayatlarında İskenderiye'nin Hermetik Pisagorcuk fikirleriyle, Geç Dönem Babil Geleneği ile Keldani kaynaklarından tevarüs ettikleri fikirleri ustaca harmanlayan Harran havzasında iskan eden Sabiiler de aynı bölgede zengin bir kültür ve medeniyet yeşertmişlerdi."

İslâmi dönem Urfa'da sanat ve edebiyat hakkında müstakil bir çalışma olmadığından bu dönem sanat ve edebiyat yaşantısını, meşhur isimlerini ancak farklı farklı eserlerde ve satır aralarında yakalayabiliyoruz. Zira tarih boyunca Urfa'nın Halep'e bağlı bir sancak olması, Suriye veya Elcezire toprakları içinde anılması, bu dönem eserlerin Arapça kitaplarda bulunması ve dilimize tercüme edilmemesi bu konudaki araştırmalarımızı sınırlamaktadır. Ayrıca bu konuda yazılmış eserlerin ve biyografilerin dağınık bir şekilde ve farklı kaynaklarda geçmesi bu çalışmamızı zorlaştırmıştır.

Urfa'nın İslâm'dan önce veya İslâmın fethinden sonra olsun oldukça köklü kültürel bir alt yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Urfa ve Harran okullarının etkinliği ve felsefi ağırlığı sanat ve edebiyatı beslemiştir. Urfa'nın sanat ve edebiyatında öne çıkan isimleri, alim-filozof diyebileceğimiz din adamları ve meşhurlardan oluşmakla birlikte şiir ve nesirde ünlü isimlere de rastlamaktayız. Ayrıca bu çalışmamızda yer alan birçok ismin alim ve filozof yönü ağır olmasına karşın ikinci derecede şiir ve nesirle uğraşan, bu konuda eserler veren sanatçıları da zikretmeden geçemeyeceğiz. Zira bu insanlar, hem felsefe yapmış, hem sanatla uğraşmış, hem tıp ve astronomiyle ilgilenmiş ve hem de şiir yazmışlardır. Sanat ve Edebiyatçı çeviri yapan alim ve filozoflara değinmeden edemedik. Çünkü çeviri bir sanat olmakla birlikte kültür ve edebiyatı geliştiren ve zenginleştiren faaliyetlerin başında gelir. Felsefi ve edebi çeviriler, yepyeni oluşumlara, düşüncelere zemin hazırlar. Kâzım Sarıkavak'ın yazdığına göre: "633-708 yılları arasında Urfa'da hem çeviri hem de diğer bilimsel çalışmalar devam etmekteydi. Bu dönemde Süryânîce'ye yapılan çeviri faaliyetlerinde bulunan Monofizit Süryânî yazarlar mevcuttu." İslâmi dönem Harran'da ise, erkek alim, filozof, şair ve edip yanında 17 meşhur kadın alim hadisci, şair ve edibin varlığı bilinmektedir. Bütün bunlar, Urfa'nın bu dönemde kültürel olarak ne denli bir zenginliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Bu anlamda İslâmi dönem Urfa'da, din ve mezhep ayrımı yapmaksızın müslüman olsun, gayri müslim olsun, kim sanat adına ne yapmışsa onu ortaya koymaya özen gösterdik. Çünkü, sanat ve edebiyat evrenseldir ve insanı kuşatır.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, İslâmi dönem Urfa'da sanat ve edebiyat her düşünce, felsefe, din ve mezhepten beslenmiştir. Örneğin **bugün konuşulan "hoşgörü ve diyalog" düşüncesinin Urfa'da bin yıl önce Şair Ebu İshak tarafından dile getirilmesi ve bunu şiirlerinde işlemesi oldukça düşündürücüdür.** Urfa'daki sanat ve edebiyatın ufkunu ve derinliğini göstermesi bakımından da dikkate şayandır.

Urfa'da islâmın fethi dönemi kabul ettiğimiz 639'dan Osmanlıya kadar olan tarih aralığında hep iktidar mücadelesi olduğu şehrin kısa dönem de olsa bazen Haçlıların, bazen Türklerin, ve bazen de Arapların hâkimiyeti altında kaldığını görüyoruz. Savaşın sıcak nefesini yanı başında hisseden Urfa'nın bu döneminde daha çok Harran eksenli alim ve filozofların öne çıktığını görüyoruz.

2) İSLÂMÎ DÖNEM SANAT VE EDEBİYATÇILARI

İslâmın fethinden Osmanlıya kadar Urfa'da doğmuş, yaşamış, bir vesileyle bu topraklarda sanat ve edebiyat yapmış ulaşabildiğimiz yazar ve şairler şunlardır:

SABİT B. KURRA

821 yılında Harran'da doğdu. Çocukluğunu ve gençliğini burada geçirdi. "Arapça, Süryânice ve Grekçeyi mükemmel bir şekilde bilen Sabit, oldukça aktif bir bilimsel hayata sahipti. Zira o, Hellenistik bilimsel materyali kullanmakta, bu arada özellikle matematik, tıp, mantık, felsefe ve müzik üzerine telif-yorum-özet gibi pek çok esere sahip bulunmaktaydı. Devrinin en aktif mütercimlerinden olan Sabit, 150 civarında Arapça, 15 civarında ise Süryânice eser telif etmiştir." Beşi musiki olmak üzere üç tane de edebiyat üzerine eser yazmıştır.

"Harran Sabii alimlerinin en meşhuru olan Sabit b. Kurra'nın, edebiyat tarihi açısından yaptığı en önemli çalışma, Yunancadan felsefe, musiki ve mantık konularında yaptığı tercümeledir. Çevirdiği eserlerden 50'den fazlası günümüze ulaşmıştır."Yaptığı tercümelemlerle kültürel, ilmi ve edebi etkisi olmuştur. 901 yılında vefat etmiştir.

SİNAN B. SABİT

Babası Sabit b. Kurra ve birçok alimden ders aldı. Yunanca ve Süryânice'den tercüme yapmış ve önce yapılan bazı tercümeleri düzeltmiştir. Tıp, astronomi, geometri ve edebiyat sahalalarında Sabiiilerin inancı, Süryâni hükümdârları konusunda değerli eserler yazmıştır. Yazdığı eserlerinde edebi yönünden daha çok ilmi yönü öne çıkmıştır. 331/943 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

SABİT B. SİNAN B. SABİT B. KURRA

Sabit b. Kurra'nın torunu olup babası gibi doktordur. Tıp ve tarih konulu değerli eserler yazmıştır. Yaşadığı dönemin olaylarından bahseden önemli bir tarih kitabı da vardır. Bu eser 295/907 yılı olayları ile başlar, ölüm tarihi olan 363/973 yılına kadar gelir. Bu tarihten sonraki olayları yeğeni Hilâl b. Muhassin devam yazmıştır. Bu iki eser olmasa 907-1055 yılları arasındaki olayların çoğu bilinmezdi. Ayrıca bu eser, Abbâsi Devleti'nin teşkilatı ve kültür hayatı hakkında önemli bilgiler vermektedir. Torun Kurra, 363/973 yılında vefat etmiştir.

EBU İSHAK

Asıl adı Ebu İshak İbrahim b. Hilâl es-Sabii'dir. Devrin en büyük ediplerindedir. 313/925 yılında Harran'da doğmuştur. Bazı kaynaklarda "Ebu'l Hasan" olarak da geçer. Harran'ın yetiştirdiği edebiyatçı Ebu İshak, yazı, belağat ve şiirleriyle de tanınmış, ancak kendisini Matematik ve özellikle de Mühendislik ve Hey'et ilimlerinde göstermiş bir alimdi. İlk tahsilini memleketinde aldıktan sonra Bağdat'a gitmiştir. Orada uzun süre kalarak tahsilini tamamlamış ve kendini çok iyi yetiştirmiştir. Ailesiyle geldiği Bağdat'ta kendini meylettiği edebiyata vermiş, kısa sürede Arap dili ve edebiyatına hem nesir, hem şiir yönünden hakim olmuş ve son derece ustalaşmıştır. Ancak her Harranlı alim gibi yalnızca bir ilim dalıyla uğraşmayarak, edebiyat yanında matematik ilminde de ileri bir bilgiye sahip olmuştur.

Irak'ta hüküm süren Büveyhoğulları'nın sarayında hizmet etmiş olan bu alim, aslında halifenin daveti üzerine memleketini bırakıp Bağdat Hilafet Sarayı Rasathânesi'nde çalışmıştır. Ebu İshak Sabii idi. Buna rağmen, müslümanlarla son derece uyumlu, içiçe ve samimi idi. Müslüman toplumla o derece kaynaşmıştı ki, Ramazan ayı onlarla oruç tutar, Kur'ân-ı Kerim'i çok güzel ve titiz bir şekilde ezberler ve okurdu. Öyle ki, çoğu risalelerinde Kur'ân'dan istifade ederek ayetleri örnek gösterip yazılarını pekiştirirdi. Ebu İshak'ın eserlerinden yalnızca "El Muhtasar min Resail Ebu İshak İbrahim es Sabii" adlı risalesi günümüze kadar gelmiştir. Bu eserin birinci cüzü tanınmış Lübnanlı edebiyatçı Emir Şekip Arslan tarafından tahkik ve neşredilmiştir.

Çağının büyük şair ve yazarı olan Ebu İshak, fesâhat ve belağatli diliyle nesir ve nazımda kuvvetliliğiyle tanınmıştır. Şairliği yanında divan katipliği de yapmıştır. İlk eğitimini babasından almıştır. Özellikle doktor olmasını isteyen babası, ona sürekli tıp eğitimi vermiştir. Fakat Ebu İshak, fırsat buldukça edebiyatla ilgilenmiş, şiirler yazmıştır. Edebiyatla uğraşma iznini, ancak babasına vezirlerinden gelen ve pek çok tıbbi ve gayri tıbbi meseleyi ihtiva eden mektuba hazırladığı cevapla koparabilmiştir. Büyük bir itinayla hazırlanan cevabın Ebu İshak tarafından yazıldığını öğrenen babası, buna çok sevinmiş ve ona "*Şimdi sana edebiyatla uğraşmaya izin veriyorum. Haydi git, katip ol.*" dediğini bizzat Ebu İshak'ın kendisi nakletmiştir. Sultan ve vezirlerin mektuplarını kendisi yazdığından dolayı mektup yazma sanatında oldukça başarılı olmuştur. Öyle ki, mektupçuluğu, şairliğini bastırmıştır.

Ebu İshak, hicri IV. asırda Bağdat'ta gelişen ilim, sanat ve edebiyatta yoğrulmuştur. Yazmış olduğu şiirlerinden asrının zengin kültür denizinden istifade etmiştir. O, bir diğer deyişle mektupta mahir bir katip, şiirde ise mukteditir bir şairdir. Ebu İshak yaşadığı dönemde kendine özgü bir şiir dili ve poetikası oluşturmuştur. Şiiri ciddiye alan ve titizlik gösteren bu şair: "*Lafzı az olsa da anlamı sınırsız ve geniş olan şiir şiidir.*" Diyerek şiir hakkındaki düşüncelerini ifade etmiştir. Şiire o denli titizlik ve itina gösteren şair, kalitesiz şiir yazan şairlere de beddua etmiştir. Ve "*Ey Allahım, sözleri kar gibi soğuk olanlara, ya doğru vezni buldur ya da yazamadıkları şiirde onları muvaffak etme...*" demiştir. Şiirlerinde titizliğiyle ön plana çıkan bu şair, Arap Edebiyatı'nın şiir çeşitlerinin tümünde örnekler vermiştir.

Şiirleri aşk, içki, vasıf ve teşbih, Basra ve ailesi hakkında ağıtlar, övgü, tebrik ve hediye, hiciv, poetika, serzeniş, hapishâne, şikayet, hikmet, acı ve hüznün konularını içerir. Son günleri oldukça kötü geçen şair, yürekler acısı duruma düşmüş, sarayda geçen bir ömrün ardından fakir ve yoksulluk içinde 994 yılında Bağdat'ta 91 yaşında iken ölmüştür.

Şiirlerinden Örnekler:

Dinler üzerine şiiri

Müslümanı, Ehl-i Ahd din sahibi gayr-ı müslim herkes
Güzelliğin karşısında adil birer şahit görür kendilerini.

Seni bu güzellikte görünce hele Müslümanlar
Cennette vaad edilen Hurlilere kesin inandılar

Taze ve yeşil bir dalın üzerinde görünce Hıristiyanlar;
Boynu dolunaya çevrilmiş bir ceylan yavrusunu:

Teslislerini överek "üç" ü "bir"de topladığın için sen
istavroz çıkartıp imanlarını tazelediler hemen.

Alnındaki nurun parladığını görünce Museviler,
Dinlerini kabul edene de inkâr edene de dediler:

Allah, kulu ve peygamberi Kelimi Musa'ya,
İşte budur gösterdiği nurunu Tur-i Sina'da.

Nurlu yüzünün üzerindeki saçlarını Mecusiler,
Sanki koyu bir karanlık olarak gördüler.

Karanlık ve aydınlıkta onların taptığı güneş oldun,
Birçok kimse var, sana rüku ve secde eden

Senin eşsiz güzelliğini de Sabiiler,
Bir olan Allah'ın varlığına delil gösterdiler.

Utarit ve Müşteri gezegenlerinin talihli saydığı
Parlak Zühre yıldızı gibisin Sabiilerce sen.

Doğru yolda olan ve sapan kimse de
Dinen aydınlanmıştır herkes senin ellerinde

Sen onları ıslah ederken, sadece;
Bıraktın beni fitne ve fasit bir dinde..."

Aşk üzerine şiiri:

Niteliyorum ipek elbiseliyi
Derinin üstüne ibrişimler giyineni

Toyluğundan rastgele boyandı
Ve peçesiz yüzüyle göründü

Memeleri yeni çıkmış taze kız gibi
Güzel huylu bir genç, iki gözü sürmeli

Sevgilinin boyanmış kaş
Annep gibi kırmızı dudağı

Vurulan boyunların kanından içiliyor
Sanki himâye edilip korunuyor

Topukları ve ayakları üzerinde yürüyüşü
Benzer ormandaki arslanlara hamleleri

Göğüs kafesleri saray hapisânesi
Kürevi şekillerden kubbeler gibi

Sana duyulur sözlerini kafla biten
Kapalı kapılar ardından

Sanki bir kitaptan okuyor gibi
Sesinde bir hesap bakiyesi

Bardaklara eğilen dolu ibriğin
Veya şarapla kâhkâhası gibidir

Onu avlayıp kendine çekene helal olsun
Zarar vermeden getirene selam olsun

Dağ yetmesi, süslü, asil ve soylu
Çöl nedir bilmez, hem dost hem yabancı...

Ey akli ile övünen adam
işte sana katiplerin yazdırdığı "urcuze"

Aklın ilk meyvesi
Edebiyattan bir hatıra

Akranların hediyesi sevgili hakkında
Doğru neyse sapmadan ne söylersen söyle

Ayıp ve noksanlıklardan kurtuldum mu bu halimle
Ayıplayanların ayıbından sıyrıldım mı bilemem

Yoksa hakikate mi yaklaştım sadece
Haydi getir yanında olan cevabı"

ABDÜLKADİR RUHÂVÎ el-HARRÂNÎ

Hicri VI. yüzyılın ortalarında Harran'da doğmuş ve ilk tahsiline de orada başlamıştır. Daha sonra Şam'a gitmiş, bir müddet orada kaldıktan sonra tekrar Harran'a dönerek buradaki bazı alimlerden hadis dersleri almıştır. Daha sonra Bağdat'a giderek bir süre orada kalmış ve bilgisini pekiştirmiştir. Usul, Hilaf, Arapça, Nesir ve nazımda engin bir bilgisi vardır. Çok mütevazi, cömert, nazik ve hoşsohbet olan bu alimin bazı şiirleri olduğu da rivayet edilmektedir. Şam'da bulunduğu bir sırada H.628 (M: 1320) yılında vefat etmiş ve Kasyon Dağı eteklerine gömülmüştür.

EDESSALI TOMA OĞLU THEOPHİLA

İslâmi dönemde yetişen ve Ebu'l Farac'ın yazdığına göre, 802 yıllarında şöhret bulduğu söylenen Theophila, Halife Mehdi'nin hizmetinde bulunmuş ve müneccimlik yapmıştır. Theophila, hünnerli bir Heyetçi olup, Maomi mezhebine bağlıdır. Grek metinlerini Süryânice'ye çevirmiş, Astronomi ve Astroloji bilim dallarında çalışmalar yapmıştır. Süryâni ve Kronolojiye ait çok güzel bir eser yazmış, Homeros'tan İlyada ve Odisse'yi çevirerek edebiyata katkıda bulunmuştur. Dindar halk ile alay ettiği rivayet edilmiştir. 802 yıllarında Theophila'nın şöhret bulduğunu yazan Ebü'l Faraç'a karşın, Kazım Sarıkavak 785 yılında öldüğünü yazmaktadır.

GEORGES

Arapların piskoposu olarak tanınan Georges, Urfa'da Süryânice çeviri faaliyetlerinin başında bulunanlardan biridir. O, Urfa'da bulunduğu dönemlerde Organon'u tüm şerhleriyle beraber Süryânice'ye çevirmiştir. Bu çevrilen eserler, özellikle İslâm dünyasının ilk felsefi ve bilimsel çalışmalarının temelini oluşturmada önemli bir paya sahiptir. 724 yılında ölmüştür.

NUREDDİN ALİ b. ABDURRAHMAN b. ŞEBİB HAMDAN el-HARRÂNÎ

1346 Yıllarında yaşamıştır. Hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Doktor ve edip olup, *Cami' el Fûnun ve Selvet el Mahzun* adlı edebi kitabı, günümüze kadar ulaşmıştır.

HARRANLI el-MU'ADDİL

Asıl adı Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah b. el Abbas Harrânî el Mu'addil. Harran'da doğmuştur. Bağdat'ta yaşamış olup Hanbeli mezhebindedir. Hukuk bilgisi yanında güzel şiirler yazmıştır. *Ravzat el Üdeba* adlı bir de edebiyat kitabı yazmıştır. 1165 yılında vefat etmiştir.

EBÜ'L FAZL b. EBİ'L HUCR TAKİYUDDİN HAMİD b. MAHMUT el-HARRÂNÎ el-ZAHİD

1119 yılında Harran'da doğmuştur. müderris ve hatip olarak ta bilinen şair, Harran Şeyhi olarak tanınmıştır. Harran'da okuduktan sonra tahsilini tamamlamak için Bağdat'a gitmiştir. Oradaki alimlerden ders almış, Harran'a dönerek müderrislik ve hatiplik yapmıştır. Tefsir üzerine çalışıp müzakerelerde bulunmuştur. Nureddin Mahmûd b. Zengi'nin himâye sini görmüştür. Nureddin, Harran'daki Nuriye Medresesi'ni onun ders vermesi için yaptırmıştır. Harran'da 1 Mayıs 1175 tarihinde 56 yaşında iken vefat etmiştir. *Hutbeler Divanı* adlı bir eseri vardır.

EBÜ'L SENA HAMMAD B. HİBBETULLAH el-HARRÂNÎ

1117 yılında Harran'da doğmuştur. Hadisçi, Tarihçi ve ülkelerarası kitap ticareti yapan bir kişiydi. Tahsilini tamamladıktan sonra çeşitli İslâm ülkelerini gezmiş, Bağdat, Herat gibi ilim merkezlerindeki alimlerden faydalanmıştır. Oldukça güzel şiirler yazmıştır. 21 Kasım 1196 tarihinde 79 yaşında Harran'da vefat etmiştir. Harran Tarihi ve Benim İsmim Hammad adlı kitaplarıyla bir şiir divanı yazmıştır. 1202 yılında 85 yaşında iken vefat etmiştir.

NECMÜDDİN EBU MUHAMMED ABDÜLMUN'İM B. ALİ HİBBETULLAH el-HARRÂNÎ

Genç yaşta 578/1182 yılında tahsil için Bağdat'a gitti. Orada alimlerden hadis, Hanbeli fıkı ve hilafiyat okudu. Tekrar Harran'a döndü. Buradaki ikametinde sırasında şehrin hatibi İbn Teymiyye ile arası açıldı. Bunun üzerine Harran'da tutunamayıp Bağdat'a geri döndü ve oraya yerleşti. Çok güzel şiirler yazdı. Değerli eserler telif etti. 16 Rebiülahir 601/11 Aralık 1204 Perşembe günü Bağdat'ta vefat etti. Bu alim iyi bir fıkıhçı, vaiz ve şair olarak yetişmiştir. Bağdat'ta ömrünün sonuna kadar öğrencilere fıkıh dersleri vermiş ve Bab-ı Harb Mezarlığı'na defnedilmiştir. Bazı eserleri ve şiir divanları vardır.

EBÜ'L FAZL YUSUF B. FAZLULLAH el-SEKKAKÎNÎ el-HARRÂNÎ

Edip ve zahid olan şair, 600/ 1204 yılından sonra Ali el-Ruhâvî'den hadis okudu. Meşhur İbn Hamdan kendisi hakkında şöyle demiştir: "*Zamanında nahiv, lügat, sarf ve kiraat ilimlerinde şehrin imamıdır.*" Zühd konusunda büyük bir eser ve güzel şiirler yazmıştır. İbn Hamdan 1244 yılında kendisinden şiir dinlediğine göre, tahminen bu tarihten sonra vefat etmiştir. Evini ve kitaplarını Dar'ül Hadis'e vakfetmiştir. Ölümü üzerine İbn Kudame onun hakkında bir mersiye yazmıştır. Harran'da vakfettiği evinin içine gömülmüştür.

YAKUB B. SABİR B. BEREKÂT el-MANCINİKÎ el-HARRÂNÎ

554 /1159 yılında Bağdat'ta doğmuştur. Anne ve babası Harranlıdır. Künyesi Yakup b. Sabir b. Berekat b. Ammar el-Harrânî el-Manciniki, Necmeddin Ebu Yusuf'tur. İlk eğitimini Bağdat'ta yaptıktan sonra memleketi olan Harran'a dönmüş ve eğitimine orada devam etmiştir. Bağdat'ta tahsilini bitirir bitirmez asker olmuş, orda da mancınık tamiri ve yapımında maharet kazandığından Mancıniki (Mancınıkçı) lakabını almıştır. Bağdat'taki halife ve vezirleri şiirleriyle methetmiş ve beğenilerini kazanmıştır. Şairliği yanında nesiri de kuvvetli olan bu şair, *Mağenil Ma'ani* adlı bir şiir divanı yazmıştır. Edip, şair ve asker olan Mancıniki, devlet idaresi ve savaş sanatı hakkında çok değerli bir eser yazmıştır. Meşhur İbn Hallikan, kendisinden övgüyle söz etmiştir. Safer 626/Ocak 1229 tarihinde 70 yaşında vefat etmiştir.

EBÜ'L FEREC ABDULLATİF b. ABDULMUN'İM el-HARRÂNÎ el-HANBELÎ

578/1182 yılında Harran'da doğdu. Hadis ve fıkıh konularında alimdi. Hadis sahasında müteaddit cüzler tutmuştur. *El Subaiyyat ve'l Sumaniyyat* adlı eseriyle icâzet almıştır. Hocalarından bahseden *El Mün cem fi Esmâ el-Şuyuh* adlı kitabı yazmıştır. Söz konusu kitap, biyografi yazarlığı açısından öneme haizdir. 672/1273 yılında 91 yaşında Kahire'de vefat etmiştir.

ABDULLATİF b. EBİ'L FEREC b. MUHAMMED b. el-KUBBEYTÎ

Şaban 554/Ağustos 1159 yılında Harran'da doğmuştur. Harran ve Bağdat'ta çeşitli alimlerden ders almıştır. Hocaları arasında Abdulkadir el-Geylani de vardır. Bir müddet ticaretle uğraşmıştır. Gezdiği yerlerdeki alimlerden kıraat ve edebiyata dair önemli kitapları okutma icâzeti almıştır. Daha çok edebiyat öğretmiştir. Cemaziyel evvel 641/Kasım 1243 tarihinde 84 yaşında Bağdat'ta vefat etmiştir.

ÜMMÜ'L HAYR

Asıl adı Selma bint Muhammed b. Muhammed ibn el-Cezeri el-Harrânî'dir. Harran'a bağlı köylerden birinde dünyaya gelmiştir. 831'li yıllarda hayatta olduğu kaynaklarda yazılmaktadır. Harranlı kadın alimler arasında ismine rastladığımız tek edebiyatçı ve şair kadındır. Doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Yetenekli bir kıraatçı, güçlü bir hafız ve iyi bir edebiyatçı olan Şaire, Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyerek Kıraat-ı Aşere ile okumuştur. Arapça ve Farsça şiirler yazmıştır.

AHMED el-HARRÂNÎ

Asıl adı Ahmed b. Hamdan b. Şebib b. Hamdan b. Şebib b. Hamdan b. Mahmut b. Şebib b. Gıyas el-Harrânî en Nümeysi el Hanbeli Necmüddin Ebi Abdullah olan Ahmed el-Harrânî, bir rivayete göre h. 631, başka bir rivayete göre ise h. 603 yılında Harran'da doğmuştur. Eğitimi Harran'da görüp, burada kadılık yapmış ve daha sonra Kahire'ye giderek oraya yerleşmiştir. Fıkıh, usul, hilaf ve edebiyatı çok iyi bilen bir alimdir. Aynı zamanda iyi bir tenkitçi olan Ahmed el-Harrânî, Ebu Hafs'ın "*Et Ta'îyye fi et-Tasavvuf*" adlı eserine geniş bir tenkit yazmıştır. *Er Riaye el Kübra* ve *er-Riaye es-Suğra* adlı bu iki eseri Hanbeli mezhebi hakkında yazılmıştır. Hicri 6 Safer 695 yılında Mısır'da vefat etmiştir. Eserleri şunlardır: *Cami' el-'Ulum*, *Er-Riaye el-Kübra*, *Er-Riaye es-Suğra*, *Sıfat el-Müfti ve'l Müstefti*, *El Cami' el-Muttasil fi Mezheb Ahmed*, *Mukaddime fi Usul ed-Din*, *El ı'caz el Fıkıh el-Hanbeli*.

ALİ B. ŞEBİB EI-HARRÂNÎ

747/1346 yıllarında yaşayan Ali b. Abdurrahman b. Şebib b. Hamdan b. Şebib el-Hanbeli el-Harrânî Nuriddin, Harran'da doğmuştur. İlk tahsilini de burada gören Şebib el-Harrânî, iyi bir tahsil almıştır. Çok iyi bir zekâyâ sahip olan Şebib el-Harrânî, iyi bir edebiyatçı olduğu gibi devrinde tanınan iyi bir tabiptir. Tahsilini ilerletmek üzere Bağdat'a gitmiş ve bir süre sonra tekrar Harran'a dönmüştür. *Cami' el-Fünun* adlı tıpla ilgili bir kitap yazmıştır. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir.

FİTYAN B. MUBAH EI-HARRÂNÎ

Asıl künyesi Fityan b. Hamed b. Hamed b. Süleyman b. el-Mübarek b. el-Hüseyin es-Sülemi el-Harrânî el-Hanbeli el-Hanefi Ebu'l Karan. Harran'da yetişen bu alimin doğumu ile ilgili bilgi yoktur. Tahsilini tamamlamak üzere birçok alimden ders almıştır. Gözleri âmâ olan Fityan el-Harrânî, çok iyi bir hadisçi, fıkıhçı, kari', tecvitçi, dilci ve edebiyatçı idi. Bağdat'ta iken imam Ebu Hanife'nin mezhebine intisab etmiştir. Daha sonra Harran'a dönerek birçok öğrenci yetiştirmiştir. Dini konularda verdiği fetvalarla bilinen Fityan el-Harrânî, tecvid ilmi ile ilgili bir kitap yazmıştır. 653/1168 yılında Harran'da vefat etmiştir.

HAYAT B. KAYS ABDULAZİZ EI-HARRÂNÎ

Harran'da doğduğu bilindiği halde, doğum yılı belli değildir. Asıl lakabı Abdulaziz b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Abdullah b. Ömer b. Hayat b. Kays el-Harrânî. Alim ve keramet sahibi bir zat olan Hayat el-Harrânî, dini ilimlerde tahsiline başladığı Harran'dan ayrılarak Şam'a gitmiş ve orada uzun süre ilim tahsil etmiştir. İyi bir edebiyatçı, yazar, şair, veli ve din alimidir.

Birçok öğrenci yetiştirmiştir. Birçok eseri bulunan bu zat 839/1435 yılında Harran'da vefat etmiştir. Hayatı hakkında çok şeyler yazılmıştır. Daha çok tasavvufi yönüyle tanınır, hatta öldükten sonra tasarrufu devam eden dört zattan biri olduğu söylenmektedir. Türbesi Harran'da olup halen ziyaret edilmektedir.

İBRAHİM AYN BASAL

629/1231 yılında Harran'da doğmuş, kendi kendini yetiştirmiş bir halk şairidir. Geçimini elbise dikerek, dokumacılık yaparak kazanmıştır. Meşhur Şair ve Kadı el-Kudat Şemsüddin b. Hallikan, onu ziyaret etmiş ve onun şiiri hakkında şu tespitite bulunmuştur: "*Eski şiirleri övülmeye layık değil, ama şu anda yazdıklarına güzel derim.*" Bunun üzerine Ayn Basal şu şiiri okumuştur:

"Her zaman zihnin lafzı ve manası düzgün dizeler dizemez
Ey dostum, deniz bizimle olmasına rağmen toprakla teyemmüm edilir mi ? "

Ayn Basal bu şiirinde; İbn Hallikan'ın iltifatına karşılık onun şiirde bir deniz olduğunu, kendi şiirini de sunun yanında teyemmüm edilen toprağa benzetmiştir. Bu dizeleri, Ayn Basal'dan dinleyen İbn Hallikan, onun Ayn Basal lakabına karşılık, Sen "*Ayn Basar'sın*" yani gören gözsün demiştir. Ayn Basal soğan göz, patlak göz anlamına gelmektedir.

Hacc'a giden şairin halen terzilik edip, takke sattığını gören biri kendisiyle alay etmiştir. Bunun üzerine şair şöyle demiştir: "... *İbrahim b. Ayn Basal, Kuba Mescidi'ni ziyaret ettikten sonra takke satmaya başladı. Dedim ki, sus. Beni kanyıp kötüleme. Aç kalırsan gâvatlık edersin. İflas etsen Kuba Mescidi'ni bile satarsın.*"

Ayn Basal'ın pek çok kaliteli şiiri mevcuttur. Şiirleri muhtelif konuları içermektedir. Şiirlerinin çoğu da son derece güzel ve edebi sanatları içeren güçlü ve mükemmel beyitlerden oluşur. Oldukça hacimli bir divanı vardır.

Şiirlerinden Örnek:

"Gözlerimin rahatsızlığına rağmen bir ceylanın
Kalbime ok saplanmıştır bakışlarıyla

Boyu posu düzgün
Ayrılığı acı, buluşması tatlı

O ceylan yavrusu ki, haram olan kanını kendine helal
Kendisiyle buluşmamızı haram etmiştir.

O sevgiliyle buluşmak veya ayrılmak
Cennete veya Cehenneme girmek gibidir.

Yanakları üzerine gelen zülfüne benzeyen
Bir tutam reyhan ve bir deste nergisle gönlünü aldım.

inat etti, ben vefalıydım dost olmayı çok gördü
Uzaklaştı, ona tebessümle ağladım.

Aşkımı ve yanan gönlüme
Hakem edince bana zulm etti.

Boyu posu yeşil dalları geçen
Gökteki dolunaydan güzel olan ey yar

Kendine gel, güzelliğin olmasaydı eğer
Kara sevdaya düşmez, aşk esiri olmazdı.

Beraber geçirdiğimiz gündüz ve geceleri
Ve yarım kalan aşkımızı ne çabuk unuttun.

Buluştuğumuzda bizi gözetleyenlerden korkmaz,
Zamanın geçmesinden çekinmez, öğütleri dinlemezdik.

Hayat güzel, kıskananlar uykuda
Ayrılık gözünün kör olduğu günleri hatırlıyor musun ?

Bulutlar ağlayınca güllerin, çiçeklerin
Ağızlarını açtığı bir bahçede

Bahar nurunu yapraklara vurunca
O güzelim yapraklar açılıp gölgeliğe dönmüştür.

Kendisine bakılan sevgili gibi
Açılan tomurcuklar tebessüm etmiştir

Bu bahçenin nergisleri,
Genç kızların gözleri, aşığı okta tutmuştur.

Ağaç dalları arasında uçan kuşlar
Ötüşleri ile uyuyanları uyandırmıştır.

Sohbeti bir ganimet bilen insanlar içinde
Dost elinden sunulan bir bade.

Sakilerimiz dolunaya, içkilerimiz güneşe
Biz ise yıldızlara benzeriz.”

ŞEYH TAKİYÜDDİN EL-SURÛCİ

1230 yılında Suruç'ta doğmuş ve 1294'de Kahire'de ölmüştür. Dilbilgisi eleştirmenidir. En üstün şair ve sözlükçülerin yazılarında gramer yanlışları bulabilirdi. Kendisinin pekçok şiirleri seslendirilerek şöhret bulmuştur. Evinden pek az dışarı çıkar, yalnız Cuma günleri dışarıda görünürdü. Kendisinden söz edilmesinden hoşlanmazdı.

MUHAMMED B. EBİ'L KASİM EI-HARRÂNİ

Asıl künyesi, Emir izzü'l Melik'tir. Doğum tarihi hakkında elimizde her hangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ailesinin Mısır'a hicreti dolayısıyla Kahire'de dünyaya gelmiştir.

Tahsilini Kahire'de görmüş ve daha sonra memleketi Harran'a dönmüştür. Burada tarih dersleri vermiş, daha sonra tekrar Mısır'a gitmiştir. Kahire'de bulunduğu sırada iyi bir katip, şair ve tarihçi olarak tanınmıştır. H.420/1029 yılında Kahire'de vefat etmiştir.

FAHRUDDİN MUHAMMED b. HIDR B.TEYMİYYE EI-HARRÂNİ

İbn Teymiyye ailesinin ilk büyük alimlerindendir. H. 542/1147 Şaban ayında Harran'da doğdu. Köklü bir tahsil yaptıktan sonra Bağdat, Şam, Kahire ve Nisabur'da ilmini pekiştirdi. Çok iyi fıkıhçı, tefsirci, hatip ve vaizdir. Dilbilgisi oldukça kuvvetli bir şairdir. İlmini pekiştirdikten sonra tekrar memleketi olan Harran'a dönmüş ve bir çok öğrenci yetiştirmiştir. Hanbeli fikhî üzerine bir Çok eser yazmış ve Safer 622/1225 yılında vefat etmiştir. Harran açıklarındaki aile mezarlığına defnedilmiştir. Eserleri şunlardır: *Tefsir-ül Kur'ân el-Kebir* (30 ciltten fazladır), *Divan el Huttab*, *Tahlis el Matlab fi Telhis el Mezheb*, *Terğib el Kasıd fi Takrib el Makasıd*, *Belâğü's Sağib* ve *Buğyetü'r Rağib*.

URFALI MATEOS

Hangi tarihte doğup öldüğü bilinmeyen Ermeni asıllı Mateos'un yazdığı Vakayi-nâme'sinden hareketle 952-1136 yılları arasında yaşadığı ve 1136 yılından sonra vefat ettiği sanılmaktadır. Urfa'da doğup ve Urfa'da yaşamıştır. Manastır başrahipliği yapmıştır ve Urfa'da ölmüştür. Urfa tarihi açısından önemli bilgiler içeren bu eser, tarih kitabı olduğu kadar günlük olarak tutulmuş güzel bir nesir örneğidir. Zira Urfalı Mateos, bu eseri ay ve yıl vererek ve önemli bulduğu olayları kayıt altına almıştır. Yine Urfa ve çevresindeki birtakım olayları günü gününe yazarak çok güzel tasvirler yapmıştır. Edebiyat açısından değerlendirildiğinde akıcı üslubu, yer yer ruhi ve fiziki portrelere yer vermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu eserin 1136 tarihinden sonraki bölümünü talebesi Papaz Grigor yazmıştır. **Eserinden örnekler:**

"Ermeni Takviminin 481 yılında (14 Mart 1032-12 Mart 1033), her tarafta şiddetli bir kıtlık oldu ve birçok insan öldü. Birçok kimseler, yiyecek yokluğundan dolayı, karılarını ve çocuklarını sattılar. İnsanlar o kadar elim hale gelmişlerdi ki, konuşurken bile düşüp ölüyorlardı. Böylelikle yeryüzü, kıtlık sebebi ile viraneye döndü.

484 (13 Mart 1035-11 Mart 1036) tarihinde, imparator Romanos karısı olan imparatoriçenin hilakârlıklarına kurban olup öldü. imparatoriçe ona zehir içirmiş ve ölümüne sebep olmuştur. Mihail, Konstantin'in kızı olan imparatoriçenin arzusu ile imparatorluk tahtına oturdu.

Bu zamanda Ermeni Kralı Senekerim'in oğlu Kral Davit öldü ve babalarının krallığı kardeşi Atom'a kaldı. Atom faziletli, adaletperver ve iyi bir Hristiyandı. O mütevazi ve tatlı bir adam olup, kederli insanlara ve fakirlere karşı çok merhamet gösteriyor ve ruhaniler tarafından çok seviliyordu. Çünkü o, birçok kilise ve manastır inşa etmişti."

"Ermeni takviminin 485. yılında (12 Mart 1036-11 Mart 1037) güneş tutuldu ve korkunç bir manzara hasıl oldu. Zira güneş, Hz.İsa'nın çarmıha gerildiği sırada olduğu gibi karanlıklarla örtüldü ve bir matem karası içine girdi. Yıldızlar karardı ve gök siyah bir kemerle çevrilmiş gibi karanlık içine düştü. Güneş tam öğle vakti karardı ve bütün yıldızlar gece yarısı imiş gibi parlamaya başladılar.

Karanlık o kadar koyulaştı ki, bütün mahluklar haykırmaya başladılar. Bütün dağlar, tepeler çınladı, dağ ve kayalar sarsıldı. Büyük okyanus denizi çalkalanıyor ve sanki bir matem içine girip bütün insan oğulları için ağlıyordu. İnsanlar bu manzara karşısında, ölüme çarpılmış gibi, dehşetten taş kesilmişlerdi. oğullar babaları, babalar da oğulları için ağlıyorlardı. Dehşete kapılmış çocuklar, ana babalarının koyunlarına koşuyorlardı. Yüreklere yanan anneler, çocukları için ağlıyorlardı. Bu cesaretle herkes korku içine düşmüştü ve bir çare bulunmuyordu. İnsanlar, bu dehşetli nişaneye karşı şaşkınlık ve korkuya tutulmuş bir vaziyet içinde bulunuyorlardı."

PAPAZ GRİGOR

Urfalı Mateos'un öğrencisi olup Vak'ayinâme'sine ek yazmıştır. 1136 tarihinde biten vakayinameyi bu tarihten alarak 1162 yılına kadar devam ettirmiştir. Evli bir papaz olduğu söylenmektedir. Mevki ve itibar sahibi bir papazdır. Üslup bakımından Mateos'u andırmaktadır ve bu yüzden onun talebesi olduğu üzerinde durulmaktadır.

ES-SANEVBERİ (MAHRUT)

Asıl adı Antakyalı Muhammed İbn Ahmed Ebubekir'dir. Seyfûddeve'nin Muhasebeciliğini yapmıştır. Es Sanevberi lakabıyla tanınmıştır. Bu lakabı, onun ya da babasının çam fıstığı ağacı da dahil olmak üzere kereste tüccarı olduğuna işaret edilmektedir. Bir diğer lakabıysa Mahrut'tur. Bu lakabı ise endamına istinaden verilmiş olabilir. Çinli "es-Sini" ismiyle de anılmıştır.

Hayatı hakkında pek az bilgi mevcuttur. Buna göre çağdaşı şair Kuşacım ile dostane ilişki kurmuştur. ıyılıksever biri olarak bilinir. Şiirlerini özellikle Halep, Rakka yazmıştır. Bir süre Urfa'da yaşayan Mahrut. buradaki bir kitapçı dükkânında Suriye, Mısır ve Iraklı ediplerle buluşup, devrinin sanat ve edebiyatını yakından takip etmiştir. Urfa'da yaşadığı dönemde şiir yazdığı da sanılmaktadır.

Çiçeklere merakı olduğundan her türlü çiçek bulunan bir bahçesi varmış. 200 sayfalık bir divanı olup hiçbir yerde yayınlanmamıştır. 10. yüzyıl İslâm sanat ve edebiyatının büyüklerinden olan Sanevberi'yi araştırmacı-yazar Adem Mez, şöyle tanımlıyor: "10. asırda Sanevberi ile Mütenebbi ve Haccac ile Er Rıza yan yana duruyorlar. Her biri kendi sahasında Arap Edebiyatı'nın bütün gelecek asırlarına yüksekte bakan birer ırmak, büyük bir zirvedir." İslâmî Arap şiirine doğayı konu olarak ilk sokaş kişi olarak tanınan Sanevberi, en az 50 yaşında iken vefat etmiştir. **Şiirlerinden örnekler:**

HALEP BAHÇELERİ

"Havuzları temiz hava gibidir
Yalnız içinde kuşlar yerine balıklar uçar
Çiçekler ise yıldızlar misali
Burada tek tek şurada küme küme."

İLKBAHAR ŞARKISI

"Yazın mahsul ve meyveler olunca
Toprak kızarır ve hava nur gibi parlar
Sonbaharda hurmalar toplandıktan sonra
Toprak çıplak ve hava sert olur
Kışın ise yağmurlar hiç dinmeyecekmiş gibi yağarsa
Toprak hücumu uğramış ve hava esir alınmış olur
Zaman ancak ışık saçan ilkbahardır
Çiçekler ve ışık getirir
İlkbaharda toprak yakut hava inci bitkiler firuze
Su ise billur olur."

KAR ŞİİRLERİ

"Oğlan bardağımı (şarapla) yaldızla
Çünkü güüş bir gündür bu gün
Hava beyaz duvak altında
incilerle süslü gelin gibidir
Bunu kar mı zannedersin
Hayır, dallarda titreyen bir güldür
Renklidir ilkbaharın gülü
Aralık'ta ise beyaz olur."

GÖL ŞİİRLERİ

“Su habercileri süratle içine akıyor
Başlama ipi çekildikten sonra
Fırlayan atlar gibi
Acele eden ayaklardan beyaz gümüş akıyor sanki
Rüzgar da ondan daireler meydana getiriyor
Kaygan bir zırh halkası gibi
Geceleyin yıldızların aksi içine düştüğünde
Gök zannedersin onu
içinde balıklar yüzüyor havada kuşlar uçar gibi.”

BAHÇEDE İLKBAHAR

“Hadi ceylanlar kalkın da bakın
Tarhlar mucizelerini gösteriyor
Güzel yüzlerinde nikab vardı,
Şimdi ilkbahar onu açmış görünüyor
Yanaklar gibi güller var orada,
Sevgiliye bakan gözler gibi nergisler
Siyah yazı ile süslü kırmızı ipek çarşafklar gibi laleler
Şalvarlarını dizlere kadar sıvamış şarkıcılar gibi selviler
Birisı gece yarısı rüzgarda
Arkadaşlarıyla oynayan narın bir genç kıza benziyor.
Hafif rüzgarlar dereyi titretmiş
Ve üstüne yapraklar serpmiş bulunuyor
Bahçeleri korumaya yetkim olsa
Hiç kimse oraya girmeyecekti.”

TELKURANLI (TELKURANTSİ) HOVHANNES

Türkçe yazan ilk Ermeni şair Urfa'dan çıkmıştır. Özellikle destan türünde yazan Ermeni şairlerin Anadolu topraklarıyla bütünleşerek yazdığı türküler, şiirler, destanlar Türk kültür hayatının renkliliğinin bir göstergesi olmuştur.

Bu anlamda Urfa çeşitli mozaiklerin neşv-ü nema bulduğu bir pota olmuştur. Hatta Ermeni kaynaklarına göre: “Türkçe yazan en eski Ermeni şairi Telkuranlı (Telkurantsi) Hovhannes'tir. Telkuran, Urfa'ya 25 km uzaklıkta bulunan bir kasabadır.

Bu zat, son zamanlara kadar, 1489'dan itibaren Kilikya gatoğigosu olan ve 1525'te vefat eden Hovhannes Telkuranlı ile aynı şahıs zannedilmişse de, değerli tetkikçi Viyana Mikhitarist rahiplerinden Nerses Aginyan (1883-1963) şairin, sözü geçen din adamı olmadığını ortaya koymuştur.

Zira yazdığı şiirlerden birini 1369 'da vefat eden Libarid adlı bir Ermeni cengaverine hasretmiştir. Böylece şairin 14. yüzyılda yaşadığı meydana çıkmıştır.”

C) SONUÇ

Yukarıda görüldüğü üzere, Urfa'da İslâmi dönem sanat ve edebiyat genellikle din adamı, alim ve filozof çevresinde oluşmuştur. Özellikle Harran'ın ilim merkezi olarak dünyaya açıldığını, Şam, Bağdat ve Kahire ekserinde alimlerin birbirleriyle temasta olduğunu ilim, fikir ve sanat alanında alış verişlerde bulunulduğunu görüyoruz.

Bu havzada gelişen sanat ve edebiyat birbirine oldukça benzer bir görünüm arzeder. Zira bu havzada oluşan sanat ve edebiyat, içerik olarak birbirinden farklı ama sanat açısından birbirine yakın değişik kültürlerden meydana gelmektedir. Bu da bir arada bulunan Sabii, Süryâni, Yahudi, Hıristiyan ve Müslüman alimlerin birbirlerine olan derin hoşgörü ve diyalogundan kaynaklanmaktadır. Burada yapılan sanat ve edebiyatı dinsel olarak kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir. Zira çok seslilik vardır, sanat ve edebiyat herşeyin dışında tutulmuştur. Örneğin; İslâmi dönem şair ve yazarlardan bazıları (Ebu İshak gibi), bazı kaynaklarda müslüman,

bazı kaynaklarda Sabii olarak geçmesi bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Çünkü ele aldıkları bazı konuların, İslâm itikadıyla paralellik arzemesi bizi bu düşünceye götürmektedir.

Yine İslâmın fethinden Osmanlıya kadar olan dönemde Urfa ve Harran, birçok istilalara (Haçlı Seferleri vs.) hâkimiyet kavgalarına sahne olmuş kısa ve uzun süreler değişik hâkimiyetler altında kalmıştır. Bütün bunlara rağmen, şehir kültürüyle yoğrulmuş, entellektüel düzeyi yüksek insanların yaşadığı Urfa ve Harran, çok zengin sanat ve edebiyat ortamını günümüze miras bırakmıştır.

Ayrıca bu dönemde özellikle 11. ve 12. yüzyıllarda Harran havzasında ismi günümüze kadar gelebilmiş şair, yazar, hatip, hadisçi ve çeşitli dil bilen 17 kadın alime rastlamaktayız. Bu bize gösteriyor ki, o dönemlerde Urfa ve Harran, kültürel açıdan günümüzden daha da ileridir. Zira bundan yaklaşık bin yıl önce, kadınların aktif olarak sanat ve edebiyatta yer aldığı, ülkelerden ülkelere seyahat ettiğini görmekteyiz.

C) OSMANLI DÖNEMİ (1516-1923)

1) GENEL BİR BAKIŞ

Urfa ve çevresinin kesin olarak Osmanlıların egemenliği altına girmesi 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında gerçekleşmiştir. 1865 yılında sancak olarak Halep'e bağlanmıştır. Osmanlıların egemenliği altında kalan Urfa, 1912 yılında Halep'den ayrılarak bağımsız bir sancak haline getirilmiştir.

Osmanlılar, kültür ve sanat alanından daha çok, siyasi ve askeri bir güç olarak Urfa'da var olmuşlardır. Zira Osmanlılar, Arapları egemenliği altına aldıktan sonra, buraları daha önce gelip gördükleri yer olarak bildiklerinden daha çok Batıya yönelmiş ve Gaza devleti zihniyetiyle Avrupa'yı İslâmlaştırmayı hedef edinmiş ve Viyana önlerine kadar gitmişlerdir. Osmanlıyı bu gerçeğe yönelten nedenlerden biri bir tarafta Şii Aleviler diğer yanda Arapları Müslüman olarak kendine yakın bulmasındandır. Osmanlıların Batıya yönelmesi sonucu Balkanlar İslâmlaşmış ve bugün diyebiliriz ki, Müslümanların son sınırı olmuştur. Bizans ve Roma döneminde Avrupalıların gelip durduğu son sınır ise Urfa ve çevresidir. İster dini ister siyasi nedenlerden olsun Osmanlılar Urfa'da kültürel olarak ağırlıklarını hissettirmemişlerdir. Bunu da buradan göç etmelerine ve Avrupa'da at koşturmalarına bağlayabiliriz.

Osmanlılar döneminde Urfa'daki sanat ve edebiyata baktığımızda Nâbi haricinde sivrilip şöret bulan şair ve edibe pek rastlamıyoruz. Bunun nedeni araştırıldığında görülecektir ki, Urfa aşiret zihniyetiyle yönetilmiş sanat ve edebiyata gereken ilgi gösterilmemiştir. Buna rağmen Urfa'nın binlerce yıl öncesine dayanan zengin ve köklü kültürel mirası, bu dönemde mahalli anlamda da olsa varlığını sürdürmüştür. Bunu Nâbi gibi büyük bir şahsiyetin bu dönemde Urfa'dan çıkmasından, mezar taşları, kitabeler, nüfus kayıtları ve meraklılarının tuttukları notlardan hareketle 15 yıllık çalışma sonucu şair ve araştırmacı Bedri Alpay'ın tespit ettiği 109 divan şairinin ve şiirlerinden öğreniyoruz. Ayrıca bu dönemde ilk Türkçe şiir yazarı Ermeni bir şairin, Urfa'ya bağlı bir köyden çıkması dikkate şayan bir durumdur. Çünkü burada iki durum söz konusudur. Bu durum Urfa gibi o dönemde merkezden oldukça uzak bir şehirde şiir ve edebiyatın ne denli güçlü damarları olduğunu gösterir. Ayrıca ilk Türkçe şiirin bir Ermeni tarafından yazılması, Osmanlı'nın son dönemlerinde yetişmiş olan Circis, Bagos gibi şair ve Müzisyenlerin buradan çıkması üzerinde durulmaya değer bir konudur.

Yine bu dönemde şiir, nesir, musiki, hüsn-i hat, taş süsleme ve mimari alanında yapılanlar sanatsal olarak dikkate değerdir. "Urfa'da görebildiğimiz kitabelerde kufî, nesih, celi nesih, sülüs, celi sülüs, ta'lik, celi ta'lik, divânî, celi divânî ve rika' gibi yazı çeşitlerinin hepsine rastlamak mümkündür. Hüsn-i hat diye isimlendirdiğimiz bu yazıların Urfa'daki mezar taşları üzerinde oldukça ustaca yazıldığı görülmektedir. Onun için hüsn-i hat yönünden de bu kitabelerin dikkatlice incelenmesi ayrı bir konu teşkil etmekte ve ayrı bir uzmanlık gerektirmektedir. Bu hatların uzmanları tarafından incelenmesi, bize hem Urfa hattatlarını tanıttık, hem de hüsn-i hatın Urfa'daki durumunu belirleyecektir.

Böylece bir mezar taşı kitabesinin üzerinde üç kişinin emeği görülmektedir. Bunlar yazdığı şiir ile şair, hattı ile hattat ve bu hattı kazıyan taşı ustasıdır. Diyebiliriz ki, mezar taşları kitabeleri bu üç sanatın Urfa'da gelişmesine yardımcı olmuştur." Bu da gösteriyor ki, Urfa'da hüsn-i hat sanatı ve taş süsleme göz ardı edilemeyecek bir seviye yakalamıştır.

17. yüzyıla kadar uzanan divan şairlerinin ilki Nâbi değil de asıl adı İsmail olan Reşit mahlasıyla şiirler yazan bir şaire dayandıran Ali Fuat Bilkan, bu konuda şunları yazar: "*Divan edebiyatıyla ilgili biyografik eserlerde yer alan Urfa'daki divan şairlerinin sayısı dokuzdur. Yaptığımız çalışmalar neticesinde bu sayıya üç isim daha ekleyerek bu sayıyı oniki olarak tespit ettik*"

Şair-yazar Bedri Alpay ise, yaptığı araştırmalara dayanarak bu dönemin Urfa şiir ortamını şöyle yorumluyor: "*Nâbi gibi bir şiir dehası yetiştiren Urfa, elbette başka şairler de yetiştirmiştir, düşüncesiyle bu işe girişmiş olduk. Çalışmalar ilerledikçe hayret ve sevincimiz günden güne arttı. Meğer Urfa, Nâbi ayarında ne çok şair yetiştirmiş*"

Bütün bunlar Urfa'nın bu dönemde de binlerce yıllık kültürel zenginliğini koruduğunu, Nâbi ayarında birçok şair yetiştirdiğini fakat ne yazık ki, merkeze yani İstanbul'a sesini duyuramadığını göstermektedir. Nâbi bile İstanbul'a gitmemiş olsaydı meşhur Nâbi olmazdı. Şayet Nâbi ayarındaki şairlerimiz seslerini duyurmuş olsalardı, divan şiirinde isimleri saygı ile anılacak birçok şairimiz olacaktı. Cumhuriyet döneminde sanatları ve kişilikleri hakkında üniversitelerde araştırma ve tezlere konu Şevket, Nüzhet ve Abdi gibi şairleri anmadan geçmeyeceğimiz bu şairler yukarıdaki görüşlerimizi güçlendirir sanırım.

Yine bu dönemde Urfa'nın eğitim alanlarına baktığımızda "22 camii, 67 mahalle mescidi, 10 kadar mahalle-sinin her birinde 3 tekkesi ve 3 medresesi ve her camide talebe için odalar bulunuyormuş. Hususi dersianları, dar'ül kurra, dar'ül hadis ve pekçok sayıda talebesi varmış. Bütün bu ilimleri temsil etmiş, müfessir, muhaddis, musannif ve engin deniz gibi bilgisi olan kimseleri, 30 kadar ilk mektebi mevcutmuş. Kısaca tasvirine çalıştığımız ve Nâbi'den başka yüzlerce alim, şair sanatkâr, musikişinas yetiştiren Urfa, o çağlarda ilim, irfan, sanat ve edebiyat muhiti idi." Daha çok 18. ve 19. yüzyılın sanat ve edebiyatının kaynak ve isimlerine ulaşabildiğimiz bu dönemde ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde şöhret bulan isimleri eksen alarak bu dönemin sanat ve edebiyatçılarını anlatmaya çalışacağız.

2) OSMANLI DÖNEMİ SANAT VE EDEBİYATÇILARI

Osmanlı döneminde Urfa'da yetişmiş bir çok şair ve yazar olmasına karşın, seslerini merkeze duyaramış ama buna rağmen güçlü şiirlere imza şair ve yazarlara rastlamak mümkündür. Osmanlının son döneminde yetişmiş 60'lı 70'li yılların sonlarında vefat etmiş bir çok Urfalının şiir veya musiki ile uğraştığı bilinen bir gerçektir.

Bir çok Urfalının evinde dedesinden babasından kalma el yazma şiir defterleri veya el yazma divan ve divançeler bulunmaktadır. Bu eserlerin bir çoğu zaman içersinde ihmalen dolay kaybolup gitmiştir. Bu dönemde belli bir seviye ve kaliteye ulaşmış, eserler yazmış kişilere baktığımızda şu isimleri görürüz.

ŞEYH RAMAZAN ŞÂNÎ

Urfa'nın adı biline ilk şairidir. 1631'de Urfa'da doğmuştur. Daha çok tasavvufi içerikli şiirler yazmıştır. Ayrıca ilâhileri de vardır. 1693 yılında vefat etmiştir.

Şiirinden bir örnek:

İLÂHÎ

Neden ey hayy-ı tuvana

Kimin alim kimin dâna

Kimini arif-i yekta

Kimi âmâ sen êdipsin

Kimini derd ile mahzun

Kimin ettin kime meftun

Kimini aşk ile mecnun

Kimi Leyla sen edipsin

URFALI NABİ

ŞAİR NÂBİ

(Şair-Yazar)

Divan Edebiyatına adını altın harflerle yazdıran Şair Nâbi, nam-ı diğer "Urfalı Nâbi", klasik şiirimizin zirvedeki şairlerindedir. Asıl adı Yusuf'tur. Yaşadığı dönemde "Ekmel-i Şu'ârâ-yı Rum" ve "Melik-üş Şu'ârâ" diye anılmıştır. Osmanlı dönemi şiirinin temel taşlarından biri olan Nâbi, Divan Edebiyatına yenilik getirmiş ve onun "Hikemiyat" tarzı şiirleri ekol olmuştur. Urfa'da doğan Nâbi'nin doğum tarihi kesin değildir. Ama şiirlerinden ve yazdıklarından anladığımız kadarıyla çocukluk ve gençlik yılları Urfa'da geçmiştir. Prof.Dr.Abdülkadir Karahan'ın biyografik incelemesinde Nâbi'nin doğum tarihi olarak 1052 (1642) tarihi üzerinde durulmaktadır. Ahmet Kabaklı'nın Türk Edebiyatı kitabında 1640 olarak geçmektedir. Ayrıca şairin Evlâd-ı Resûl olduğu şiirlerine dayanılarak ortaya atılmıştır. Nâbi, 1665 yılında 24 yaşında genç bir şair olarak İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'a gidişinden sonra şöhret olmuştur. Urfa'da yaşadığı dönemde çok iyi bir medrese eğitimi aldığı eserlerinden anlaşılmaktadır. Nâbi'nin Urfa'da geçen yılları hakkında hiçbir şey bilinmemektedir. Yalnızca Nâbi'nin Urfa'yı sevdiği, Urfa üzerine gazeller yazdığı bilinmektedir. Nâbi'nin Urfa'da yaşadığı yılları yorumlayan Bedri Alpay, şunları söylemektedir: "*Ulu Camii Mahallesi'nde doğmuştur. Hacı Gaffarzâdeler'dendir. Babasının adı Mustafa olup, ticaret ve ziraatle uğraşmıştır. Ailesi Urfa'nın köklü ailelerindedir. Okuma ve yazmayı kimden öğrendiğini bilmiyoruz. Fakat esash bir bir tahsil gördüğü muhakkak. Bunun gibi Urfa'da hangi medresede okuduğunu da öğrenemedik. Zamanının en ünlü medresesi olan Halil-ür Rahman Medresesi'nde okumuş olabilir. Bununla beraber havuz başı veya küçük attar pazarı denilen yerde attariye eşyası sattığını öğrendik. Daha sonra ilim ve edebiyatı tercih ederek dükkânı terkettiği söyleniyor. Medresede Arapça, Farsça, Tasavvuf, Felsefe, Arûz, Beyan ve Bedii ilimlerini öğreniyor.*" Yine Bedri Alpay'ın yazdığına göre şeyhi Yakup Kalfa'nın tavsiyesi üzerine İstanbul'a gitmiştir.

"Eski edebiyatımızda çok az şair ekol sahibi olmuştur. Bunlardan biri de Nâbi'dir. Nâbi ile beraber eski edebiyatımızda Fuzûli ekolu, Baki ekolu, Ruhi ekolu... gibi ekollerden de bahsedebiliriz. Bunlar içerisinde kendisinden sonraki şairler üzerinde ağırlıklı olarak etkisi olanlardan biri, belki de birincisi Nâbi'dir. Nâbi'nin tarzını sürdüren, onu üstad olarak tanıyan şairlerden ilk akla gelen şunlardır: Bosnalı Alâaddin Sabit, Diyarbakırlı Hami, Seyyid Vehbi, Çelebizâde Asım, Arpaeminizâde Sami, Koca Ragıp Paşa, Fitnat Hanım, Haşmet, Sünbülzâde Vehbi, Keçecizâde İzzet Molla, Ziya Paşa vs.

Nâbi ekolunun özelliklerine gelince, onun hikemi tarz ya da hikemiyât diye adlandırılan tefekkür ve hikmete yönelik şiirinin özelliğini, genel olarak, devrini çok yakından ilgilendiren sosyal ve siyasi olayların bilgece formüle edilmesi, halkın dilinde yıllar yılı söylene söylene klişeleşmiş atasözleri, deyimler kelâm-ı kibarlar gibi konuları içerir. Şüphesiz bu çerçevenin dışında kalan şiirleri de vardır. Ancak Nâbi şiiri denince ana hatlarını bu şekilde çizmek mümkündür."

"Nâbi'nin dil bilgisi, kültürü, sohbeti hakkında bilgi veren ve onun bu hususlarda en önde gelenlerden biri olduğu belirten eserlerden *Vakayiu-Fuzala*'daki bilgiler dikkat çekicidir. Orada şairimizin, sohbetinin lezzeti, külfetsiz olduğu, kendisinin seri'ü'l-intikal, bedi'il-irticâl, gayet güzel ve tatlı konuşan bir zat olarak tanıdığı belirtildikten sonra kültür bakımından devrinde tek, hususiyile Farsça ve edebiyat bilgilerinde eşsiz sayılmaya layık bulunduğu açıklanmaktadır. Yusuf Nâbi'nin ayrıca musiki ile de meşgul olduğu, hatta bestekârlığının da hatırlanması gerektiğine de işaret etmek gerekir. Şeyhülislâm Mehmet Esad Efendi (1685-1753), *Atrab-ül Asar fi Tezkireti Urafai'l Ebrar* isimli yüz kadar bestecinin biyografisini kapsayan eserinde Nâbi de yer almaktadır. Onun Ruhâvi makamında -usûl-i nim-devir'de- şöyle başlayan gazelini başarılı bir şekilde bestelediğine de temas edilmektedir:

Ruhunda bâdeden yarın ki ab u tâb olur peyda
Derunumda benim bir ma'den-i simab olur peyda

Geleneksel Urfa müzik kültüründen doğal olarak beslenmiş olan Nâbi'nin, Diyarbakırlı Seyyit Yahya'dan musiki dersleri aldığı söylenmektedir. Hanefî mezhebine bağlı olan Nâbi, aynı zamanda ehl-i tarik biridir. İstanbul'daki hayatından sıkılarak 1680 yılında Halep'e yerleşmiştir. 1700 yılında Baltacı Mehmed Paşa Halep valiliğinden alınarak İstanbul'a giderken Nâbi'yi İstanbul Başmuhasipliğine tayin etmiş ve yanında götürmüştür. Bu arada hocalık da yapan Nâbi 1712 yılında vefat etmiş ve Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir. Mezarı, 1986 yılında Şanlıurfa Belediyesi tarafından anıtmezar haline getirilmiştir. Eserleri şunlardır: Türkçe Divân, Hayriye, Hayrâbâd, Tuhfe-i Dilkeş-i Nâbi, Tuhfet'ül Harâmeyn, Tercüme-i Hadis-i Erbâ'in, Zeyl-i Siyer-i Veysi, Münşeât, Fetihnâme-i Kamâniçe, Surnâme, Gazânâme, Farsça Divânçe'dir. **Şiirlerinden Örnekler**

Gazel

“Virmezdi kimse kimseye nan minnet olmasa
Bir maslahat görülmez idi rüşvet olmasa

Halkun miyanesinde bulunmazdı ittihad
Meşreblerinde rabita-i hisset olmasa

Kendü vücuduna bile giymezdi malı halk
Kasd-ı nümâyış ü şeref ü şevket olmasa

Yok bi garaz mu‘amele-i ehl-i zamanede
Kimse ibâdet etmez idi cennet olmasa

Tahsil-i ilmin üstüne tercih ider mi nas
Tahsil-i mal vasıta-i rif‘at olmasa

itmez zuhur asrda bir kimseden kerem
Zımmında kasdi da‘iye-i şöhret olmazsa

Kemyab idi miyan-ı le'imanda imtizac
Mabeynde alaka-i cinsiyet almasa

Bakmazdı kimse ayine-i sâfâ Nâbiya
Hodbinlik alakasına alet olmasa.”

Muhammes

“Bu gülistanda benimçün ne gül ne şebnem var
Bu çarşude ne dadu sited ne dirhem var
Ne kudret ü ne tasarruf ne biş ü ne kem var
Ne kuvvet ü ne teayyum ne zahm ü merhem var
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var
Vücûd cud-i ilâhi hayat bahş-i kerim
Nefes atıyye-i rahmet kelam fazl-ı kadim
Beden bina-yı Hüda ruh nefha-i tekrim
Kuva vedia-i kudret havas vaz-i hakim
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var

Bu kârhânedede bir başka kâr ü barım yok
Ne varsa cümle anındır bir özge varım yok
Cihana gelmede gitmekle ihtiyarım yok
Benim benim diyecek elde bir medarım yok
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var
Zemin bisat-i kader çerh hayme-i azamet
Nücüm-i sabit ü seyyar meş‘al-i kudret

Cihan netice-i cud-i hazain rahmet
Sahaif-i suver-i kevn nüsha-i hikmet
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var

Vücut ariyetidir hayat emanettir
ibade da'vi-i mülk iddia-yi şirkettir
Kulun vazifesi teslimdir itaattir
Bana kulum dediği lütfdür inayettir
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var

Benim fakir-i tehidest cud Hakkındır
Adem benim sıfatımdır vücut Hakkındır
Zuhur ü hestiy ü bud ü nebud Hakkındır
Temaavvüc-i yem-i gayb ü şühüd Hakkındır
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var

Nasibsiz alamam rızkı huşk ile terden
Ne asman ü zeminden ne bahr ile berden
Gelir mukadder olan o denlü nukre vü zerden
Ziyade kabzedemem rızkımı mukadderder
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var

Sâbahı şam ü şeb-i tireyi nehar edemem
Hevayı ateş ü ab-ı haksar edemem
Sipihri sakın ü kühsarı bikarar edemem
Hazanı kendi muradımca nevbahar edemem
Bu kârhânedede bilsem neyim benim nem var”

Gazel

"Zevk-i gam dilde midir dağda mı tende midir
Neşve bülbülde midir gülde gülşende midir

Oldu sermaye -i hayret bana bunu ümmit
Bilmem eyleyecek girye midir hande midir

Oldu bazıçe-i aşkında nihan hatemi dil
Çin-i zülfünde midir sende midir bende midir

Gül hem açıldı hem arayışı destar oldu
Bülbül-i bi haber aya dahi şivende midir

O tevazu anı mümtaz-ı cihan etmiştir
Nahli gül bağda bihude serefkende midir

Dürr-ü mercan bulunurmuş tatalım deryada
Bu kadar çin-i cebin satmağa erzende midir

Hah-u nahah olur avize-i guşi ahab
Nabiya her gazelin böyle hoşayende midir "

NÂDİ

Doğum tarihi bilinmeyen Nadi'nin asıl adı Ahmet'tir. Safai Tezkiresi'ne göre Kastamonulu, Tuhfe-i Hattatin'e göre de Urfalıdır. Osmanlı Sultanı II. Ahmed zamanında veziriazam olan Arabacı Ali Paşa'ya Baştezkireci (Urfalı) Kahire'de birkaç vezire Divan Efendisi olmuş, sonra Şam Defterdarlığı'na atanmıştır. İstanbul'da Tezkire-i Evvel (Birinci Tezkireci) olan Ahmed Nadi, Basra valisi Ahmed Paşa'nın Kethüdası olarak 1715 tarihinde Basra'da iken orada vefat etmiştir. Divan şairleri arasında söz sahibi olan Nadi, aynı zamanda devrinin en iyi hattatları arasında idi. Şiirinden örnek:

Gülşen-i guyunda yarin guş edenler nale mi
Nadiya, hoş lehçe bir bülbül-ü gamzede ya ne der.

Zairan-ı mukdimin olmaz şefaatten beri
Çünkü sensin mahşerin çapeksuvar rehberi.

HALİMZÂDE KUDSÎ MUHAMMED EFENDİ

Urfa alimlerinden Hasan Efendi'nin mahdumudur. İlimde mahir olmakla, birkaç kez İstanbul'a giderek şöret kazanmıştır. Bir keresinde memleketine müftü oldu. Fakat geçinemeyerek Rumkale'ye ikamete gönderildi. Selim Sırrı Paşa, orada onunla görüşmüş ve İstanbul'a götürüp müftü yapmıştır.

Sonra İzmir Niyabet ve Nikabetine getirildi. 1800 yılında Erzurum mollası oldu. Mısır Seferi Hümayunu'na 5-6 bin askerle yardıma geldi. Mısır fethinde kadılığa getirildiyse de Şeyhülislâm onaylamadı. 1806 Muharrem ayında Mekke kadısı oldu. İstanbul'a döndükten sonra namizac olmakla birlikte 1806 yılında vefat etmiş ve Sultan Bayezid Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Faziletli, üç dilde münşi ve şairdi. Bulunduğu meclislerde yalnız kendisi konuşur, laubali meşrebli, rinde olmakla birlikte bazı gülünç halleri görülmüştür.

KURRAZADE MUHAMMED HALİD

"1823 yılında Urfa'da doğdu.. Hasanpağışah medresesinden mezun oldu. Çok dindar olduğu için ömrünü vaaz ve nasihatlerle geçirdi. Hafız olan şair, Kur'an'ı kıraatı seb'a ile okumuştur." "Kadirî, Nakşibendî ve Rûfâî tarikatlarından halifelîği bulunan bir zat olarak Tasavvuf edebiyatında eser verenlerdendir. 1893 yılında vefat etmiştir." Gazelinden örnekler :

"Bu şeb ol dîde-i âhû gelecek yânımıza
Görelim rahmeder mi hal-i perîşânımıza

Her görenler bizi mahmura kıyas eylediler
Hemen ol çeşm-i siyeh kâr edelî cânımıza

İftirakın bizi rüsvâ-yi cihan eyledi ah
Gel bu gün eyle nazar vü efgânımıza

Kan döker görmeyelî gül yüzünû dîdelerim
Büsbütün la'l-i bedahşan boyanır kanımıza

Akibet ateş-i ruhsarına yandı dil u can
Vaktidir gele nevbet ten-i bîcanımıza

Halidâ mürde teni yandıralım şem'a gibi
Bu şeb ol dide-i afet gelecek yanımıza"

HATAYİ

"Urfa şairlerinden Hatayi 1823'te doğmuş 1900 yılları sırasında vefat etmiştir. Kendisi medrese tahsili görmüş hafız-ı Kur'an'dır. Tasavvuf edebiyatı içinde Alevî akidesine sahip olduğu söylenilmektedir." Gazelinden bir örnek :

"Bu gün ğam tekyegâhında fedâ bir canımız vardır
Gönül abdal-ı aşk olmuş gelin kurbanımız vardır

Çimende bülbülü gördüm yaman efgan eder söyler
Dil-i kahhar ile her dem gül-i handanımız vardır

Eğer ki ol peri-peyker bana adem demez amma
Dem oldur ki meleklerle bizim seyrânımız vardır

Evveli bir ahiri bir zâhiri bâtını birdir
Ki birlik babına erdik şükür imanımız vardır

Visal-i bezm edüb sâkî şarabın fil kubâ olsun
Derun-i sînede pişmiş ciğer büryânımız vardır

Hatâyî bendesin anmış keremle lütfü çok olsun
Demiş ki ol gedâ gelsin anâ ihsânımız vardır

ŞEYH SAFFET

"Asıl adı Mustafa Kemaleddin olan Saffet Efendi iyi bir tahsil görmüştür. Kendisi 1866 da doğmuş ve 1950 de vefat etmiştir. Kadirî ve Halveti tarikatine mehsuptur. Kadirî ve Halveti tarikatı şeyhi Abdulkadir Erbili (ölm.1897)'nin oğlu olup, Mısırda tahsil görmüş ve Cumhuriyet döneminde milletvekilliği yapmıştır. Her ne kadar şeyhlik almamışsa da Urfa'da halk arasında Şeyh Saffet olarak tanınmaktadır. Şiirde de çok iyi olan Saffet'in Seyyid Abdulkadir Geylânî (K.S.) 'yi metheder." Gazelinden Örnekler :

"Reis-i meclis-i sırr-ı Hüda'dır Ğavs-i Geylani
Enis-i ins-i pâki müsteandır Ğavs-i Geylani

Sadakatde adaletde Hazreti Şeyhe varistir
Verasetde reis-i asfiyadır Ğavs-i Geylani

Hayada Hazret-i Osman-ı Zinnureyn'e ekremdir
Şecaatte Aliy'yül-Murtaza'dır Ğavs-i Geylânî

Cenab-ı Hazret-i Peyğamberin emr-i şerifiyle
Kademran-ı rikaab-ı evliyadır Ğavs-i Geylânî

Türab-i makdemindendir cihanın kürrütü'l-ayni
Ayyuk-i aleme ziyadır Ğavs-i Geylani

Cemâl-i ba kemâlinden açıldı dide-i dünya
Türab-ı asitanı tutiyadır Ğavs-i Geylani

Helak eyler güruh-i münkiri ol seyfi-i kahharı
Celalinden bela-yi eşkiyadır Ğavs-i Geylani

Suk-i gevher-i Geylanın mübahat eylerim Saffet
Demadem bizlere himmet-nümadır Ğavs-i Geylani"

KIRATOĞLU EMİN

"Urfa'nın mutasavvıf şairlerinden biri olan Kıratoğlu Emin de 1884'de Urfa'da doğdu. 1933'de yine Urfa'da vefat etti. Kendisi Kadiri tarikatının melâmî koluna mensuptur. Baba Müslüm (ölm.1902) adında bir şeyhe intisaplı olduğu söylenilmektedir." "Urfa şairleri içinde önemli bir yere sahip olan Şair Kıratoğlu Emin Divanı, geleneksel edebiyatımızın Urfa'daki etkisini göstermesi açısından önemli kaynak. Urfa'da Osmanlı'nın kültürel, sosyal ve siyasal izlerini göstermesi ve o dönemdeki şiirimizin yerini bildirmesi açısından da Kıratoğlu Emin Divanı'nın büyük bir öneme sahip olduğunu düşünüyorum. Zira Urfa tarihi açısından kapalı olan Osmanlı döneminin izleri ve etkisini, şair Kırathoğlu'nun gazellerinde bulabilmek mümkün. Yaşadığı dönemde yazdığı Urfa şiirleriyle de tanınan Kırathoğlu'nun 'Urfa Şairi' olarak anılması ayrıca üzerinde durulması gereken bir olaydır. Geleneksel edebiyatımızda büyük şairlerinin mutlaka birer Divan yazdığını ve bunun gelenek halini aldığını biliyoruz Bu anlamda Kıratoğlu Emin'in de bu geleneği devam ettirerek Divan yazmış ve şairliğini konuşturmuştur... Şairin iyi bir eğitimden geçtiği, çağını iyi okuduğunu, aruzu ve dili çok iyi kullandığı, coşkulu ve acıacı bir anlatıma sahip olduğunu görüyoruz." Şiirlerinden örnekler :

"Gülerek süzdü gözün naz ile yarım bu gece
Beni mest eyledi çeşm-i humarım bu gece

Dedim ey gonce-dehen aç göreyim al yanağın
Yoksa eflake çıkar nale-i zarım bu gece

Hele bin naz ile kaldırdı nikabın yüzünden
Ruhun üftadeye gösterdi nigarım bu gece

N'ola bağlansa gönül arızının sünbülüne
Komadı aldı benim şabr u kararım bu gece

Hamd ola vuslat ile gamdan azad oldum Emin
Ki yeşillendi benim bağ-ü baharım bu gece"

Kıratoğlu Emin'in bir başka şiiri:

"Biz güruh-i aşkanız kavm-i mesrurlardanız
Cam-ı aşkı nuş eden bî-huş mahmurlardanız

Bu fena dünyayı tamir eylemekten geçmişiz
Bir bölük mest-i elest ashab-ı ma'murlardanız

Kûy-i yari daima devr eyleriz pervâne-veş
Sanma nar-i hicr ile nâ-kâm mehcurlardanız

Hırka-puşuz hane ber-duş-ı cihanız dehrde
Alem-i manâda şol sultan-ı meşhurlardanız

Halk zahirde Eminâ gördüler üryan bizi
Lütf-i Hakla batinen eşhas-ı mesturlardanız"

ABDİ

1857 yılında Urfa'da doğmuştur. Babası Hacı Abdizâde Emin Efendi'dir. Okuma ve yazmayı mahalle mektebinde öğrenmiş ve 1870 yılında Dabakhâne Medresesi'ne devam etmiştir. 1872 yılında buradan ayrılarak Rüşdiye'ye kaydolmuş ve burayı bitirdikten sonra memuriyet hayatına atılmıştır. İlk görevi Urfa Tahrirat Kalemî Kâtipliği'dir. Burada dört yıl çalışmış, bu sıralarda şiir yazmaya başlamıştır. Sırasıyla aynı dairede Müsevvidlik (Proje görevlisi), Hakkâri Tahrirat Müdürlüğü, Harran Tahrirat Müdür Vekilliği, Maraş idâre Meclisi Başkâtipliği görevlerinde bulunmuş ve bu son görevinden 1911 yılında emekliye ayrılmıştır. 1887 yılında Hacc'a gitmiştir. 1910 yılında Harbiye'den Topçu Üsteğmen olarak mezun olan oğlunun 1911 yılında bir manevrada şehit olduğu haberi üzerine felç olmuş, gördüğü birçok tedaviye rağmen hayatının sonuna kadar şifa bulamamıştır.

Divanındaki nazirelere bakıldığında Abdi'nin geniş bir divan kültürü olduğu, Fuzûli, Fehim, Rıf'at, Koca Ragıp Paşa, Ruhi, Vehbi, Şem'î ve Nâbi gibi ünlü divan şairlerinin divanlarını gözden geçirdiği anlaşılmaktadır. Abdi, Klasik Divan şiirinden çokça etkilenen bir şairdir. Çok divan okumuş ve bu okuduğu divanların etkisinde kalmıştır. Yazdığı şiirlerin büyük çoğunluğu naziredir. Bu bakımdan onun zikredilecek en önemli tarafı bir nazire şairi olduğudur. Şiirlerindeki konu, tüm divan şiirinde olduğu gibi aşk, şarap ve hikmettir. Derinden sezilen bir tasavvuf havası da gözden kaçmaz. Şiirlerine hakim olan duygu hüzündür. Bu hüzün mersiyelerde daha açıktır. Abdi'nin şiirlerindeki karamsar havanın ise kişisel kederlerinden kaynaklandığı bilinmektedir. Felçliğinden dolayı elleri titreyen Abdi, kendisi söylemiş yeğenleri yazmıştır. Çağınâ göre Abdi'nin dili oldukça sadedir. Yer yer konuşma diline yakın şiirler yazmıştır. Urfa sıra gecelerinde gazellerinin oldukça çok okunması, dilinin sadeliği ve konularının hüzün olmasından dolayıdır. Zira Urfa yanık türkülerin sevildiği, kapalı toplum olduğu için platonik aşkların bol olduğu bir şehirdir. Abdi'nin Nezihe Hanım'ın gazellerinin Urfa sıra gecelerinde okunmasının sebebi sade bir dil ile aşk ve hüzün konularını işlemesindedir.

1893-1894 yıllarında Halep vilayetinde bulunduğu bilinen Abdi, aynı zamanda Halep Vilâyet Gazetesi'nin yöneticiliğini de yapmıştır. Geçirdiği rahatsızlıktan dolayı ömrünün sonuna kadar bakıma muhtaç bir halde yaşayan Abdi, yalnızlık, hastalık ve evlat acısı içinde 1941 yılında Urfa'da vefat eder. Abdi'nin şiirleri yapı olarak beyit düzenine dayanır. Kafiyeye düzeni olarak ta kaside, gazel ve mesnevi tarzını tercih etmiştir. 193 adet şiiri mevcut olup yapı olarak ta divançe niteliğindedir. Tam bir divan niteliği taşımaz. Gazellerinden Örnekler :

Vefa yok dil-rübâda bezm-i işrette muhabbet yok
Gönülde sabr sakide mürüvvet meyde lezzet yok

Ederler sohbet-i huban ile def'i elem herkes
Dil-i nâ-şaddan gayri bana hem derd ü mihnet yok

Cemal-i yari görmekle sâfâ-yab olmak isterdim
Rakib-i bed-menişten rû'yet-i dildara fırsat

Gidersen kuy-i canane saba var halimi arz et
Tenimde tab ü takat gözlerimde hab-ı rahat yok

Tehassürle ne denlü ah ü feryad eylesem abdi
Yanar nar-ı muhabbetle vücudum yare vuslat yok.

Ey cefa pişe-i gam cevri ile nalan olasın
Göreyim hai mezellekte perişan olasın

Ola ahımla hazan dide bahar-ı hüsnün
Akibet eylediğin çevre peşiman olasın

Yıkıla badı rekabetle binai emelin
Kalasın mastabai yes'de giryan olasın

Seni de eyleye bir gözleri ahu teshir
Yanasın ateşi firkat ile büryan olasın

Etmedim Abdi-i naçizi sâfâyâb-ı sürur
Dilerim sen de esiri gamı hicran olasın.

HİKMET

Asıl adı Ahmet'tir. Babası Şefkatzâde Eyyup Efendi'dir. 1832 yılında Urfa'nın Pazar Camii Mahallesi'nde doğmuştur. İlk tahsilini babasından aldıktan sonra Hasan Paşa Medresesi'ne girmiş, tefsir ilmini Müftü Abdüllatif Efendi'den, diğer ilimleri de Müderris Hacı Mustafa Efendi'den öğrenmiştir. ıcâzetnamesini de bu kişiden almıştır. İleri derecedeki zekâsıyla kendisini tanıtmış, daha öğrenci iken hocalarıyla ilmi tartışmalara girişmiş, hocaları olmadığı zaman arkadaşlarına ders vermiştir. Hafızası kuvvetli, muhakemesi sağlam, görüşleri keskin bir kişiliğe sahiptir. Ne zaman medreseyi bitirdiğini bilemiyoruz. Medreseyi bitirdikten sonra bir müddet hocasına muavinlik ettiğini, daha sonra da Aşar Mültezimliği yaptığını biliyoruz. Kendisi Şeddâdiler'in Asiyan oynağına bağlı Suruç köylerinde Mültezimlik yapmıştır. Refah içinde yaşamış, çevresine cömert davranmıştır. Evlenmemiştir. Bir kaza sonucu sol gözü görmez olmuştur. Berduş olan şair, espirili bir kişiliğe sahip olup hazırcevaplılığıyla ün salmıştır. Şairin yazdığı *Divan*'ı ve *Mecmua-i Hicviyyat* eserlerini zamanın Urfa Mutasarrıfı Süleyman Şefik Paşa bastırmak üzere İstanbul'a götürmüş, ne yazık ki, paşanın iki ay sonra ölmesi üzerine eser kaybolmuştur. Güçlü ve dile hakim bir şairdir. Şiirinde bilginin izleri kuvvetlidir. Şiirin her türünde Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler, keskin hicivler yazmıştır. Şiirlerinin ekserisi irticalidir. Hikemi aşk şiirleriyle Hikmet, Urfa'da Nâbi'den sonra gelen en büyük şairdir. Onun edebiyatımıza mal olmayışının tek nedeni Urfa'ya sıkışıp kalmasıdır. Kardeşi Mehmed'e ilk eğitimi vermiş, hatta "Şevket" mahlasını kardeşine kendisi bulmuştur. Urfa'da klasik geleneğin güçlü bir şekilde yaşadığı bu dönemde Fuzûli ve Nâbi edebi ekollerinin tesiri güçlü ve canlı bir tarzda devam ediyordu. Birçok Urfalı şair gibi Hikmet de Nâbi geleneğini sürdüren ve bu yolda başarılı örnekler veren bir şairdir.

Gerek kendi devrinde ve gerekse kendisinden sonra gelenler Şair Hikmet'i benimsemiş, onun bir bakıma tahakkümü altında denebilecek bir duyguyla gazellerini yazmışlardır. Şairin teşvik ve desteğiyle Hasan Padişah Kütüphânesi kurulmuş ve bu kütüphâneye de bizzat kendisi bir kitabe yazmıştır. 1878 yılında Urfa'da vefat etmiş ve Harrankapı Mezarlığı'na defnedilmiştir. Şiirlerinden Örnekler:

Gazel

Bâğbân oldum nihâl-i yâsemini beslerim
Dâye-i aşkım o şûh-i nâzenini beslerim

Şirr ü şeker feyz-i câridir dil-i masmumdan
Bir mukaddes tıfl-feş ruh'ül emini beslerim

Katr-i eşkı nüzul ettikçe rahmet cûş eder
Âb-ı âlem-gir-i bakiyim zemini beslerim.

Cûy-veş hûnin revan olsun rızâ-yı Hakk için
Ben Hüseyin-i Kerbelâyım mâh-ı dini beslerim

Derd-i endûh-ı belâ bir lahza nâbûd olmasın
HİKMET ol ağniyâdan kalb-i hazini beklerim.

Gazel

Mahmil-i Leylâ-yı zevk ettikçe şavkım Kays-veş
Bâdiye-pir olur dil raksa gelmiş isa-veş

Hüdhüdüm kâr-ı zemin şerh-i meserrettir bana
Keşf-i sak etmem kavarın görüp Belkıs-veş

Gamze kateyler beni feyz-i lebin ihyâ eder
Mu'cize izhar eder canım benim Circis-veş

Duzeh-i hicri geçip yettim behişt-i vuslata
Mevtten sonra hayy oldum ben dahi idris-veş

Dil muhabbet ilmini mahbûblardan ahz eder
Kûşe-i meyhânedede incil okur Kişiş-veş

Şerh-i derd-i aşk-ı yari böyle tahrir eyledim
Hikmet olsun maceramız Kays ile tahmis-veş

ŞAİR ŞEVKET

Asıl ismi Mehmed olan Şevket, 1278/1861 yılında Urfa'da doğmuştur. Babası Neccârzâde Eyyüp Ağa'dır. Şevket mahlasını, ağabeyi Şair Hikmet vermiştir. İlk öğrenime hazırlık bilgilerini ve okuma denemelerini ağabeyinden almıştır. Daha sonra Hasan Padişah ve Halil-ür Rahman Medreselerine devam etmiş; zamanının bilginlerinden Abbas Vasık Efendi, Halil Hoca ve Hacı Mustafa Hafız'dan Arapçayı, diğer İslâmi ilimleri öğrenmiş ve icâzet almıştır. Şiirlerinden hareketle başarılı bir eğitim gördüğünü öğrenmekteyiz. Gençliği hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Şair Şevket hiç evlenmemiş olup, vaktini genellikle sohbetlerde geçirmiş, şiirle iştigal etmiştir. Şevket'in şiirlerine baktığımızda kendisine has bir şiir dili geliştirdiğini görürüz. Urfa'daki Divan şiiri geleneğini Nâbi etkisinde üç kısma ayıran şair Bedri Alpay özetle, onun şiiri hakkında şu yorumu yapmaktadır: "19. yüzyılda özellikle Sakıbiye Medresesi'nde toplanan şairler, Nâbi etkisinde şiirler yazarken, Şevket ayrı bir ekol olarak ve Nâbi'nin etkisinde kalmadan şiirler yazmıştır. Hatta onun çok büyük bir kabiliyet olduğunu, kendisinden öncekileri bu kabiliyeti sayesinde takipten vazgeçtiğini, yepyeni bir anlayışla şiirle söylediğini ve yeni bir devre imza attığını yazmaktadır. İşte bu devre, Şevket Devri demek yerinde olur" şeklinde yazmaktadır.

Boş zamanlarını Halil-ür Rahman Camii civarında geçiren şair, etrafında toplananlarla birlikte edebi çalışmalar yapar, genç şairlere şiir hakkında öğüt verirmiş. Müziğe de aşina olan şairin sesinin güzel olduğu, bütün makamları bildiği, bazen de meclislerde ezberden şiirler söylediği anlatılır. "Şevket'in şiirlerinde doğup büyüdüğü ve gözlerini hayata kapayacağı Urfa ile ilgili veya kendisinin maskat-ı re'si olan bu şiirin şehirde ebediyete göçtüğünde bir gönül isteğini ilgilendiren beyitler vardır."

"Urfa'nın 19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış şairleri arasında Klasik Edebiyatımızın geleneğini sürdürmeyi başaranların ön safında yer alan Şevket, bugüne kadar layık olduğu dikkat ve önemle incelenmiştir denemez. Bir kere şiirlerinin büyük çoğunluğu henüz gün yüzü görmüş değildir." Şevket'in kullandığı vezin Arûz'dur. Toplam 300 şiiri olduğu söylenen şairin, günümüze kadar ulaşan toplam 170 (mezar kitabeleri dahil) şiiri mevcuttur. Şevket'in üslûp bakımından çağına göre başarılı olduğu, samimi, eski edebiyat sembollerine, edebi sanatlara, mecazlara, kavramlarına, mazmunlarına, dünya ve hayat görüşüne vakıf bir şair olduğu görülmektedir. Dili ağdalı değildir. Ancak Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiği, sadece şiirlerinden değil, birkaç Farsça güzel ve hatasız gazel yazabilmiş olmasında, bazı şiirlerinde Arapça mısralara yer vermiş bulunmasından anlaşılmaktadır. Oldukça dindar olduğu söylenen Şevket'in içkili meclislerde bulunmadığı söylenir. Şair Şevket, 1917 yılında çok sevdiği Dergâh'ta vefat etmiş ve Harrankapı Mezarlığı'na defnedilmiştir. Eserleri şunlardır: Divan, Kuru Kafâ (bu eser, manzum ve mensur olup 55 sayfadır) Molla Ömer Dağı, Şiirlerinden Örnekler:

Gazel

Ey dil bu fena mülküne raġbet ne içindir
Nâ-bût olan eşyalara hürmet ne içindir

Firkatte kalıp ermedi dil vasl-ı nigâre
Yâ Rab bana sûziş-i firkat ne içindir

Bigâne Hudâ sırrını aġyare açar mı
Zâhiddeki bu keşf ü kerâmet ne içindir

Hak olsa gerek âkibet-i menzilin el can
Her subh u mesâ bunca kabahat ne içindir

Şevket olagör peyrev-i pirâne-i kâmil
Akılsan eġer gör bu ferâġat ne içindir

Gazel

Bu zaman terk-i haya halka saadet gibidir
Kesb-i ilim ile edeb ayı hiyanet gibidir

Birbirin kadh kılıb gaybete aġaz etmek
Meclis-i asrda izhar-ı belâġat gibidir
O kadar doldu kasavet dil-i erbâb-ı dalâl
Katl-i nefis etme bu dem lutf u inayet gibidir

Meclis ü zaviyede şeyhlerin zu'munca
Mal-ı evkaf-ı yemek kesb-ü ticaret gibidir

Şevket ol muhteriz-i mahfil-i ebna-yi zaman
Kunc-i uzlet bu zaman gülşen-i cennet gibidir

NÜZHET ÖMER

(Şair)

18.Yüzyılda yaşamış Urfalı şairlerin en tanınmışıdır. Babasının adı Ömer'dir. Doğum tarihi belli değildir. O da hemşehrisi Nâbi gibi Urfa'dan çıkarak İstanbul'a gitmiştir. Çok iyi bir eğitim görmüştür. İstanbul'da ünlü vezir Koca Ragıp Paşa'ya intisab etmiş, mühürdarlığı görevinde bulunmuştur. Oldukça iyi bir şekilde Arapça ve Farsçayı bilen şair, bu dillerin inceliklerine de vakıftır. Şiir ve edebiyattan başka astronomi ile de uğraşmıştır.

Mutasavvuf kişiliğiyle tanınan Nüzhet, Nâbi ve Ragıp Paşa'nın hikemi karakterli şiir üslubundan etkilenmiştir. Divan'ın birçok yazması mevcuttur. Divan edebiyatında şöhret bulmuş şairler üzerine tez yazılan Urfalı birkaç şairden biridir. 1776 yılında İstanbul'da vefat eden şair Galata Mevlevihânesi mezarlığına gömülmüştür. Eserleri İstanbul'da Koca Ragıp Paşa Kütüphânesindedir. **Eserleri** : Divan, Menâkıb-ı Evliya, Tercüme-i Hadis-i Erba'in, Minaret-ül Ebsar, İlm-i Nücum, Muhammed Kasım (Farsçadan tercüme), Tercüme-i Merzûbannâme (Tercüme), Tenbihat-ül Müneccimi (Tercüme) Şiirlerinden bir Örnek:

Gönülde mebhas-ı aşkında evvel ah olur peyda
Beli bir nüsha ünvanında Bismillah olur peyda

Gitmez kulub-ı hasiyeden nakş-ı infial
Seng üzre mürtesim olan asar-ı saht gibi

Kendi aybın görmeye aybı kesen ayinedir
Halkı ta'n etme hele bir kerre var gör sen seni

SAKIB EFENDİ

1800 yılında Birecik'te doğmuştur. Ası adı Emin, mahlası Sakıb'tır. Hacı Mustafa adında bir köylünün oğludur. Birecik'te medrese tahsilini yaptıktan sonra vatani görevini yaptığı Urfa'yı çok beğendiğinden buraya yerleşir. Burada ilk görevi Şer'iyeye Mahkemesi görevidir. Koroğlu İbrahim Halil Ağa'nın kızı Hatice ile evlenir. Evlendikten sonra şansı iyiye dönünce memuriyetten ayrılır. Ziraat ve ticaretle uğraşır. Serveti günden güne artar. Memlekete köşk, mektep, mescit, cami, tekke gibi hayır eserleri yapar. Meşhur Sakıbiye Medresesi'ni ve tekkesini kendisi yaptırmış, ancak bugün bunlardan eser kalmamıştır. Bu medresede birçok alim ve şair yetişmiştir. Urfa, şiir adına neye sahip ise onun yarısını almaya hak kazanmıştır. 1854 yılında Hacc'a gitmiş, dönüşte Şeyh ünvanını beraberinde getirmiştir. Halkın işini görmüş ve hayır hasenatta bulunmuştur.

Sakıb Efendi, ilim ve tasavvufun yanında şiirde de oldukça ustadır. Özellikle kitabeler yazıp, tarih düşmedeki ustalığı ile meşhurdur. Bugün meşhur Haleplibahçe'nin öyküsü Şair Sakıb Efendi ile başlar. Sakıb Efendi ki, boş ve geniş bir tarlayı Haleplibahçesi yapabilmiş, imar etmiş, mamur hale getirmiş, kasırlar, havuzlar yaptırmış, bir yeşil köşe haline getirmiştir. Şiir kadar hat sanatına da vakıf olan Sakıb Efendi, gürgen tahta üzerine beyaz boya ile ta'lik yazı ile gazeller yazmıştır. Kırım Hanı Şahin Giray'ın gazeline yazdığı tesdis Urfalı Mazhar Efendi tarafından Kahire El Ezher Üniversitesi'ne armağan edilmiştir. Halep valisi Esad Muhlis Paşa'dan önce yüz bulamayan, sonra onun daveti üzerine Halep'e giden Sakıb Efendi'ye, Paşa büyük izzet ve ikramda bulunmuştur.

Eserleri genellikle aşk ve tasavvuf konularını içerir. Şair, 1873 yılında misafir olarak gittiği Birecik'te oğlu Mustafa Lami'nin evinde vefat etmiş, vasiyeti üzerine cenazesi Urfa'ya getirilerek Sakıbiye Medresesi'ne gömülmüştür. Sonraları bu medrese ve müstemilatı satılmış, bunları satın alanlar Sakıb'ın ve yanında defnedilmiş olan oğlunun mezarını Dergâh Camii'nin kabristanına taşımışlardır. Şiirlerinden Örnekler:

Gazel

Dil-i mahzunum her dem dert ile âvare kalsın mı
Habibim çare yok mu haşre dek bu yâre kalsın mı

Yeter ikbâlimi firûz edip insaf kıl ey çerh
Hemişe talim bu aksi bahtım kara kalsın mı

Hezâran zahm vurdun bari lutfet merhem-i vaslın
Ne dersin böyle bağrım hicr ile sad pâre kalsın mı

Niçin tesiri yoktur sende ey ah ciger sûzun
Bu denli ettiğin zulmü harim-i ağıyâre kalsın mı

Ne var zahm-ı derûn-ı Sakıb'de nik-i nâm etsin
Mürüvvet yok mu zalim haşre dek bu yâre kalsın mı

KÂNİ BABA

“Birecik'li Kâni Baba, 1874 yılında Birecik'te dünyaya gelmiştir. Asıl adı Hanifi'dir. Kâni ismini önceleri mahlas olarak kullanmış, sonradan asıl isminin yerine Kâni adını seçmiştir. Babası Gannaç Abdullah diye bilinen Abdullah Efendi'dir. Mahalle Mektebinde, bilhassa Birecik Rüştüyesi'nde tahsilini tamamlamıştır (1890). Daha sonra Hacı Sadık Efendi Gülistan, Bostan ve Hafız-ı Şirazi, Urfalı Hamid Hoca'dan. Mültekka, Mahmut Paşa Camii İmamı Hacı Hüseyin Hoca'dan Mültekka, Kaside-i Bürde okumuştur. Lazkiye Mevlevi dergâhında Mehmed Sabri Dede maşhurdan, 1899 senesinde "Mesnevi" okumuş ve son zamanlarına kadar Mevlana Hazretleri'nin bu eseri onun için feyz ve ilham kaynağı olmuştur. Mesnevi' den çok hoşlandığına en güzel işaret, elimizdeki bir parça defterin Mesnevi'nin tercümesine hasredilmiş olmasıdır. 1894 senesinde Vilayet Kitabeti'nde vazife görmüş, 1897 yılında askerlik vazifesiyle Maraş'a gönderilmiştir. Askerde Başçavuş olmuş, depo memur muavinliğine bakmış, oradan Tarsus Kâtip-i muavinliğine nakledilerek vazifesini burada idame etmiştir. 1908 yılı sonunda harbin ilanı üzere vazifesinden istifa ederek Birecik'e dönmüştür.

Bilhassa Halep Telgraf Başmüdürlüğü kalemine kâtip edilen Kâni Baba, bu vazifede altı ay kaldıktan sonra tekrar Birecik'e dönmüştür. Bu sıralarda Birecik "Mukavelat Muhassislîği'ne" talip olmuş, imtihanına Urfa'da girdiği bu memuriyete, muvaffakiyetine binaen tayin edilmiştir. Bir ara İskenderun Mukavelat Muhassislîği'ne nakledilmiş, bu vazifede de üç sene kalarak, 1914 yılında harbin ilanı üzerine (Birinci Dünya Harbi) orduya girmiştir. Ordudaki vazifesini ise üç sene müddetle Tarsus İstasyonu Komutanı olarak idame etmiş, sonra burdan da "Katıyatı Tabusa" kitabetine tayin edilen Kâni Baba'nın hayatında göstereceği en büyük insanî faaliyeti, Halep'in düşmesinden sonra vuku bulur. Halep düşmüş, felaket baş göstermiş. Kolordu ile beraberinde bulunan küllüyatlı miktarda altını, parayı ve eşyayı kurtarıp Ayıntab'a teslim etmiştir. Daha sonra Ayıntab askeri sevkiyat kitabetine tayin edilir. Müteakiben, terhis edilerek Birecik'e dönme imkân sağlanmış olur. 1925'te Birecik'te kurulan ticaret odası kitabetine tayin edilmiş ve bu vazifede iki sene kalmıştır. Sonraları Tayyare Cemiyeti Şubesi Kitabete vazifesini deruhte etmiş, milli harekette Urfa'ya kadar gitmiştir. Gözlerinin kifayetsizliğinden dolayı, sıhhi heyet kendisi kabul etmemiştir. 1948 Pazar günü bir sancı neticesi, bu fani dünyaya gözlerini yummuştur. Birecik'li Kâni Baba, günümüzden çok uzaklardaki bir derviş gibi yaşamıştır. Şair olmakla beraber, başıboş yenileşme devresi cereyanına ayak uyduramamış, eski aruz divan şiirinden kopamamıştır. Hâlbuki kendisiyle aynı nesilden olan Nâmık Ekrem yeniliği bütün yönleriyle kavramış ve bu cihetten bütün bir kabiliyet birbirine zıt hususiyetler göstermişlerdir. Kâni Baba, seçmiş olduğu bu eski tarz, divan şiirinden vasat bir şair olarak kayıtlara geçmiştir. Ekseriya tasavvuf tabirlerine iltifat gösteren şair, çok kere bilinenleri tekrarlamıştır. Fars ve Arap lisanelerine olana yeter derecedeki vukufu sebebiyledir ki şiir lisani oldukça terkiplidir. Apaçık bir Fuzuli tesiri yanında İran, Arap Edebiyatının tamlamalarına da sıkça rastlanır. Kâni Baba gerçekten bir şair ve edip mizacına sahiptir ve etrafındakileri unutturacak derecede bir üstünlüğü vardır. Şiirleri topluca basılmış değildir. "Hürriyet Kasidesi" unvanlı yazısı o zaman Halep'te çıkan "Sada-yı Şehbal" ve Adana'da çıkan "Yaşasın Ordu" gazetelerinde neşredilmiştir. Hususi hayatında hiç evlenmemiştir. Aynı zamanda Nakşî tarikatına da muhabbeti olduğu bilinmektedir. Eserlerinden birini takdim ediyoruz.”

Gazel

Heva-yı aşkla afet-i dildâra çarpıldım
Giriftar-ı kemend-i kâkül-i zer-târa çarpıldım

Bahâr-ı vasl ile seyr-i çemenzâr idi maksudum Hezarım gül deyü gülzarâ gittim hâra çarpıldım
Beni süzan eden Ol şüle-i hüsn-i dil-ârâdır
Dönüp pervane-ve devrân ederken nâra çarpıldım

Nâlâ Ferhad-veş dağlar de/erse feryâdım
Ne talihtir bu yârab genç ararken mâra çarpıldım

Bu nedir Kâni bir yerde ârâm-ı kârârım
Keman-âsa atıldım dârdan divâra çarpıldım.”

HÂDÎ (DURAK)

Mollazâde Şair Durak Faik Bey'in oğlu olup 1893 yılında Urfa'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini burada tamamlamış ve daha sonra İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirerek Askeri Tıbbiye'ye girmiştir. Askeri Tıbbiye'yi bitirdiği yıl bilgi ve beceri kazanmak için Almanya'ya gitmeye hazırlandığı sıralarda Birinci Dünya Savaşı çıkar. Gönüllü olarak orduya katılır. 1 Temmuz 1916 tarihinde 23 yaşında savaşırken şehid olur.

Karakterli, ateşli ruhlu, zekâsı ile tebarüz etmiş ve çevresince çok sevilmiştir. İstanbul'da bir ilgi halkası kurmayı başarmış; gençleri başına toplar ve onlara idealist düşüncelerini aktarırmış. Bu arada Ziya Gökalp'in güvendiği kişilerden biri olmuştur. Erken ölümü bir kayıptır. Hadi, Arapça, Farsça, Fransızca ve Almanca bilir; özellikle Alman edebiyat ve felsefesini yakından takip edermiş. Şiir ve makalelerinden bazıları İstanbul gazetelerinde yayınlanmıştır. Gazelinden örnekler :

Beyim la'l-i lebin dar'üş-şifadır
Yüzün ayine-i nur-ı hüdâdır

Mey-ü mahbube meyletsem acep mi
Bu dünyadan gazez ancak sefadır

Edip gayrileri meyl-i muhabbet
Ne cevri var ise yarin banadır

Yanında ehl-i aşkın idi ekser
Seninle padişahım merhabadır

Vefasız cevri çok dildare Hâdi
Gönül vermek kati müşkül belâdır.

Gazel

Bakar ol mest-i meydan çeşm-i mahmur-ı meyal eğri
Yürür mestâne-veş hem belde hançer başta şal eğri

Civanım hasret-i aşkın ile ben çok bi-tabım
Büküldü sanevber kaddin olup manendi dal eğri

Rakik-i şairânın güfte-i eş'ârına bakma
Ne mana zahir ola kim ki nazmında misal eğri

Rakibi geç beyinliyi kerem kıl koyma kapında
Der-i dergah-ı şahide olur mu hiç rical eğri

Gerektir Hadiya rihlet deminde kast-ü amalin
Huzur-u Baride olmaz suale kıyl-ü kaal eğri

Beyt

Yükselmek için emek gerektir
Yükselmeyi istemek gerektir

Bir başka beyt

Beni kâhriyle zebun etti sipihrin sitemi
O kadar ki bilemem farkı vücud-ü kademi

AYANZÂDE NÂMIK (EKREN)

1878 yılında Birecik ilçesinde doğdu. 1917 yılında Kerkük'de öldü. Hicri 1324 yılında ınkılâp adlı şiir kitabını İstanbul'da yayımladı. Bir diğer şiir kitabının adı Bahar-ı Edeb'dir. Şiirinden örnek:

FEKR-İ MUKMER

Urus-i gülruh şeb, süslü pembe kisvelere
Bürünmüş, en güzel en dilruba çiçeklere
Keşüde çehre-i safvet, gülümsüyor nazara
Evet, o tüde-i nur

Ufukta sanki gömülmüş harir zeyb-ü fere
Yanında nazlaşıyor zühre pür meleklerle
Şu habzare müşabih mi handegah-ı zahur
Sema baharı mı dönsün şu lemhal sehere

Gönül, bu rengi bedia, bu hüsnü ziyaya
Gark-ı hayret ve meftun olur mu olmaz mı ?
Bu ram sarmak zaik aşınayı sevdaya

Sâba sevimli ve nermin ipek kanadlarını
Açıp hiram-ı letafetle eyliyor perva
Cihana serpiyor ahenk ruhperverini
Hayata bahş ediyor ıtır saf anber saf
Şu nameler, şu ufuklarda gozei behçet
Hayal ve hissi ilka eder ziya-i emel
Şu ibtisamı semanı, şu fecr nev, ne güzel...
Değil midir şu badeyi, serairi kudret ?

BABA CEM'İ

Cem'i mahlasını kullanmıştır. Mahlasına dayanarak isminin Cuma olduğu söylenmekte ise de asıl adı Mustafa'dır. Doğumu ve ölümü hakkında herhangi bir bilgi yoktur. "Karadağ Savaşı" adlı el yazması destânı Sedat Saraç'ın kütüphânesinde mevcuttur. Şairin bu kitabını günümüz Türkçesine çeviren ve hakkında bilgi toplayan Araştırmacı Mahmut Karakaş'ın yazdığına göre: "*Urfalı şairler arasında belki de ilk ve son kişi olarak başından geçen tarihi bir macerayı destân halinde manzum olarak yazmış tek kişidir. Edebi değeri zayıf olmakla birlikte tarihi değeri olan bu destân, Urfa'mız için mahalli özellikleri bulunması bakımından önemlidir. Cem'i, Karadağ Savaşı ve onu takiben tarihte 93 Harbi diye meşhur olan 1876 tarihinde başlayan Osmanlı-Rus savaşını yaşamış ve bu savaşları başlangıcından bitimine kadar anlatmaya çalışmıştır.*"

1800'lü yılların ortalarında yaşayan şairi sanat ve edebiyat açısından önemli kılan, onun destân türünde bir eser yazmış olmasıdır. Zira Cem'i, yaşadığı olayları, gördüğü şeyleri, dahası başından geçen maceraları kendi kültür ve eğitim sınırları içersinde aşıkane ve duygusal bir dille anlatmıştır. Bedelli bir asker olarak katıldığı Karadağ Savaşı'nı destânımsı şekilde anlatan şairin söz konusu eseri üzerinde inceleme yapan Mahmut Karakaş, yazısının iyi, imlasının çok bozuk ve kelimeleri değişik harflerle yazmasından tahsilinin az olduğu kanısına varmıştır. Cem'i destânını üç başlık altında yazmıştır: 1- Tekerleme-i Hikâyet-i Karadağ-ı Cem'i: Bu bölümde Osmanlı-Rus savaşı, genel olarak ele alınmış; Anadolu ve Rumeli cepheleri kısa bir özet halinde destânlaştırılmıştır. 2- Destân-ı Baba Cem'i Serencâm-ı Karadağ: Bu bölümde Cem'i, orduya katılımını ve gemilerle Akdeniz üzerinden Adriyatik Denizi'nde kıyısı bulunan Karadağ'a gidişlerini ve Karadağ savaşını anlatmaktadır. 3- Serencâm-ı Karadağ: Bu bölümde 93 Harbi diye bilinen savaşın hemen ardından başlayan Osmanlı-Rus savaşının Rumeli cephesini anlatmaktadır. Şiirinden bir örnek:

Medet et bizlere Kadir-u Kayyûm-u Hüdâ
Biz fakiriz kullarız, hem bikes u mahzun gedâ

Bu kâfir zalimi gaddar nedir bu ettiği şeyler
Kerem kıl anları, kâhret o merdân kalmaya ferdâ

Biz Muhammed ümmeti hem aşkıyla mâşukuyuz
Rah-ı dine canımız hep varımız olsun feda

Şehid oldu nice mü'min cihana saldı vaveylâ
İlahi bizlere gönder özünden bir delil imda

Cenabından umarız biz fütihat babını Mevlâ
Veresin ordumuza arzak-ı rızk-ı Ğani gıda.

LAZIP

Asıl adı Abdülkadir Diriöz olan Lazıp, 1888 yılında Birecik'in Cumhuriyet Mahallesi'nde doğdu. Bir süre mahalle okuluna gittikten sonra, öğrenimini kendi gayretleriyle elde etmiştir.

Bir süre Urfa'da Sumatar, Yaylak ve Harran bölgelerinde Bucak müdürlüğü, Urfa ılı Köy Bürosu Şefliği yapmıştır. Son görevi Birecik'de Belediye Saymanlığı'dır. Buradan emekli olmuştur. Şiirlerinden Osmanlı kültürünü bilenlerden birisi olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Arapça bilen şairin, bu dilden çevirisi de bulunmaktadır. 21 Kasım 1963 yılında Ankara'da vefat etmiştir. Eserleri : Tibyân-ı Burhan (Çeviri), iki Devir, Birecik Bahailik Tarihi (Yayınlanmamıştır). Bir dördlüğü:

“Alsan beni ağûş-u salinde uyutsan
Âmâl-ı şafaklarımı koynunda büyütsen

Her işvede bir hükm-ü emirâne yürütsen
Lutfetmiş olursun bana ey ruh-ı revânım”

VEHMI

Asıl adı Hacı Yusufzâde Müslüm'dür. Doğum tarihi bilinmemektedir. Şair Razi ile aralarında bir yaralama olduğundan hicri 1326 (m. 1908) tarihinde mahkemeye intikal eden kayıtlardan 1800'lü yılların başında veya ortasında yaşamış olduğu anlaşılmaktadır.

Kahvecilik yapan Vehmi "Şihê Hoca" olarak da tanınmaktadır. 83 sayfadan oluşan Vehmi Divânçesi 'ndeki 63 şiir Harâbi adlı bir şaire aittir. Bir halk ozanı olan Vehmi'nin Divânçesi baştan başa Şair Razi'ye yazdığı taşlamalarla doludur. Çağdaşı Razi gibi güçlü bir şair değildir. Ancak Vehmi'nin şiirlerini okuduğumuz zaman bunların daha içten gelen ve daha kolay yazılmış olduğu kanısına varılır. Şiirinden bir örnek:

Gazel

“Kendi reyime değil terk-i diyâr-ı vatanım
Beni terkeyledi ol hak-i gubâr-ı vatanım

Giderim işte size kalsın eyâ hemdemler
Keyfi zevki meyi mahbub-u nigâri vatanım

Bana yar olmadı bir dem kime yar olmuştur
Görmedim kimseye olmadı yarı vatanım

Daha lazım mı bana semtine kabil mi dönem
Bunca yıl kafî değil mi bana zar-ü vatanım

Vehmiya yandı gönül derd-i bela ateşine
Çıkarıptır feleğe dudumu nar-ı vatanım.”

NURETTİN NABİ AKÇAR

(Yazar)

1887 yılında Urfa'da doğdu. Hukuk Fakültesine bitirdi. Osmanlı İmparatorluğunun sınırları içinde bir çok yerde hakim ve savcılık yaptı. Daha sonra Urfa'ya döndü. Avukatlık yaptı. 1927 yılında Urfa Salnamesini hazırladı. Urfa Tarihi adlı çok bilinen bir eseri vardır. Gazetelerde çok sayıda yazı ve makaleleri yayınlamıştır. 1925 yılında vilayetin resmi organı olarak ilk "Urfa" adlı gazeteyi çıkarmıştır. 1947 yılında vefat etmiştir.

MEHMET REFET ÜLGEN

1888 de Urfa da doğdu. Eyüp bey ile Adle hanımın oğludur. Urfa ve İstanbul İdadilerinde, Maliye Yüksekokulunda ve Yüksek Öğretmen Okulunda öğrenim gördü. Fen Fakültesi Matematik Bölümünde Doktora yaptı. 19 Ekim 1909'da Ziraat Bankası Merkez İdaresinde memuriyete başladı. 7 Aralık 1914'te Şam Sultanisi Matematik Öğretmenliğine, 7 Aralık 1915'te Şam Sultanisi Müdürlüğü ile Sanayi ve Matematik Öğretmenliğine atandı. 4 Mayıs 1919'da Balıkesir Lisesi Müdürlüğü, 25 Mart 1921'de Aksaray, 23 Temmuz 1921'de Adana Maarif Müdürlüğüne, 14 Aralık 1922'de Adana Lisesi Müdürlüğüne getirildi. 14 Aralık 1923'te Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğüne atandı. Bu görevde iken TBMM II. Dönem ara seçimlerine katılarak Urfa Milletvekili seçildi. II., III., IV., V. ve VI. Dönem Urfa Milletvekilliği yaptı. Evli, 6 Çocuk babasıydı. Ölümü: 27. 10. 1964, Eserleri : İftira (Oynanan ve Oynatılmak İstenen Bir Facianın İç Yüzü) Refet Ülgen, 1947, İstanbul, Othello. Fransızcadan] Çev. Refet Ülgen. Ankara: Maarif Vekâleti, 1931. Terbiyei Dimağiye, Sıhhat Yolu, Usulü Aşarı ve Metre Sistemi, Nebatat Dersi.

İBRAHİM HAKKI BİLGİN

"1894 yılında Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde doğmuştur. Babası aslen Kerkük'lü Hacı Molla Ağalardan Abdulvahap, annesi Ayran Ağalarından Zahide hanımdır. İlköğretim müfettişliği yapmış Şair Namık Ekrem'in yeğenidir. İlkokulu Birecik'te, ortaokulu İstanbul'da dayısının yanında okumuştur. Buradan Halep Öğretmen Okuluna girmeyi başarmıştır. Halep öğretmen okulu son sınıfında iken 1. Dünya Savaşı başladığından silâh altına alınmış ve İstanbul Kara Harp Okulu'na gönderilmiştir. 15 Temmuz 1915'te Beyrut Jandarma Alayı'na görevlendirilmiş, Sayda ve Sur kasabalarındaki süvari birliklerinde takım komutanlığı yapmıştır. 15 Ekim 1918'de İngilizlere esir düşerek Nisan 1920 tarihine kadar Mısır'ın Seydi - Beşir Esir Kampında kalmıştır. Serbest bırakılınca memleketine dönmüştür. Kurtuluş Savaşı başladığından, Birecik Kuva-yi Milliye komutanı olarak savaşa katılmış, Gaziantep savunmasında bulunmuştur.

19 Temmuz 1920'de Kafkas Elcezire Cephesinde gönüllü olarak görev almış, Sakarya Meydan Savaşı ve Büyük Taarruzda düşmana karşı savaşmıştır. Mart 1922'de teğmen olmuş, 1 Ekim 1923 tarihinde de 1. Ordunun 6. Fırka Komutanlığı'nda görevli iken kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile onurlandırılmıştır.

01.06.1935 tarihinde yeniden memuriyete başlayan şair, 20.12.1936 tarihine kadar Birecik Belediyesi zabıta amirliği yapmıştır (Belediye başkanlığına kaymakamların baktığı dönemde). 23.12.1936 tarihinde Birecik'in Halfeti Bucağı (Halfeti halen Urfa'nın ilçesidir), 16.07.1943 tarihinde Viranşehir'in Demirci Bucağı, 06.01.1945'de Siverek'in Karakeçi, 13.07.1948'de Birecik'in Bögürtlen Bucağı Müdürlüğüne atanmıştır. 1950 yılında emekliye ayrılmıştır. 31 Mayıs 1981 tarihinde k;alp krizi sonucu Allah'ın rahmetine kavuşan şair Birecik'te toprağa verilmiştir. Yayımlanmış çok sayıda şiiri bulunan şairimizin "Vatan ve Millet Sevgisi" adı altında bir de kitabı bulunmaktadır. Çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış eserleri bulunmaktadır."

VATAN SEVGİSİ

"Gençlik çağımın yeşil baharı,
Geçti gurbette, unuttum yarı.
Gezdim dolaştım bin bir diyarı,
Uğruna senin 'ey şanlı vatan.

Vatan sevgisi imandan gelir,
Bu imanla bil, dağlar devrilir.
Senin varlığın bize hız verir,
Sana bağlıyız ey şanlı vatan,

Bir nice yılda kavgalar ettim,
Göğsümü sana, ben siper ettim,
Gönlümü sanki seferber ettim,
Uğrunda senin ey şanlı vatan

Şahinler gibi aradım, gezdim,
Kartallar gibi gökleri süzdüm,
Yendim yenildim, yaralar çözdüm.
Uğrunda senin ey şanlı vatan.

Kalbimde doğan aşkıdır her an,
Gözümde sensin can ile canan,
İstemem gayrı Leyla'yı zaman,
Ben sana Mecnun ey şanlı vatan”

REŞİT RASTGELDI

1899 yılında Urfa’da doğdu. Tahsilini Urfa’da yapmıştır. Kısa bir süre Cumhuriyet İlkokulunda vekil öğretmen olarak görev yapmıştır. Askerlik süresi içinde Filistin cephesinde savaşmış, Urfa’nın Kurtuluşunda Fransızca bildiğinden dolayı Tercüman olarak görev yapmıştır. Kısa bir dönem Polis memurluğu yapmış daha sonra mersin’e yerleşerek burada ticaretle uğraşmıştır. 1954 yılında Urfa belediye Başkanlığına seçilmiştir. 1955 yılında Belediye Başkanlığından ayrıldıktan sonra tekrar mersine yerleşmiştir. İki Amerika Birleşik devletlerinde kalmıştır. 1980 yılında vefat etmiştir. Hz. İbrahim ve Urfa ‘(1976) adlı bir eseri mevcuttur.

Divan edebiyatı sözlüğüne girmiş olan şairlerin adları ise şöyledir:

“Berai, Urfalıdır. Sadaret kethudalığı shalifelerinden oldu.” “Faik: (ö1127/1715) Urfa’da doğdu. Asıl adı Nizamettin olup, nabi’nin akrabalarındandır. Öğrenimini tamamladıktan sonra kadı oldu. İzmir kadısı iken öldü.” “Haki: (ö.1171/1757-58) Urfa’da doğdu. İstanbul’da gelip bazı devlet ileri gelenlerinin himayesini kazandı. Bazen İstanbul’da bazen taşrada çalıştı. Özellikle düşürdüğü tarihlerle tanındı.” “Hatti: (ö.1174/1760/61) Urfa’da doğdu. Asıl adı Mustafa’dır.Şiirleriyle dikkati çekince İstanbul’a geldi. Nabi’nin yardımıyla kethuda ve kalyonlar katibi oldu. Avusturya- Macaristan imparatorluğuna giden heyete elçi olarak katıldı.” “Hayri: (Ö.1204/1789/90) Viranşehirde doğdu. Asıl adı Seyyid Mehmet hayrettin olup Yahya Efendinin oğludur. Hekim-başı zarde Ali Paşa’nın alakasını kazanıp İstanbul’a geldi. Sadaret kethudası halifesi riyaset-i küttap, sadaret kethudası oldu. Attan düşüp öldü. Divanı vardır. Farsça, Türkçe şiirler yazdı.” “Külhani: Asıl adı Ali’dır. Zengin bir ailenin çocuğu iken seyahata çıkıp konya’ya geldi. Mevlevi oldu. Külhanda yatıp kalktığı için bu mahlası aldı. Önceden tanıdığı yeniçeri müridi Mustafa beşe, Yeniçeri Ağası ve Paşa olunca Dede’ye izzetü ve ikramda bulundu ve Azak seferine yanında götürdü. Bağdat’ta öldü. Gazelleri arifanedir.” “reşit: Urfa’da doğdu. Asıl adı İsmail’dir.”

SONUÇ

Bu dönem, tezkirelere ve divan sözlüklerine isimleri girmiş olan Urfalı şairlerin ulaşılabilenlerin toplamı Nâbi ve Nüzhet Ömer dahil, toplam 10’dur. Çoğunluğu 17. ve 18. yüzyıl şairidir. Ali Fuat Bilkan’ın yazdığına göre, edebiyat tarihimizde bilinen ilk divan şairi asıl adı İsmail olan Reşit’tir. Bir diğer isim Ramazan adlı Şani’dir. Tezkirelerde geçen bir diğer şair Faik-i Lenk’tir ve asıl adı Nizamettin’dir. 18. yüzyılda yetişen Haki, asıl adı Mustafa olan Hatti, yine asıl ismi Seyyid Mehmet Hayrettin olan Hayri, Berâi, Visâli, Zâhir, Fâni ve Urfalı mevlevi şairlerinden olan Külhâni’yi görmekteyiz. Osmanlı dönemi, Urfalı divan şairlerini biyografileriyle beraber yazmak başlı başına bir kitap konusu olduğundan biz sadece isimlerini zikrederek geçeceğiz:

Abdi (Melek Mahmud) (?-1901), Abdurrahman Rahmi (1875-1930), Admi (1818-1900), Ahmed Lâmi (Sarı Vaiz) (1826-1888), Azmi (1888-1914), Bekir Kâmi (1880-1920), Berki (1840-1889), Bican (?-1910), Durak

(1860-1916), Faiz (1823-1877), Fâni (1738-1800), Fatih (1870-?), Fehim (Rıfat) (1837-1900), Fenâyi (1860-?), Ferdi (1760-1825), Fûrûği (1877-?), Ğani (1880-?), Hafız (1842-?), Haki (1851-1876), Halid (1823-1891), Halis (?-?), Hâmi (1884-1908), Hamdi (1878-?), Hatâyi (1823-?), Hilmi (1857-1910), Hilmi (1881-?), Hulûsi (1879-?), Hulûsi (1907-?), İsmail (1859-1914), İsmet (1827-1875), Kâmi (1860-?), Kâni (1845-?), Kâni Baba (1812-1872), Kâtip (?-1836), Kürküzâde Mehmed Remzi (1875-1924), Lami (1820-?), Mahvi (1821-1871), Ma'rûfi (1842-?), Mehmet Fâni (1738-1800), Mehmet Lütî (1888-1938), Mehmed Nâfi (?-?), Mehmed Nuri (1875-1946), Mihrî (1832-1878), Mûhibbi (1854-1906), Namık (1878-1915), Nâtk (?-1866), Raşid (1841-1912), Ratb (1812-1886), Sabir (1819-1893), Sabri (1800-1871), Safvet Efendi (1866-1950), Sami (18.yy.), Sâni (1783-1848),

Selim (1785-1857), Sıdkı (1850-1914), Şahab (1889-1932), Şeyh Halid (1845-1915), Tâkî (1848-1909), Tevfik (1861-1907), Vecdi (?-1863), Yektâ (?-1859), Zâhir (1670-1746), Zihni (19. yy.), Ziyâi (1825-1887).

Yapılan araştırmalarda yalnız mezar taşları üzerinde kitabe yazmış olan şairlerimizden tespit edilebilenler şunlardır: Adil, Ahmed, Ali, Behiştî, Derviş, Emin, Fevzi, Gaybi, Hatıf, Kazım, Kudsi, Naci, Nidâi, Niyâzi, Neditim, Nasibi, Nuri, Rıdvan, Remzi, Rahmi, Rûmi, Rauf, Razi, Raik, Rıza, Suha, Şöhreti, Şehdi ve Vehbi.

Osmanlı dönemi Urfa şairlerine baktığımızda genellikle Urfa sınırlarını aşamadıkları, buna rağmen çağlarının edebiyat ve düşüncelerinden etkilenerek şiirler yazdıkları görülmektedir. Bu anlamda oldukça güçlü ve sağlam temellere dayanan, kendilerine özgü üslûp ve sesleriyle Nâbi avarında birkaç şair çıkmışsa da zamanlarının sanat ve kültür şehri İstanbul'a seslerini duyuramadıklarından, bugünkü tabirle mahalli kalmışlardır.

"Urfa bölgesi, Osmanlı edebiyatının geleneklerini son zamanlara kadar yaşatabilen, bu konuda birçok temsilci yetiştirmiş olan ve Klasik şiirimizin şekil ve muhteva özelliklerini yaşatma gücünü kaybetmeyen bir vatan parçasıdır" diyen Abdülkadir Karahan, (1517-1923) dönemi tam dört asırlık bu sürede burada yetişen şair toplama en az 200 olduğunu söylemektedir.

Yukarıda değerlendirdiğimiz şairler, genelde mahalliliği aşmış, eserler vermiş ve yaşadıkları dönemin sanat ortamında etkili olmuş şahıslardır.

D) CUMHURİYET DÖNEMİ (1923-2005)

A) GENEL BİR BAKIŞ

Cumhuriyet döneminde Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamı bazen bir bireyin bazen bir grubun etrafında şekillenmiştir. 1930-1950 yılları arasında Halkevleri çevresinde oluşan sanatsal faaliyetler daha çok öğrenci, memur etrafında halkı da içine alarak şekillenmiştir. 20. Yüzyılın ilk yarısında doğan birçok şair, Divan Edebiyatı geleneğine bağlı kalmış, bazen arüz, bazen hece şiirleri yazmışlardır. Urfa'da serbest tarz şiir 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra yaygınlık kazanmış, birçok usta şair yetişmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kuşak, Osmanlı-Cumhuriyet arasında bir köprü vazifesi görmüş, geçmiş değerleri geleceğe taşımışlardır.

Urfa'da sanat ve edebiyatın en canlı olduğu, bir nebze de olsa halka indiği dönem Halkevlerinin faaliyette bulunduğu dönemdir. Birçok Urfa'lı sanatçı Halkevlerinde yetişmiş veya sanatla orada tanışmıştır. Halkevleri resim, tiyatro, şiir şöleni, konferans, konser, panel düzenlemiş, sergiler açmış, halkın kurslara katılımını sağlamıştır. Urfa Halkevlerinde sanatsal çalışmalarda bulunmuş, daha sonra kendi alanlarında eserler bırakmış sanatçılardan bazıları Ressam Mustafa Ayataç, Şair Hulusi Kılıçarslan, Halil Gülüm ve A.Naci İpek'i sayabiliriz.

"1930-1950 yılları arasında kitaplık, sergi, tiyatro alanlarında etkinlik gösteren bu kurumun kapatılmasından sonra bu çalışmalar, ancak 1960'larda Halk Eğitim Merkezi'nin kurulmasıyla başlamıştır. Bu dönemde, Halk Eğitim Merkezi sanatsal etkinliklerin, ilçelerdeki çeşitli kuruluş ve derneklerde kitaplık kurma çalışmalarının odağı olmuştur. "Akıl Taciri", "Karaların Mehmetler", "Şahâne Gazeteci", "Duvarların Ötesi", "Kerpiç Mehmet", "Bir Evlenme Teklifi", "Zoraki Tabip", Halk Eğitim Merkezi Tiyatro kolunun sergilediği oyunlardandır. Görsel sanatlar alanında en önemli olay 1965'te Amatür Tiyatro Topluluğunun kurulmasıdır. Ancak halkın ilgisi daha çok radyo-televizyon ve sinema izleyiciliğinde yoğunlaşmıştır. 1979'da ildeki yedisi kışlık yedisi yazlık 14 sinemada gösterilen 1663 filmi 293672 kişi izlemiştir."

1903 yılında Mahmûd Nedim Kürçüoğlu Hastane yokuşunda bugün metruk haldeki Mahmûd Efendi Konağı olarak tanınan yapıyı, tiyatro amaçlı olarak inşa etmiştir. Ancak, çevreden gelen olumsuz eleştiriler yüzünden tiyatro yapısını tadil ederek konağa dönüştürmüştür. 1920'lerde Uray Oteli olarak kullanılan, daha sonra Türkmen Sineması ve şunda Şair Nâbi Kültür Merkezi olarak kullanılan bina, otelin Tiyatro Salonu olarak yapılmıştır. Bütün bunlar, Şanlıurfa'da tiyatro ve sinemanın çok eskiye dayanan bir geçmişi olduğunu gösteriyor.

"Urfa Halkevlerinin 1935 yılında 22 piyes, 32 konferans, 147 müzik, balo, sergi vs. olmak üzere toplam 201 kültürel etkinlik göstermiştir. Yine bu tarihte Dil, Tarih ve Edebiyat alanında 169, kütüphâne neşriyat dalında 52, Güzel Sanatlarda 166 ve diğer dallarda 492 üyesi bulunmaktadır." "1935-36 yılında 33 bayan, 965 erkek olmak üzere toplam 998 üyesi bulunan Urfa Halkevi yüzlerce etkinlik yapmıştır" Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamını göstermesi açısından önemli olan bu istatistiksel rakamlar, bize o dönemin kültür düzeyi hakkında fikir vermektedir.

Bunun yanında Urfa'da sanat ve edebiyat ortamının oluşmasında Urfa'ya öğretmen olarak tayin edilen şair ve yazar Halide Nusret Zorlutuna'nın oldukça büyük emeği vardır. idealist ve dindar bir bayan öğretmenin çevresinde oluşan edebiyat ortamı, diyebiliriz ki, Urfa'ya sanatçı bir kuşak kazandırmış, adeta bir şiir okulu işlevi görmüştür.

Bu kuşak içinde yer alan Gazeteci-Yazar A.Naci İpek, Şair Ükkaş Ülgen, Hatip ve Oyuncu Mustafa Dişli, Şair Halil Gülüm, Rükneddin Akbaş vs. Halide Nusret'in teşvik ve yönlendirmeleri sayesinde sanat ve edebiyat alanında güzelliklere imza atmışlardır.

Yine bu dönemde gördükleri ve yaşadıklarını şiir, roman ve nesirle kaleme alan Halide Nusret, kendinden sonra gelenlere kıymetli eserler bırakmış, Urfa'nın psiko-sosyal olarak şiir, roman, hikâyeye konu olacak yönlerini göstermiştir. Yıllarca Urfa'nın kırsalını konu edinen yazarlar ve şairlere Urfa'nın şehir kültürünü anlatan roman ve şiirler yazılabileceğini göstermiştir. Daha sonra bunu kızı Emine Işınso "Küçük Dünya" adlı romanıyla devam ettirmiştir.

Sinemanın hayatımıza girmesiyle özellikle de 1950 ve sonrasında Urfa film yapımcıları tarafından mekân seçilmiştir. Urfa'lı yönetmen ve oyuncu Hüseyin Peyda'nın Urfa'yı konu alan filmler yapması ve burayı mekân seçmesi kendisinden sonra gelen sinemacılara örnek olmuştur. Urfa'lı Bekir Yıldız'ın kırsal kesim değerlerini konu alan hikâyelerinin filmlere aktarılması, daha sonra Yılmaz Güney, Nuri Sesigüzel ve İbrahim Tatlıses'in bunu sürdürmesi Urfa'da sinema kültürünün oluşmasında önemli rol oynamıştır. Sinemacı, tiyatrocü, müzisyen, ressam ve edebiyatçı yetiştiren Urfa'nın bu zenginliğini binlerce yıllık kültürel mirası yanında otantik ve mistik yapısından aldığı unutulmamalıdır.

"Urfa'da 1920'lerde başlayan basın çalışmaları 1950 sonrasında canlılık kazanmıştır. 1925'de vali Fuat Bey, ilk basımevini kurmuş, aynı yıl Urfa adıyla ilk gazete yayına girmiştir. İlin yarı resmi gazetesi niteliğindeki *Urfa*, uzun süre haftalık olarak yayınlandıktan sonra, 1940'ta gınaşırı çıkmaya başlamıştır. Aynı yıl *Yeni Urfa* adını alan gazete, 1960'a kadar CHP'nin yayın organı olarak çıkmıştır. Urfa'dan sonra Siverek ilçesinde *ırfan* (1928) ve *Halkın Sesi* (1929) gazeteleri yayınlanmıştır. Siverekli Siret Bey'in çıkardığı bu gazetelerden *ırfan* bir yıl sonra kapanırken, *Halkın Sesi* 1931 sonrasında yayını Mardin'de sürdürmüştür. 1930'larda merkez ilçede *Milli Gazete* (1930-1934), *Akgün* (1936-38) ve *Işık* (1938-40) yayına girmiştir. *Milli Gazete* 'yi Musa Kazım, *Akgün*'ü Gani Akgün, *Işık*'ı Ali Rıza Bey çıkarmıştır.

1938 sonrasında duraklayan basın yaşamı, 1950'lerden başlayarak belirgin bir canlılık kazanmıştır. Dönemin ilk gazetesi *Demokrat Urfa* adıyla merkez ilçede yayına girmiştir. Celal Uslusoy'un kurduğu gazetenin yönetimine 1952'de Celal Özbek, daha sonra da Ahmet Haberveren katılmıştır. Yayınını 1972'ye kadar sürdüren gazeteyi 1951'de (A.Naci İpek-Celal Uslusoy), 1954 *Feryat* (Mehmet Akça) ve 1959'da *Karakoyun* (A.Naci İpek) izlemiştir. Bunlardan içerik açısından en zengin olanı, edebiyat ve folklor çalışmalarına da yer veren *Feryat* idi. *Demokrat Urfa* ve *Urfanın Sesi* yerel haber ve ilanlara ağırlık vermiş, *Urfa* ve *Karakoyun* ise, daha çok muhalefet gazetesi niteliğinde sürdürmüştür. Birkaç kez el değiştiren *Karakoyun*, 1969 sonrasında *Bizim Karakoyun* adıyla yayını sürdürmüştür. 1960'ların ilk gazeteleri arasında *Fırat* (1960), *Urfa Postası* (1963), *Viranşehir* (1965), *Şafak* (1965), *Doğuş* (1965), *Meşâle* (1966), *Hudut Eli* (1966) ve *Kalkınan Birecik* (1967) sayılabilir. Harran ovasının sulanmasında Fırat nehrinden yararlanılmak üzere geliştirilen projeye ilişkin yazılara geniş yer veren ve kamuoyunun oluşmasında önemli rol oynayan *Fırat*, bu dönemin en etkin gazetesidir. A.Naci İpek ve Hasan Soyik'in çıkardığı gazetenin yayını 1964 sonrasında Hasan Kapaklı sürdürmüş, gazete 1967'de kapanmıştır. Fethi Döğücü'nün kurduğu *Şafak* 'ı 1970 sonrasında Fazıl Döğücü yayınlamıştır. Sanat haberlerine ve ürünlerine ağırlık veren *Şafak*, bu yönüyle ilin önemli gazetelerinden biri idi. *Hudut Eli* ve 1975'de yayına giren *Büyük Ay* (Behiç Ayhan), *Güneş* (Mehmet Çalışkan) gazetelerinin 1976'da *Şafak* ile birleşmesiyle gazete daha geniş bir yazar kadrosuyla çıkmaya başlamıştır.

1970'lerde *Türkiye*, *Yeni Haber*, *Hizmet*, *Güneydoğu*, *Pınarsesi*, *Akçakale*, *Özgür*, *Urfa için Hizmet* yayın hayatına girmiştir. 1984'de merkez ilçede *Şafak*, *Hizmet* ve *Güneydoğu* yayınlarını sürdürmektedir. Urfa'da 1950'lerin sonunda yayınlanmaya başlayan dergilerin çoğu kısa süre sonra kapanmıştır. 1958'de Halil Beyboğa'nın çıkardığı *Derya* bunların ilkidir. 1962'de 9 sayı çıktıktan sonra kapanan dergiyi, 1966'da *Anzilha* (A.Naci İpek), *Balıköl* (Mehmet Taplamacı ve Fazıl Döğücü), 1967'de *Nâbi* (Sabri Haberveren) ve 1979'da *Harran* (A.Fehmi Apaydın) izlemiştir. Bunlardan *Anzilha 2*, *Harran* dergisi yıllık yayın hayatında toplam 62 sayı yayınlanmış ve bu süre zarfında 5 defa yayın hayatına ara vermiştir.

Basın hayatı oldukça renkli ve canlı olan Urfa'da 1990'lı yılların sonunda birçok gazete ve dergi yayın hayatına girmiştir. 1993 yılından sonra tekrar yayını sürdüren *Harran* dergisi, 20 yıllık yayın hayatıyla Urfa'nın kültür ve folkloruna damgasını vurmuştur. Bu dönemde yayın hayatına giren *Yaz-gı* kültür, sanat ve düşünce dergisi, yayınlanan 10 sayıyla edebiyat alanında büyük bir boşluğu doldurmuştur. Yine İstanbul'da yayın yapan *Bizim Urfa* ve *Edessa* dergileri, kültür ve folklor alanında yayınlanan dergilerdir. Harran Üniversitesi'nin açılmasıyla birlikte üniversite eksenli *Yeni Harran Çevresi* ve *Akademik Bakış* adlı iki dergi yayın hayatına başlamış olup maalesef kısa ömürlü olmuştur. Urfa'da son zamanlarda yayınlarını sürdüren *GAP Gündemi*, *Yeni Doğuş*, *GAP 2000*, *Şanlıurfa* ve *Anadolu* gazetelerini görmekteyiz. 2001 yılında ise, folklor yanında dini ve tasavvufi konuları içeren *Eyvan* dergisi üç ayda bir yayın hayatına girmiştir. 2001 yılından bu yana çıkmakta olan *Seyir Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* ise, yerel ve ulusal kalemlerin yer aldığı bir dergi olarak, edebiyat dünyasında kabul görmüş ve büyük bir boşluğu doldurmuştur. Yine Urfa'da yayınlanan ama ulusal anlamda dağıtılan *Yom Sanat* dergisi uzun bir yayın hayatından sonra kapanmıştır. Urfa'nın inanç ve kültür turizmi açısından önem kazanmasıyla birlikte bu alanda yeni dergiler çıkmıştır.

Özellikle Güneydoğu Life hem güncellik hem de şehrin tanıtımı anlamında urfanın kültürel birikimini ulusal taşımış ve bölgenin nabzını tutmuştur. GAP Gezgin dergisi ise daha çok turizm amaçlı yayınları ile dikkat çekmektedir. Bu yayınlar sayesinde Urfa, kültürel canlılık kazanmış ve son yıllarda basın ve yayın hayatında gözle görülür ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle dergiler, Urfa'nın kültür ve Sanat hayatında büyük bir boşluğu doldurmuştur.

Urfa basını ve ulusal basında yayınlanan Urfa ile ilgili haberleri 4 aylık periyodlarla vermeyi amaçlayan "Basın Gündeminde Şanlıurfa" Dergisi ŞURKAV yayını olarak, 2001 yılında yayın hayatına girmiş olan bu dergi birkaç sayı yayınlandıktan sonra ne yazık ki kapanmıştır. Dergi, gazetelerdeki önemli haber ve yazıların iktibas şeklinde yayınlanmasından dolayı, binlerce gazetenin yerini tutan önemli bir arşiv görevi görmüştür.

Urfa'da Cumhuriyet döneminde sanat dallarına baktığımızda daha çok şiir, hikâye ve resim dallarının ulusal ve evrensel boyutlara ulaştığı görülmektedir. Özellikle Urfalı sanatçılar arasında ulusalı da aşır evrensele ulaşan ressamlar yetişmiştir. Bu anlamda Mustafa Ayataç, Halil Ünür ve Yaşar Yayla'yı sayabiliriz.

Yine bu dönemde ulusal anlamdaki sanatçılarımızdan şiirde M.Akif İnan, M.Atilla Maraş, Ragıp Karcı, İhsan Sezal, Tekin Sönmez; hikâye ve romanda Esat Mahmut Karakurt, Bekir Yıldız, Aydın Hatipoğlu, Mustafa Yazgan, Mehmet Uzun; Yönetmen ve Oyuncu Hüseyin Peyda, Yılmaz Güney, Mehmet Akan, Baki Tamer; Müzisyen Mukim Tahir, Nuri Sesigüzel, İbrahim Tatlıses; Edebiyatçı Kemal Edip Kürkçüoğlu, Suud Kemal Yetkin ve Abdülkadir Karahan'ı sayabiliriz.

Hat sanatında ise, bilhassa mezar taşlarında güzel eserler verilmesine rağmen günümüze kadar ulaşabilmiş Ahmet Vefik ve talebesi Behçet Arabi'yi görmekteyiz. Bu sanatçılar hat sanatında belli bir kalite yakalamalarına rağmen mahalliliği aşamamışlardır.

1) CUMHURİYET DÖNEMİ İLİM, SANAT VE EDEBİYATÇILARI

Cumhuriyet dönemi sanatçıları anlatırken, 1900 yıllarında doğmuş, fakat eserlerini 1923'ten sonra vermiş sanatçıları da dahil etmeyi uygun gördük. Bu dönemde şöhret olmuş ve sanatsal olarak bir kalite yakalamış sanatçılarımız şunlardır:

MEHMET RIFKI KARAÇİZMELİ

(Şair)

“1901 yılında Urfa'da dünyaya gelen Fazlızade Mehmet Rıfki Karaçizmeli, zamanının iptidai ve rüşdiyesini yani ilk ve ortaokulunu bitirdi. Sonra sesinin çok güzel olması nedeniyle çevresinin de teşvikiyle medrese tahsiline başladı. İlim tahsiliyle birlikte hafızlığa da heves etti. Abdulvahd tekkesi, kardeşler camii, Akcami hocalarından ders aldı. Arapça ve Farsça dillerini öğrendi. Edebiyata olan merakından dolayı, şiire meylecti. Devrin ilim irfan meclislerine devam etti. Her hafta ilim meclislerinin kurulduğu konaklara devam etmeği alışkanlık haline getirdi. Maddi durumları iyi olduğundan, Cumhuriyet devrinde medreseler kapanıncaya kadar öğrenci ve kalfa olarak medreselere devam etmiş ve feyz almıştır. Askerliğini bedelli olarak İstanbul'da yapmıştır. Bu sırada sesinin çok güzel ve dokunaklı olmasından aynı zamanda şiire merakından dolayı, müzik üstadlarının meclislerine devam etmiştir.

Askerliğinden sonra da müzik ustalarıyla dostluğunu uzan yıllar devam ettirmiştir. Terhisinde yeni şarkılar ve besteler ile Şair Nezihe'nin bir şiir kitabını da Urfa'ya ilk defa o getirmiştir. Şair Nezihe'nin içli ve dokunaklı şarkı ve gazelleri bundan sonra Urfa'da tanınmıştır. 1930'lu yıllarında sık sık İstanbul'a seyahati ile müzikî bilgisi ile edebiyata olan merakı daha da arttı. Bu yüzden duygularını dile getiren şiir denemelerini yazmaya başlaması bu dönemdedir. Kızkardeşi ile ağabeyinin genç yaşlarında vefat etmesi, duygularını daha fazla kâğıda dökmesine sebep olmuştur. Bu olaylardan sonra, gazel, tahmis ve beyt olarak pek çok şiir yazmıştır. Hastalığının sonlarında, ölümünden üç gün öncesine kadar: "Söyle doktor söyle teşhis eyledin mi yaremi" diye biten tahmisi yazmıştır. 23.1.1954 günü Urfa'da vefat etmiştir.” Şiirlerinden örnekler :

1.

Ey gönül hayretle eyle sun'ı Yezdân'e nazar
Mevcudatı kıl temâşa gör neler vardır neler

Kâinâta intizam kudretle bahşetmiş Hüda
Kıl tefekkür nice devr eyler bu Şems ile Kamer

Lütf(u) ihsan eylemiş bin dürlü ni'metler bize
Müstefid olmuşdürür ez her cihet nesl-i beşer

Sabır ol düçar olurken ibtilâya çekme ğam
Tağyir olmaz çün ezelden ne ise hüküm-i kader

H'ab-ı ğafletden uyan uslanmadın mı dehrîden
Rıfkıyâ elbetde canân kurbüne vardır sefer

2.

Biz ezelden Halık'ın fermânının Peymânıyız
Ahdimizden dönmeyen ğayet kavi insanıyız.

Âşinâyız aşka âlem kadrimiz bilmez henüz
Dost için her dem müheyyâ can veren kurbanıyız

Hoş temâşâ eyleriz devr-i felek ahvâline
Çeşm-i 'ibretle bu çarhi seyr eden merdânıyız

Öyle bir hal içreki mecnun misali lâl olub
Mübtelayı firkat içre devr eden mestânıyız

Müntazirdir çeşmimiz didâr-ı yâre her zaman
Zülümden yanmış adâlet devrinin atşânıyız

Rıfkıyâ cevri felek mu'tad edinmişse ne ğam
İşbu mihnet hanenin bezminde bir mihmanıyız

3

Katı kâr etdi cigergâhe efendim hasret
Canıma işledi ok gibi efendim firkat

Nice demlerki bana mu'tad olubdur feryad
Ten-i bîmaride kalmadı efendim takat

Ta ezelden sana üftade olub hayranım
Hal-ı sûzanıma sen eyle efendim şefkat

Vasfının şerhine kadir olamaz hiç kimse
Ben gibi âcize lütf eyle efendim Ruhsat

Galiba Rıfkı görüşmek görünür pek müşkül
Acaba mahşere mi kaldı efendim vuslat

KEMAL EDİP KÜRKCÜOĞLU

(Şair-Yazar)

1902 yılında Urfa'da doğmuştur. İlk öğrenimini Urfa'da, Orta öğrenimini İstanbul'da ve Yükseköğrenimini ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Klasik Şark Dilleri Bölümünde tamamlamıştır. İngilizce, Fransızca, Arapça ve Farsça öğrenmiştir.

16 yaşında şiir yazmaya başlayan şair, bazı şiirlerini Ra'di mahlasıyla Tarih ve Edebiyat Dergisi'nde yayınlamıştır. Edebiyata aşina bir ailede yetişmesi, bilime vakıf olması, dil bilmesinden ötürü oldukça güzel şiirler yazmıştır. Şiirleri yaşadığı yıllarda yayınlanmamıştır. Urfa ağzı konusunda oldukça titiz bir çalışması bulunan şair, dini ve edebi konularda tahliller yapmıştır. Arapça ve Farsça'dan birçok çeviri yapmıştır. Yüksek İslâm Enstitüsü ve İlahiyat Fakültelerinde İslam Dini, Tasavvuf ve Edebiyat Öğretmenliği yapmıştır. 1965 yılında Amerikan Hükümeti'nin davetlisi olarak ABD'ye giderek bir takım mesleki incelemelerde bulunmuştur. 1968 yılında emekli olan yazar, 14 Nisan 1978 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Eserleri şunlardır: Urfa Ağzı (1. baskı 1945-2. baskı 1991), Edebiyat Sözlüğü (1973), Seyyid Nesîmi Divanından Seçmeler (1973), Kırk Hadis Tercümesi (1951), İmanda Birlik, Vatanda Birlik (1955), Beng-ü Bâde (1955), Din ve Milliyet (1956), Ramazana Girerken (1956). Şiirlerinden bir örnek:

“Aşkın dediler subûta vardı
Ümmid önü derd-i hasret ardı
Gördüm dil-i zârî can yolunda
Canânı sual edip aradı

Peykancı firak deldi kalbi
Şemşiri mezak bağı yardı
Dildârımın ismi yâd olundu
Sevdası heman payanı sardı

Söz yâre gelince gitti aklım
Rengim sarardı gözüm karardı
Ol şûh demez mi bir gün olsun
Hicrânzede bir Kemal vardı”

ESAT MAHMUT KARAKURT

(Yazar)

1902'de İstanbul'da doğdu. Şura-yı Devlet üyesi Urfalı Mahmut Nedim Bey'in oğludur. Kadıköy Sultanisi'ni, İstanbul Diş Hekimliği Okulu'nu ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Avukatlık, gazetecilik, Galatasaray Lisesi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. 1954-1960 arasında Urfa milletvekili, 1961-1966 arasında senatör oldu. İlk yazıları muhabir olarak çalıştığı Tercüman-ı Hakikat gazetesinde yayınlandı. Daha sonra çalıştığı İleri, İkdam, Cumhuriyet, Tasvir, Yeni Sabah gibi gazetelerdeki polisiye olayları konu alan röportajlarıyla tanındı. Küçük öyküler yazdı. Ama daha çok çoğu sinemaya uyarlanan, olaya dayalı aşk ve serüven romanlarıyla ün kazandı. 15 Temmuz 1977'de İstanbul'da yaşamını yitirdi. **Romanları** : Vahşi Bir Kız Sevdim (1926), Çölde Bir İstanbul Kızı (1926), Allahâısmarladık (1936), Ölünceye Kadar (1937), Son Gece (1938), Kadın Severse (1939), İlk ve Son (1940), Kocamı Aldatacağım (1940), Sokaktan Gelen Kadın (1945), Ankara Ekspresi (1946), Bir Kadın Kayboldu (1948), Ömrümün Tek Gecesi (1949), Erikler Çiçek Açtı (1952), Son Tren (1954), Kadın İsterse (1960)

SUUD KEMAL YETKİN

(Sanat Tarihçisi-Yazar)

1903 yılında Urfa'da doğmuştur. Meşhur Şeyh Safvet Efendi'nin oğludur. İlk tahsilini İstanbul Numûne-i Tatbikat Mektebi'nde, orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde yapmıştır. İstanbul Edebiyat Fakültesine 1 yıl devam etmiş. daha sonra 1925 yılında Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'nde Felsefe öğrenimi görmüştür. Dönüşünde çeşitli liselerde ve öğretmen okullarında çalışmıştır.

1933 yılında İstanbul Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi Doçentliğine atanmış, 1934'de Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ne geçmiştir. 1939 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'ne atanmış olup aynı yıl Urfa Milletvekili seçilmiştir. 1950 yılında üniversiteye dönünce 1959-63 yılları arasında İlahiyat Fakültesi İslâm Sanatları Öğretim Üyeliği ve Ankara Üniversitesi Rektörlüğü yapmıştır. Ayrıca Eğitim Fakültesi ve Hacettepe Üniversitesi'nde de çalışmıştır.

1921 yılında edebiyata "Suud Saffet" adıyla yayınladığı şiirleriyle girmiştir. İlk düz yazısı Servet-i Fünun dergisinde 1923 yılında yayınlanmıştır. Aynı yıl Şi'ri Leyal adlı kitabı yayınlanmıştır. Daha sonra Sanat Felsefesi ve Resim alanlarındaki inceleme ve araştırmalarıyla tanınmıştır. Edebiyatla ilişkisini eleştiri ve denemeleriyle sürdüren Suud Kemal Yetkin, 1980 yılında vefat etmiştir. Mezarı İstanbul'dadır. Şair-Yazar Şükran Kurdakul, onun sanatı hakkında şunları söyler: "Suud Kemal'in Ağaç ve Kültür Haftası'nda çıkan yazılarıyla eleştirmen ya da deneme yazarı kimliği kazandığını söylemek güçtür. O da, bu dergilerin düşün yapısını belirleyen Ord.Prof. Şekip Tunç, Abdülhak Şinasi Hisar, Peyami Safa, Necip Fazıl gibi sanat sorunlarına da idealist felsefeye bağlı görüşlerle yaklaşırken ruh, edebiyat, fanilik, mucize, eşya, gölge, mistik, bedii zevk, haz gibi sözcükleri kullanmayı sever. Tadını çıkarmaya çalışır gibidir bu sözcüklerin. "Mev'ut Ebediyet" (Ağaç, 11 Nisan 1936) adlı yazısında "Eğer mutlak ve ebedi bir varlığa inanırsak her şey kurtulmuş demektir. O zaman fani hayatımız ve eserimiz bir mana alacak, şüphenin yükü altında bükülen belimiz doğrulacaktır" diyerek "zamandan ve mekândan uzak bir ebediyet" isteğini doğru bulurken, idealist Fransız düşünürlerinin yankısıymış izlenimini bırakır."

Eserleri: Şi'r-i Leyâl (1923), Estetik (1931), Metafizik (1932), Büyük Muzdaripler (1932), Filozofi ve Sanat (1935), Ahmet Haşim ve Sembolizm (1938), Edebi Meslekler (1941), Estetik Dersler (1942), Sanat Meslekleri (1945), Edebiyat Üzerine (1952), Leonardo da Vinci'nin Sanatı (1955), Edebiyatta Akımlar (1967), Baudelaire ve Kötülük Çiçekleri (1967), Estetik Doktrinler (1972), İslâm Ülkelerinde Sanat (1974), Barok Sanatı (1976), Estetik ve Ana Sorunlar (1979).

BEDRİ ALPAY

(Şair-Yazar)

16 Mayıs 1905'de Urfa'da doğmuştur. Tüccâr Sorkanlı Muhammed Şefik Bey'in oğludur. Tahsili bir ailede yetişmiş olan Bedri Alpay, okumayı mahalle mektebinden Müslüm Hafız ve İsmail Efendi'den öğrenmiştir. O dönemde henüz açılan Numûne Mektebini bitirmiş, Kutbeddin Medresesi'nden sonra Medine'de vefat eden Hacı Hasan Efendi'den ilim tahsil etmiştir. Ancak medrese tahsilini yarıda bırakarak memuriyete başlamıştır. 18 yaşında Bidâyet Mahkemesi Zabıt Kâtibi olmuştur. İki yıl çalıştıktan sonra Belediye Muhasipliğine geçmiş, vatani görevini 1927 yılında Diyarbakır'da yapmıştır. Askerlik dönüşü Belediyede görevine 6 yıl daha devam etmiş, daha sonra istifa ederek ticarete atılmıştır. 1946 yılında İzmir'e yerleşmiş, 1953 yılında ise İstanbul'a taşınmıştır. 1963 yılında tekrar Urfa'ya dönerek Topraksu'da bir süre çalıştıktan yaş haddinden emekli olmuştur. Yaşadığı dönemde gazete ve dergilerde şiir makale ve araştırmalar yayımlayan yazarın hayatta iken yayınlanan tek eseri, alanında kaynak sayılan "Urfa Şairleri -1" kitabıdır. Uzun araştırmalar sonucu kaleme alınan bu eseri, Urfa sanat ve edebiyatı alanında önemli bir eserdir. Osmanlı dönemi Urfa şiiri ve Şairlerinin ortaya çıkmasında büyük bir yeri olan bu eser bugün alanında kaynak teşkil etmektedir. Edebiyatın roman, tiyatro alanında eserler yazan yazarın yayınlanmamış birçok eseri mevcuttur. "Şiir ve yazıları mahalli gazete ile Aylık Ansiklopedi, Millet, Türk-İslâm Ansiklopedisi ve Harran dergilerinde yayınlanmıştır. 1987 yılında vefat etmiştir. Şiirinden bir örnek:

Esselam ey Hazreti Hakk'ın ulu peygamberi
Esselam ey nesl-i Adem, Ademin tac-ı seri
Fahreder zatınla alem, ey Habib-i Kibriya
Esselam ey maverada rü'yetullah nazarı
Sünnetindir evliyaullahı irşad eyleyen
Esselam ey nur-ı pakindir nebiler rehberi
Aşk-ı şevkânla felekte devr eden seyyareler
Esselam etmekte zib-ü ferî
Bedri'yi dar etme lütfundan eya hayr-ül vera
Bende-i al-i abadır ey şefaât masdarı.

ŞAİR ŞÜKRÜ EFENDİ

(Şair)

Şair hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yalnızca elimizde bu şiiri mevcuttur.

TERBİ

“Küfte-i lezzet vafirin, kadr-i bi-pâyâni var
Cümle ma’kûlat içinde, şöhreti var, şanı var
Kalbe kudret, cisme kuvvet, dizlere dermanı var
Küfteyi beyn’et-taâm, zannetme kim akranı var

Yoğrulun âb ile eşhel, bir leğende nâgahan
Ne odun ister, ne ateş, gözlere girmez duman
Kolları kuvvetli gençler, yoğurur, geçmez zaman
Tabheden aşçıların, sanma kapak kazganı var

Bulguru goşt ile halt et, durmayıp daim yoğur
Eyleme noksan, baharatın koyup, yumruğu vur
Suyunu az az verip, oldukta de: dostlar buyur
Top edip lop lop gibi, yutmaklığın erkânı var

Gâhi boğazda kalır inmez, derûn-ı me’deye
İtina etmek gerek, yerken usul-ı ka’deye
Çaresi vardır lüzum yok, karbonata ca’deye
Dar boğazdan aşırın, yanında bol ayrıanı var

Biber-i hamra ile çok yemeli çiğköfteyi
Lâakal, ikiye taksim etmelidir haftayı
Me’deyi yormaz sever, kendisine aşüfteyi
Hazmeder me’de içinde, maydanoz soğanı var

Köfteyi siz, bahçelerde, su kenarında yapın
Size köfte ilmini, talim eden HAKKA tapın
Çar anasından mürekkep, maddeden hisse kapın
Köftehor karnında, sönmek, bilmeyen atşanı var

Ayırtab ile haleb’te, köftenin envanı çok
Köfteyi yemeyen ender, olsada ger karnı tok
Şark tarafında yapılan, köftelerin emsali yok
Birecik’te Urfa’da çiğköftenin harmanı var

Besmeleyle köfteyi, ekil etmeye devam
KADRİ âlidir anın beynel havas, beynel avam
Köfteyi şerh eylesem, bitmez ila yevmil kıyam
ŞUKRİ kıl halık’a kim köfte gibi ihsanı var”

MAHMUT FİKRET KARAKOYUNLU

1906 yılında Siverek’te doğmuştur. İlk ve orta tahsilini siverek’te bitirmiştir. Siverek idadisinde başladığı lise öğrenimini İstanbul’da tamamlar. Daha İstanbul hukuk Fakültesini bitirir. Daha sonra Siverek’e dönerek Mehmet siret efendi, Paşazade Fikri (Timur) Efendi ve Mustafa Vasfi Gerger ile görüşmeler yaparak Cumhuriyetin kuruluşuna ve siverek’in sesini duyurmak için 22 Nisan 1923 yılında İrfan Gazete ve matbaasını kurmaya karar verirler. Daha sonra Altınışık dergisini çıkarır. 1929 yılında devlet memurluğuna atanır. Yurdan çeşitli bölgelerde kaymakamlık yapar. 1946 yılında memurluktan ayrılarak Demokrat Parti kurucuları arasına karışır. Demir Kırat gazetesini çıkarır. Bir çok dergi ve gazetelerde yazılar yazar. 1958 yılında yakalandığı karaciğer hastalığından vefat eder. Devlet adamı ve yazar Yılmaz Karakoyunlunun babasıdır.

M.HULUSİ KILIÇARSLAN

(Şair-Yazar)

Osman Efendi namında bilgin bir zatın oğlu olarak 1907 yılında Urfa'da doğmuştur. Ünlü alim ve bilgin Hacı Abdülvahit Hoca'nın himmetiyle yetişmiştir. Arapça ve Farsça öğrenmiştir. Ahlaken dürüst olduğundan hemen hemen her Urfalının sevgisini kazanmıştır. Çiftçilikle uğraşmış hayatını bu yolla kazanmıştır. Devrinin sanat ve edebiyat ortamını yakından izleyen şair, M.Akif Ersoy tarzında Vatan ve Millet konularını işleyen şiirler yazmıştır. Yaşadığı dönemde Urfa'da öğretmenlik yapan şair Halide Nusret Zorlutuna ile sanatsal dostluk kurmuş, güçlü milli şiirlerini Halide Nusret, Urfa kurtuluşunu konu alan "Aşk ve Zafer" adlı romanında kullanmıştır. Şiirleri Urfa'nın kurtuluşunda okunarak büyük ilgi uyandırmıştır. En önemli şiiri "Urfa Kurtuluş Destanı" dır. Sağlığında şiirlerini yayınlamamıştır. Hulusi Kılıçarslan, 6 Haziran 1990 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir. Şiirlerinden örnekler:

Urfa Kurtuluş Destanından ;

Kılıçlar parladı erler öğündü
Zulme esarete meydan dediler
Allahım o nasıl bir kara gündü
Şafaklar söktürür al kan dediler

Bir bulut çökmüştü Türk hilaline
Baykuşlar üşmüştü gülün dalına
Baktıkça vatanın hasta haline
Sen sağ ol biz sana kurban dediler

Eller silahsızdı kalpler yaralı
Her taraf mezarlık herşey karalı
Türkoğlu aslından gör istiklali
Yaratsın bir ulu destân dediler.

OLUR

Dünya kâh kış, kâh bahar, kâh kar olur, sis olur.
Kâh her yer çiçeklenir gül olur, nergis olur.

Kimse bilmez fakirin, fukaranın halinden;
Soğan kâh acı lokma, kâh yerde bir lüks olur.

Sizde kömür, mutfağın kapkara bir molozu,
Bizim eve uğrarsa, başımıza süs olur.

Hazmı ne kadar müşkül, şu dost sözü tenkidin;
Kardeşine takılsan, aranızda küs olur.

Ne feyizli bir yerdir; şu bizim Belediye...
Ora ümmi de girse, hemen mühendis olur.

Alemde iyi huydur insanlığın baştacı,
Melek huysuzlaşınca, derâkab iblis olur.

Harran suya kavuşsa, görün o zaman Urfa
Bir toprak denizinin kıyısında Nis olur.

Kalemimin ucunda söylenecek sözler çok !...
Zülfüyarı gözetler, söylemez, sus pus olur.

MEHMET EMİN EĞİLMEZ

(Şair)

1332 (1911) yılında Yusuf paşa mahallesinde doğdu. Herhangi bir eğitim görmedi. Okuyup yazmayı kendi kendine öğrendi. Şiirlerinde Zariri mahlasını kullandı. Koşma, kaside, divan, gazel Müseddes, müstezat, mütenezzir şiirler yazdı. Şiirinden bir örnek :

Koşma

“Yine yol göründü çukurovaya
Gitmesem bir türlü gitsem bir türlü
Hayli menzil alır buradan oraya
Gitmesem bir türlü gitsem bir türlü

Üç aydan üç aya, dikkat nazara
Dört arşın kefenle, düştüm pazara
Diyar-ı gurbette, meçhul mezara
Gitmesem bir türlü gitsem bir türlü

Gezerken ipkalı, mihnet bağında
Kavruldu varlığım kendi yağında
Ecel bekler bizi gavur dağında
Gitmesem bir türlü gitsem bir türlü

Her bir yanım neşter ilen bir yâre
Kalmadım bir zerre, tiğ-ı tebere
Vefatım mukadder, kara habere
Gitmesem bir türlü gitsem bir türlü

Doymadan zaruri ömrüm yaşına
Gel diyor Azrail hesap başına
İki adım kalmış, hudut taşına
Gitmesem bir türlü gitsem bir türlü”

Dörtlüğü

“Bidayetten beru el’an kara bahtım ak değil
Bozbulanık gözyaşım, zülal-ı berrak değil
Zaruri bu sergüzeştim, deveden kulak değil
Hepsin desem sayfa olmaz, ciltbe cilt kitap olur”

CİRCİS GÜMÜŞKALEM

(Şair-Müziyen)

1911 yılında Urfa’da doğan Circis (Corc), 1915 Ermeni olayları sırasında babasını kaybetmiştir. Savaşın ortaya çıkardığı ekonomik kriz nedeniyle annesi onu Urfa’da Amerikan misyonerlerinin kurduğu yetimhaneye vermiştir. Bu sırada geçirdiği bir rahatsızlık dolaysızla gözlerini kaybetmiştir. Bilindiği gibi bu dönemde Urfa’da faaliyet gösteren Amerikan, İsviçre ve Almanlara bağlı Misyoner hastaneleri ve yetimhaneleri bulunmaktadır. Bunlar misyonerlik yaptıkları gibi bir birine karşı etkinlik mücadelesi verdiklerini hatıralarında okumaktayız. Circis, 22 Mayıs 1921 yılında onbir yaşında iken buradaki yetimlerle birlikte Halep’e gönderilmiştir. Daha sonra Beyrut’ta “Körler Okuluna” verilmiştir. Yaşadığı iklim değişikliklerinden dolayı hastalanan Circis Gümüşkalem, Gazir’e gönderildi. Amerikan misyoner Teşekkülleri tarafından desteklenen Körler Okulu’na yapılan yardımların kesilmesi sonucu Circis, sahipsiz ve ortada kaldı. Ancak daha sonra İsviçre himayesine giren Körler Okulu’na devam etti (1925). 1932 yılında öğrenimini tamamlayan Circis, bu arada bir çok el sanatlarını da öğrenmiştir. Ayrıca mükemmel bir şekilde keman çalmasını öğrenen Circis daha sonra müzik dersleri verecek kadar sanatını ilerletmiştir. 1933 yılında ise memleketi Urfa’ya dönerek Gazinolarda, düğünlerde müzisyenlik yaparak geçimini sağlamıştır. 1964 yılından sonrada müzik öğretmenliği yapmış bir çok Urfalının yetişmesine vesile olmuştur. Şiire olan büyük tutkusu dolaysıyla 1970 yılında “Kavuşan Gönüller” adlı destansı bir şiir kitabı yayınlamıştır. Kitabında aşk, tabiat, kahramanlık gibi konulara yer vermiştir. Şiirlerinden örnekler :

“Ağlarım yüzüm gülmez
O yar halimi bilmez
Sarhoş gibi gezerim
Kimse yaşımı silmez

Yanarım ben o yara
Ciğerim olmuş para
Korkarım dertten ölüm
Yarimi eller sara

Düşmüşüm bir ataşe
Yüreğin benzer taşa
Aşkımdan ölüyorum
Gel de ruhumda yaşa

İlk görüşte ben seni
Yaktın bu can-ı teni
Kulun kurbanın olam
Biraz olsun sev beni”

Dörtlükleri

“Beyler familyasından zuhur eden şahsiyet
Memleket zulümüne verdiriyor nihayet
Derebey saltanatı söndü görünmez oldu
Onların vergisinden Urfa halkı Kurtuldu”

Bir başka kıtada ise

“Urfa halkı çalışır yılmaz, yorulmaz paşa
Bütün teşebbüslerde çıkıyordu hep başa
Samsat kapı yanında yaptırıyor bir kışla
Birinci ustalarla seçme en iyi taşla”

AZİZ ÖZBAY

(Gazeteci yazar)

1912 yılında Urfa’da doğdu. Galatasaray lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünden mezun oldu. Askerlik dönüşü kitapçılık ve serbest gazetecilik yaptı. 1947 yılından itibaren tasvir, son Saat, yeni Sabah ve Milliyet gazetelerinde çalıştı. 1951 yılında Basın Yayın Genel Müdürlüğünde Mütercimlik yaptı. 1953’de görevinden istifa etti. Urfa belediye Başkanlığı yaptı. DP listesinden X. Dönem Milletvekili seçildi. 1957 yılında basın Yayın ve Turizm Genel müdürlüğü Mütercimliğine döndü. 1958 yılında Bağdat basın müşavirliği mütercimliği, 1960 1960 tekrar Turizm Genel Müdürlüğü Mütercimliğine döndü ve 1961 istifa etti. 1963 yılında Cidde, 1966 yılında beyrut’ta Turizm tanıtım bürosunda çalıştı. Geçici görevle bulunduğu sudu Arabistan’da geçirdiği bir kaza sonucu 1967 yılında vefat etti. Ankara toprağa verilmiştir. Çoban Armağanı adlı bir şiir kitabı mevcuttur. Şiirlerinden örnekler:

KÖYLÜ EFENDİMİZE DAİR

Bak! Köylü efendin ne keramet ne fen ister
Yıllarca ezilmekten usanmış, kefen ister

Evlatcığım şiltesi ot,yastığı taştır
Ahlat ve koçan ekmeği olsun veren ister

Her köylü kadın topkı koyun gibi kuzlar
Nevzadı için,varsın, kırık bir leğen ister

Bir hasta için çare ölümdür o diyarda
Biçare kinin istese,derler neden ister

Baht ortağı virane ahırlarda inekler
Açıkta birer külçe kemiktir, çemen ister

Milyoncasının ekmeği yok, toprağı yoktur
Harman diye rüyada sayıklar, döven ister

Yardım gerekirken ona bizden, ne yazıktır
Bir zümre alışmış, gene ister, hemen ister

Hem hakkı da var: beldede mahdum ile damat
Bir lüks oto,garsonye ve bir lale- ten ister

Rahatlığı hak etmiş efendim bu azınlık
Kan ağlasa alem, gene etrafı şen ister

Nefretle kaçır, göz yaşı fark etse uzaktan
Mahzun ile bedbahtı kovar, hep gülen ister

Bir böyle tezdâm sonu gayyadır Ebabil!
Mes'ulüne bildir: bu gidiş bir firen ister”

YOKTUR

Gel, anla şu halkın nesi vardır, nesi yoktur
Dert ondadır amma,biricik çaresi yoktur
İşsiz dolaşır bir sürü avare peder var
Evladı için hanesi, viranesi yoktur

Servet gölüdür altı kadar üstü de yurdun
Devletlilerin elde kırık kepçesi yoktur
Hür fikri yolunmuş kuşa döndürdüler ahir
Elhak sağı yoktur, solu yoktur, sesi yoktur

Hürmet görüyor sürgüne gitmiş derebeyler
Ta meclise girmiş kara bir cümlesi yoktkur
Bir gün bu belalar geçer elbet te Ebabil
Zannetme ki hakkın kolu yok, sillesi yoktur”

Prof:Dr. ABDULKADİR KARAHAN

(Edebiyat Tarihçisi)

1913 yılında Siverek ilçesinde doğdu. İzmir Muallim Mektebi Orta bölümünü, İzmir Lisesini, Yüksek Öğretmen Okulunu, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü 1939 yılında bitirdi.

Bir süre Edebiyat Öğretmenliği yaptı. 1947'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Şubesi Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü, Osmanlı Edebiyatı ve Metinler Şerhi Edebiyatı Bölümünde Doktor Asistan olarak atandı. 1948'de ilmi araştırmalar için Fransa'ya gitti. 1950'de Fransa Sorbonne Üniversitesi, Hocaları Hazırlama ve Olgunlaştırma Yüksek Okulundan ve dünya çapındaki Fonetik Enstitüsü'nden diploma aldı. 1952 yılında Fransa'dan döndükten sonra doçentlik tezini ikmal ederek Eski Türk Edebiyatı doçenti oldu. 1963-1971 yılları arasında Eski Türk Edebiyatı Profesörü olarak hizmete devam eden Karahan, 70 yaşını doldurarak emekli olduğu 1 Ocak 1983 tarihine kadar, Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Başkanlığını, 15 yıl yürüttü. 27 Temmuz 2000 tarihinde İstanbul'da vefat etti.

Özelikle Divan Edebiyatı'nda bir otorite olan A.Kadir Karahan, bu konuda sayısız eserler yazmış, binlerce konferans vermiştir. Yaptığı araştırmalarla Türk Edebiyatına, Urfa kültür ve sanatına büyük katkıları olan Karahan, yaşadığı dönemde başta Şair Nâbi olmak üzere, Şair Şevket, Hikmet ve Saffet hakkında engin bilgilere sahip bir canlı kütüphâne idi. Yazım hayatına şiirle başlamışsa da daha sonra inceleme ve araştırmaya önem vermiş, birçok şairin şiirleri üzerine etüdler yapmıştır. Yaşamında ve eserlerinde Urfa'ya özel bir önem veren Karahan, Türk Edebiyatı'nın duayenleri arasında sayılmıştır. Eserlerinden bazıları şunlardır:Güneşin Doğduğu Yurt (1934), Fuzûli'nin Mektupları (1948), Nâbi (1953), Nefi (1954), Fatih, Şair Avni (1954), Türkiye'de Muhammed İkbâl (1962), Eski Türk Edebiyatı (1976), Urfalı Mehmet Şevket ve Şiirleri (1991).

YUSUF NAMIK

(Yazar)

1914 yılında Urfa'da doğdu. Hacıyadigar mahallesinde büyüdü. İlk öğrenimine Ellisekiz Meydanındaki mar Petrus-Mar Paulos kilisesinde (Reji yeni adıyla Gazezoğlu Kültür Merkezi) başladı. Burada Süryanice, arapça ve türkçe'yi öğrendi. 1924 yılında ailesiyle birlikte Halep'e göç etti. Burada öğrenimini tamamladıktan sonra Amerikan Lisesi kütüphanesinde 35 yıl müdür olarak çalıştı. 1989 yılında emekliye ayrıldı. Arapça, İngilizce ve Fransızca dillerini yazıp konuşabilen yazar, aynı zamanda Türk Edebiyatının bütün dönemlerini bilmektedir. Arapça ve Osmanlı Türkçesiyle yazdığı şiir ve nesir türünde birçok eser yayınlamıştır. 1982 yılından beri üzerinde çalıştığı ve seki çağlardan zamanımıza kadar Urfa'nın genel tarihinin anlatıldığı "tarhte Urfa" adlı Arapça kitabı basım aşamasındadır. yazcar 1956 yılında Ankara Üniversitesince açılan kütüphanecilik kursuna da katılmıştır. Çağdaş Süryani yazarlar ondan "Mürşidimi" diye bahsetmektedirler.

HALİL REFET TANIŞIK

1916 yılında Urfa'da doğdu. 1986 yılında İzmir'de vefat etti. Birleşen Gönüller isimli bir şiir kitabı vardır. Şiirlerinden bir örnek:

GECELER

"Keten sayfalarına göz nuru dökmektense
Bir canlı sembol olan geceleri okuyun
Engin heyecanların sonsuz zevkini duyun

Bir muamma halinde genişleyen geceler
Derinden düşüncüsü gibidir her mahlukun
Ve en belîğ aksidir içimizdeki ruhun.

Tek tek ve dalga dalga pırıltıları var da
Gene sınırsız uzar serin karanlıkları
Gece ne muhteşemdir tabiatın vakarı"

MİHRİ BELLİ

(Yazar)

1916'da Silivri'de doğdu. Aslen Urfalıdır. Babası Mahmut Hayrettin beydir. İstanbul'da Robert Kolej'i bitirdi, İktisat Fakültesi'nde okumuştur. 1939 yılında ABD'de Mississippi Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. 1944 İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde asistan oldu. Aynı yıl İlerici Gençlik Birliği kurucularından olarak bir buçuk yıl hapse mahkûm oldu. Hapisten sonraki sürgün cezasını çekerken 1946 yılında yurtdışına kaçtı. 1946-49 Yunanistan'daki İç Savaş'ında gönüllü olarak solcu gerillalarla birlikte çarpışmalara katıldı, yaralandı. 1950 yılından sonra Türkiye'ye döndü, Türkiye Komünist Partisi yöneticisi olarak tutuklandı. 1951-58 yılları arasında hapis yattı. Cezasını tamamladıktan sonra Yeni Yol, Türk Solu, Yön, Aydınlık dergilerinde yazılar yazdı. Yön'de yazdığı yazılarda E. Tüfekçi imzasını kullandı. "Milli Demokratik Devrim" tezini savundu. 1960, 1968 ve 1969'da verdiği bir konferans ve yazdığı yazılar nedeniyle üç kez tutuklandı, yargılandı. 12 Mart 1971 askeri müdahalesi sırasında tekrar yurtdışına çıktı, 1974 affından sonra döndü ve Türkiye Emekçi Partisi'nin (TEP) kuruluşuna katıldı, 1974 genel başkan oldu. TEP 1980'de Anayasa Mahkemesi'nce kapatıldı. 12 Eylül askeri darbesinin ardından yeniden yurtdışına çıktı ve İsveç'te yaşadı. 1992'de ülkeye döndü. Eserleri: Savcı Konuştu, Söz Sanığıdır (1962), Milli Demokratik Devrim (1968), Yazılar (1969), Devrimci Hareketimizin Eleştirisi 1961-1971 (1977), TKP'nin Tarihsel Konumu (1978), Solda Birlik İçin (1978), Rigas'ın Dediği (1987), Anılar II cilt (1988), Gurbetten Notlar -Türkiye Solu, Yaratıcı Marksizm ve Dünya Üstüne (1996).

M. SALİH SAN

(Şair-Yazar)

1919 yılında Urfa'da doğdu. Babası Siirtli annesi Muşlu'dur. Muş, Diyarbakır, Malatya, Adıyaman, İstanbul,, Ankara, kayseri gibi illerde öğretmenlik ve okul müdürlüğü yaptı. Adıyaman ve Ankara'da bazı okulların kuruculuğunu yaptı. halkevlerinde kültürel ve sosyal çalışmalarda bulundu. Yerel gazete ve dergilerde yazılar yayınladı. Yayınlanmış eserleri. Malatya'da mahalli bilmeceler, dün ve bugün Muş, Her Bakımdan kısaca Besni, Kalkınan Malatya, halk ve Ordu Cep alfabeti, Fotita(şiir), Doğu Anadolu ve Muş Tarihi (tefrika eser), Tekerlekler (şiir) şiirinden Örnek :

URFA

-Urfa kurtuluşu münasabetiyle-

“Urfa mertler diyarı
Urfa baştan başa tarih
Taşıyla toprağıyla
İnsanıyla herşiy
Ne arasan insanlıktan yana
Bulursun Urfa’da
Orda folklor var
Halktan yana
Halktan yana
Aşk var türkülerinde
His var hoyratlarında
Ne arasan bulursun
Dağlarında
Topraklarında

Her Urfalı meşbu ve hasletlerle
Her Urfalı vatan vatan diye carpar kalbi
Urfalı kabadayılıkta şanlı
Urfalı her kötüye
Her düşmana karşı
Urfalının eli düşman yakasında kenetli
Çözebilirsen çöz bu eli
Haksızlığın yakasından
Kuvvetin varsa
Düşman ya vazgeçer
Haksızlık kalkar ortadan
Yada Urfalı çözmez elini
Bu çirkef yakadan
Cakaya aldırılmaz Urfalı
Caka ona vız gelir
Çünkü caka bilmez
Mertliktir şiarı
Urfa mertler diyarı
Urfa tarih
Urfalı sulhta sakın
Urfalı cenkte aslan
Urfalı urfalya yakışır
Urfalı da urfa’ya”

YUSUF BİLGİN

(Şair)

1920 yılında Urfa’da doğmuştur. Vatan ilkokulundan mezun olmuştur. Yusuf Paşa Medresesi’nde Kurra Mehmet Hafız’dan Kur’an ilmi ve Arapça dersi almıştır. Köşkerlik ve helvacılık yapmıştır. Askerliğini İstanbul’da dört yıl yapmış ve 1948 yılında Urfa’dan ayrılarak Siverek, Bursa, Yalova İstanbul ve Elazığ’ta uzun süre kaldıktan sonra 1982 yılında Urfa’ya dönmüştür. Musikiyle de ilgilenen şair kel Hamza, mukim Tahir, cin Bekir, Damburacı derviş ve karaköprülü İsmail gibi müzisyenlerin programlarına katılmış, Urfalı mevlidhanlarla birlikte mevlit okumuştur. Divan edebiyatından beslenerek “şiiirde mana olmalıdır” fikrinden hareketle şiiirler yazmıştır. Şiiirlerinden bir örnek :

GAZEL

“Aşk şarabın içmeyen,mest olup sarhoş olur mu
Zinciri aşka düşmeyen soyunup üryan olur mu

Akıdıp gözden yaşı, gör kimdir işleyen işi
Kul olmaz ise bir kişi bu mülke sultan olur mu

Mürşide doğru bakmayan, aşk ciğerin yakmayan
Bahr-ı muhite akmayan göl iken umman olur mu

Boş geçirmeyelim çağın,ko yansın yürneğin yağın
Gülleri bitmeyen bağın bülbülü nalan olur mu

Yusuf çün açıldı gözün hakkı görür oldu özün
Anlamaz ise bu sözün mühkire iman olur mu”

RASİME POLAT

(Eğitimci-Yazar)

1921 yılında Urfa’da doğdu. 194 yılında Siverek Güzipaşa İlkokulunda stajyer öğretmen olarak çalışma hayatına başlamıştır. Sırasıyla Merkez, Kurtuluş, Atatürk, Vatan, Şair Nabi ilkokulunda öğretmenlik yapmıştır.1961 yılında Şehit Nusret İlkokuluna öğretmen ve Müdür Vekili,1965 yılında ise Ankara Ayrancı ve Sarar İlkokullarında Müdür vekilliği görevlerinde bulunmuştur. İş yaşamı boyunca eğitim camiasında hizmet vermiş, binlerce Öğrenci yetiştirmiştir. Şiir ve edebiyatla da ilgilenen Rasime Polat’ın iki şiir, iki tiyatro denemesi ve bir de hikaye kitabı bulunmaktadır. 1977 yılında vefat etmiştir.

M. ŞEVKET AKKAYA

(Şair)

1922 yılında Şanlıurfa’da doğdu. İlk öğrenimini Şanlıurfa’da, orta öğrenimini Adana Bölge Ziraat Lisesi’nde tamamladı. Orta öğrenimini birincilikle bitirdi. Edebiyata olan ilgisi, lise döneminde başladı, bu ilgi kendisini şiir yazmaya yöneltti. Tarım Bakanlığı’na bağlı il teşkilatlarında sırasıyla Ziraat Teknisyeni, ekip şefi, mücadele mütehassısı ve idarecilik gibi görevlerde bulundu. 1997 yılında bu kurumdan emekli oldu. Yazdığı şiirleri Haran, Anzilha dergilerinde ve mahalli gazetelerde yayımlandı. M. Şevket Akkaya 6 Kasım 1997 yılında vefat etmiştir. Yayınlanmış Eseri: Takvimden Kopan Yaprak (Şiir) 1993, Şiirinden bir örnek :

SECDELER

“Benliğini alçaltan aşırı gururundur
Kibrin aküsü beynin, anteni zde burundur
Her uğraşında burnun sürtmesin dersin yere,
Allah için secdede seccadeye dokundur

Çatışır her beyinde iyi duygularla şer
Zayıf bulunur çok kez, şeytana karşı beşer
Tevazu bulur kibri bir bedende namazda,
Kibir rukuda yenik, secdede esir düşer”

KENAN HARUN

(Şair)

1925 yılında Urfa’nın Siverek ilçesinde doğdu. Tam adı Kenan Harunoğlu’dur. Eski soyadı ise Soran’dır. Çocukluğu ve orta öğrenim yılları Anadolu’da geçti. Aralarında Ankara Üniversitesi hukuk Fakültesi olmak üzere bir çok okulda okudu. 1959 yılından itibaren gazetecilik hayatına atıldı. Meclis muhabirliğinden emekli oldu. Ankara’ya yerleşti. 1941 yılında Afyon’da iken yazmaya başladığı şiirlerini Servet-i Fünun, Uyanış, Varlık, Yücel, Gün, Yirminci Asır gibi dergilerde ve antolojilerde yayınladı. Bu şiirlerinde Nazım hikmet ve 40 kuşağı şairlerinin belirgin etkisi oldu. Cemal Süreyya onun şiiri için şunları söyler: “Kenan Harun’un şiirlerini çok severdim. Birden bire ortadan kaybolan bu sanatçıda gerçek bir şiir yeteneği vardı. Sürdürseydi, bugün en önemli ustalardan biri olabilirdi.” Yayınlanmış eserleri : Dört yol ağzı 1972

ARAYIŞ

Döndüler yuvalarına cenup kuşları
Gagalarında selam, kanatlarında huzur
Mavi geceler güz yağmurları.

Nedamet damla damla ruhuma sinmiş
Ne yazık, güzel gözlerinden hayalin
Bir yağmur bulutu gibi silinmiş.
Arı yorum gözlerim nemli
Bulutlar ve sisler içinde mübhemleşen
O mahzun ve haz dolu bozkır şehrini...

Bir sonbahar hüznü var düşüncemde
Ey mavi gecelerine doyamadığım cenup
Aradığım yalnızlık, huzur nerede ?

İBRAHİM HALİL GÜNIŞIĞI

(Şair)

"1925 yılında Urfa'nın Beykapısı mahallesinde doğan İbrahim Halil Günışığı tam bir aşık şairdir. Onun şiire başlaması küçük yaşlarından başlamaktadır. Asıl şiir yazmaya başlama-sını kendisi şöyle anlatmaktadır: Bir dostunun evinde misafir iken gece orada yatıya kalmış. Gece rüyasında tanımadığı bazı kimseler görmüş. Bunlar rüyasında kendisini dünyanın birçok yerlerine götürüp gezdirmişler, sonra da kendisine aşkı vermiş ve şiir yazmasını emretmişlerdir. Adının da Giryanî (ağlayan) olduğunu söylemişlerdir. O günden itibaren Şair Giryanî mahlası ile binlerce şiir yazan Günışığı, gerçekten de bütün ömrü boyunca adeta ağlamıştır. O, çok dindardı. Yolda yürürken bile devamlı tesbih çekerdi. Adeta dünyayı terketmiş bir hali vardı. Gerçek bir aşık şair olan İbrahim Halil Günışığı, çocukluğunda demircilik, gençlik çağında kuyumculuk yapmış, sonra da tapu kadastro memurluğuna geçmiştir. Memuriyet hayatında hemen hemen bütün doğu ve orta Anadoluda çalışmıştır. Emekli olduktan sonra, önce Maraş'ta, sonra da Şanlıurfa'da yerleşmiştir. 1999 yılında Şanlıurfada vefat etmiştir. Mezarı Karaköprü beldesi mezarlığındadır. Şiirleri basılmamıştır." Şiirlerinden bir örnek:

VAR

"Aşıklar bağının bülbülleriyiz
Bu bağda gülümüz, gülzarımız var,
Dembedem okuruz lafz-ı Celal'i
Bizimde böylece bir kârımız var.

Bizlere gerekmez bu dünya mali
Almayız ellerden kötü vebali
Hiç kimse bilemez bizim ahvali
Gizlidir sırrımız, efkârımız var.

Cümleten kanîz hükmü kadere
İtibar etmeyiz ğama, kedere
Meftunuz Hüda'ya, hüsnu didare,
Herkes güler yüz etvarımız var.

Allah'a kul olmak şiarımızdır
Vakıf-ı esrarız bu kârımızdır
Vasil-ı yar olmak efkârımızdır,
Sizlere azıcık izharımız var.

Şükrümüz daimdir, Ğani Mevla'ya,
Aşıklık, biliniz, gözü elâya,
Bazan da seyranız, arş-ı ala'ya
Abidiz, Mabud'a eşkârımız var.

Bu dehre geleli etmedik mihnet
Çilekeş olduk da görmedik killet
Yoktur gönlümüzde sım u zer, ziynet,
Bu yolda verilmiş ikrarımız var.

Giryânız cümleten dehre geleli
Kimimiz akiliz, kimimiz deli,
Müştak-ı cemâliz yarı görelî,
Saîmiz, ol vaktâ iftarımız var.

HALİL BİNER

(Yazar)

1926 yılında Urfa'nın Beykapısı mahallesinde doğdu. İki yaşında iken babasını kaybetti. Dayısının himayesinde büyüdü. İlk ve orta okulu Urfa'da liseyi Ordu, Trabzon ve Diyarbakır sürdürdü. Maddî imkansızlıktan dolayı liseyi yarıda bıraktı. Özel ve kamu sektörlerinde çalıştı. Toprak Mahsulleri ofisi, Vergi memurluğu ve serbest muhasebecilik yaptı.

Okuma aşkını kendini yetiştirerek sürdüren Halil Biner, başta Mevlana, İbn Arabî ve Şeyh Sadî Şîrazî olmak üzere Doğu ve batı düşünür ve sanatçıları okumuş ve özümsemiştir. Divan Edebiyatına haiz olan Halil Biner, aynı zamanda iyi bir müzik kültürüne sahiptir. Harran Dergisi'nde müzik üzerine yazıları yayınlanan Halil Biner, Güneydoğu Gazetesinde günlük yazılar yazmaktadır. Şiir ve şarkı sözleri de yazan Halil Biner'in yayınlanmaya hazır, Divan Edebiyatı üzerine makaleleri ve Müzik üzerine yazıları mevcuttur. 2002 yılında Gap Olay Gazetesinin düzenlediği yılın köşe yazarı ödülünü almıştır. Şiirinden bir örnek:

SEVGİLİYE

“Ağlarım hıçkırıklar bende kalsın sevgili
Bizden geçti, mutluluk sende kalsın sevgili
Şu yaralı gönlümü güldürmedin bir kere
Varsın arzum o ipek tende kalsın sevgili

Alıştım hasretine ayrılmak zor olsada
Yokluğun yüreğimi yakan bir olsada
Bu aşkın yokuşunda dizlerim yorulmada
Varsın arzum o ipek tende kalsın sevgili

Saçların dökülürken yüzüne bir tül gibi
O pembe dudakların açmış gonca gül gibi
Her dem feryad ederimşeyda bir bülbül gibi
Varsın arzum o ipek tende kalsın sevgili”

ADNAN BULAK

(Şair)

1927 yılında Urfa'da doğdu. Galatasaray lisesi ve A.Ş.Siyasal Bilgiler Fakültesinden 1949 yılında mezun oldu. Bir süre Başbakanlık ...zel Kalem Müdürlüğü yaptı. Döşişleri Bakanlığında Köbrös-Yunanistan Dairesi Genel Müdürlüğü ve Trablusgarp Büyükelçiliği görevinde bulundu NATO Daimi Delegeliği yaptı. Bizim şarkılar adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır.

SALİH ÖZCAN

(Yazar)

1929 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da yaptı Ankara Üniversitesi tıp Fakültesinden son sınıftan ayrıldı. 1956 yılında Hilal yaynevini kurdu. 1957 yılında Hilal dergisin çıkardı. 1984 yılında Faysal Finans Kurumu Yönetim kurulu başkanlığı yaptı ve emekli oldu. Türki-suudi Arabistan Dostluk ve Kültür Derneği Genel başkanlığı yaptı. 1977-80 dönemi MSP'den Urfa Milletvekilliği yaptı. Yazılarını Hilal, Büyük Doğu, İslam dergilerinde yayınladı. İttihat gazetesinde yazılar yazdı.

A. NACİ İPEK

(Gazeteci-Yazar)

1930 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. 1952 yılında gazeteciliğe başladı. Bir dönem, Cumhuriyet Gazetesi'nin Şanlıurfa muhabirliğini yaptı. 1952-1953 yılları arasında "Urfa Gazetesi"ni; 1956'da Karakoyun Gazetesi'ni çıkardı. 1961'de gazetenin ismini "Fırat Gazetesi" olarak değiştirerek, Urfa'nın ilk günlük gazetesini çıkardı. 1964 yılında "Fırat Gazetesi"; 1966 yılında da "Anzılha Dergisi"ni çıkardı. Halen, kitabevi işletmeciliği yapmaktadır. Çeşitli gazete ve dergilerde çok sayıda şiir ve yazıları yayınladı. Bir süre mahalli TV'lerde, "Başka Urfa Yok" konulu program yaptı. Urfa'nın gazetecilik alanında duayenlerinden olan Naci İpek, son yıllarda Halkın Sesi ve Anadolu gazetelerinde günlük yazılar yazmaktadır. Yayımlanmış Eserleri: Şiirlerde Urfa Antoloji 1969, İlimiz Şanlıurfa Tanıtım 1985, Urfalı Güzel Şiir 1994, Gönümde Şiirleştiğin An Şiir 1999

B. Nabi KILIÇOĞLU

(Şair)

1931 yılında Urfa'da doğdu. Asıl adı Bakır Bayboğa'dır. Şiirlerinde Nabi Kılıçoğlu müstearını kullandı. Öğrenimi ortakoluiia kadar yapabildi. Çocuk yaşta okumaya ve yazmaya gönül verdi. Edebiyata olan aşırı ilgisi nedeniyle, arkadaşları arasında ona Şair nabi'ye atfen "NABİ" sıfatını yakıştırmışlar, İlk şiirlerini 1948 yılında Yeni Sabah gazetesinde yayımlanmıştır. Sonraki yıllarda yazı ve şiirlerini Yenilik, Akgün, Feryat ve Derya gazetelerinde yayımlanmıştır. 1960 – 65 yılları arasında ise Hilal ve Türkyurdu dergilerinde şiirleri yayımlanmıştır. Evli olup dört çocuk babasıdır. 1985 yılında Tekirdağ'da Tarım Kredi Kooperatifi müdürü iken emekli olmuştur. Şiirlerinden bir örnek:

VE AŞK

Gülşende har vardır sade gül değil
Gariplik bu halin kahir işinden
Gül için verdiği bir gönül değil
Anla ki bülbülü can verişinden

Bakarsın o, cilve naz veda eder
Yerini gam alır haz veda eder
Açmadan soldurur o gülü hazan
Bahara doymadan yaz veda eder.

HALİL GÜLÜM

(Şair- Yazar)

1931 yılında Şanlıurfa'da doğdu. ilk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okurken, tahsilini yarıda bırakarak SSK'da memuriyete başladı. Bu kurumdan emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşti ve 1993 yılında orada vefat etti. Ortaokul sıralarında şiir yazmaya başladı. H.Nusret Zorlutuna'dan şiir sanatı hakkında teorik dersler aldı. Kaleme aldığı şiirleri Urfa Postası, Harran dergisi ve Şiirlerde Urfa Antolojisi'nde yayımlandı. Hece tarzında yazdığı şiirlerinde genellikle aşk ve dini konuları öne çıkardı. Güçlü mısraları ve uzun soluklu Bediüzzaman şiiri ile dikkatleri çekti. Urfa'da hece tarzında şiir yazan birkaç güçlü şairden biridir. Şiirlerinden Örnekler:

GAZEL

Gün gelir eyyâm-ı ömrüm kâm-ı vuslatla geçer
Gün gelir rüyalarım ol yare hasretle geçer

Hicrigâhı sinemi bir beyt'ül ahzen eyledim
Ömrüm ol mabette hicrane ibâdet le geçer
Bir teselli beklerim derd-i dil-i gamnake ben
Günlerin hayfa ki ümmid-i saadetle geçer

İltica etsem dedim baht-ı siyaha çaresiz
O da rah-ı merhamette kâhr ü şiddetle geçer

Meczub-u miskin ne bilsin kam ü alem n'olduğun
Ömrü berbattır onun fakr ü sefaletle geçer.

BİR GENÇ KIZA

Düşme yavrum girdabına bu selin
Kalbin çırpınmasın "sevda" diyerek
Fettanlıkla yakma kalbini elin
Düşmesin peşine Leyla diyerek

Duydum ki yüzlerce aşkın varmış
Hepsi de veremmiş, erir, solarmış
Mecnun kıyafetle dolaşırlarmış
Bize mesken oldu "sahra" diyerek

Yavrum hislerinin sesine kanma
Bu bir cehennemdir dikkat et, yanma
Şimdilik mesutsan sakın aldanma
Neş'e ve zevk yeri "dünya" diyerek.

Mustafa Ayhan ABAMOR (Şair)

1931 yılında Urfa'da doğdu. Şiirlerini Harran ve Anzılha dergilerinde yayımlandı. Hece şiirleri yazdı. Dini ve mahalli konulu şiirler yazdı. Şiirlerinin bir kısmı Şiirlerde Urfa kitabında yayımlandı. Şiirlerinden Örnekler:

FIRAT

Ey bikes, biçare, avare nehir;
Akışın muzdarip, gidişin küskün ...
Bu hale; yad eller ne mana verir?
Elverir, son bulsun ebedi hüzün;

Bir öksüz yatıyor, bağı yırtılmış;
Yürekten susamış Harran Ovası,
Yavruları onu perişan kılmış...
Urfa'yadır hükmün sonsuz cezası.

Efendiler, artık hicab edelim;
Memleket kadrini bilemiyoruz...
Hakkın ihsanın kıymet verelim;
Niçin, bu benliği silemiyoruz?...

BEKİR YILDIZ

(Hikâyeci-Yazar)

1933 yılında Urfa'da doğdu. Çocukluğu Van, Kastamonu, Nizip, Urfa ve Adana'da geçti. İlkokul'dan sonra Adana Sanat Enstitüsü'ne girdi. Mersin ve İstanbul Sanat Enstitülerinde 1950 yılında öğrenimini tamamladı. 1954 yılında İstanbul Matbaacılık Okulunu bitirdi. Dizgi operatörlüğü yaptı. 1962 yılında işçi olarak Almanya'ya gitti. Dönüşte Asya Matbaasını kurdu. İlk öyküsü "Tomurcuk Çocuk" bir çocuk dergisinde 1951 yılında yayınlandı. 1966 yılında Almanya'da yaşadıklarını iyi bir gözlem ile "Türkler Almanya'da" adıyla romanlaştırdı. Bunun, daha sonra Urfa'yı konu alan hikâyeleri izledi. 1968-69 May Edebiyat Ödülü'nü "Kara Vagon", 1970-71 Said Faik Hikâye Ödülü'nü "Kaçakçı Şahan" ile aldı. Bir hikâye kitabı yabancı dillere çevrildi. Hikâyelerinden bir kısmı filmlere uyarlandı ve yurtdışında ödüller kazandı.

Bekir Yıldız, Türk hikâyeciliğine yeni bir soluk getirmiş, başta Urfa olmak üzere Güneydoğu Anadolu insanının yaşantısını kaleme almıştır. Özellikle Urfa'nın toplumsal yaşantısında önemli bir yer tutan örf, adet, gelenek, din, aşiret ve ağalık olayını irdelemiştir. Onun hikâyelerinde sık sık kullanılan, kaçakçılık, kız kaçırma, adam öldürme gibi fiiller bireyin istenciyle değil, toplumun dayattığı örfün adetin ya da dinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Bireyin bu yazgısından kurtulabilmesi hemen hemen imkânsızdır. Bekir Yıldız'ın hikâyelerindeki diğer bir konu ise, Güneydoğu insanının geri kalmışlığı üzerinedir. Bekir Yıldız hikâyelerinde daha çok Urfa'nın kırsalını konu edinir. Şehir merkezi üzerine yazdıkları birkaç hikâyeyi geçmez. "Halkalı Köle" kendi başından geçmiş, gelenek ve görenekle yapılmış bir evliliği konu edinen romanıdır. Yine "Darbe", adı üzerine sol bakış açısıyla bir ihtilal romanıdır. Bekir Yıldız, Ağustos 1998 yılında bir kalp krizi sonucu vefat etmiştir.

Eserleri: Tomurcuk Çocuk (Hikâye, 1951), Reşo Ağa (Hikâye, 1966), Kara Vagon (Hikâye, 1968), Kaçakçı Şahan (Hikâye, 1970), Sahipsizler (Hikâye, 1971), Evlilik Şirketi (1972), Harran (Hikâye-Röportaj, 1972), Beyaz Türkü (Hikâye, 1973), Almanya Ekmeği (1974), Dünyadan Bir Atlı Geçti (Hikâye, 1975), Güneydoğu insan Posası (Hikâye, 1976), Demir Bebek (Hikâye, 1977), Halkalı Köle (Roman), Darbe (Roman), Türkler Almanya'da (Roman, 1966)

ÜKKAŞ ÜLGEN

(Şair)

1933 Yılında Bedendibi Mahallesinde doğdu.1938 yılında 11 Nisan İlkokulu' na başladı. Üç yıl okulu terk etti, 1943 yılında mezun olması gerekirken ancak 1946 yılında mezun oldu. Bu durumunu şair bir cümleyle ifade ediyor: "Yemeye ekmeğe dahi yoktu." Bir süre vekil öğretmenlik yaptı.Daha sonra Kazım Karabekir öğretmen okulundan (Kars) mezun oldu. Anadolu'nun bir çok yerlerinde öğretmenlik yaptı. Ve öğretmenlikten Emekli oldu.

Şiire ilkokul dördüncü sınıfta başladı. Türkçe dersinde "Bizim Şair"olarak anıldı. Daha sonra Halide Nusret Zorlutuna'nın etki ve rehberliğinde şiirlerini geliştirdi. Öğretmen okulunu bitirdikten sonra ilk şiir kitabını ilkokul hayat bilgisi üniteleriyle ilgili olarak "kuş cıvıltıları" adıyla yayımlandı. Bu şiirlerin bir kısmını Milli Eğitim Bakanlığı satın aldı. Birçok şiiri "ünite bilgilerinde" "şiirlerde Urfa" ve diğer kitap ve dergilerde yayımlandı. Şiirlerinde "Berati" mahlasını kullandı.1973 yılında "Üç Yağmur Damlası" adlı şiir kitabını yayınladı. Salon mecmuasında 1947-48'lerde şiirleri yayımlandı. Şiirlerinden bir örnek :

DİNLE

Kapılma ey gönül hicran narına
İçten coşup gelen nidayı dinle
Aldınma yarına hem ağyarına
Mihneti zevk bilen gedayı dinle

Düşme sakın böyle aşk-ı belaya
Başını kaptırma kara sevdaya
Eğer aşık isen çık şu sahraya
Mecnunu kaybeden leylayı dinle

Mihnetten elemden dertten uzak dur
Girdaba yaklaşma bentten uzak dur
Canan bile olsa fertten uzak dur
Çekil bir köşeye kavgayı dinle"

SELİM GÖRGÜN

1935 yılında Urfa'da doğdu. İlk okulu Urfa'da, orta öğrenimini İstanbul şişli terakki ve Işık Lisesinde tamamladı. Bir süre hukuk fakültesine devam etti. Daha sonra Fransızcasını ilerletmek için Fransa'ya gitti. Paris'te Allaiance Française dil kurslarına devam etti. Yurda dönüşünde baba mesleği olan çiftçiliği devam ettirdi. Arapça ve Fransızca bilmektedir.

1979 yılında birkaç arkadaşıyla birlikte Hz. İbrahim halilullah kültür ve eğitim vakfını kurdu. 1991'de İstanbul'a yerleşinceye kadar vakfın yönetim kurulu başkanlığını yürüttü. İstanbula yerleştikten sonra birikimlerini insanlara paylaşmaya karar verdi. Zirveden Zırvaya adlı ilk eserine kaleme aldı. Yayınlanmaya hazır eserleri bulunmaktadır.

TEKİN SÖNMEZ

(Şair-Yazar)

1936 yılında Urfa'da doğdu. Dışardan sınavlara girerek Kars Lisesi Orta bölümünü bitirdi. 1949 yılında İstanbul'a giderek çeşitli işlerde çalıştı. İlk şiirleri 1961-1963 yılları arasında Yelpaze, Çağrı dergilerinde yayınlandı. 1965 yılından sonra yayımlanan toplumsal şiirleriyle ismini duyurdu. Edebiyatın eleştirisi, deneme türlerinde yazılar yazdı. 1971 yılında Nadas, 1972 yılında Yansıma, 1978 yılında sanat ve toplum dergilerini çıkardı. Kendine mahsus bir şiir dili oluşturan şair, 1970-71 yılında TRT Sanat Ödülleri Yarışmasında Tek Şiir Başarı Ödülü aldı. Yayınlanmış Eserleri: _Günün Apansız Açıklanması (Şiir, 1968), Boşuna Değil Yaşamak (Şiir, 1970), Şafağın Demircisi (Şiir, 1977), Ağıt Yok (şiir, 1977), Ferhat mı Şirin mi (Şiir, 1980), Ormanda Yedi Faşistler (Gezi Notları, 1977), Sevginin Düş Masalı (1979), Masal Gerçek içinde (1979), Kanatsız Kuş (Şiir, 1981), Morg Önünde Üç Kadın (Seçme Yazılar). Şiirinden örnek:

İlkin gözlerin geliyor, sözlerinin yalınlığı
Kuşatıyor içimi ve bir kitaplığın raflarına
Çarpan yankıyan gülüşün koşuyor yanıma o an

Nazlı, usul ellerin kıvrak sokuluyorsun bana
Dolgun buğday başaklarında sesini bulan bir
Ezgi gibiyim, yanındayım dokunuyorum kumaşına

Sözlerin yumuşak ki sevecen sokuluyorsun bana
Kıvırcık soluyuşunda okşayan sardunya katmeri
Duruşunla akıyorsun derin yüreğimin ırmaklarında

YILMAZ KARAKOYUNLU

(Yazar-Siyaset Adamı)

1936 İstanbul'da doğdu. Aslen Siverek'lidir. Çocukluğunun bir kısmı Urfa ve Siverek'te geçmiştir. Pertevniyal lisesi orta kısım, Diyarbakır Ziya Gökalp Lisesinden mezun oldu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini 1959 yılında bitirdi. ABD Georgia Üniversitesinden MBA derecesi, Michigan Üniversitesinden MBA derecesi, Michigan Üniversitesinden effective diploması aldı. Bir ara banka müfettişliği, daha sonra DPT Finans şubesi müdürlüğü yaptı. Bu dönemde, çeşitli üniversiteler ve kuruluşlarda finansman konularında konferanslar verdi. Özel sektöre geçerek çeşitli kuruluşlarda yöneticilik ve danışmanlık görevlerinde bulundu.

Aralık 1995 ve nisan 1999 genel seçimlerinde ANÜP listesinden İstanbul milletvekili seçildi. Sabah Gazetesinde siyasi yazılar yayınladı. Oyunlarının tamamı İstanbul Şehir tiyatroları repertuarına alındı. Makaleleri Sabah gazetesinde din ve siyaset köşesinde yayınlandı. Güz Sancısı ve Salkım Hanımın Taneleri adlı romanları yabancı dillere çevrildi. 1990'da Yunus Nadi Roman Ödülünü aldığı Salkım Hanımın Taneleri adlı eseri 1999 yılında filme çekildi. Film Antalya Altın portakal Film Festivalinde en iyi film ödülüne layık görüldü. Metin yazarlığını yaptığı Türkiye İktisat tarihi belgeseli 1992 yılında 8 bölüm halinde TRT'de yayınlandı.

Eserleri : Mor Çiçekli Natürmort öykü 1984, Salkım Hanımın Taneleri roman 1990, Üç Aliler Divanı Roman 1998, Çiçekli mumlar sokağı roman 2000, Yorgun Mayıs Kısrakları 2004, Ezan Vakti Bethoven Roman 2005, Rubailer şiir. Rubailerinden örnekler:

Her damlada içtik suyu berrak senden
Aldık o bahar zevkini elhak, senden
Yaz faslını geçtik, sonu kıştır ömrün
Baş koyduğumuz servili toprak senden...

....
Cennette cehennemleri gördüm sensiz
Ömrün o çelik zırhını ördüm sensiz
Şamdanları altın geceden geldim;
Lakin yine yoksul, yine kördüm sensiz

....
Bin nazla bakıp gönlüme vuslat aradım
Ruhumdaki cevher için ispat aradım
Her lahza yüz yıl geçiyormuş heyhat;
Bir an görünürsün diye fırsat aradım...

H. ABDÜLKADİR RIZVANOĞLU

(Şair)

1936 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Dokuz yıl gece okulunda okudu. Kur'ân-ı Kerim'i okumayı küçük yaşlarda altı aylık bir zaman zarfında mahalle hocasından öğrendi. Dini ilimlerde kendini yetiştirdi. Aslen Arap asıllı olan şair, şiirlerinde kullanabilecek şekilde Arapça, Farsça ve Türkçe'ye hakimdir. Hece ölçüsüyle şiirler yazan şair; 2'li, 4'lü ve 5'li diye bilinen şekillerde şiirlerini kaleme almıştır. Gazel başta olmak üzere bir çok türde şiir yazıp kendi besteledi. Yanık bir sese sahip olduğu için, tasavvuf müzikisi meşklerinin hep aranan kişisi oldu. Edebiyata ve şiire olan ilgisi hocası şair Vehbî'den gelmektedir. Şiirlerinde daha çok tasavvufi bir çizgi hakimdir.

Sanatı toplum için yaptığına inanan şair, Peygamber Efendimiz ve ashabı başta olmak üzere din ve tarikat büyüklerine methiyeler yazdı. Bu şiirleri yazarken de ayet, hadis ve tarihi konuları ele aldı. Bunun dışında nasihat başta olmak üzere kahramanlık, vatan sevgisi, bayrak sevgisi, askerlik gibi çok çeşitli konularda şiir yazdı. Şairin, Urfa içinde ve dışında bir çok şiiri elden ele dolaşmasına rağmen yayınlanmış bir kitabı yoktur. Şiire ilk başladığı yıllarda kendi eliyle kaleme aldığı şiirleri yaklaşık 10 yıldır gözlerinin iyice zayıflaması üzerine kendi aile fertlerine yazdırmaktadır. Evli, ikisi kız olmak üzere yedi çocuk sahibi olan şair halen durdurulmaz bir istekle şiir yazmaya devam etmektedir. Urfa Alimlerinden Said Tekin'in vefatı üzerine yazdığı şiir Harran Dergisinde yayınlanmıştır. Şiirinden örnekler :

EFENDİM

Girdabı isyana battım
Ey fahri alem efendim
Ben yüzümü sana tuttum
Ey fahri alem efendim

Güneşim battı batacak
Kabirde halım nolacak
Ümidim sendedir ancak
Ey fahri alem efendim

Mücrimem barı giranım
Bu fenada perişanım
İsmi cismine kurbanım
Ey fahri alem efendim

Aşkın tesellimdir canan
Seni ararım her zaman
Şefaateyle ey sultan
Ey fahri alem efendim

Ey garib sapma gayrına
Hep maşukun al diline
Bülbül şeydadır gülüne
Ey fahri alem efendim

GÜNEL ALTINTAŞ

(Şair)

1937 yılında Suruç'ta doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı (1958). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Bir süre Basın İlan Kurumu'nun Erzurum Şubesi'nde çalıştıktan sonra Genel Müdürlüğün İstanbul Örgütü'nde görevlendirildi. İlk şiiri Varlık Yıllığı'nda çıktı (1960). Yeni Ufuklar, Su, Evrim, Otağ, Ağaç ve Yelken dergilerinde yayınladığı şiirlerde (1961-1968), gerçeküstü eğilimler taşıırken, daha sonra gerçekçi temaları işlemeye başladı. Yönettiği Soyut dergisinde ise, şiirlerle birlikte deneme ve eleştirilerini yayınladı. Seçme Kitaplar Yayınevi'ni kurdu. Bakırköy Halkevi'nin şiir (1963), Cumhuriyet Gazetesi'nin yazı (1965) yarışmalarında birincilik kazandı. Eserleri: şiir, Sevdalı Nehir (1997) Deneme-Fıkra Değınmeler (Yazılarından seçmeler, 1973), Kırmızı Yorgan (1975), Cinsel Sözler (Denemeler, 1978), Fındıkıran Sözler (1991), Marlyn Monroe Gibi Karım Olsa (1991), Çin işi Japon işi (1976), Nasıl Yazılır, Nasıl Yazılmaz (Yazım Klavuzu, 1991), Unutulmaz Aşk Şiirleri (Antoloji, 1999), şiirlerinden bir örnek:

İNİLTİ

Çok uzun. Anlatamam. Herşey bir başka çünkü
Senin yüzün yüz değil
Zar tutarak attığım attığım bir mısra mesela
Yüreğimin dövmesi
Yüzümün nakşı
Gözümün rengini değıştiren bir akarsu mesela
Öpüşürken senin yüzündür çevremizde ne varsa
Senin yüzündür altımızdaki yatak mesela
Dalgın suların yüzü hep senin yüzündür
Senin yüzündür esen rüzgarı kırışın da
Bir savaşı vurulup ölürse dağda
Yüzü senin yüzündür
Ben sabırla bir gül gibi yetiştiririm umudu
Çünkü yüzüm bir zırhtır ölümle aramda
Ne desem nasıl anlatsam hep bir inilti
Birşeyle herşey arasında

ŞÜKRÜ ALĞIN

(Şair)

1937 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. Dışardan öğretmen okulu-nu bitirdi. Fen memuru olarak memuriyet hayatına başladı. Bir süre öğretmenlik de yapan Şükrü Alğın, 25 yıllık memuriyet hayatından sonra İzmir Vakıflar Müdürlüğü'nden fen memuru iken 1982 yılında emekliye ayrıldı. Çocukluk yaşlarında iken edebiyata ilgi duydu. Yazdığı şiirleri Harran dergisi, antoloji ve gazetelerde yayınlandı. Genelde Urfa'nın folklorik- mimari özellikleri yanında, kuş seslerini şiirlerinde kullanarak şiirde müzikaliteyi yakalama yoluna gitmiştir. Evli ve dört çocuk babasıdır. Yayınlanmış Eserleri, Kayıp Ozan Şiir, Bir Damla Söz Şiir, Bir Tutam Sevgi Şiir, Aynalar Süt Mavisî Şiir, 2004, Şiirlerinden bir örnek:

UNUTMADIM SENİ

“Yıllarca derdimi duyan olmadı
Gözümün yaşını silen olmadı
Seni sevdiğimi bilen olmadı
Unutmadım seni unutmadım

Sevdamın nazını çekemez oldum
Derdimi ellere dökemez oldum
Bir türlü kendime gelemem oldum
Unutmadım seni unutmadım”

RESMİM

Kara kurşun bir kalemle
Beyaz kağıt parçasına
Önce yüz şeklimi işaretlemeliyim
Alnımı kalın ve derin yaylarla işlemeliyim
Kulaklarım ve burnum
Yerinde noktalanmalı
Gözlerimin altındaki
Mor çizgileri belirtmeliyim
Saçlarımı ak ak göstermeliyim
Dudaklarım görüldüğü renkte olmalı
Düşüncelerime gelince
Görenler lekesiz olduğunu anlamalı
Titrek ellerimle çizebileceğim
En son çizgiler
Resmimi noksansız tamamlamalı
Ve adımı yazacak küçücük bir yer
Bırakmayı unutmamalı

MEHMET HULUSİ ÖCAL

(Şair-Yazar)

1938 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da, yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi'nde tamamladı. Askerliğini yaptıktan sonra, yurdun çeşitli bölgelerinde çalıştı. 32 yıllık memuriyet hayatından sonra Malatya Et ve Balık Kurumu Müdürü iken 1994 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Halen ŞURKAV Kültür Merkezi Kütüphanesi'nde çalışmakla birlikte Hizmet Gazetesi'ndeki köşe yazarlığını da sürdürmektedir.

Yazı hayatına ortaokul sıralarında başlayan şairi; yazı, şiir ve araştırmaları, Tercüman, Hizmet, Güneydoğu gibi yerel ve ulusal gazeteler ile Harran, Şanlıurfa Memleket Dergisi ve Edessa dergilerinde yayınlanmıştır. Ulusal ve yerel derecede çeşitli ödülleri bulunan şair, hece vezniyle yazdığı şiirlerinde, mahalli, milli ve mistik konuları işlemiştir. Yayınlanmış eserleri: Bahar Taşyan Kervanlar (Şiir, 1997), Özellikleri ve Güzellikleri ile Çiğköftemiz (Araştırma, 1997), ŞURKAV (Şanlıurfa ılı Kültür, Eğitim, Sanat ve Araştırma Vakfı 1990-1998), S.Sabri Kürkçüoğlu ile müşterek, 1998, Şanlıurfa Kültürü Sözlüğü, Selahaddin E. Güler ve Remzi Mızrak ile müşterek, 2001. Şiirinden bir örnek:

BANA BİR HARF ÖĞRET

Bana bir harf öğret, kölen olayım,
Bu harfle gerçeği bilen olayım...
Hakikat sırrına eriştiğim gün;
Bir varmış, bir yokmuş... yalan olayım...

Bana bir harf öğret "Bir"e mümasil,
Aşkda, te vazuda "Yer"e mümasil,
İkaz aleminde "Sur"a mümasil;
Uyanıp ondan feyz alan olayım...

Ararken içimde İblis'i bulsam,
Onun saikiyle günahkâr kalsam,
İndinde sıfır da nakıs da olsam;
Defterinde adı kalan olayım...

Düşüncem aşkınla berrak mı berrak,
Yalnız huzurunda olsun yüzüm ak,
Dünyada bir suçlu tek beni bırak;
Avf için kapımı çalan olayım...

Gufranın sonsuzdur, demezsin "Hayır"
Sevenler içinde beni de kayır,
Bağışlandığımı işaret buyur;
Canımla malımla talan olayım...

Bana bir harf öğret, deryalara eş,
Allahım, ilminle ömrüm sarf olsun...
Resûlun yolunda gönlüme ateş;
Fani bedenime kefen, zarf olsun...

GERÇEK

Kamilin cahile her nasihatı
Hariçten okunan gazel görünür...

İnsanı, çevreyi kuşatan sevgi
Genelde fasık'a özel görünür...

Özellik isteyen bir meselede;
Elli çeşit kafa, yüz el görünür...

Birlik beraberlik vuslattır ama
Kimine ayrılık güzel görünür...

Ebediyetlere ulaşsa da kul,
Ecel kapısında ezel görünür...

Prof.Dr.HALİL ÜNSAL OKSAY

(Akademisyen-Yazar)

1939 yılında Urfa'da doğdu. Ankara Üniversitesi Siyasal bilgiler Fakültesi'nden 1963 yılında mezun oldu. Aynı Üniversitede doktora yaptı. Halen mamrama Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Öğretim Üyesidir. UNESCO ve ABD Stanford Üniversitesini öğrenci burs ve başarı belgeleri kazandı. 1965 TGS Haber İnceleme birinciliği, 1972 'de TRT Araştırma Büyük Ödülü aldı. Türkiye Sosyal Bilimler Derneği Üyesidir. Çeşitli çevirileri yanında yayınlanmış eserleri Popüler kültür Açısından çağdaş Fantazya, korku sineması ve bilim-kurgu, Müzik ve Yabancılaşma, Aristo, Yapısal Bir Sorun Olarak Kültür Değişimi.

Prof.Dr. SERVET ARMAĞAN

(Hukukçu-Yazar)

1939 yılında Urfa'da doğdu. İlkve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. 1956 yılında İstanbul hukuk Fakültesine girdi. 1960 yılında mezun oldu. 1966 yılında Anayasa hukuku dalında Doktor ünvanını aldı. Almanya'da 6 yıl iktisat gördü. 1971 yılında doçent oldu. 1978 yılında Profesör oldu. 1991 yılında Dicle Üniversitesi hukuk Fakültesine dekan olarak atandı. 1992 yılında Harran Üniversitesi rektörlüğüne atandı. İki dönem rektörlük yaptı. İngilizce, Arapça ve Almanca bilmekte olup alanıyla ilgili 25 eseri vardır. Çocukluk ve rektörlük yıllarını anlattığı "Bir Zamanlar Rektördüm" adlı hatırası yayınlanmıştır.

M.AKİF İNAN

(Şair-Yazar)

12 Temmuz 1940 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve ortaokulu Urfa'da, liseyi Maraş'ta bitirdi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Urfa'da lise ikinci sınıf öğrencisi iken Derya adlı bir fikir ve sanat dergisi çıkardı. 1961-64 üniversite yıllarında Hilâl Dergisi ve yayınevini yönetti. 1969 yılında Edebiyat, 1976 yılında Maveria dergisinin kurucuları arasında yer aldı. 1977 yılından itibaren Yeni Devir ve Milli Gazete'de günlük yazılar yazdı. 1964-69 yıllarında Türk Ocakları Merkez Müdürü, 1969-72 yıllarında bir sendikada Eğitim Uzmanı olarak çalıştı. Uşak imam-Hatip Lisesinde, Gazi Eğitim Enstitüsünde ve Ankara Fen Lisesinde Edebiyat Öğretmenliği yaptı. 1992 yılında kurulan Eğitimciler Birliği Sendikasının ve ardından da Memur Sendikaları Konfederasyonunun Genel Başkanlığına seçildi. Son yıllarda sendikacılık faaliyetleriyle birlikte bazı televizyonlarda düşünce ve sanat üzerine sohbet programları yaptı. 6 Ocak 2000 yılında Urfa'da vefat etti.

İslâmi Edebiyatın önde gelen sanatçı ve düşünce adamlarından biri olan Akif İnan, Divan Edebiyatına yaslanarak ve İslâm Tasavvufundan beslenerek çağdaş bir söylem yakalamış müstesna şairlerden biridir. Kendine özgü bir dil oluşturduğu şiirlerinde mistik duyarlılığıyla öne çıkan Akif İnan, çağdaşları kadar velud bir yazar değildir. Yaşamı boyunca toplam 2 şiir kitabı 2 deneme ve bir ders kitabı olmak üzere toplam 5 kitap yazan Akif İnan, daha çok eylem adamı olarak kendini göstermiştir. Özellikle yaşadığı dönemde bir fenomen olan Necip Fazıl'ın çevresinde bulunmuş, onun takdirlerini almış bir şair olarak bulunduğu çevre içinde davranışı ve hitabetiyle ağabeylik yapmıştır. Akif İnan'ın şiirlerinin temel konusu aşk'tır. Yaşadığı şehrin ve beslendiği kaynağın izini bulabileceğimiz şiirlerinde beşeri aşktan ilâhi aşka doğru bir geçiş hemen sezilir. Şiirlerinin edebiyat tarihimiz açısından önemi kuşkusuz Divan Edebiyatına yaslanarak çağdaş bir söylemle şiirler yazmış olmasındandır. Çünkü Akif İnan'dan sonra Behçet Necatigil, Attila İlhan ve Turgut Uyar gibi usta şairlerimiz Divan Edebiyatından faydalanarak şiir yazmışlardır. Şiirinden örnek:

ŞEHİR GAZELİ

“Her eylem yeniden diriltir beni
Nehirler düşlerim göl kenarlarında

Ey deprem gel yetiş bu şehirlerin
Doğayı çarpıtan konumlarına

Doğ ey güneş erit taştan adamı
Ve kurut taşları diken elleri

Babamın gölgesi koruyor beni
Oh ne güzel şehir bu eski şehir

Dönüştür ey kalbim bahçeli eve
Anlamı ezen o makineleri

Kurtuluş haberi olsun dünyaya
Ayırma üstümden bir an gölgeni.”

AĞLAYAN ŞEHİR

“İhmalin vefasız alçak hükmüne
Sabırla elini bağlayan şehir
Haşmetli devrinde gördüğü güne
Bakıp ta anarak ağlayan şehir

Yürekler parçalar sahipsiz halin
Masal mı kalacak söyle ikbalin
Görüp de utansın yüzü ihmalin
Bin va'de kanarak ağlayan şehir

Affetsen kınanmaz artık Nemrud'u
Şimdiki çektiğin aştı hududu
İnsanlık namının bizde mevcudu
Yok imiş yanarak ağlayan şehir

Kavrulan bağrına Fırat'tır derman
Asırlık ağrına Fırat'tır derman
Can çekişen çağrına Fırat'tır derman
Bizi dost sanarak ağlayan şehir

Aydın HATİPOĞLU

(Şair-Yazar)

1940 yılında Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladı. Yükseköğrenimini yarıda bırakarak ortağı olduğu bir nakliyat şirketinin yönetiminde çalıştı. İlk şiirleri Yelken Dergisinde 1958 yılında yayınlandı. Daha sonra May, Ataç, Yansıma, Politika dergi ve gazetelerinde şiir ve şiir üzerine yazı ve eleştirileri yayınlandı. Ömür Candaş ve İsmail Afşar Timuçin ile Yeni Gerçek Dergisi'ni 1967 yılında yayınladı. Gelecek Dergisi'nin yönetimine katıldı. Şiirlerini toplumcu gerçekçi bir anlayışla yazdı. Eserleri: Hz.İbrahim (oyun,1975), Çömce Gelin (1966), Gebe (1968), Hoyrat (1973), Beynim Yüreğim (1978), Ben Size Konuk Gelande (1979), Kuşçu (1983), Son Değil (1983), Köroğlu (1983)Şiirinden örnek:

VE

Haydi tut ellerimi sıcacık yürüyelim
Bulanık bir sonbaharı saçlarına sindirerek
Eski coşkular yoldaşı çınar gölgelerine
Bastırılmış tutkuların deprem kuşaklarına
Hırslı çocukların yürüdüğü sokaklara
Al kurumuş yapraklar gibi sakla bu hüznü

Ölümlle oynayan çocuklardık daha
Alaca gömleklerimiz sızıyordu tenhalara
işte yine pencereden atılmış
İntihar süsü verilmiş bembeyaz bir yüz
Bir kadının sevdasını bıçaklıyor güz
Herkes dulbaşına kalıyor

Çiçekler çürüyor
Çürüyor solgun dostluklar
Bir nabız vuruşu duyulsun tut
Ölü kentin aylak karıncaları saklasın suskusunu
Devinsin sarhoş yosunlar durmadan

Edilgen kaygıların burgacını tırmanalım
Tutunalım karanlık dallarına selvilerin
Kimselerin duymadığı çığlıklarımız
Utansın birbirine
Tut ellerimi sıcacık tut.

NİCE DENEYDEN SONRA

—Şükran Kurdakul'a
Türküsüz ve şiirsiz kalma
Nasıl devşirdinse üzümle dün
Nasıl sevgiler kattınsa şarabına
Yarınların ezgileriyle
Yine öyle
Türküsüz ve şiirsiz kalma

Sevgisiz ve sevinçsiz kalma
Nasıl usta işi nakışlarına
Nasıl yeni renkler kattınsa ilmik ilmik
Sevdanın ve hayatın gizini dokuyarak
Yine öyle
Sevgisiz ve sevinçsiz kalma

Aşksız ve arkadaşsız kalma
Nasıl kalın duvarlarla ayrılmışken
Nasıl güneşsiz tenekelerde çiçekler
Sidik kokularına karşın dal sürerlerdi
Yine öyle
Aşksız ve arkadaşsız kalma

Hüzne ve ihanete hazır ol
Yüreğinin gelgitlerini uyarlayıp dalgalara
Yeni türküler eski şarkılar söyle çocuklarla
Karanlığa karşı sesinin yettiğince
İşte böyle
Hüzne ve ihanete hazır ol

Sabırsız ve umutsuz olma
Nasıl mevsimler boyu emek verdiğin
Tohum çiçeğe durursa sonunda
Nasıl tavında döversen demiri
İşte böyle
Sabırsız ve umutsuz olma''

MUSTAFA YAZGAN

(Romancı-Yazar)

1940 yılında Gaziantep'te doğdu. Aslen Urfa'nın Halfeti ilçesindedir. İlk ve orta öğrenimini 1959 yılında Gaziantep'te tamamladı. Yüksek öğrenimi Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Şube'den 1963 yılında mezun oldu. Necip Fazıl'ın çevresinde bulundu ve birçok dergi ve gazetede yazılar yazdı. Zaman Gazetesi'nde fikir ve sanat yazıları yazdı. Yurdun çeşitli yerlerinde konferanslar verdi. Yayınlanmış eserleri şunlardır: Monark (ütopya, 1970), Sessiz Çığlık (roman, 1972), Ahenk (yazılar, 1974), Sertavul Geçidi (piyes, 1975), Zincirler Kırılırken (piyes, 1985), Şiirler (1986).

MAHMUT YAŞAR UĞUR

(Şair-Yazar)

1940 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Urfa'da yaptı. Bayındırlık İl Müdürlüğü'nde Tekniker, Özel İdare Müdürlüğü'nde Memuriyet, Muhasebe Şefliği ve Müdür Yardımcılığı yanı sıra Müdür Vekilliği görevlerinde bulundu. Şiire öğrencilik yıllarında başladı. Kaleme aldığı şiirlerini, mahalli gazeteler, Harran ve Anzılha dergilerinde yayınladı. Hece ve Divân Edebiyatına yaslanarak yazdığı şiirlerinin yanında Yaşar Nezihe Hanım'ın gazelleri üzerine çalışması bulunmaktadır. Mahmut Yaşar Uğur, 1994 yılında vefat etmiştir. Şiirlerinden örnekler:

GÜL

Bir gül ki, büyü misal-i karafil
Bir gül ki, boyu misal-i sümbül
Bir gül ki, rengi misali lale
Bir gül ki, düşürdü beni melale

Bir gül ki, ismini güler sandım
Bir gül ki, yıllardır aşkına yandım
Bir gül ki, onu gülistanda tanıdım
Bir gülki, gülüşüne aldındım.

GAZEL

Gönül verdim ehl-i aşka bivefâdan usandım
Merhem olmaz çare yok, derd-i sivâdan usandım

Nice döksün ben gibi yaş yerine hun
Şeb-ü seher ağlayan baht-ı karadan usandım

Dembedem gönlüm öğütür dinlemez efgânımı
Asiyâb-ı gönül olan bihayadan usandım

Gezerim gülşende hayâl-i şirin ile herdem
Yâd ile ol periveşin hayalinden usandım

Olmuşken vaslının üftâdesi ömrüm olmakta heder
Hem bu aşktan hem Uğur-u binevâdan usandım

ZÜBEYİR YETİK

(Fikir Adamı-Yazar)

1941 yılında Siverek'de doğdu. İlkokulu Ceylanpınar'da, ortaokulu Siverek'de ve liseyi de Urfa'da okudu. Bir süre Ankara Hukuk Fakültesi'ne devam etti. 1977 yılında Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden mezun oldu. 1990'da İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme İktisadı Enstitüsü İş İdâresi Programını bitirdi. Kalemle ilk ilişkisi şiirle oldu. 1958 yılında yerel bir gazetede yazmaya başladı. 1961-65 yıllarında İzmir, 1965-66 yıllarında Ankara'da çeşitli gazete ve dergilerde her kademedede çalıştı, yazılar yazdı. Daha sonra Urfa'da öğretmenliğe başladı. Yerel gazetelerde yazılar yazarken bir grup gencin de sanat ve düşün alanındaki çalışmalarına katkıda bulundu. Bir aralık "Türkocağı" Urfa Şubesi, "Urfa İlim ve Fikir Yayma Cemiyeti", "Harran Üniversitesi Kurma Derneği"ni kurdu, yönetimlerinde bulundu. "Öğretmenler Sendikası"nın Urfa Şubesini faaliyete geçirdi ve başkanlığını yaptı. 1968 yılından sonra belediyeçilik, bankacılık ve serbest muhasebecilik gibi işlerde çalıştı.

1974 yılında Milli Gazete'nin Genel Yayın Müdürlüğü'ne getirildi ve birinci sayfa yazarlığını üstlendi; 1976 yılında "köşe yazarlığı"na geçti ve bu işi 1984'e kadar sürdürdü; bir yandan da Yeni Devir'e haftalık yazılar yazdı. Üstad Necip Fazıl ile birlikte çalıştı. Ardından Çığır Yayınları Limited Şirketi'nin kuruluşunu gerçekleştirdi ve bir süre de Genel Müdürlüğünü yürüttü. Bu dönemde ve sonrasında çeşitli kentlerde konferanslar verdi. Zübeyir Yetik, halen İstanbul İSKİ Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü görevini sürdürmektedir. Evli ve üç çocuk babası olan Zübeyir Yetik'in yayınlanmış eserleri şunlardır: Dörtlükler (şiir, 1960), Aksiyon-Ahlak-Ekonomi (1975), Ak Elif (şiir, 1976), İslâm Savaşçısı'na Notlar (1976 ve 1990), insanın Serüveni (1984 ve 1991), Şeytan (1985), Kabil (1985), Nemrut (1985), Firavn (1985), Karun (1985), Samiri (1986), Çağdaş Bilimin Saplantısı (1986), İmam Şamil (1986), Ekonomiye Değinmeler (1987), İslâm Düşünce Tarihinde Mezhepler (1990), Siyasal Katılım (1990), Her Nemrud'a Bir İbrahim (1990), Ekonomi Bir Din midir ? (1991), İnsanın Yüceliği ve Guenoniyen Batnilik (1992) ve "Şamil İslâm Ansiklopedisi" ile "Sosyal Bilimler Ansiklopedisi"nde çeşitli makaleler.

AYSEL ÖZAKIN

(Yazar)

1942 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de yaptı. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünü 1963 yılında bitirdi. İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde öğretmen iken 1977 yılında Çanakkale'ye atanması üzerine istifa etti. Yazarlığa yöneldi, çeviriler yaptı. 1979 yılında İstanbul Devlet Konservatuvarı öğretmenliğine atandı. 1980 yılında çağrılı olarak gittiği Almanya'dan dönmeyince görevine son verildi. Yeni Adımlar Dergisi'nde açılan Sâbahattin Ali Öykü Yarışmasında 1974 yılında "En Başarılı Öykücü" seçildi. Alnında Mavi Kuşlar adlı romanıyla Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı. Eserleri :Gurbet (1975), Yavrum (1975), Sessiz Bir Dayanışma (1976), Alnında Mavi Kuşlar (1978), Genç Kız ve Ölüm (1981).

YAŞAR İZGÖRDÜ

(Şair-Yazar)

1943 yılında Urfa'da doğdu. Urfa lisesinden mezun olduktan sonra İ.Ü. hukuk Fakültesine girdi. Bir süre devam ettikten sonra öğretimini yarım bıraktı. Başta hizmet gazetesi olmak üzere mahalli gazete ve dergilerde yazdı. Balıklıgöl dergisinde şiirleri yayınlandı. Güçlü bir kalemi olan Yaşar İzgördü, farklı yaklaşımlarıyla dikkat çeken yazılar yazdı. Şiirinden bir örnek:

19 YAŞ

Tam ondokuz yaş
Boşa giden yıllarımı saydım
Severek yaşamak ne güzelmiş meğer
Seninle daha önce tanışsaydım

Seninle daha önce tanışsaydım
Henüz yeşerem ruhum
Meyve veriyordu şimdi belki
Tam ondokuz yıl nasıl yaşadım
Hayat mıydı senden evvelki

Aksın bir rahmet gibi
Gözyaşların ruhuma aksın
Beni tanrı yarattı ama
Sen yaşatacaksın...

MEHMET SİRAC SUMAN

(Şair)

“1943 yılında Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde doğmuştur. İlköğrenimini Viranşehir'de orta öğrenimini Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birçok ilinde yapmıştır. (Diyarbakır, Şanlıurfa, Mardin, Gaziantep...) En son Şanlıurfa Lisesinden mezun olmuştur. Ayrıca Antakya'da, Hatay Kız İlk öğretmen okulu diplomasını, lise fark derSlerinin kurslarına katılarak girdiği sınavlar sonucunda almıştır.1967 yılında Türk edebiyatının son pirleri olarak bilinen Abdulkadir Karahan, F.Kadri, Timurtaş gibi edebiyatçıların öğretmenlik yaptığı İstanbul Edebiyat Fakültesi Arap-Fars Dilleri ve Edebiyatları bölümüne kaydolmuştur. Bu fakültenin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden, eski Türk Edebiyatı ve Türkiye Türkçesi sertifikalarını alan M.Sirac Suman 1971 yılında bu fakülteden mezun olmuştur.

1971 yılında Viranşehir'de Sakarya köyü ilkokulunda ilkokul öğretmeni olarak göreve başladı 4 yıl ilkokul öğretmenliği 12 yılda okul müdürlüğü yaptıktan sonra, 1987 yılında aynı ilçede Halk Eğitim Müdürlüğü'ne müdür olarak atandı. 1990 Yılıının, UNESCO tarafından Yunus Emre yılı olarak kabul edilmesi nedeniyle “Yunus Emre” adı altında kapsamlı bir çalışma yapıp bunu kitap haline getirdi. (Yayınlanmamıştır.) Tasavvuf edebiyatına karşı özel bir ilgisi olan olan yazar, şiirini bir defterde toplamıştır. Şiirlerini Harran folklor dergisinde yayınlamıştır. Modern şiiri tercih etmiştir. Yer yer kapalı şiirler yazmıştır. Geçirdiği kalp krizi sonucunda 01.10.2000 tarihinde vefat etmiştir. Yayınlanmış eserleri: Hz. Eyyup ve Elyasa. Şiirlerinden bir örnek:

YAPAYALNIZ VARACAĞIM SEVDİĞİME

Çişil çişil yağın yağmur
Nasıl ağlarsa sinesine toprağın
Öylece yağdı ve ağdı kalbime
Sesiz akan gözyaşlarım
Yetişemez ereğine sızlanmalar incemeler
Duyunca onları doğanın zerrecikleri
Çekil aradan ey kalp manisin bana
Yapayalnız varacağım sevdiğime

ABDÜLKADİR İKBAL

(Yazar)

1944 yılında Suruç'ta doğdu. İlk ve ortaokulu Suruç'ta ticaret lisesi'ni Urfa'da bitirdi. Şanlıurfa Adliyesinde yazı işleri müdürlüğü yaptı. 1987 yılında Şanlıurfa Belediyesi Basın Halkla İlişkiler müdürlüğüne atandı. 1994 yılında emekli oldu. Şanlıurfa İlim ve Fikir yayma Cemiyeti Genel İdare kurulu üyeliği, tüm Adliyeciler derneği Urfa temsilciliği, Zehra eğitim ve Kültür Vakfı Urfa şube Başkanlığı yaptı. Aydın Menderes tarafından kurulan Büyük değişim partisi Genel İdare Kurulu Üyeliği yaptı Yerel gazete ve dergilerde yazıları ve şiirleri yayınlandı. Yayınlanmış eserleri: Yaşadığım Bir Suruç Vardı, anı 2001

Prof.Dr. AHMET ARSLAN

(Felsefeci Yazar)

1944 yılında Urfa'da doğdu. 1973 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Felsefe bölümünü bitirdi.Aynı yıl doktora ve Doçentlik çalışmalarına başladı ve 1978 yılında tamamladı. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü kurarak 1998 yılına kadar bu bölümün başkanlığını yaptı İslam felsefesi ve siyaset felsefesi konularında çok sayıda makaleleri yayımlandı. Eserleri : İbn Haldun'un İlim ve Fikir Dünyası, Laiklik, Demokrasi ve Türkiye, İslam Felsefesi Üzerine, Tercüme Kutsanmış Şehir Edessa

HACI VERDİ KANKILIÇ

(Yazar)

“1944 Birecik doğumludur. 1966 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1972 yılında aynı fakültede doktorasını tamamladı. Birecik Lisesi, Kız Meslek Lisesi gibi okullarda edebiyat dersleri okuttu. Lise Müdürlüğü ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerinde bulundu. 1986 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra avukatlığa başladı.

Bursa Yüksek İslam Enstitüsü, Ankara Gazi Eğitim enstitüsü ve Harran Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültelerinde de hocalıkta bulundu. 1962 yılından beri basın hayatına atılmıştır. Yayınlanmış makale, şiir ve kitapları mevcuttur. *Eserleri*: Türk Edebiyatı'nda Ebu Müslim Destanları (1966), Uygurca Tezkire'ül Evliya Tercümesi (Doktora Tezi - 1972), Kerkük'te Yatan Bir Türk Şairi Birecikli Namık Ekrem 1967, Nale (Şiirler - 1968), Birecik Tarihi (1973), Birecik Rehberi (1972), Büyük ve küçük çok sayıda ansiklopedilerde şiirleri ve biyografisi yer almıştır.

MEHMET ÖZBEK

(Yazar- Ses Sanatçısı)

1945 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Tam adı Mehmet Avni Özbek'tir. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da, tamamladı. İstanbul üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Öğrencilik yıllarında müziğe ilgi duydu.

Bu amaçla dönemin müzik üstâdlarından Tenekeci Mahmut, Aziz Çekirge gibi ünlülerden özel dersler aldı. Şanlıurfa Müziği konusunda bu ustâdlardan istifade etti. Yazı ve eserlerinde İnan Değer, Aşık Avni imzalarını kullandı. Folklor ve Edebiyet, Edessa, İş Bankası Kültür ve Sanat, Şanlıurfa, Dergah ve Harran dergilerinde yazılar yazdı. 1984 yılında Türk Folklor Araştırmalar Kurumu İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü ve Türkiye Yazarlar Birliği Türk Halk Müziğine Hizmet ödülü , TRT Müzik Ödülü ve Anadolu Folklor Vakfı Türk bilimine hizmet ödülü aldı.

Yüksek öğrenimi esnasında da müzik bilgilerini akademik düzeyde ilerletti. Çeşitli konserlerde ses ve saz sanatçısı olarak icrada bulundu. 1966 yılında İstanbul Radyosu'na girdi. 1969 yılından itibaren TRT'de çeşitli görevlerde bulundu. Şanlıurfa türkülerinin birçoğunu derleyerek TRT repertuarına kazandırdı. Şanlıurfa müziğini, ulusal ve uluslar arası bağlamda yaygınlaştırma ve tanıtımında büyük katkıları oldu. Türkiye'de birçok bölgede derlediği türkülerini TRT repertuarına kazandırdı. Bu çalışmalarından dolayı Türk Halk Müziği konusunda sayılı otoritelerden bir olmuştur.

Birçok konferans, panel, forum, sempozyumlara katılıp bilgi ve bildiriler sunmuştur. Türk folkloru konusunda daengin bilgilere sahip olan araştırmacı, bugüne kadar birçok TV'de, ulusal ve uluslar arası anlamda programlar yapmıştır. Bugüne kadar çıkardığı kaset ve CD'leri, halk müziği icracıları için kaynak icra olarak kabul edilmiştir. Yazar, 1986 yılından beri Kültür Bakanlığı Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu Şefi olarak görevini sürdürmektedir. Yayınlanmış Eserleri :“Folklorumuz ve Türkülerimiz 1975 Ötüken yay, türk halk müziğinin Esasları 1985, Türk Halk Ezgileri Nail tan ile ortak 1987, Türk Halk Müziği Çalgı Bilgisi ortak kitap 1992

ABDULLAH ARİF İNAN

(Şair)

1945 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı.Yüksek öğrenimini Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulu'nda yaptı. 1968-1997 yılları arasında PTT'de memur olarak çalıştı. Bir süre Şanlıurfa Belediyesi'nde çalıştıktan sonra bu kurumdan emekli oldu. Şiir ve makaleleri Harran ve Yaz-gı ve Seyir dergilerinde şiirleri yayınlandı. Yayınlanmaya hazır bir şiir kitabı bulunmaktadır. Şiirinden bir örnek:

ONUN DİLİNDEN

-M.Akif İnan'a-

“Ömrünce kor ateş tuttun elinde
O ateş kelamdı vird'di dilinde
Ah ölüm ki böldü anılarını
Kurtuldun aklının işkencesinden
Hiçe saydın tıbbın tanılarını

Telkinini verdi kendi sesinden
Sürgün sona erdi çıktı sözlerin
Ölüm senin için vuslat, toy düğün
Adağı olduğun şahin gözlerin
Bircuna doğacak günüdür bugün
Sen er kişi var git gerçeğe
Yetiş menziline mahşer yürekle
Kutsal ameneti göksüne tak da
Altın silsileye bir halka ekle

Tebessümle sakın sabırlı bir hoş
Bekliyordun düşün kar ellerine
Mescid-i Aksadan yürüdün gittin
İncir,zeytin,nar ellerine
Bir bsayram öncesi sahura durup
Taşydın iftarı yar ellerine
Bu çağın Musası sen örnek mümin
Yedi beyzayı sar ellerine
Kurtuluş fermanın acılarından
Huzurla güvenle var ellerine
Sır gibi içinde sakladığın o
Kutsal emaneti ver ellerine

Bir gecelik uyku-hayat bu işte
Yedi güzel adam uyku da düşte
Can özünü buldu yürüdü Ruha
Bağrına gül düştü mutlu Ruha”

MEHMET RAGIP KARCI

(Şair-Yazar)

1945 yılında Siverek'de doğdu. İlk ve orta tahsilini Siverek'de yaptı. Erzincan'da Askeri Lise'yi bitirdi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Farsça eğitimini tamamladı. Çeşitli memuriyette bulunduktan sonra TRT'ye geçti. 1997 yılında buradan emekli oldu. Şiir, hikâye ve çevirilerini Edebiyat ve Gelişme dergilerinde yayınladı.

Hece dergisinde şiir tahlilleri yaptı. Türkiye Yazarlar Birliği tarafından hazırlanan Kültür ve Sanat Yıllıklarının hazırlanmasında katkılarda bulundu. "*Biz insanlara hayal kurmayı, rüya görmeyi ve aşkı öğretiyoruz. Dahası şair görmeyi öğretir insanlara*" diyerek şair ve şiire yaklaşan Karcı, şiir hususunda oldukça titiz davranır. Şiirlerini halk türküleri ve geleneksel edebiyatımızın imkanlarından faydalanarak modern bir şekilde ortaya koyar.

Şiirlerinde usta bir söyleyiş hakimdir. Çağdaş bir söylemle, kapalı şiirler yazan Karcı, dile hakim olmayan, geleneği bilmeyen kimsenin şiir yazamayacağını belirtir. Eserleri: Talan (hikâye), Bir Başkasının Kitabı (şiir), Yeni Bir Sevda Süleymanı (şiir), Yakarış Temrinleri (şiir). Divan Şiiri Antolojisi, Şiirinden Örnekler:

YERİNDE SÖYLENMEYEN SÖZLER

“Gözlerin içime bir şiir damladı kan kırmızı
Onu al bana ellerini ver
Bir denizini dibindeyim şaşkıyım
Sanki buğulu bir ateşin ortasında dilim
Vurgunlar yedim en kalabalık yerimden
Zehirlere bulandı
Ağzım,dilim,kelimelerim

Yazılarında elim nedamet yıldızları
Bunları sen mi yazdın çocuk
Kelimelerinde dalgın bir yalnızlık
Sözlerinde yaman baş dönmeleri
Kağıdın beyazlığını rüzgar karanlığına döküp
Bir ağır yanılmanın kıvılcımlarını çıkardın
Vakitsiz şiirler gibi dolaşır içimizin ormanlarında
Bir o kadar kör kütük sevgili bir o kadar soğuk

Nasıl bir cehennemdir kim bilir
Gözlerinden bir kurşun gibi süzülüp toprağa iner
Bir yanı tenhalmışım, bir yanı azim bir kalabalık
Bir yanı günaha müyemmede bir karanlık
Bir gülüşün çıkar karanlıktan bir hüznün girer

Benimse elimden ne gelir
Yağmuruna durmaktan başka
İşte sana göğsümün düzü
İşte ırmaklarım kalbini ıslat
İşte köpüklerim kuşat yüreklerini
İşte karanlığım ışıklarımı sına
İşte bu da kalbim,içimin gözü
Onu al bana elini uzat”

Prof.Dr.ZİYA KAZICI

(Tarihçi-Yazar)

1945 Yılında Şanlıurfa Bozova Karacaviran’da doğdu. 1965 yılında Kahramanmaraş İmam-Hatip Okulu’nu, 1969 yılında da İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü’nü bitirdi. Mezuniyetinden sonra Isparta İ.H.L.’ne öğretmen olarak atandı. Askerlik görevini yaptıktan sonra tayin edildiği Kandıra Lisesi’nde öğretmen ve yönetici olarak çalıştı. Fakültemizdeki görevine YİE döneminde 1974 yılında asistan olarak başladı. Bu enstitüye 1977 yılında öğretim üyesi ve müdür yardımcısı olarak atandı. 1983 yılında Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi’nde ‘Osmanlılarda İhtisab Müessesesi’ adlı doktora tezini verdi. 1987 yılında doçent, 1993 yılında da profesör ünvanını aldı. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde İslam Tarihi Anabilim Dalı Başkanı olarak görev yapmaktadır. Yurt içinde ve dışında bir çok kongrelere katıldı. Arşiv belgeleri ağırlıklı araştırmalarını tıpkı makale olarak yayınladı. Basılmış 14 eseri olup bunlardan bir kaç şunlardır : Ana Hatlarıyla İslam Tarihi, Hz.Peygamberin Eşleri ve Aile Hayatı

Doç.Dr.MEHMET EMİN ERTAN

(Edebiyatçı - Yazarı)

1946 yılında Urfa’da doğdu. ilköğrenimini Urfa, orta öğrenimini Konya ve Erzurum’da tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü’nü bitirdi. Şanlıurfa ve Sakarya’da öğretmenlik yaptı. 1986 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, 1992 yılında Sakarya Ünivresitesi’nde Türk Dili Okutmanı olarak çalıştı.

1989 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Yüksek Lisans’ını, 1995 yılında Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ndü Doktora eğitimini tamamladı. Halen Sakarya Ünivresitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Şanlıurfa Memleket Dergisi ve Edessa Dergisinde folklorik yazıları yayınlanan yazar, edebi eserlerini daha çok tiyatro türünde verdi. Hz.İbrahim ve Nemrud (2 baskı) ve Urfa’nın Kurtuluş Destanı adlı iki adet piyesi vardır. Eserleri: Urfalı Şair Abdi, Aziz Mahmûd Hüdayi.

LÜTFİYE KAVŞUT (ÖCAL)

(Yazar)

1947 yılında,Şanlıurfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa’da tamamladı. 1967 yılında, Şanlıurfa Ziraat Bankası’nda memuriyete başladı. 1973 yılında, Konya Ziraat Bankası’na tayin edildi. 1977 yılına kadar burada çalıştı. 1977 yılında, Bursa Ziraat Bankası’na tayini çıktı. 1977-1989 yılları arasında burada çalıştı. 1989 yılında, bu kurumdan emekli oldu. Emekliliğinden iki yıl sonra (1991), memleketi olan Şanlıurfa’ya gelip yerleşti. Kültür ve sanata olan ilgisi âilesinden kaynaklanmaktadır. Öcal âilesine mensup olan yazarın, âilece Şanlıurfa kültür ve sanatının tanıtılmasında büyük katkıları olmuştur. Bu yüzdendir ki, birçok dergi ve gazetede bugüne kadar yayınlanan makaleleri, özellikle Şanlıurfa kültür ve sanatı üzerine yoğunlaşmıştır. Edebiyata olan ilgisi, öğrencilik yıllarında şiir ile başlamıştır. Kaleme aldığı şiirleri, başta Harran Dergisi olmak üzere, birçok dergi ve gazetede yayınlanmıştır. Şiirlerini ve Şanlıurfa kültürü üzerine olan makale ve derlemelerini, kitap halinde yayınlamayı düşünen yazar, evli ve üç çocuk annesidir. Eseri: Dualarla Anın beni (şiir)

EMİN BAYDİL

(Şair)

1948 yılında Bozova’da doğdu. Hilvan merkez İlkokulu 1961, Urfa Lisesi 1968 Ankara Üniversitesi DTCF 1973 yılı mezunudur. 1974 yılından itibaren Kastamonu, İstanbul orta dereceli okullarında öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. G.Ü. Kastamonu eğitim Fakültesi Sosyal bilimler eğitimi bölüm başkanlığı 1994-98, görevlerinde bulundu. Makale ve şiirlerini Kastamonu yerel gazeteleri ile Duygu, Üçüncü Yeni dergilerinde yayınladı. Eserleri : Çile 1990

MAHMUT KARAKAŞ

(Araştırmacı-Yazar)

1946 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. Yüksek Öğrenimini A.Ü. İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Üniversite öğrenimi sırasında Ankara'da matbaa işlerinde çalıştı. Yüksek öğreniminin akabinde Şanlıurfa'ya öğretmen olarak atandı. 1995 yılında öğretmenlikten emekli oldu. Araştırma ve incelemeye olan ilgisi öğrencilik döneminde başladı, öğretmenliği sırasında da artarak devam etti. Şanlıurfa'da Harran Ekolünü başlatanlardandır. Araştırma ve incelemeleri başta Harran Dergisi olmak üzere, birçok dergi ve gazetede yayınlandı.

Mahmut Karakaş araştırmacılığı yanında şiirler de yazıyor. Kendini daha çok araştırmacı olarak gösterse de zaman zaman yazıp sakladığı şiirleri mevcut. Bu şiirlerinden birini geçmiş yıllarda Halil Biner'in köşesinde yayınlanmış. Klasik şiirimizi çok iyi bilen ve o tarzda şiirler yazan Mahmut Karakaş, daha çok hece ölçüsüyle şiirler yazmaktadır. Mahmut Karakaş'ın araştırmacılığı yanında bence şiirleri üzerinde de durulmalıdır. Çünkü o halen gazel yazan biri. Mahmut Karakaş'ın şiirlerinin bence iki anlamı var. Birincisi gazel yazıyor olması, diğeri ise Divan Edebiyatının etkisinin Urfa'da sürüyor olması... Ayrıca gazelleri de kişiliği gibi sade ve içten.. Nabi'den çevirdiği Tuhfetül Harameyn yine Nabi'nin Hayrabat'ı üzerine yaptığı yüksek lisans çalışması yayınlanmayı beklemektedir. Günümüz türkçesine çevirdiği ve büyük bir araştırma eseri ortaya çıkardığı Baba Cem'i Destanı ise Urfa sanat ve edebiyatında büyük bir boşluğu dolduracaktır. Yayınlanmış Eserleri: Şanlıurfa Kitâbeleri 1986, Şair Nâbî'nin Tuhfetü'l-Harameyn Adlı Eserinin Sadeleştirilmesi 1989, Müsbet İlimde Müslüman Âlimler 1991, Cumhuriyetten Önce Şanlıurfa'da Kültür ve Eğitim, 1995, Şanlıurfa Evliyâ ve Âlimleri 1996, Şanlıurfa Mezar Taşları 1997, Şiirinden Örnekler :

SU

“Yaktın bir od gönlümde, onu söndüremez su
Aksa ırmaklar gibi, beni kandıramaz su

İlahi! Bir çaresiz odlara saldın beni,
Saldın da, bu derdime deva eyleyemez su

Aleme sağnak yağsa doyurur cümlesini
Susamış dudağıma neden süzülemez su

Semadan zemine yağışı addettir suyun,
Yağmazsa, bu gönlümü elbet sulayamaz su

Sanki kor bir ateşdir, yanıyor şu yüreğim
Ağlasam, gözlerimden bir damla damlamaz su

Söndürür her ateşi bir katresi alemde
Aşk ateşini bilmem, neden söndüremez su

Su, su diye haykıran dilim artık kurudu
Kuruyan bu dilime hiç derman olamaz su

Günden güne artıyor bende hicran acısı
Bu acıyı bilemem, neden dindiremez su

İçsemde kana kana, buz gibi kaynağından
Gönlümün ateşini yine söndüremez su

Allah'tan başka kimse bu dünyada ey Mahmut!
Hiç bekleme Füzuli, gönlüne veremez su”

Gazelinden bir örnek:

“Sen her zaman derunumda zar- u ahımsın benim
Ömr-u hayatımda billah tek günahımsın benim

Sana olan iştihakım reddeyleme sen sakın,
Gök yüzünde mihr-u mahım,yerde şahımsın benim

Ben neyleyim gülistanı, gülü,bülbülü yoksa
İçinde bülbülüm öten, çimengahımsın benim

Ey sevgili yeter, benden gül ruhsarın saklama,
Gül dehenlim, servi boylum,yüzü mahımsın benim

Ettiğin cevr-u cefayı iltifat görür Mahmut,
Zaten böyle leyl u nehar,ah-u vahımsın benim”

CELAL OYMAK

(Şair)1

1946 yılında, Şanlıurfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa’da; yüksek öğrenimini A.Ü. Hukuk Fakültesi’nde tamamladı. Bir süre Devlet İstatistik Enstitüsü’nde çalıştıktan sonra, 1974 yılında Sayıştay’a denetçi olarak girdi. 1998 yılından beri, Sayıştay üyeliğini yürütmektedir. Öğrencilik yıllarında başlayan edebiyata, özellikle şiire olan ilgisi onu şiir yazmaya yöneltti. Şiirleri, “Ajans Türk”, “Şair Antolojisi” ve “Hukukçular Antolojisi”nde; “Çele”, “Çağrı”, “Yaşasın Edebiyat”, “Türkiye Barolar Birliği Dergisi” ve “Harran Dergisi”nde yayınlandı. TV, Radyo programlarında icra edildi ve olumlu eleştiriler aldı. Yazar, evli olup iki çocuk babasıdır. Yayınlanmış Eseri : Düşler Yakın Takipte”(Şiir), 2000, Nice Halleri Var Sevdanın (Şiir) 2004, Şiirinden bir örnek:

UNUTTUK

“kızarak dikenine
yapraklarını
yolduk gülün
katlanmayı unuttuk

sırt çevirdik güzelliklere
bozduk ahangini
ömrümüzün
sevdaları uyuttuk"

M.YASİN KÜÇÜKOĞLU

(Şair-Yazar)

1946 yılında Urfâ’da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Şanlıurfa’da tamamladı. Hacettepe Üniversitesi işletmecilik, Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden 1983 yılında mezun oldu. 1991 yılında DPT’inde uzman olarak çalışmaya başladı. Halen Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nda görevini sürdürmektedir.

Öykü, makale ve şiirlerini Tohum, Muştu, Sıla, Milli Gençlik, Sur, Sızıntı, Aksiyon ve benzeri dergiler ile Bugün, İttihad, Bab-ı Ali’de Sâbah ve Zaman Gazetesi’nde imbibik sütununda düşünce yazıları yazdı. Şiirlerinin bir kısmı bestelenmiştir. Bilim Felsefesi, İslam Ekonomisi ve Sosyal Değişme konularında yurtiçi ve yurtdışında konferanslar vermiştir. Eserleri: Bir Üniversitelinin Hikâyeleri (Öykü, 1997), Ebyad (Şiir, 2000).Şiirinden bir örnek:

ADEM

“Elif kıyam, Dal ruku, Mim seccade...
Değildir bu sırta ermeyen Adem...”

Prof.Dr.ÖMER EDİP KÜRKÇÜOĞLU

(Araştırmacı Yazar)

1946 yılında Urfa'da doğdu. Şair Nabi ilk okulunu 1957 yılında, Ankara kolejini 1964 yılında Ankara Üniversitesi siyasa bilimler Fakültesini 1968 yılında bitirdi. 1977 yılında Doçent, 1982 yılında Profesör oldu. ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler ile Ankara Üniversitesi eğitim Bilimleri 'nde Dekanlık yaptı. Türk dış politikası ve Ortadoğu üzerine makaleler yayınladı. Osmanlı devletine karşı Arap Bağımsızlık Hareketi adlı eseriyle Türkiye Milli Kültür Vakfı'nın Tarih Dali Jüri Özel ödülünü aldı. Eserleri: türk-İngiliz İlişkileri 1978, türkiye'nin Arap Ortadoğusu'na Karşı Politikası 1972

Pro.Dr.İHSAN SEZAL

(Şair-Yazar)

1947 yılında Urfa'nın Siverek ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Siverek ve Diyarbakır'da 1965 yılında bitirdi. Siyasal Bilimler Fakültesi'nde başladığı öğrenimini bir burs kazanarak gittiği İngiltere'de tamamladı. Lisans ve Yüksek Lisansını Manchester ve Sath üniversitelerinde yaptıktan sonra Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi'ne asistan olarak girdi. İstanbul Üniversitesi İktisad Fakültesi'nde Doktorasını yaptı. Bursa Uludağ Üniversitesi'nde Doçent olarak öğretim üyesi iken, 1986 yılında Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığına getirildi. 1988 yılında aynı bakanlığın müsteşarlığına getirildi. 1989 yılında Müsteşarlıktan ayrıldı ve öğretim üyesi olarak Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne döndü. Müsteşarlığın yanı sıra 1987-1991 yılları arasında 4 yıl YÖK Üyeliği yaptı. UNESCO Milli Komisyonu Yönetim Kurulu Üyesi ve Başkan Yardımcılığı da yapan Sezal, halen Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı ve Başkent Üniversitesi Lisansüstü Programlar Danışmanı'dır.

Şiir ve yazı hayatına öğrencilik yıllarında başlayan Sezal, Fikir ve Sanat'ta Hareket Dergisi'nin 1967-1977 dönemindeki kadrosunda yer aldı. Yol, Defne, Adım, Diriliş, Türk Edebiyatı ve Dergâh dergilerinde şiirleri yayınlandı. Yayınlanmış Eserleri:Alaca Dünya (şiir, 1969), Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar (1980), Sosyoloji Yazıları (1983), Sabır ve Gül (şiir, 1989), Şehirleşme (1991), Aile Nedir (1992), Hangi Gökyüzü (şiir, 1995), Şiirinden örnek:

HAYATIN GÜLÜŞÜ

Hayatın gülüşünü zaman aynasında
Beklersin usanmadan yıllardır
Yüzbin dağlar aşan Ferhad olsan da
Bekler seni ötede bir yenisi vardır.

Vadilerin sonsuzluğa sırdaş ufkunda
Gün olur ruhunun yankısını duyarsın
Doymazlığın vardır sevgiye ve de aşka
Onlar konuşur bir ömür boyu... sen susarsın.

MEHMET TAPLAMACI

(Şair)

1947 yılında Urfa'da doğdu. Şafak Gazetesi, Filiz, Balıklıgöl ve Ilgaz dergilerinde yazdı. Anale adında bir şiir kitabı yayınladı. Şiirlerinden bir örnek:

BEKLE

Solgun bir gül korkaklığında
Avuçlarına döküleceğim
Dudaklarında bir ezgi büyüyecek
Bilmediğin bir kentte
Yalnızlıklarla gideceğim
Öykün çevremi saracak
Yitik evrende sana bilmediğin
Bir kentin adını vereceğim
Anmayacaksın sende başkaları gibi
Dinecek göz pınarım
Güneyin yaz sıcaklığında
Sana gelecek günü bekleyeceğim”

NABİ DOĞAN DOĞANCIOĞLU

(Şair)

Urfa'da doğdu. Urfa dergisi ve gazetelerinde şiirleri yayınlandı. Naci İpek'in Şiirlerde Urfa adlı kitabında Urfa konulu şiirleri yer aldı. Balıklıgöl dergisinde şiirleri yayınlandı. Şiirlerinden bir örnek:

ANZILHADA AKŞAM

“Söğüt dallarının gölgelediği
Dört çevre dolanan Anzılha
Güneşin batarken türbelediği
Ateşler içinde yanan Anzılha

Suları kıpkızıl, belki ateşten
Dalgaları püsküren valkan gibi
Dallar arasında sönen güneşten
Bir kızıl renk alır, sanki kan gibi”

M. EMİN ERGİN

(Yazar)

1947 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. Yüksek öğrenimini Ticari ve İdari Bilimler Akademisi'nde okurken yarıda bıraktı. Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesi'nde memur olarak göreve başladı. Antalya Tekiloğlu Kütüphanesi Müdür Yardımcısı olarak görev yaptı ve emekli oldu. Harran Yayınlarının kurucularındandır. Şanlıurfa kültür ve sanatı folkloru konusundaki birçok araştırma ve derlemeleri, Harran Dergisi başta olmak üzere birçok dergi ve gazetede yayınlanmıştır. Urfa folkloru üzerine çalışmalar yapan ilk kişilerdendir. Yayınladıkları kitaplar daha sonraları bir çok halk bilimciye ilham olmuştur. Yayınlanmış Eserleri: Urfa'dan Derlenmiş Hoyratlar ve Mâniler, Urfa Folklorunda Dügün

İ. HALİL ÇELİK

(Siyasetçi--Yazar)

“1947 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. Öğretmen okulunu bitirdikten sonra, çeşitli okullarda öğretmenlik ve idarecilik yaptı. İ.Ü. Edebiyat fakültesini bitirdikten sonra Halk Eğitim Başkanlığına atandı. Şanlıurfa kültür ve sanatının yaşatılması ve tanıtılmasında büyük hizmetleri oldu. Şanlıurfa kültür ve sanatı ile ilgili yaptığı araştırma ve incelemelerini içeren makaleleri başta Harran Dergisi olmak üzere bir çok dergi ve gazetede yayınlandı. Şiirler yayınladı. 1984-1991 dönemleri arasında iki dönem Şanlıurfa Belediye Başkanlığı görevini yaptıktan sonra 1991 yılından itibaren 1991-1998 yılları arasında iki dönem Şanlıurfa Millet Vekilliği yaptı.” Yayınlanmış Eseri : Şair Yaşar Nezihe Hanım. 1987 Şiirinden Örnekler :

ANZILHADA YAZ VE KIŞ

“Kış gözünde kıvılcım
Akar içime içime
Yol bulsam da süzülsem
O gül bahçelerine

Gökten sevgiler akmış
Anzilhada yav ve kış

Anzılha balık ateş
Söğüt varmış secdeye
Rızvaniyede ezan
Çağrılar öz sevgiye

Suda balıklar nakış
Anzilhada yaz ve kış

Ay doğar döşemede
Düşer bir nur içime
Dergan halilarrahman
Gelmez kolay seçime

Göklerde sonsuz yarış
Anzilhada yaz ve kış

Ses, söz hat ve kelime
Urfa da gelir dile
Muştı göğü kaplamış
Anzilhada yaz ve kış”

MEHMET SABRİ HABERVEREN

(Eğitimci -Yazar)

1948 yılında Urfa’da doğdu. Şair Nabi İlk, orta Okulu Liseyi Urfa’da tamamladı.. Lise Yıllarında 1963 yılında Toprak-Su Başmühendisliğinde çalışmaya başladı. Burada Bedri Alpay’la tanıştı. 1966 da İstanbul Edebiyat Fakültesine girdi. 1968 yıllarındaki öğrenci hareketleri sebebiyle edebiyat fakültesinden ön lisans düzeyinde ayrıldı. Aynı yılda öğretmen olarak Şehitlik ilkokulunda öğretmenliğe başladı. Şair Nabi İlkokulu, Yetiştirme Yurdu ve İsmet Paşa ilkokullarına öğretmenlik yaptı. Urfa halk eğitim Merkezinde fahri olarak tiyatro kolu öğretmenliği yaptı. Burada Urfalı birçok ses sanatçısını ilk defa sahneye çıkardı.

Mahalli Demokrat Urfa, Yeni Haber gazetelerinde çeşitli yazılar yazdı. NABİ isimli fikir ve sanat dergisini çıkardı. 1970 e kadar bu derginin genel yayın yönetmenliğini yaptı. 1973 yılından itibaren AA. THA. Ve HHA. Ajanslarının ve eski Akşam Gazetelerinin Urfa Muhabirliğini yaptı. Mahalli Günlük Şafak Gazetesinde “Objektif” adlı köşesinde günlük makaleler ve yazılar yazdı. Urfa Folkloru ile ilgili ve çeşitli araştırmalar yaptı. Şiir denemeleri, Polisiye roman ve çeşitli hikâyeler yazdı.

Temmuz 1980 tarihinde terör nedeni ile İstanbul’a yerleşti. 1984 yılında İşletme Fakültesi, İş İdaresi Bölümünü bitirdi. İstanbul Eyüp Şair Nabi, Eminönü Kâtip Kasım, Bakırköy Pilot Cengiz Topel ilkokullarında öğretmenlik yaptı. 1994 Yılında Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Teftişi, yönetimi ve Planlaması bölümünü bitirerek İstanbul’da İlköğretim Müfettişi olarak çalışmaya başladı. Yüksek Lisans çalışmalarına devam etmektedir. Şanlı Urfa’dan ayrılmış olmasına rağmen burası ile gönül bağları devam etmektedir. Halen İstanbul’da İlköğretim Müfettişi olarak görevde yapmaktadır.

A. CİHAT KÜRKÇÜOĞLU

(Sanat Tarihçisi-Yazar)

1948 yılında Urfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa’da; Yüksek öğrenimini İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü’nde “Urfa, Cami, Müze ve Evlerin-deki Ahşap Süslemeli Eserler” konulu lisans tezi ile tamamladı (1973). 1993 yılında D.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda, “Şanlıurfa Camilerinin Tarihi ve Mimari Özellikleri” konulu araştırma tezi ile yüksek lisansını tamamladı. 1998 yılında S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı’nda “Şanlıurfa İslam Mimarisinde Taş Süsleme” konulu doktora tezi ile doktora eğitimini tamamladı. 1999 yılında Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Yardımcı Doçent kadrosuna atandı. Halen bu bölümün başkanı olup, aynı zamanda Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu üyeliğini sürdürmektedir.

Bugüne kadar sırası ile; Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nda memur (1974-1979), Şanlıurfa Müzesi’nde Asistan (1979-1985), Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi’nde Müdür (1985-1987), D. Ü. Şanlıurfa Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi’nde Öğretim Görevlisi (1987-1993) olarak çalıştı. Yazarın, başta “Harran Dergisi” olmak üzere, “Edessa”, “Kültür Sanat”, “Türkiye’imiz”, “Vakıflar” vb. birçok dergi ve gazetede Şanlıurfa konulu çok sayıda araştırma ve incelemeleri yayımlanmıştır. Yazarın, eski Urfa’yı konu alan 500 adetlik siyah-beyaz fotoğraf koleksiyonu ve son 30 yılın Urfa’sını konu alan kendi çektiği 20.000 adetlik renkli fotoğraf arşivi bulunmaktadır.

Yazar, Şanlıurfa’nın kültürel-sanatsal, sosyal ve mimari değerlerinin zamanla ortadan kalkabileceği endişesini taşıdığından, bu değerleri, kitap ve makaleler halinde yayınlamaya, fotoğraflarla tespit ve arşivlemeye, katıldığı ulusal-uluslar arası sempozyum, kongre, panel ve konferanslarda anlatmaya, sine vizyon, slayt gösterileri ve çeşitli kentlerde açtığı fotoğraf sergileri ile tanıtmaya uğraşmaktadır. Ziraat Fakültesini Güçlendirme Vakfı, Harran Üniversitesini Geliştirme Vakfı (HÜGEV), Şanlıurfa İli Çevre Koruma Vakfı, Şanlıurfa İli Kültür Sanat Eğitim ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) yönetim kurulu üyeliklerinde bulunan yazar, Çevre ve Kültür Değerlerin Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)’nin yüksek danışma kurulu üyesi ve Şanlıurfa temsilcisidir. 1991 yılında Şanlıurfa Kültür ve Sanat Ödülü’ne layık görülen A. Cihat Kürkçüoğlu evli olup üç çocuk babasıdır.

Yayınlanmış Eserleri: Peygamberler Şehri Şanlıurfa (Türkçe-İngilizce Albüm Kitap)1988, Ruha'dan Urfa'ya".1990, The Guide To Urfa And Harran, 1990, Şanlıurfa Su Mimarisi 1992, Şanlıurfa Camileri1993, Şanlıurfa'da Canlanan Tarih 1995, Tarih ve Tarım Şehri Harran 1995, Peygamberler Şehri Şanlıurfa1955, The Mysterios City Of History: Harran 1996, Birecik Monografisi1996, Urfa'lı Hattat Behçet Ârabi 1997, Müze Şehir ve Peygamberler Şehri Şanlıurfa 1997, Harran Yolların Buluştuğu Kent 2000, İnançlar Diyarı Şanlıurfa 2000, Adım Adım Viranşehir 2005

Fuat RASTGELDİ

(Şair-Yazar)

1948 yılında Urfa da doğdu Urfa vatan ilkokulunu, erkek sanat enstitüsünü bitirdi. İstanbul Yıldız Üniversitesi İnşaat Fakültesine girdi. Elazığ Fırat Üniversitesine yatay geçiş yaparak 1972 yılında inşaat mühendisi olarak mezun oldu. Urfa il imar müdürlüğünde ilk memuriyetine başladı. 1976 yılında askerlik dönüşü 9 yıl inşaat müteahhifliği yaptı. Edebiyat, şiir ve resme olan merakı nedeniyle başarılı olamadı 1985 yılında devlet su işleri XV. Bölge Müdürlüğünde yeniden memuriyete geçti. Birçok projelerde çalıştı. 6 yıl şube müdürlüğü yaptı. Evli ve 4 çocuk babasıdır.

1996 yılında "Sen Aşıksın" isimli kitabı yayımlandı. İkinci şiir kitabı ve Urfa Hikayeleri kitabı basıma hazırlanmaktadır. Urfa tarihi ve Urfa kültürü hakkında araştırma ve yazıları bulunmaktadır. Bir ara Güneydoğu ve Hizmet gazetelerinde köşe yazarlığı yapmıştır. Birçok dergi ve gazetelerde makaleleri yayımlandı. Yazı ve Şiirlerindeki başarıdan dolayı birçok ödül ve plakete layık görüldü. Halen eski Urfa'nın kaybolan yapılarının gravürlerini yapmaktadır.

M.ATİLLA MARAŞ

(Şair-Yazar)

1949 yılında Urfa'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada tamamladı. 1971 yılında Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesini bitirdi. Tarım Öğretmenliği, işletme ve Proje Mühendisliği görevlerinde bulundu. 1978 yılında Türkiye Zirai Donatım Kurumu'na geçti. Urfa'da Bölge Müdür Yardımcılığı ve Müdürlük; Mersin ve Eskişehir'den sonra Balıkesir'de Bölge Müdürlüğü görevinde bulundu. TZDK Genel Müdürlüğü'nde Müşavir olarak çalıştıktan sonra emekli oldu.

Yazı hayatına lise yıllarında şiirle başladı. İlk şiiri 1965 yılında mahalli bir gazetede yayımlandı. Urfa'da üç arkadaşıyla Balıklıgöl Dergisi'ni çıkardı. 1970-71 yılları arasında Erzurum'da Adımlar Dergisi'nin yönetimine katıldı. Şiir ve yazıları Hareket, Adımlar, Edebiyat, Mâvera ve Harran dergilerinde yayımlandı. 1967 yılında yazdığı "Aney" şiiriyle tanındı. Bu şiiri halk tarafından büyük ilgi gördü ve birçok kereler televizyon ve radyolarda okundu.

1981 yılında yayınladığı Şehrâyin adlı şiir kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliğince "Yılın Şairi" seçildi. 1989'da Yugoslavya'da "Struga Şiir Akşamları"nda ve 1990 yılında "Dünya Şiir Okuma Şenliği"nde Türkiye'yi temsil etti. 1991 yılında merkezi Hindistan'ın Madras kentinde bulunan "Uluslararası Şairler Akademisi" tarafından "Uluslararası Seçkin Şair" Ödülü ile ödüllendirildi. 1992 yılında kendisine merkezi A.B.D.'nin Kaliforniya eyaletinde bulunan "Dünya Kültür-Sanat Akademisi" tarafından "Fahri Edebiyat Doktoru" payesi verildi. 135

Şiirlerini, Ahmet Kabaklı'nın "Yeni İslâmî Kuşak" şairleri arasında değerlendirdiği Maraş, geleneksel ve dini öğeleri öne çıkararak şiirlerini yazmıştır. Daha sonra yakın arkadaşı M.Akif İnan gibi geleneğe yaslanan şiirler yazmıştır. Şiirlerinin birçoğunda Doğu-Batı üzerinde duran şair, İslâmî duyarlılığı öne çıkaran bakış açısıyla kendini gösterir. Şiirleri yabancı dillere çevrilen yazarın eserleri şunlardır: Doğudan Batıdan Ortadoğu'dan (şiir, 1976), Şehrâyin (şiir, 1981), Aney (şiir, 1983), Peygamberler Şehri Urfa (tanıtım, 1986), Zor Sözler (şiir, 1989), Merhaba Ey Hüzün (şiir, 1997), Child Dreams (şiir, 1991) Şiirinden örnek:

DİL

Sonsuz geniş bir alanın
bir yanı kızgın güneş
sancak sancak gölge bir yanı
ve aklımızda çok önemli bir anı
yıldızları seyrederek uyuduğumuz
o parlak yaz geceleri...
şimdi bu yıldızsız gök nasıl mavi
ne demek postacı, mektup, kuş, muş

bildiğimiz dünya kaybolmuş
ah şimdi biz
hangi dili konuşuyoruz
güzelim hangi dili...

OL ZARİFİ ŞU‘ÂRÂDAN

Ulaştı menzillere bir ins-i vahit geldi gitti
Tenha kaldık orada yalnız bir ahit geldi gitti

Nice yaşlı çocuklar suskun gözleri yaşlı
Elleri kalem tutan bir can muvahit geldi gitti

Kuşku ve yakarış bize özgü artıyor umudumuz
Yaşamak içini savaşa birçok mücâhit geldi gitti

Bir değirmendir bu dünya öğütür ahir zamanı
Ki bu mekâna bir gül yüzlü o zahit geldi gitti

Anlaşılmaz bilindi çözüldü anlaşıldı sonunda
Kitaplarla bu çağa dost bir şahit geldi gitti

Yazılsın bu dünyanın şiir haritasına adın
Ol zarif şu‘ârâdan bir Cahit geldi gitti...

OSMAN ERKAN

(Şair)

1949 yılında Urfa’da doğdu. İlkokul ve ticaret lisesini memleketinde okudu. 1976 yılında Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinden mezun oldu. Evli ödrüt çocuk babasıdır. İlk şiirini 1970 yılında yeni Tanin gazetesinin kültür sanat sayfasında yayınladı. Sırasıyla Kemalist Ülkü, Halk Kültür Pınarı, Defne, ve Güvercin dergilerinde yayınladı. Eserleri: Beni Nereye Sakladın Şiir 1995, bende Hüzün Şeker nasıl öyle Şiir 2004. şiirlerinden bir örnek:

HER ŞEY YÜZÜNLE YOLCU

“Bal vakti bitti gülüm
Acının duru suyu
Döktü kurukan tozlarını ten
Kara toprak katıksız doymaz gülüm
biraz gözyaşınla şiirler yak
Birazç eflatun çiçekli zambak
Biraz yar kokusu ve gülüm”

MEHMET ADİL SARAÇ

(Eğitimci-Yazar)

1949 yılında Şanlıurfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa’da; yüksek öğrenimini A.Ü. Edebiyat Fakültesi’nde tamamladı. 1972 yılında, Şanlıurfa Lisesi’nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak göreve başladı. Uzun bir süre edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra, istifa edip, özel dershânelerde öğretmenlik yapmaya başladı. Halen, özel dershânelerde edebiyat öğretmenliği yapan yazar, engin bilgi, güçlü bir hafıza ve pratiğe sahip olduğundan, üniversiteye hazırlanan öğrencilerin aranan hocası olmuştur. Bugüne kadar birçok öğrenci yetiştirmiştir. Şanlıurfa kültür-sanat ve folkloru, edebiyatı konusunda da araştırmaları ve derlemeleri olan yazarın, araştırma ve incelemeleri başta Harran Dergisi olmak üzere bugüne dek birçok dergi ve gazetede yayınlandı. Yayımlanmış Eserleri :“Urfa’dan Derlenmiş Atasözleri ve Deyimler”(1987) “Şair Abdi” (1987)

HÜSEYİN YEKTAŞ

(Yazar)

1949 yılında Siverek’te doğdu. İlk orta öğrenimini Siverek’te Öğretmen Okulunu Gaziantep’te bitirdi. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Fransızca bölümünden mezun oldu. Çeşitli illerde öğretmenlik yaptıktan sonra emekli oldu. Hikaye ve romanlar yazdı. Yayımlanmış eserleri : Deli Fırat, Roman 2002

İBRAHİM HALİL ERDENİZ

(Şair)

35 yıllık eğitimci olan İbrahim Halil Erdeniz; hece vezniyle yazdığı şiirlerinde halkın dert ve sorunlarını dile getirerek çözüm yolları aramıştır. Her hafta güncel olarak kaleme aldığı şiirleri, yerel radyo ve gazetelerde yayınlanmaktadır. Anında şiir yazmasıyla tanınan Erdeniz'in; Üç Boyutlu İnsanlar ve Festival ve Birecik isimli iki şiir kitabı bulunmaktadır. 1000'in üzerinde şiiri bulunmaktadır. Şiirlerinden bir örnek:

BİR ŞEY DİYEMEM

“Sıcağa kızamam,ısıtır beni
İlkbahar mevsimi sevdiren seni
Eylül ekimi öldürür beni
Ayaza soğuğa bir şey diyemem

Sevgisiz yaşanmaz, hayatın balı
En güzel program günlerden Salı
Ne kadar severiz beyazı alı
Yeşile sarıya bir şey diyemem

Kalemler yazıyor, yazacak tabi
Dert babası olmuş muzaffer abi
Rahmete kavuştu Urfalı Babi
Ölüye diriye bir şey diyemem

Hizmete koşmazsak sonra geç olur
Engeller çoğalır işler güç olur
Suratlar sararır eller puç olur
Yeniye eskiye bir şey diyemem

Yavaş yürüyoruz hızlanmak gerek
Köşede asılı kazmayla kürek
Birazcık cesaret birazcık yürek
İleri fırlarsa bir şey diyemem

Azalmış akıyor Fıratın suyu
Çakıl mezarına dönüşmüş kıyı
Meyveler hormonlu körelmiş duyu
Zamana zemine bir şey diyemem

Ne kadar serinde şubatla ocak
Baharın ortası yakacak sıcak
Gönül dostlarımız açıyor kucak
Gelene gidene bir şey diyemem

Erdeniz hocamın bitmedi derdi
Olanı biteni ortaya serdi
Gözümüz arıyor yığıdi merdi
Varmıdır yokmudur bir diyemem”

SİNAN SABRİ

(Şair)

1950 yılında Siverek'te doğdu. Tam adı Sinan Sabri Çepik'tir. İlk ve orta öğrenimini Siverek, liseye Urfa'da tamamladı. 1967 yılında Ankara Hukuk Fakültesine girdi. 1970 yılında TCK'nın 141. maddesine muhalefetten tutuklandı. Ankarayı ve Diyarbakır cezaevlerinde yattı. 1974 yılında serbest bırakıldı. Serbet avukatlık ve bir süre Şanlıurfa Baro Başkanlığı yaptı. Bazı şiirleri Onur Akın tarafından bestelendi. Şiirlerinde yaşadığı coğrafyanın sosyal, kültürel ve siyasal öğelerini işledi. Halk türkülerinden ve deyimlerinden yararlanarak şiir dilini oluşturdu. Ahmet Arif çizgisinde şiirler yazdı. Urfa Tarihi üzerine çalışmalar yaptı. Yayınlanmış eserleri. Belasına Sevda-landığım Bebek (şiir) 1976, Baharı Yok Say (şiir) 1998 şiirlerinden bir Örnek:

SEVDİM SENİ

“Sevdim seni
bahar kıvrak bir kısraktı
uzattım ellerimi eline
yüreğime inadının dikenini battı

seni senden alıp götürdüm
zindan karasına yürek eyledim
zincirin pasına çiçek eyledim
ben seni yükledim seneler boyu
sen bir sevdayı yüklenemedin
sevdim seni
gül dalında kan kesiyordu
ben seni mayıslara bir tuttum
senin soluğun zemheri esiyordu”

ALİ TOPRAK

(Müziyen-Yazar)

1950 yılında Urfa'da doğdu. 1970'li yıllarda "Sokak Çocuğu Ali" ismiyle müzik alanında ismini duyurdu. "Kör Olası Çöpçüler" adlı parçasıyla müzik tarihinin hafızasında silinmeyen bir iz bıraktı. Ardından "Âşıklar Hergün Ağlar" parçasını yaptı. Gördüğü bir rüya üzerine hidayete erdi ve Urfa'ya döndü. Müzik ileilgisini de koparmayan Ali Toprak "Kalbe İman Girince, Yetim Kızın Ahı, Arkamdan Ağlama" gibi dini ve hidayet romanları yazdı. Birçok genç kızın hidayete ermesine sebep olmuştur. Müzik yaşamı ise Yeşil Pop türünde sürdüren yazar, yeşil Kubbe, muhammedin kebabı adlı kasetleri bulunmaktadır.

FAİK DÜNDAR

(Şair-Yazar)

1950 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve ortaokulu Urfa'da yapı Enstitüsünü Adana'da bitirdi. Ankar Gazi Üniversitesi İnşaat bölümünden mezun oldu. 1969 yılında Karayolları Genel müdürlüğünde görevve başladı. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarda Mühendis olarak çalıştı. Manisa Köy hizmetlerinden emekli oldu. Manisa'da bulunğu yıllarda siyaset ilgilendi ve bir siyasi partiden Milletvekili aday adayı oldu. 1998 yılında Urfa'ya döndü. Öğrencilik yıllarında çeşitli dergi ve gazetelerde yazdı. Emekli olduktan sonra Urfa'da yerel gazetelerde yazı ve şiirler yayınladı. Bazı şiirleri antolojilerde yer aldı. Yayınlanmış eseri: hicran yine Hicran 2001 şiirinden bir örnek :

SİR

Merkür gibi günlerim yıllarımdan uzun gelir
Sensiz geçen her anım inan bana hüznün gelir

Yaşarken cehennemi venüsün ateş koynunda
Şu masmavi dünyayı kainatın boşluğunda

Günahın mabedi mi bunca mucizeden sonra
Galaksiler efsunu anlatılmaz her asra

Çözülmez sanmıştım manadaki derin esrar
Öğrendikçe tutuştum bana yetmez mi bu efkâr

A. HİCRİ İZGÖREN

(Şair-yazar)

1950'de Siverek'te doğdu. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler bölümünü bitirdi. Şiirleri 1980 yılından beri yayımlanıyor. Çeşitli gazetelerde yazılar yazdı, yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli ödüller aldı. Yayımlanmış şiir kitapları: Acıyla Diri (1981), Sessizliğin Sağnağı 1984 , Verilmiş Sözdür (1987, Bedeli Ödenmiştir 1992, Ve Öteki seçmeler, 1995, Suç Duyurusu 1999 Şiirinden örnekler:

GÖMLEK

“Bir can daha düştü bugün
Henüz bir aşkın çırağıydı
Şiirler döktük arkasından
Kırılmış umutların aynasını onardık
Yas değil düğündü sanki
Sokakları mühürledik günboyu
İndirdik kepenkleri
Henüz bir aşkın çırağıydı
Saklandı kanlı gömleği”

ÇIĞLIK

“Seni bir şiirin akşamı sayıyorum
Mor salkımın günbitimi

Gülleri gecikmiş bir kent için, aşk için
Yıllardır gözlerine borç ödüyorum
Yaktık biletleri trenleri kaçırdık
Siyah-beyazları silbaştan
Bu kaçınıcı çığığım
Kaldır negatifleri

Git bir ateş seç kendine
Bu aşk artık zehirlidir”

MEHMET OYMAK

(Şair-Yazar)

1950 yılında, Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da, yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi'nde yaptı. 1970 yılında Şanlıurfa Lisesi'nde öğretmenliğe başladı. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında mastır yaptı. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Folklor konusunda geniş bir arşiv ve koleksiyona sahiptir. Tiyatro ve Halkoyunları oyunculuğu yapmış, yetiştirdiği Halkoyunları topluluğu Türkiye birinciliği dahil birçok ödüller almıştır. Halkoyunları seçici kurul üyesidir. Şanlıurfa folklor ve kültürü konusunda çalışmaları ve yanıları olan yazar, “Şanlıurfa Kültür ve Sanat Ödülü”ne lâyık görülmüştür. Halen Harran Üniversitesinde öğretim elemanı olarak görevini sürdürmekte olan yazar, Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. Evli ve üç çocuk babasıdır. Yayımlanmış Eserleri :“Adsız Kitap Şiir, Hz. İbrâhim Halilulah ve Urfa, The Guide to Urfa And Harran Araştırma-Tanıtım A. Cihat Kürkçüoğlu ile müşterek, Urfa ve Hz. Eyyüb Araştırma-İnceleme, Şanlıurfa'dan Derlenen Atasözleri ve Deyimler Derleme1999, Urfa And Harran 1999, Leyla İle Mecnun şiir. Şiirlerinden bir örnek :

ANNE

“Coşkun bir sevgi pınarı
Akıtır akıtır anne
Bulanmasın diye kötüyü yavru
Dünyayı arıtır anne
Yüreğini mum diye yakar
Eritir eritir anne
Çökmesin diye karanlık
Güneşe direktir anne”

RAMAZAN ÖZGÜLTEKİN

(Araştırmacı Yazar)

1951 yılında Siverek'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Siverek'te tamamladı. Okuma veyazmaya küçük yaşlarda başladı. 1990 yılından itibaren Siverek ile ilgili sosyal, kültürel araştırmalara başladı. Geniş bir kütüphane ve arşive sahiptir. Siverek Kültür ve Sanat dergisi çıkarmıştır. Yayınlanmış eserleri: Dünden Bugüne Siverek (ortak çalışma) 2003, Tarih ve Kültürüyle Siverek (ortak çalışma) 2004, Siverek Folkloründe Çocuk Oyunları ve Hikayeler 2005

OSMAN TUNÇ

(Yazar)

1952 yılında Siverek'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladı. 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini tamamladı. Öğrencilik yıllarında başlayarak Hilal dergisi ve milli gazetede çalıştı. Milli gazetede yazı işleri müdürlüğü yaptı. Aynı yılda kurduğu Piran yayınevini yönetti. Lonra'da İngilizce dil kurslarına katıldı. 1981 yılında Avukatlık stajını tamamlayarak Suudi Arabistan'a gitti. Mekke Ummel Quara Üniversitesi Davet ve Usulüddin Bölümünü bitirdi. İngilizce ve Arapçadan çeviriler yaptı. Zehra yayıncılıkta editörlük yapmaktadır. Eserleri : Bediüzzaman'ın Volkan Yazıları, Şırmak Baskını, İranda İslamın Zaferi

MİSBAH HİCRİ

(Şair)

1952 yılında Urfa'da doğdu. 1973 yılında Urfa Ticaret lisesini bitirdi. Urfa eğitim enstitüsünü 1979 yılında bitirdi. 1999 yılında öğretmenlikten emekli oldu. Yerel dergi ve gazetelerde günlük yazılar yazdı. Halen hizmet gazetesinde yazmaktadır. Yayınlanmış eserleri: mutluluk Uğruna, Şiir; Şiirlerde Harran Antoloji (2 baskı)

EFSANELEŞEN SEVDA

“Gecenin bir yerinde yapayalnız
Seni düşünür sana yanarım
Ay ışığı gözlerin dolar içime
Yokluğunda artar kederim kahrım
Gel efsanelerden esinlen
Masal perileri gibi al koynuna
Gönül daima muhtaç
Bu sevdaya, bu aşka, bu oyuna
Her öyküde sen çıkarsın karşıma
Her türkünün güftesinde sen varsın
Ben tanrı buyruğu insan
Çektirme azabı sen de yanarsın”

KEMAL KAPAKLI

(Gazeteci -Yazar)

1952 yılında Akçakale'de doğdu. İlk, orta lise öğrenimini Urfa'da yüksek öğrenimini İzmir'de Ege Üniversitesi Gazetecilik Yüksekokulunu bitirdi. 1973 yılında profesyonel olarak gazeteciliğe başladı. Çeşitli gazetelerde muhabirlik yaptıktan sonra 1978 yılında Urfa'da Güneydoğu Gazetesini yayımlamaya başladı. Dört kez Gazetecilik başarı ödülü aldı. Halen Güneydoğu Gazetesi genel yayın yönetmeni ve Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığını yürütmektedir. Yayınlanmış eserleri : Türedi Ağa 1989, İşte Urfa, Ninniden Ağıda Şanlıurfa Belediyesi Kültür Yay.

MEHMET YALÇIN

(Yazar)

1952 yılında Halfeti'de doğdu. İlk orta öğrenimini Suruç'ta, Lise'yi Birecik'te okudu. Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinden 1976 yılında mezun oldu. Birecik'te Milliyetçi Kültür derneğini kurdu. 1977 yılında memuriyete başladı. Telekom'da Bölge Müdür Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

Henüz lise çağlarında basın hayatı ile yakından ilgilenen yazar milli ve manevi konuları içeren yazı ve şiirler yayınladı. Suruç Meşale, kalkınan Birecik, Şanlıurfa GAP, Ülkü Ocağı, Yeşilyurt, Malatya'da Hareket ve Kurultay gibi çeşitli gazete ve dergilerde yazıları yayımlandı. Türkiye Yazarlar Birliği Üyesi olan yazar, evli üç çocuk babasıdır. Yayınlanmış eserleri : Gözyaşlarım, Kürt Kardeşlerime Mektuplar, Türk milliyetçiliği Çizgisinde Üçüncü yol

EMİNE SARIBAY GÜLLÜOĞLU

(Yazar)

20 nisan 1952 Şanlıurfa doğdu. 1966 yılında öğretmen okuluna girdi. 1971 yılında okuldan ayrılıp aynı yıl evlendi. Şiir ve yazı hayatına öğrencilik yıllarında başladı. 1973 yılında ilk kitabı "Bize Sevmek Yasak" adlı romanını yazdı. Ancak 29 yıl sonra kendi imkanlarıyla 2001 yılında kitabını yayınladı. Kitap 2002 yılında Karakutu yayınlarında 2. baskısını yaptı. Medyada büyük bir ilgi gördü. 2004 yılında "Seni Yüreğimde Göttürdüm" adlı ikinci romanını yayınladı. Yazdığı eserlerinde daha çok yaşadığı şehrin kültürel ve sosyal sorunlarını dile getirdi. Töre, namus cinayetleri, kadınların yaşadığı sıkıntıları işledi. Eserlerini gerçek yaşamdan alarak yazdı. GAP Gündemi gazetesinde haftalık yazılar yazmakta olan yazarın şiirleri de bulunmaktadır

MEHMET KESKİN

(İlahiyatçı-Yazar)

1953 yılında Urfa'da doğdu. İlk orta öğrenimini Urfa'da yaptı. Bu arada özel dersler ve Arapça öğrendi. Hıfzını tamamladı. 1976 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünden mezun oldu. Çeşitli illerde müftülük ve vaizlik yaptı. 2001 yılında Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğine başladı halen bu görevini yürütmektedir. Arapçadan bir çok çeviriler yaptı. Bir çok ansiklopediye maddeler yazdı. Yayınlanmış eseri: Şafii İlmihali.

MEHMET UZUN

(Yazar)

1953 yılında Siverek'te doğdu. 1977 yılından buyana Avrupa da, İsveç'te yaşıyor. Uzun yıllar İsveç Yazarlar Birliği Yönetim kurulu üyeliği yaptı. Ayrıca İsveç Pen Klubu ve Uluslar arası Pen Klup'te aktif olarak çalışıyor. İsveç ve dünya gazeteciler birliği üyesidir.

Yazdığı romanlar bir çok dünya diline çevrilmiştir. Denemeleri yirmiye yakın dergi ve gazete yayınlanmıştır. Türkiye yayıncılar birliği'nin her yıl verdiği düşünce ve ifade özgürlüğü Ödülünü kazanmıştır. Yayınlanmış eserlerinden bazıları: Nar Çiçekleri Deneme 1996, Kader Kuyusu Roman 1995, Aşk gibi Aydınlik Ölüm Gibi Karanlık roman 1998, Sen 2006

AHMET ŞEMSETTİN YILMAZ

(Şair)

1953 yılında Şanlıurfa'nın Yusufpaşa mahallesinde doğdu. İmkânsızlıklar nedeniyle ilkokul 4. sınıftan ayrılıp, daha sonra ilk, orta ve lise diplomalarını dışarıdan bitirme sınavlarına katılarak aldı. 1960 yılından başlayarak 1972 yılına kadar olan dönem içerisinde terzilik mesleğiyle uğraştı. 1972 yılında vatani görevini yapmak için Erzurum'a gitti. 1975 yılından beri PTT teşkilatında görev yaptı. Şiirleri çeşitli gazete ve mecmualarda yayınlanmıştır. Katıldığı yarışmalarda bir çok ödül almıştır. 1999 yılında vefat etmiştir. Hasbihal adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

ALTIN KADIN SU SESİ

"Ne eyleseydim yani doğuştan beri boştum
Gönlümü aşka kani edince sana koştum
Arada yoktu mani sevdan ile bir hoştum
Bilemedim içimden nasıl kayboldu izin

Aşkına düştüm ani dilimdeydi hu sesi
Atasözüdür hani altın kadın su sesi
Güzkel derlerde fani yakıyordu busesi
Silemedim içimden gönül vermiyor izin"

SALİH SURUÇ

(Araştırmacı Yazar)

1953 yılında Hilvan'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. 1975 yılında Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdi. Üç yıl kadar Diyanet İşleri başkanlığında çalıştı. Bir süre öğretmenlik yaptı. 1982-98 yılları arasında serbest çalıştı. Şanlıurfa'da milletvekili ve belediye Başkan adayı oldu, seçilemedi. 1998 yılında Başbakanlık Basın ve Halkla İşkiler Müşaviri oldu. 2003 yılında Kültür bakanlığı Müşavirliğine atandı. Ardından milli Kütüphane daire başkanlığına atandı. 1986 yılında kainatın efendisi Peygamberimizin Hayatı adlı eseriyle Siret Ödülü kazandı. Yayınlanmış eserleri: Kurban, O Gece, Nur torun, En güzel çocuk, Beklenen Peygamber, Nur Dağından Yükselen Ses, Hicret, İman Gücü, Mekkenin Fethi.

Doç.Dr.MAHMUT KAPLAN

(Edebiyatçı-Şair-Yazar)

1953 yılında Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinin Ziyaret Köyü'nde doğdu. 1973'de Gaziantep Lisesi'ni bitirdi. Aynı yıl girdiği Hacettepe Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nden 1978 yılında mezun oldu. Ankara'nın değişik liselerinde bir süre edebiyat öğretmenliği yaptı. Bu arada dışardan A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde Yüksek Lisans ve Doktorasını tamamladı. Halen Van 100. Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Mahmut Kaplan'ın şiirleri daha çok Necip Fazıl'ın etkisinde kalmıştır. Hece ve serbest tarzda yazdığı şiirlerde dini öğeler ağır basar. Yazarın, Yeni Asya ve Yeni Nesil gazetelerinde, Köprü, Muştı, Ayane, Gençliğin Sesi, Türk Dili, Boğaziçi, Yeni Kalem, Dünya'da Van, Mesaj ve Milli Kültür dergilerinde edebi yazıları yayınlanmıştır. Yayınlanmış eserleri: İntihar Kitabı (Şiirler, 1984), Benzemek Korkusu (Hikâyeler, 1989). Şiirinden örnek:

BİR ÖLÜYLE RÖPORTAJ

Bir gölge gibi gezdim aranızda dolaştım
Aydınlık dünyanızda gölgeye yer yok bildim
Ne aya el uzattım ne güneşe ulaştım
Sırtımda ağır bir yük karanlığa çekildim

Anlattım yadırgandım dinledim uygulandım
Yarını görmeseydim sevinip gülecektim
Bütün insanlar gibi kemik, et, sinir kandım
Şikayet ettiğim yok, ben zaten ölecektim

Karıştı servilerin gölgem gölgelerine
Bir çiğ damlası gibi mezarıma döküldüm
Ağırlaşmış bir yükü ulaştırmak yerine
Gerek, diye irkildim, vakit tamamdı öldüm.

MUHİTTİN ARAR

(Şair-Yazar)

1953 yılında Halfeti'nin Gözeli köyünde doğdu. Gaziantep Öğretmen Okulunu 1971 yılında, İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü'nü 1977 yılında bitirdi. 1971 yılında öğretmenliği başladı. 1990-1996 yılları arasında Fransa'da öğretmenlik yaptı. İlk ürünleri 1968 yılında Gaziantep'de yayınlanan Kurtuluş ve Haber gazetelerinde yayınladı. Daha sonra şiir ve yazıların Esinti, Ekspres, Hergün, Ortadoğu, Türk Edebiyatı, Milli Eğitim ve Kültür, Bizim Ocak dergilerinde ve gazetelerde yayınladı. Türkiye Yazarlar Birliği Üyesi olan yazarın Mağaradaki (1971) adlı bir romanı ile Şafakta (1975) adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır.

KEMAL GÜNDÜZALP

(Şair-Yazar)

1953 yılında Urfa'da doğdu. AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler yüksekokulu Radyo-TV bölümü mezunudur. Şiir ve öyküleri Dönemeç, Somut, Varlık, Oluşum, Adam sanat, Türk dili, Milliyet sanat, Çağdaş Türk Dili dergilerinde yayınlandı. 1985 yılında Kültür ve sanat kavramından Ne anlıyoruz adlı çalışmasıyla Gösteri dergisi Gençlik Yılı Birincilik Ödülü ve 1989 yılında Abdi İpekçi Deneme Yarışmasında Birincilik ödülü aldı. Kültür ve sanat kavramından Ne anlıyoruz adlı kitabı 1985 yılında yayınlandı. Ayrıca Düş yorumcusu adlı bir şiir kitabı 1992 yılında yayınlanmıştır.

MAHİDE UYANIK

(Hikayeci)

1954 yılında Urfa'da doğdu. 1972 yılında Hatay Kız ilk Öğretmen Okulundan mezun oldu. Yazı hayatına okul sıralarında şiirle başladı. Öğretmen olduktan sonra öykü denemeleri yazdı. 1978 yılında Defne ve Anzılha Dergilerinde şiir ve öykü çalışmaları yayınlandı. Öğretmenlik yapan yazarın, Şivan adlı bir hikaye kitabı bulunmaktadır. Öykülerinde Urfa'yı konu alan yazar daha çok acıyı anlatır. Naci İpek'in deyişiyle "Öğretmen olan yazar, toplumun bireyi olarak, toplumun hastalıklarını görmüş, araştırmış, duymuş ve yaşamıştır. Daha önemlisi toplumumuzun sosyal bozuklukları, problemleri ile ilgilenmiş ve etkilenmiştir. Olayları derinlemesine, vukuf ile ele almış, cesaret ile kağıda dökmüştür. Her öykü sosyo-ekonomik bir yaramızın ameliyat masasındaki görüntüsüdür. Acı, utandırıcı ve düşündürücü..." Şiirleri mahalli gazetelerde yayınlanmıştır. Daha çok töreyi konu edinen şiirler imza atmıştır.

HAYRİ KAKO YETİK

(Yazar-Şair)

1954 yılında Siverek'te doğdu. Sanat-edebiyat, Broy, Temmuz, İnsancıl,, karşı-Edebiyat, Yeni İnsan, Ayırım, Agora dergilerinde şiirleri; yeni Gündem, Dekmokrasi ve Radikal gazetelerinde yazıları yayınlandı. Eserleri: Mezopotamya Günlüğü Şiir 1989, Amytis Kaderi Şiir 2000, Çalım Sanat inceleme ve Ahmet Arif'in Asi ve Mahzun Şiiri 2001

MUSTAFA SANCAR

(Yazar)

1955 yılında Siverek'te doğdu. İlk, orta ve liseyi Siverek'te tamamladı. 1976 yılında beri Çorlu'da yaşamaktadır. Yayınlanmış eserleri: Dünya Gözlü Sevgili roman, Palyaçonun Ayna Sığınağı roman

MÜSLÜM C. AKALIN

(Şair-Yazar)

1955 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da; yüksek öğrenimini İ.Ü. Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Yazı hayatına 1974 yılında Urfa'nın Sesi Gazetesi'nde fıkralar yazarak başladı. Bir süre ulusal gazetelerin Şanlıurfa muhabirliğini yaptı. 1978 yılında Naci İpek ile birlikte Şanlıurfa'da yayınlanan Anzılha dergisini çıkardı.

Şanlıurfa'da yayınlanan mahalli gazetelerde köşe yazıları yazdı. Ulusal gazetelerde ve çeşitli dergilerde deneme, şiir, eleştiri türünde birçok makalesi yayınlandı. Son zamanlarda Şanlıurfa'nın yakın tarihi ile ilgili yaptığı çalışmalar dikkate şayandır. Müslüm Akalın halen serbest avukatlık yapmaktadır. Yayınlanmış Eserleri: Milli Mücadelede Urfa 1985, Urfa Mutasarrıfı Şehit Nusret Bey'in Savunması 1992, Urfa Mücahedisi (Bnb. Ali Rıza Bey'in Hatıratı)1995, Urfa'nın Kurtuluşu İle İlgili Belgeler"1997, Cumhuriyet Halk Partisi Urfa Heyeti 1999, Derdim çoktur Hangisini Yazayım, Deneme 2005 Şiirinden Örnekler

ESKİ URFA EVLERİ

"Buğulanmış camlarda geçen zaman görünür
Düşlerde kalmış yıllar küçülür an görünür

Salkım salkım yalnızlık gezinir "çardak"larda
Küskün "gezenek"lere çöker hicran görünür

O eski rüzgâr mıdır sevişen yapraklarla

Mahzun şarkılarından belli pişman görünür

Yağmur damlacıkları çiçeklerde gözyaşı
Kırmızı karanfiller üstünde kan görünür

Yıldızlı gecelerde üşüyen eyvanların
Üstünden geçen her yıl birer ferman görünür

Serin "hayat"lar güzün ağlar yalnızlığına
Değişen bütün şeyler ona düşman görünür

Anılara dostturlar artık bizlere değil
Sisler yoğunlaştıkça hepsi yalan görünür"

M.SAİT ÜÇLÜ

(Şair)

1956 yılında Hilvan'da doğdu. İl ve orta okulu Hilvan'da , ticaret lisesini Gaziantep'te tamamladı. 1980 yılında Ege Üniversitesi İktisat Fakültesini tamamladı. 1981 yılında siyasi fikirlerinden dolayı tutuklandı. 1986 yılında idama mahkum edildi. Yayınlanmış eserleri. İmbikten Geçmiş Sedadır Diyarbakır (şiir) 1991

AZİZ TUNAHAN

(Halk Şairi)

1956 yılında Şanlıurfa'nın Kamberiyeye mahallesinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Urfa'da tamamladı. Daha sonra Urfa Eğitim Enstitüsünü bitirip öğretmenliğe başladı. Bu görevden 2005 yılında emekliye ayrıldı. Halk tarzında şiirler söyleyen şairin şiirlerinde Karacoğlan ve halk şairlerinin etkisi görülür. Şiirleri herhangi bir yerde yayınlanmamıştır. Daha çok bağlama eşliğinde şiirlerini sunmayı tercih etmiştir. Şiirlerinden bir örnek:

TURNAM

Ben de bir güzele bağlandım kaldım
Git Acem iline haber et turnam
Aşkın ateşiyle sinem dağladım
Yanalım bir zaman sabır et turnam

Turnamda bu yolun erbabı olur
Yar gülerse güler solarsa solur
Aşkın cefasından bilmem ne bulur
Sor zevki sefayı fikir et turnam

Tunahan'ım gurbet ele varırsa
Sevdalanıp yar elinde kalırsa
Hakka teslim olup kamil ölürse
Ona dağ başını kabir et turnam

S. SABRİ KÜRKCÜOĞLU

(Halkbilimci-Yazar)

1957 yılında Şanlıurfa'da doğdu. 1977 yılında Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulu'nu, 1986 yılında ise Gazi Ü.İ.İ.B.F.İşletme bölümünü bitirdi. 1977-1993 yılları arasında Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü'nde, Şanlıurfa Ziraat Fakültesi, ŞURKAV'da görev yaptı. Güzel Sanatların, fotoğraf, grafik ve baskı teknikleri ile ilgili konularda çalışmaları bulunmaktadır. Şanlıurfa Folkloru ile ilgili araştırma ve derleme çalışmaları yapmakta ve bu konuda yayınları vardır. 1992 yılında ŞURKAV Kültür ve Sanat ödülüne, 1996 yılında Türk Folkloruna Hizmet ödülüne layık görüldü. İLESAM, ŞURKAV ve Folklor Araştırma Kurumu Üyesi Kürkcüoğlu, halen Harran Üniversitesi Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulunda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Yayınlanan Kitapları : Folklor ve Şanlıurfa (ortak kitap), Şanlıurfa Hoyrat ve Manileri (ortak kitap), Şanlıurfa Sanayi Rehberi (ortak kitap), Şanlıurfa Halk Müziği (ortak kitap), Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeleri(ortak kitap), Hz.İbrahim Konulu Yeni Besteler, Hz.İbrahim (AS)'i Anma Şanlıurfa 1. Kültür ve San'at Haftası Faaliyetleri, Hz.Eyyüp Konulu Besteler (ortak kitap)

Yrd.Doç.Dr.Mehmet YOLCU

(İlahiyatçı-Yazar)

1957 Şanlıurfa doğumludur. 1983'te Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirmesinin ardından kısa bir süre Bingöl Müftü Yardımcılığı yapmıştır. 1984'te öğretmenliğe başlamış ve sıra ile Gebze, Erzincan ve Şanlıurfa imam-Hatip Liselerinde meslek dersleri öğretmeni olarak çalışmıştır. Nisan 1993'te Burdur'da askerlik yapmıştır. 1994'te Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesine Araştırma Görevlisi olarak girmiştir. 1995'te Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisansını, 1997'de doktorasını tamamlamıştır. 1999'da İnönü Üniversitesi D. İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalına Yardımcı Doçent ve Anabilim Dalı Başkanı olarak atanmıştır. Halen bu üniversitede çalışmaktadır. Evli ve altı çocuk babasıdır. Makaleleri ve Eserlerinden bazıları: Yabancı Dil Öğrenme Metotları 2001, Dil: Yapısı ve İşlevleri Bağlamında Bir inceleme 2002, Ashab-ı Kehf'in Dili 2002,

OSMAN GÜZELGÖZ

(Gazeteci-Yazar)

“1958 yılında Şanlıurfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa’da tamamladı. İ.Ü. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu 2.Sınıfında, yüksek öğrenimini yarıda bırakarak Şanlıurfa’ya döndü. 1980-1990 yılları arasında Maliye Teşkilatı’nda çalıştı. 1989-1990 arası Akçakale Birlik adlı gazeteyi çıkardı. 1990 yılında Zaman Gazetesi, Şanlıurfa bölge temsilciliğini yaptı. Daha sonra, Zaman Gazetesi merkezinde (İstanbul’da) çalışmaya başladı. Halen aynı görevini sürdürmektedir. Şiir yazmaya 1968 yılında başladı. İlk şiiri okul gazetesinde çıktı. Maveria, Milliyet Sanat, Harran ve Anzılha dergilerinde şiirleri yayınlandı. Yazı, röportaj ve araştırmaları ise Zaman Gazetesi ve mahalli gazetelerde çıktı.” Yayınlanmış Eserleri: Bir Beyaz Tebessüm (Şiir). 1993, Hur Bajo Kûr Bajo Ga Meşine.1995, Eskimeyen Sohbetler 1995, Sana Leyla mı Bulunmaz Şiir, 2001 Şiirinden Örnekler :

SİTEM GAZELİ

“Bana hüzün verir gün batımları
Ufkuma mahzunluk çökünce Leyla
Beni sürükleyip kör kuyulara
Kalbimi yerinden sökünce Leyla
Üzülüp ağlarım yalnızlığım
Ruhuma hicranlar ekince Leyla
Bir seli andıran sessizlikleri
Gelip benliğime dökünce Leyla
Tapusu teninde gecelerimin
Beni yüreğine çekince Leyla”

ABUZER AKBIYIK

(Folklor Araştırmacısı- Yazar)

1958 yılında Şanlıurfa’da doğdu. İlk, orta tahsilini Şanlıurfa’da yaptı. 1978 yılında Afyon Mali Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu. 1981 yılından beri Şanlıurfa’da Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olarak çalışmaktadır. Evli dört çocuk babasıdır.

1970 yılından beri Şanlıurfa folkloru üzerine araştırma çalışmaları yapmaktadır. Bu güne kadar yayınlanmış 9 kitabı vardır. Urfalı ünlü üç musiki ustasının hayatı ile ilgili Türkçe ve İngilizce kitap ve seslerinden oluşan 2 CD hazırlamıştır. Şiir yazmaktadır Şiirleri ilk olarak 1976 yılında Eskişehir Hakimiyet gazetesinde yayınlanmıştır.

Araştırma yazıları, makaleleri ve şiirleri çeşitli dergi ve gazetede yayınlanmıştır. Derlediği uzun havalar TRT Repertuarına alınmıştır. Araştırdığı türkü hikayeleri belgesel film olarak çekilmiştir. Folklor ile ilgili konferans vermiş, birçok bilimsel toplantılara ve televizyon programlarına konuşmacı olarak katılmıştır.

Folklorumuzun kaynak kişileri, ses ve saz sanatçıları ve şairlerle mahalli radyo ve televizyonda programlar yapmıştır. Bu çalışmalarından dolayı Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından kendisine “Türk Folkloruna Hizmet” ödülü, ayrıca ŞURKAV tarafından “Kültür Sanat” ödülü verilmiştir.

Yayınlanmış Kitapları : Şanlıurfa Halk Oyunları,1989, Folklor (Halkbilim) ve Şanlıurfa, S.Kürkçüoğlu ile ortak kitap 1990, Şanlıurfa Hoyrat ve Maniler S.Kürkçüoğlu ile ortak kitap 1991,Kaynak Kişi Tenekeci Mahmut Güzelgöz'ün hayatı 1992, Şanlıurfa Halk Müziği S.Kürkçüoğlu, O.Güzelgöz, S.Turhan, K.Dökmetaş ile ortak 1999,Notalarıyla Türkülerimiz ve Hikayeler S.Kürkçüoğlu, S.Turhan ile ortak kitap 2003, Şanlıurfa Sanayi Rehberi S.Kürkçüoğlu ortak kitap 1993, Sanayileşen Şanlıurfa 1995, Şanlıurfa'dan Üç Musiki Ustası Kitap ve CD 2004.

CEZMİ ERSÖZ

(Yazar)

1959 yılında İstanbul'da doğdu. Aslen Urfalıdır. Ortaöğrenimini Kabataş Erkek lisesinde,yüksek öğrenimini M.Ü. Siyasal bilimler Fakültesinde tamamladı. Kenara itilen, göze görünmeyen insanları, hayatları söyleşiler yoluyla resmedip hikayeletirdi. Gazetecilik yaptı. Leman dergisinde yazdı. Öykü, günce,anı,söyleşi,deneme, şiir dallarında ürünler verdi. Eserleri: Son yüzler 1990, Aykırı Yazılar 1991, Şehirden Bir Çocuk Sevdin şiir 1993, Hayat Bir Emrin Var Mı 1993 Şiirlerinden bir Örnek :

ACI BIÇAK

Başkaları için yaşıyorsun
Kendin için değil
Oruç tutuyorsun sevgi yoksullarına
Oruç sana kalıyor, kimsesiz sevgin onlara
Herkes bildiğine koşuyor
Sen kendine bile başka kalıyorsun
İmam nikahı kıyıyorsun kim isterse
Aşk sana, nikah onlara düşüyor
Seni hep sevsinler diye
Boynunu onlara uzatıyorsun
Boynunu duayla okşuyorsun
Acımasın diye
Boynun onlara kalıyor
Acı bıçak kimsesiz ömrüne.

MUAMMER YÜKSEL

(Yazar)

1959 yılında Urfa'da doğdu. İlk,orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Tıp Fakültesinden 1984 yılında mezun oldu. Mecburi hizmeti yaptıktan sonra beyin cerrahi eğitimi gördü. Halen doktorluk yapan yazarın "Keşişin On Günü" adlı romanı yayınlanmıştır.

HANİFİ DÜŞMEZ

(Şair-Yazar)

"1959 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. Eğitim Enstitüsünü bitirdikten sonra öğretmenliğe başladı.Yurdun birçok yerinde öğretmenlik yaptı. Yazı hayatına öğrencilik yıllarında başladı. Şiirleri Harran, Anzılha, Yaz-gı, Şanlıurfa Memleket, Maveria dergilerinde ve birçok gazetede yayımlandı.

Araştırma ve derlemeleri ile dikkat çeken yazar, 1992 yılından beri Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. Ulusal ve yöresel sorunların, kültürel-sanatsal ve folklorik ürünlerin ortaya çıkartılmasında ve tanıtılmasında önemli çalışmaları olan yazarın bu güne kadar birçok makale ve röportajı yayınlanmıştır.

Şanlıurfa'da yayımlanan "Gap Gündemi" gazetesinde daha çok düşünce yazıları yazdı. İyi bir şiir dili olan şair, yazılarında olduğu gibi şiirlerinde de fikirlerini ön plana çıkarmıştır. Kalemli kavga aracı olarak görmüştür. İngilizce ve İtalyanca bilen yazar çeviri ve rehberlik işleri de yapmaktadır. İtalya ve K.K.T.C.'ne araştırma ve inceleme gezilerinde bulunan yazar, gezi notlarını ve tespitlerini bir kitap halinde yayınlamayı düşünmektedir.

Yayınlanmış Eserleri:Şanlıurfa'da Mahalli Çocuk Oyunları Derleme, Öyküleriyle Urfa Türküleri, Derleme, Lilişan Şiir, Güneş Gibi Sözler Şiir, Bir Filistinli Çocuğun Dilinden, Şiir, 2004 Şiirlerinden bir örnek :

BEN

“Ruhumu dinlendiren yıldızlara baktım ben
Yağmur olup yağdım ben,şimşek gibi çaktım ben

Dünyanın lambası ay, gökte ne güzel durur
Gökyüzüne yükselip, Burak gibi aktım ben

Karanlık dehlizlerin yolcusu benim artık
Reha denen şehirde,bir meşale yaktım ben

Bir sonbahar gününde yapraklar dökülürken
Takvim yapraklarında bir hicrete baktım ben

Dedim farkım olmalı inanmayan insandan
Kurşun gibi aşkıma hep göksüme taktım ben

Semanyolundan veda, ayrıldım sevdiğimden
Bütün kötülüklerden hemde çok ıraktım ben

Ve Allahın adıyla okumaya başlayan
Muhammedin aşkıyla keskin bir bıcağı ben”

HALİL GÜÇLÜ

(Yazar)

1959 Tarihinde Ş. urfa Suruç Büyüksergen köyünde doğdu. Bölgenin yakın tarihi üzerine araştırmalar yaptı. Şiirler yazdı. Öğretmen okulunu bitirdikten sonra siyasal faaliyetiNden dolayı 10 yıl cezaevinde yattı. Cezaevinde “Yurduna Dönen Gılgamış” adlı bir şiir kitabını yazdı. Daha sonra 1700 ile 1900 yıllarını kapsayan tarih ve sosyoloji ağırlıklı altı kitaptan oluşan bir dizi roman yazdı. Yerelden evrensel dünyaya bakarak eserlerini kaleme alan yazar, oryantalist bakışı rededen bakış açısıyla romanlarını kaleme aldı. İdeolojik bakış açısıyla Urfa ve çevresini konu alan uzun soluklu romanlar yazdı. Yayınlanmış Eserleri : Yurduna Dönen Gılgamış 1990, Bin yılın Çılgılığı roman 2005 Şiirlerinden bir örnek:

YURDUNA DÖNEN GILGAMIŞ

“Doğudan batıya bir güneş kuşu bahar, can bularak
ilk gök gürültüleriyle söz olup toprağa düştüğü zaman
mezopotamya yemyeşil ölüm ve yaşamı gördüm
iki derecik ovada... Sarmaş dolaş zamanı ağaçları
yaratılış aşkına bir neden olarak
çözüp yaban uzaklığının sabırsız uğultusunu
yeni şifreleri bir başka yüz içinde orman görkemiyile
yaydıkları zaman
mezopotamya yemyeşil, ölüm ve yaşamı gördüm

gözlerimde tabur tabur karanlık yorgunluklar
düşen gövdeler arasında ayaklarıma takılan
arayışlardan arayışlara dayanmayıp çıldırırken gök
suskunluğun yumuşak ve dert taşlarında
yere düşer içi boş, öz bulmayan altın yataklar
ruhbanların ürkünç yavaşlığı bir kabuk olarak zamanı
sertleştirdiği zaman
mezopotamya yemyeşil, ölüm ve yaşamı gördüm

bekleyişin suları toprağa örgüsüz dönerken
ölümsüzlüğün gençlik şarkısında usanmış insanlar
çağrılar çağrılar kovalardı
umursamıyor korku devlerini çocuklar
nisan ayakçılarıyla göğe basıp oynarken
toprak balçık yüzünü kadınların apak tenleriyle değiştirdiği
zaman
mezopotamya yemyeşil, ölüm ve yaşamı gördüm

gece ve gündüz bir canavarız artık bağıra bağıra meydanda
kendinden kaçarak, ölümün ayakuçlarından
kapandıkça beldeye insanlar, seni sevmeye yer bulamıyorum
anlatan dil göze dönerken salgınlar içinde sahipsiz herkes
masumluğun yüzünü yırtan ölümcülün nankör sesi bir destan
olarak
rüzgâr çatırtısıyla tutuştuğu zaman
mezopotamya'nın ak çorak bozkırın kurumuş kırıntısında
dört yönlü ölüm ve yaşam var
ben gözlerde kendimi gördüm dudaklarım uçuklamış olarak”

İBRAHİM TEZÖLMEZ

(Şair)

1960 Urfa doğumlu. İlk ve Orta öğrenimini Urfa'da yaptıktan sonra , Besni Öğretmen Lisesi'ni yatılı olarak okudu. Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1983 yılında mezun oldu. Rize/İkizdere İmam Hatip Lisesi Edebiyat Öğretmenliğinden sonra meslek hayatını; 1985-96 Şanlıurfa Lisesi, 1996-99 Şanlıurfa Anadolu Kız Meslek Lisesi, 1999-2001 Şanlıurfa Anadolu Lisesi'nde sürdürdü. Halen Şanlıurfa Kız Meslek ve Anadolu Kız Meslek Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenidir. Yerel ve Ulusal televizyonlarda muhtelif kültür-sanat programlarına konuk oldu. Bazı belgesellere danışmanlık yaptı. Şanlıurfa Belediyesinin açtığı şiir yarışmalarında iki defa birincilik aldı. Şanlıurfa Valiliğinin “Uluslararası Karakeçili Kültür Şenliği” kapsamında açtığı şiir yarışmasında 1. oldu. 2005 Sapanca 5. Uluslar arası şiir şenliğine çağrıldı. Özcan Ünlü'nün hazırladığı “Yüzyılın Türk Şiiri Antolojisi”nde şiiriyle yer aldı. Üç şiiri, değişik bestekârlarca bestelenmiştir Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümünden Doç. Dr. Nezahat Öztekin tarafından verilen “İbrahim Tezölmez'in Şiirinde Klasik Türk Edebiyatı Unsurları” konulu lisans tezi Ahmet Özkan tarafından 2005 yılında hazırlanmıştır. Şiir ve yazıları , Anzılha, Bizim Urfa, Edessa (yönetiminde de bulundu), Nisan, Seyir, Zaman... gibi dergi ve gazetelerde yayımlandı. "Ayışığı Ezgileri " adlı şiir kitabı 2000 yılında yayınlanmıştır. "11. Yüzyıldan Günümüze Seçme Mısralar, Beyitler Antolojisi" adlı bir çalışması vardır. Evli, iki çocuk babasıdır. Şiirinden Örnekler :

SÜVEYDÂ

Mecnun çoktan tarih oldu diyorlar,
Öyleyse bu sevda nedir başımda...
Leylâ mısın, nesin?
Pınarın gözündeymişsen seninle
Susuz kalır insan say ki Kerbelâ...
Belâ mısın, nesin?
Ay mı ışık sunar sana sahiden,
Ayâ sen mi ışığını salarsın?..
Aylâ mısın, nesin?
Parıltını izler hüsni arayan,
Güzelliğe ulaşmakçin Süreyyâ...
Puslâ mısın, nesin?
Bir gördün dünyamızda kıyâmet...
Kayboldun bir anda yine felâket!
Heyulâ mısın, nesin?
Yoksa sen gerçekte yoksun da; söyle:
Rü'yâ mısın, hülyâ mısın nesin?

POETİKA

Bu şiirde nice peri
Gönlün sırça sarayından
Hüzün gözleriyle
Nergis nergis bakarlar
Buhurdanlar tütsülerle
Gönle çerağ yakarlar
Eski divanlardan kalma
Şehlâ şarap gözleriyle
Elif der aşk simyasın okurlar
Gece saçlarıyla iner bu mısralara
Ve kementtir saçları
Her dizenin boynunda
Tel tel perişan
Simsiyah saçlarından şerareler
Düşer geceme
Sesleri sudur onların
Sesleri anka
Sesleri pusu
Hüzün damıtırlar şairin kanından
Bu şairin gönlü
Güzeller mülküdür
Bir ince deredir bu giryeler
Karışır bir büyük divan denizine

KEMALETTİN OĞUZLU

(Yazar)

1961 yılında Siverek'in Bucak nahiyesi Mezra köyünde doğdu. Orta öğrenimine Urfa İmam Hatip Lisesinde başladı, 1979 öğrenci hareketleri dolayısıyla okula bir yıl ara verdi ve 1980 yılında mezun oldu. Kısa bir müddet Tarsus'ta ve Y.S.E'de çalıştı. 1983'ten 1993 yılına kadar İmam Hatiplik yaptı. Daha sonra Şanlıurfa belediyesine geçti. Hal Pazarı, kütüphane müdürlüğü yaptı. Halen Şanlıurfa belediyesinde çalışmaktadır.

Yazı hayatına şiirle başladı. Güneydoğu, Hizmet, Halkın Sesi, Reha, Şanlıurfa Anadolu gazetelerinde yazılar yazdı. Daha sonra Siverek İrfan Gazetesinde çok sayıda şiirlerim yayınlandı. Akit Milli Gaz. ve Yeni Zemin, Mektup, Selam, Çocuk, Kardelen Kültür Edebiyat Dergilerinde bazı yazıları yayınlandı. Şiirlerinde Rızıkân Beşiran mahlasını kullandı. Rızıkân Beşiran adıyla yayınladığı eserleri : Derbeder şiir, Özgürlük Adına şiir. Şiirinden bir örnek:

ÇAĞ

Şiir ve çağ
Yumurta tavuk misali
Biri diğerine çerağ
Her biri bir doğumdur
Fatih ve fetih kıymetinde.
Şiir ve çağ
Ruh ile beden misali
Biri diğerine ferağ.
Dem-u devrana uygundur
Onurn himmetinde.

CUMA AĞAÇ

(Şair-Yazar)

1962 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladıktan sonra İstanbul İ.T.İ.A. Siyasal Bilimler Fakültesini (1985) ve İ.Ü. Hukuk Fakültesini (1995) bitirdi. Orta öğrenimi sırasında özel olarak İngilizce ve Arapça dersleri aldı. Seksenli yıllarda İstanbul'da bazı gazetelerde çalıştı. Bir grup arkadaşıyla İstanbul'da Girişim Dergisini çıkardı. Gençlik yıllarında aruz, hece ve serbest vezinlerde yazmış olduğu şiirlerinin İstanbul'da yayınlanan çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmasını reddeden şair şiirlerini ilk defa Harran Dergisi'nde yayınladı. 1998 yılından itibaren yayınlanan GAP Gündemi Gazetesi'nin genel yayın yönetmenliğini yaptı. Arapça ve İngilizce'den çok sayıda çeviri eseri yayınlanmıştır. Türkiye Yazarlar Birliği Şanlıurfa Şubesi kurucu başkanlığını yaptı. Bir siyasal partiden milletvekili aday adayı oldu. Şiirleri ve şiir çevirileri Seyir kültür sanat dergisinde yayımlandı.

BUHTAN

Varsam tenhada sahile gül-i rana kıskanır
Dalgalar yırtınır yaşım ab-ı derya kıskanır

Duysalar içimdeki gavgadan bir nebzesini
İhvan akraba hayret eder vaveyla kıskanır

Bu hasretle alıp gitsem yanımda zerresini
Biçarem'in zehrini Veyl'deki meyva kıskanır

Kandığım mey arak amma bir katresini
Damlatsam cam delinir hem mey-i sehba kıskanır

Marazım aşk değil bilemem tarif etmesini
Bir görse ahvalimi hicranda sevda kıskanır

Ne sevildim alemde hem ne sevdim birisini
Yazılsa hikayem Mecnun ile Leyla kıskanır

BEKİR KAPLANTAŞ

(Şair)

1962 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. Bir süre terzilik yaptıktan sonra, 1984 yılında, Şanlıurfa Belediyesi'nde çalışmaya başladı. Edebiyata ve şiire olan ilgisi, çocukluk yaşlarında başladı. "Tümü hece ve gazel tarzında yazılmış şiirlerinde güçlü bir söyleyişe sahip olan Urfalı'nın beslendiği kaynak deye biliriz ki, hayatının dip notlarıdır. Acı, hüznün, keder ve ızdırabın hakim olduğu şiirlerde her şeye rağmen coşkun bir söyleyiş hakimdir. Şiirinin gücünü yaratılışından alan şair hece ile yazdığı şiirlerinde daha çok Osmanlıca kelimeler göze çarpar. Aslında şairin bu kelimeleri kullanması günümüz Türkçesi içinde bir handikap gibi görünse de gerçekte Urfalı'nın şiirlerinin olmazsa olmazıdır.

Çünkü şair, şiir ve müziğinde gazelin etkin olduğu "Ateşin Düştüğü Yer" de doğmuştur. Urfalı şairlerin beslendiği bir Nabi geleneği vardır. Ve Urfalı bu gelenekten fazlasıyla faydalanmıştır." Kaleme aldığı şiirleri, genelde Bekir Urfalı mahlası ile başta Harran Dergisi olmak üzere, Anzılha, Mektup, Sahabe, Sızıntı, Gençlik, Kırağı, Düşünarı, Endülüs ve Seyir Kültür Sanat ve Edebiyat dergilerinde şiirleri yayımlandı. Şiir dalında bir çok ödülü bulunan şair, evli ve üç çocuk babasıdır.

Urfa konulu şiirleri ve manileri de bulunan şairin, "Ateşin düştüğü yerden adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır. Şiirlerinden örnekler:

YUSUF OLANA

Gevşeme, metin ol ümitle yürü
Nemrud'un ateşi gül olur gider.
Senden sorulacak güttüğün sürü
Güdemesen eğer el olur gider.

Zindanlar saraydır Yusuf olana
Yakup isen yaşın sel olur gider.
Zalimlere karşı baş kaldırana
Bir anlık uyku da yıl olur gider.

Karanlığın sonu çıkar sabaha
Tan atınca zulüm yel olur gider
Bağlı ise gönlün aşkla Allaha
Musa'ya da sular yol olur gider

Karun olup mala bel bağlayana
Bir gün güneş doğmaz veyl olur gider
Dünyaya meyledip boş ağlayana
Ne yazık cehennem il olur gider”

HÜSEYİN BAYKUŞ (Şair)

1962 yılında Şanlıurfa’da doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Şanlıurfa’da yaptı. 1985 yılında Şanlıurfa Belediyesi’nde memuriyete başladı. 1993’te Harran Üniversitesine naklen geçiş yaptı. Halen bu kurumda memur olarak çalışmaktadır. Edebiyat ve şiire olan ilgisi öğrencilik yıllarında başladı. Yazdığı şiir ve makaleleri Harran, Evrensel, Anzılha ve Yaz-gı dergilerinde yayınlandı. Şiirlerinde senamassı bir dil kullanan Hüseyin Baykuş, bu yönüyle Atilla İlhan çizgisinde yürür. Yayınlanmaya hazır bir şiir kitabı bulunmaktadır. Şiirinden örnekler :

BİR SÖYLEMİN PARÇA PARÇA YÜZLERİ.

“Eski büyük ve derin
Bir ilişki vardır
gece yağmur ve çocuk arasında

Gece yağmurda savaş verilir
Kentler son hüccesine kadar
Donmuş ve uyumuş bir canavardır
Ve her çocuk dilinde
Bir mermi taşır”

Doç .Dr. ALİ FUAT BİLKAN

(Edebiyatçı-Yazar)

1963 yılında Şanlıurfa'nın Bozova ilçesinde doğdu. İlk ve orta tahsilini Bozova’da, liseyi Urfa’da okudu. 1985 yılında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 1987 yılında Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Araştırma Görevlisi oldu. Yüksek Lisansını 1993 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, Doktorasını 1996 yılında yine aynı enstitüde yaptı. "Nâbi Divânı" üzerine Doktora tezi hazırladı. ODTÜ Türk Dili Okutmanı (1985-87), Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi (1988-96) olarak görev yaptı. Doçent oldu. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürüdür. Yazar, üniversite yıllarında şiire başladı. Doğuş, Kanat, Türk Edebiyatı, Dergâh, Türk Yurdu, Çınar, Güneysu ve Dolunay dergilerinde şiirleri yayınlandı. Yazıları ise, Türk Edebiyatı, Milli Kültür ve Dergâh dergilerinde yayınlandı. Divan edebiyatından etkilendi. Ayrıca Urfa şiiri üzerine geniş bir incelemesi M.Akif İnan Kitabı’nda yer almaktadır. Şiirinden örnek:

DUVAR

Ve artık biliyorum
Sabık şehzâdeliğimi
Hanım annem dün söyledi
Doğmadan azledildiğimi
Lion doğduğum şehir
Mirasım bir tablo duvarda
Bir yanda İstanbul koca şehir
Ve atlarım Bursada.
Şimdi cirit öğrendim
Lion sokakları dar
Ve tahtadan atım

Geçit vermiyor duvarlar
Babam mı varisi hüsnün
Bir papaz mektebindeyim
Annem herkese küskün
Artık elifbayı çözeceğim
Bir de ninnilerden bilirim

A BDULLAH REZZAK ELÇİ

(Fotoğraf Sanatçısı-Yazar)

1963 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. Yüksek öğrenimini Harran Üniversitesi Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulu İnşaat Bölümü ve Ziraat Fakültesi Toprak Bölümünden mezun oldu. Yazı hayatına şiirle başladı. Kaleme aldığı şiirleri bugüne kadar birçok gazete ve dergide yayınlandı. Şanlıurfa Belediyesi'nin düzenlediği şiir yarışmalarında toplam beş defa dereceye girdi. Edebiyatın yanı sıra, görsel sanatların resim ve fotoğraf dallarıyla da uğraştı. Resim çalışmaları başta Harran Dergisi olmak üzere birçok kitap ve derginin kapağında yer aldı. Fotoğrafları ise mahalli gazetelerde, Şanlıurfa Valiliği'nce yayınlanan il yıllıklarında, Şanlıurfa Belediyesi'nce 1999 yılında yayınlanan Mehmet Oymak'ın "Urfa And Harran" adlı eserinde, dergi, broşür ve gazetelerde yayınlandı. Urfa Efsaneleri adlı kitaba konulu resimler çizdi. İl içinde ve il dışında düzenlenen çeşitli karma sergiler ve kişisel sergilere katıldı. ŞURKAV Fotoğraf sanatçıları grubu içinde yer aldı. Bir gurup arkadaşıyla ŞUF SAD'ı (Şanlıurfa Fotoğraf Sanatçıları derneğini) kurdu.

Yazı çalışmalarını Helezon, Anzılha, Yaz-gı ve Seyir Kültür Sanat Dergilerinde sürdüren yazar, halen GAP Gündemi Gazetesinde yazdığı mizahi yazılarıyla kendine mahsus bir üslup oluşturmuştur. Ulusal olarak yayını sürdüren Güneydoğu Life ve Seyir Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergilerinde resim ve yazıları yayınlanmaktadır. Şanlıurfa Belediyesi'nce geleneksel olarak her yıl düzenlenen şiir ve fotoğraf yarışmalarında bir çok ödül almıştır. Eserleri: Mürekkebi Kurumuş Şiirler Rehavi Sanat Yay. 2005 Şiirinden bir örnek :

DURDURAMAZSIN

Beni olympus dağında tanrılar yargılasın
Gladyatörler tutuklasın
Venüs koynunda saklasın
İsterse başıma ateşler yağsın
Ki babilin asma bahçelerinde
Hasetten bütün narlar çatlasın...

Troyalı Helen seni kiskansın
Matta Hari gün boyu bekaretine ağlasın
Mezopotamyada kadınlar karalar bağlasın
Ki bulutlar dağılsın...

Güneş güneşliğinden utansın
Babil kulesine cüceler tırmansın
Kaf dağında devler utansın
Bırak her şey yerli yerinde kalsın
Zaman bu akar durduramazsın...

MEHMET FARUK HABİBOĞLU

(Şair)

1963 yılında Urfa'da doğdu. Uludağ Üniversitesi İktisade ve İdari Bilimler Fakültesini bitirdi. Serbest muhasebecilik yaptı. Harran Üniversitesi'nin çeşitli birimlerinde dışardan derslere girdi. Orta okul sıralarında şiire başladı. Anzılha, Meşale ve seyir kültür Sanat dergisinde şiirleri yayınlandı. Ortadoğu, Güneydoğu ve Anadolu gazetelerinde yazılar yazdı. Halen GAP Gündemi Gazetesinde yazmaktadır. Yayınlanmış eserleri: Bencileyin 1994, Zuhur 2004 Şiirinden bir örnek:

FİRAK

Aşk karanlıkta atılan çığıktır
Çiğ damlası gibi kan damlar yüreğimden
Ya da hüznölere salınmış bir busedir
Belli ki bir insanı sevmekle başlar her şey

Korkulardır aşkın katili
Sen ey sebeksiz zulüm sebeksiz firak
Umutlarım şimdi benden çok irak
Aşk bu son perde yenilğidir

Yrd.Doç.Dr.YUSUF ZİYA KESKİN

(İlahiyatçı-Yazar)

1963 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. 1985 yılında Marmara Üniversitesi İlaheyit Fakültesinden mezun oldu. 1990 yılında Harran üniversetis İlahiyat Fakültesi Hadis anabilim dalı Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1995 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsünde doktorasını tamamladı. Yrd. Doç. olarak Harran Üniversitesinde görev yapmaktadır. Yayınlanmış Eserleri : Nebevi Hoşgörü Timaş Yay, Recm Cezası Beyan Yay.

HURŞİT İLBEYİ

(Romancı-Senaryo Yazarı)

1963 yılında Urfa'nın Ceylanpınar ilçesinde dünyaya geldi. ilk ve orta öğrenimini Ceylanpınar'da, lise öğrenimini ise Ceyhan'da sürdürdü. Siyasal ve ekonomik nedenlerden dolayı öğrenimine ara vermek zorunda kaldı. 1990'da başladığı yazı serüvenini birçok yayın organında sürdürdü. Başlıca yazıları, Kitap Dergisi, Yörünge, Hüner, İmza, Kalem ve Onur, İslâmi Edebiyat dergilerinde yayınlandı. Sinema ve tiyatro üzerine eleştiri yazıları yazdı, birçok röportajlar yaptı.

Atlas Gösteri'nin 1990 yılında açmış olduğu Radyofonik Senaryo Yarışmasında 1. Mansiyon Ödülü'nü aldı. Berzâh isimli romanında aynı adla uyarladığı senaryosuyla Esra Film'in 1994 Senaryo Yarışmasında 1. Mansiyon Ödülü'nü aldı. Halen bir kültür kuruluşunda çalışmaktadır.Eserleri:Sam Amca'nın Kulübesi (Radyo Tiyatrosu), Umut Emekle Büyür (Roman, 1993), Berzâh (1995), İrmaklar Denize Akar (1995), Yitik Ülkenin insanları (1996), Cevher (1997, TV Dizisi Senaryosu)

İBRAHİM HALİL AYCAN

(Şair)

1964 yılında Suruç'un Mızır köyünde doğdu. İlk okulu köyünde ortaokulu Ceylanpınar'da yatılı olarak okudu. Suruç Endüstri meslek lisesinden mezun oldu. Yükseköğrenimini Gaziantep'te tamamladı. Özel sektörde inşaatçı ve dekoratör olarak çalıştı. Gaziantep'teki yerel gazetelerde köşe yazarlığı yaptı. Güneydoğu birlik dergisini çıkardı. Şiir yanın tiyatro ve müzik ile de uğraştı. 1993 yılında Antep Fıstığı Belgeselini çekti. Eserleri: Güneş Seli, şiir 1993, Mülteci düşler Şiir 1998 şiirlerinden bir örnek:

MÜLTECİ DÜŞLER

Bir ülke olmuşum paramparça
Tepeden tırnağa kanayan
Kendi coğrdafyamda mülteci
Sesimi salarım duyulmaz sesim
Çaresiz gömülürüm sesime
Ve
Bir düşün olurum sesimde
Mülteci bir düşün

MEHMET HAZAR

(Şair- Yazar)

1965 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da; Yüksek öğrenimini İ.Ü. Basın Yayın Yüksek Okulu'nda tamamladı. 1990'dan sonra birçok kamu kurum ve kuruluşlarında memur olarak çalıştı. Son olarak Harran Üniversitesi'ne öğretim elemanı olarak geçiş yaptı. Halen, Şanlıurfa Meslek Yüksek Okulu Radyo TV Yayıncılığı Bölümü'nde öğretim elemanı olarak görev yapmaktadır. Kaleme aldığı şiirleri, sinema ve medya konulu makaleleri; Harran, Yaz-gı, Akademik Bakış, Edessa ve Seyir dergileri ile Evrensel Gazetesi'nde yayınlandı. Urfa sineması ve Hüseyin Peyda üzerine çalışmaları yayınlanmıştır. Şiirlerinden bir örnek :

O KENTTE YAZ

“Hayat
Bir cami avlusunda
Yada bir selvinin koyu gölgesinde
Uzanıp uyurdu elbisesiyle
Biz
Yaz olimpiyatlarında
Afrikalı atletleri seyrederdik
Siyah beyaz televizyonda
Dışarıda sıcak, sarıyı çıldırtırdı
Bu yüzden
Gecelerimiz beyaz
Seyrek yeşilimiz paslı
Ölülerimiz telaşlıydı
Ve bu yüzden
Gurbet mevsimi güzü
Damlarını bibere boyayarak karşıları evlerimiz
Ancak biz biliriz sarının uğursuzluğunu
Çıban kalıntılarıyla çünkü imzalıdır yüzlerimiz
Bebeklerimiz eşiklerde uyur
Kuzeyli ozanlara bırakıp yakamoz şiirlerini
Sarı şiirler ve türküler yakarız hayata
Ey kalesinden sevdiklerine mendil düşüren kent
Ey gurbete çıkan oğullarının ardından
Hala söylence döken İbrahim
Söyle:
Su nerede bu kadar azizdir
Söyle :
Gölün hangi dilde böyle bir anlamı var”

SEYYİD AHMET KAYA

(Şair)

1966 yılında, Şanlıurfa'nın Bozova ilçesine bağlı Zivanlı Köyü'nde doğdu. 1969 yılında, Şanlıurfa'ya yerleşti. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da yaptı. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İşletme bölümünü ikinci sınıfında iken, bıraktı. 1986 yılında girdiği Şanlıurfa Belediyesinde çeşitli görevlerde bulundu.

Harran Dergisi'nin 25. Sayısından itibaren (1986) yayın editörlüğünü üstlendi. “Harran”, “Yaz-gı”, “Düş Çınarı”, “Şanlıurfa Memleket”, “Yedi İklim” dergileri; ulusal olarak yayınlanan “Akit Gazetesi” ve yöresel olarak yayınlanan “GAP Gündemi Gazetesi”nde çeşitli konularda şiir, yazı ve makaleleri yayınlandı. Türkiye Yazar Birliği üyesi olup, Şanlıurfa şubesinin kurucularındandır. Yazar, evli ve iki çocuk babasıdır. Yayınlanmış Eserleri: Ölümü Seven İbrahim Bey Şiir 1991, Cumhuriyet Dönemi Urfa Şairleri. 1998, Bir dosta mektuplar Şiir, 2005 Şiirinden Örnekler :

AVUNTU

Keşke çocuklar kadar şen olsaydım
Çağırıyaydım mevsimi şarkılara
Yahut
Ağırlasaydım mevsimi şarkılarda
güzel yüzlerim olurdu
bodur tarlalarda rüzgarla ince
iri ağızları olurdu rüzgarın
balçıkla sıvanmış şafaklara
havari çocukları çağırın
ağızların nerede
keşke güzün kıyılarına değseydi
ölümcül yanlarım
dirilseydi sevinçlerim
bereketli olurdu hem
atlarımız uzun koşuların soluğu
yelelerinde rüzgarı koşturan
çağılıtların nerede...
avuntu
çakıl taşlarıdır
yüreğimin kenarlarında bakir
ne zaman yüzümü vursam denizlere
şarkı olur ağızlarında mırıltı kedilerinin

SELAMİ YILDIZ (Araştırmacı-Yazar)

1965 yılında, Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da, yüksek öğrenimini A.Ü İşletme Fakültesi'nde, yüksek lisansını ise, HR. Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Halk Edebiyatı Bilim Dalında yaptı. 1984-91 arası Şanlıurfa Belediyesi'nde teknisyen ve bu görevinin yanısıra kültür sanat etkinlikleri komite üyeliği ve oluşturulan toplulukların sorumlu yöneticiliği görevlerinde bulundu. 1991-94 arası K.B. Şanlıurfa Devlet T.H.M. Korosu notist kadrosuna naklen atandı. Harran Üniversitesi'nin kurulmasının akabinde 1994 yılında bu kuruma halkbilim uzmanı olarak naklen atandı.

Akademik görevinin yanısıra, Rektörlük bünyesinde iki yıl Kültür-Sanat Toplulukları Koordinatörlüğü ve son olarak iki yıl Kültür Şube Müdürlüğü ve Harran Üniversitesi Sosyal ve Kültürel Etkinlikler Komitesi Üyeliği görevlerini yürüttü. Kültür-Sanat Topluluklarının oluşturulmasını koordine etti. Şanlıurfa folkloru üzerine yaptığı araştırma ve incelemeleri, birçok dergi ve gazetede yayınlandı ve yayınlanmaktadır. 1989 yılında, ODTÜ Halkbilim Topluluğu araştırma grubuyla birlikte, Şanlıurfa folkloru üzerine yaptığı araştırmaları, "Üniversiteler Arası Halkbilim Araştırmaları" Türkiye birinciliği ödülünü aldı. Şanlıurfa'da zaman zaman düzenlenen folklor ve halkoyunları konulu panel, form vb. etkinliklere konuşmacı olarak katıldı.

Türkiye Yazarlar Birliği Şanlıurfa Şubesi Kurucu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Üyeliği; Şanlıurfa Sosyal Kültürel ve Stratejik Araştırmalar Derneği Kurucu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Üyeliği; Urfa Akademisi Derneği Kurucu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Üyeliği; MİYAR Araştırma ve Tanıtım Grubu'nda Kamuoyu araştırmaları, tanıtım departmanı sorumluluğu ve danışmanlığı; Harran Dergisi, Akademik Bakış Dergisi ve ŞURKAV dergisi yayın kurulu üyeliği ve yayın yönetmenliği görevlerinde bulundu, birçoğunda üstlendiği görevlerini halen sürdürmektedir. 2005 yılında TBMM Başkanlığı Özel Kalem Müdürlüğünde yayın danışmanlığı yaptı. ataması yapıldı. Halen Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürü olarak görevini sürdürmektedir.

Yayınlanan Eserleri

"Şanlıurfa'da Enbiyâ Kıssaları", ŞURKAV Yayınları 2000

Harran Dergisi Bibliyografyası TYB Yayınları 2001

MEHMET NURİ EMİNLER

(Eğitimci-Yazar)

1961 yılında Birecik'te doğdu. ilk ve orta öğrenimini Birecik'te tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Bölümünden 1982 yılında mezun oldu. Köprü Dergisinin 2 yıl editörlüğünü yaptı. Tasvir Gazetesinde bir süre çalıştıktan sonra Elif Kültür ilavesini çıkaranlar arasında bulundu. *Yaz-gı* Dergisi ve *Gap Gündemi* gazetesinde yazıları yayınlandı. Tefrika halinde romanları yanında birçok hikâyesi yayınlanmıştır. Yayınlanmış Eserleri: Sürgünde Tırmanış, Yokuşta Roman, Sürgündeki Çeçenya Roman, 1996

MUSTAFA ARMAĞAN

(Araştırmacı- Yazarı)

Urfalı bir anne-babanın çocuğu olarak 1961 yılında Cizre'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bursa'da tamamladı. 1981 yılında girdiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1985 yılında mezun oldu.

Fritjof Capra'dan yaptığı *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası* adlı çevirisi ile Türkiye Yazarlar Birliği Tercüme Ödülü'nü (1989) ve *Şehir Ey Şehir* adlı kitabıyla Türkiye Yazarlar Birliği Deneme Ödülü'nü (1997) aldı. Bir dönem *izlenim* dergisinin Genel Yayın Yönetmenliği'ni yürüttü. Günümüzde sayılı kalemler arasında yer alan Mustafa Armağan, Türkiye'nin öncü beyinleri arasına girmiş istisna yazarlardandır. Halen Zaman Gazetesi'nde yazmakta olan yazar, felsefi, edebi ve şehircilik konusunda çalışmalarını sürdürmektedir. Son yıllarda daha çok Osmanlı üzerine araştırma ve denemeler yazan yazar'ın Şanlıurfa, Uygarlığın Kapısı adlı çalışmada Urfa üzerine makalesi yer almıştır. Yayınlanmış Eserleri : Gelenek (1992); Gelenek ve Modernlik Arasında (1995, 1998), Şehir Asla Unutmaz (1996, 1997), Bursa Şehrengizi (1998) ve Şehir Ey Şehir (1997; 2. baskısı 1999), Alev ve Beton (2001) ve Cemil Meriç (2001) Seyyid Hüseyin Nasr'dan Molla Sadra ve İlahi Hikmet (1991), Fritjof Capra'dan Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası (1989, 1992) ve Yeni Bir Düşünce (1992, 1996) adlı çevirilerinin yanısıra İslâm Bilimi Tartışmaları (1990); İstanbul Armağanı I: Fetih ve Fatih (1995); İstanbul Armağanı II: Boğaziçi Medeniyeti (1996), İstanbul Armağanı III: Gündelik Hayatın Renkleri (1997) ve İslâm'da Bilgi ve Felsefe (1997; 2. baskısı 1999). Kır Zincirlerini Osmanlı, Maskeler ve Yüzler, Osmanlı'nın Kayıp Atlası, Kuğunun Son Şarkısı.

MEHMET SARMİŞ

(Şair-Yazar)

1962 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü bitirdi. Sırasıyla Yozgat, Ankara, Zonguldak'ta öğretmenlik yaptı. Daha sonra memleketi Urfa'ya tayin oldu, çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı ve Şair Nabi İlköğretim Okulu müdürlüğüne atandı.

Yazı hayatına orta okul sınırlarında şiirle başladı. Şair-yazar M.Akif İnan çevresinde bulundu, sendikacılık yaptı. İlk hikaye ve şiirlerini Doğan Kardeş, Tercüman Çocuk ve Milliyet gazetelerinde yayınladı. İslami Edebiyat dergisinde hikaye ve şiirleri yayımlandı. Mektep dergisinin Şehit Sedat Yenigün anısına açtığı hikaye yarışmasında 2.lik ödülü aldı. Seyir kültür Sanat ve Edebiyat dergisinde hikayelerini yayınlayan yazar aynı zamanda GAP Gündemi gazetesinde günlük yazılar yazmaktadır. Şiirinden örnekler:

OĞLUMA

Adın dudaklarıma yapışık
kalbim seninle dolu
Hayalimde hep bahar
Gülücüklerin çiçek açıyor gül kokulu...

Yavrum,odğlum bir tanem
Aslanım canım
İçim dışım seninle dolu
Seninle dolu dört bir yanım

Hayalimde sen varsın
Rüyalarım hep seni görüyorum
Günler yumak uçsuz bucaksız
Bıkmadan usanmadan örüyorum

Gel artık
Hasret bitsin acı bitsin
Sarılıp koklaşalım
Kopacaksa kopsun kıyamet
Batacaksa batsın dünya

Doç.Dr.YAKUP ÇELİK

(Edebiyatçı -Yazar)

1964 yılında Urfa'da doğdu. 1982 yılında Urfa lisesinden mezun oldu. Aynı Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesini kazandı. 1985 yılında mezun oldu aynı yıl Yüksek lisansa başladı ve 1990 yılında doktorasını bitirdi. Prof.Dr. Orhan Okay doktora hocasıdır. 1992 yılında yardımcı doçent, 2003 yılında doçent oldu. Yazı hayatına öğrencilik yıllarında başladı. Urfa Masalları Yüksek lisans, Doktorasını Attila İlhan'ın şiirleri üzerine yaptı. Yayınlanmış eserleri : Şubat Yağmuru, Sait Faik ve İnsan Akçağ Yay.

MEHMET FARAÇ

(Gazeteci-Yazar)

1965 yılında Urfa'da doğdu. Gazeteciliğe 1983 yılında Cumhuriyet muhabiri olarak başladı.yerel gazete ve radyolarda yöneticilik yaptı. 1985 çağdaş gazeteciler Derneğince (fotoğraf), 1986'da Güneydoğu Gazeteciler Cemiyetince (haber) dalında yılın Gazetecisi seçildi. 1995 yılından buyana İstanbul'da Cumhuriyet Gazetesi Yurt haberler servisi şefi olarak görev yapmaktadır. Yayınlanmış eserleri: Töre Kiskancında Kadın 1998, Suyu arayan toprak Harran ve Fırat'ın Bin Yıllık Dramı 2001,kod Adı Hizbullah (Faik Bulut ile ortak kitap), Batman'dan Beykoza Hizbullahın Kanlı Yolculuğu 2001, Kötüler Mahallesi, Son Gavur 2005

VEYSEL POLAT

(Gazeteci-Yazar)

1966 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. 1990 yılında Marmara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulundan mezun oldu. Öğrencilik yıllarında muhabirlik yaptı. İstanbul'da ulusal gazete ve dergilerde çalıştı, Reklam Ajansı kurdu. Türkiye Yazarlar Birliği Üyesi olan yazar, 1998 yılında Urfa'ya yerleşerek GAP Gündemi Gazetesini kurdu. Halen GAP Gündemi Gazetesinde yazmaktadır.

MAHMUT NEDİM HAZAR

(Gazeteci-Yazar)

1966 yılında Urfa'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini burada tamamladı.1986 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Elektrik Mühendisliği Bölümüne girdi. 1986 yılında Zaman Gazetesinde çalışmaya başladı. Sırasıyla muhabirlik, İstihbarat Şef yardımcılığı, Gece haber şefliği, Kültür Sanat Editörlüğü yaptı. Araştırma Servisini arkadaşlarıyla beraber kurdu. Yazı dizileri ve kapsamlı dosyalar hazırladı.

Aksiyon Dergisinin kuruların arasında yer aldı. Haftalık Sinema eleştirileri yazdı. Daha sonra TV servisini kurup günlük TV eleştirileri yazdı. Mağazin Servisini kurarak Zaman-2 ilaveyi magazin haberleri hazırladı. Kum saati başlığıyla sinema ve spor merkezli yazılar,Pazartesi günleri Bol Apostrof Aykırı Notlar başlığıyla değişik türde denemeler yazdı. Üç aylık Entelektüel Fikir dergisi Karizma'nın yayın yönetmenliğini yürüten Hazar, Gün Aşırı Notlar adıyla günler yazılarına devam etmektedir.

Sinema yazıları ve öyküler yazar Hazar, daha çok öyküleriyle dikkat çekmektedir. M. Nedim hazar'ın öykülüğü üzerine yazan Ayşe Şasa şöyle diyor.: "onun hikmet dolu hikayelerini okurken, bambaşka bir daldaki kabiliyetine tanık oluyorum. M.Nedim Hazar, bence, daha ilk hikaye kitabıyla önemli bir hikayeci olmaya adaydı. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, Peyami Safa'nın birbiriyle müşterek olarak taşıdıkları bazı temalar ve motifler Hazar'ın kalemiyle yepyeni boyutlara,yepyeni açılımlara ve derinliklere ulaşıyor."

Yazarın araştırma ve denemelerinin yanında yayınlanmış kitapları : Barbarları Beklerken (2002), Leprom, Gölge Işığın Çocuğudur ve Turuncu Hüznün Kokusu (2003) adlı kitapları yayınlanmıştır.

MEHMET KURTOĞLU

(Şair-Yazar)

1969 yılında Urfa'da doğdu. 1986 yılında Urfa İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. Harran Üniversitesi Şanlıurfa Meslek Yüksekokulu İnşaat Bölümünü ve A.Ü. Sosyal bilimler bölümünden mezun oldu. 1989 yılında Urfa'nın Suroç ilçesinde İmam Hatiplik, 1993-2000 yılları arasında Harran Üniversitesi Meslek Yüksekokulu memur ve 2000-2005 yılları arasında Sivil Savunma Müdürlüğünde teknik elaman olarak çalıştı. Nisan 2005 yılında Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Müdür Yardımcılığı görevine atandı.

Yazı hayatına ortaokul sıralarında şiirle başlayan yazarın, Ulusal ve mahalli gazetelerde yazı, şiir, deneme, röportaj ve araştırmaları yayınlandı. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Suriye, Ürdün ve Mısır gezilerini “Ruhumu Kuşatan Şehirler” adıyla kaleme aldı. Kırım’da yapılan Türkçenin Uluslararası Şiir Şölenine katıldı. Urfa şehir kültürü üzerine farklı yaklaşımıyla dikkat çeken yazılar yazdı. Urfa kültürü üzerine edebi- sosyolojik denemeleri ve araştırmaları sürmektedir.

Edebiyatın çeşitli dallarında çalışmalarını bulunan yazar, düzenli olarak Harran Kültür ve Folklor Dergisi, Şanlıurfa Memleket Dergisi, Yedi İklim ve Gap Gündemi ve Bölgesel Olay Gazetesinde yazdı. Güneydoğu Life Dergisi'nin Yayın kurulu Üyesi olan yazar, gazetelerde haftalık yazılar yazdı. Kültür Sanat Editörlüğü ve röportajlar yayınladı. 1994 yılında başladığı dergicilik yaşamında sırasıyla Helezon (2 Sayı) Yaz-gı (10 Sayı) ve Seyir Kültür Sanat Edebiyat dergisini çıkardı. Halen Seyir dergisinin Editörlüğünü yapmakta olan yazar, Türkiye Yazarlar Birliği Şanlıurfa Şubesi kurucu üyesi olup Şube Başkanlığını yürütmektedir. Bir çok müstear isim kullandı. En çok kullandığı Mehmet Bükülmez müstearının yanında M.Seyid Resul, Mehmet Kurtgil, M.Emir Kurtoglu bunlardan birkaçıdır. Şiirleri bir çok antolojide yer aldı. dergilerin Özel sayılarında ve ortak kitaplarda makaleleri yayınlandı.

Yayınlanmış Eserleri : Bana Kendini Anlat, Şiir 1998, Hafızasını Kaybeden Şehir Deneme 1999, Gurbeti Olmayan Diyar Şiir 2000, Urfa Efsaneleri Araştırma (2 .baskı) 2005, Ben Kendimden Yanayım, Anlatı, 2005, Çağa Küsen Leyla Şiir 2005. Şiirlerinden Örnekler:

MAHREM ŞEHİR

“Saatsiz zamanların işaretidir
İncir ağacının yapraklarında mevsimler
Tahtada zincire vurulmuş zaman
İzbe kahvelerde yaşlı insan yüzleri
Yazıkların geçen zamana
Ve sedef aynalarda süslenen
Bir genç kız yüzüdür buğulanır
Eski bir evin sararmış taşlarında...

Mahrem bir şehrin mağrur sesiyim
Her ilham yüreğimde kanayan yara
Afyon içmiş gözlerin morluğudur şiirim
Rüyalarımda yazdım mısralarımı
Bilgelik ve hikmet çarşılarından geçtim
Çeşmelerinde şarkıları söylenir sevdanın
Bir gölge gibi takip eder beni şehir
Ve ben peşinden giderim...
Bu mahrem şehrin daracık sokaklarında
Ey dizginlenmeyen titreyişlerle
Ayaküstü cilveleşen kızlar !
Gençlik yıllarımın apansız sızıları
Sizleri sevmek bir dini sevmek gibi kutsal
Sizleri unutmak doğduğu yeri unutmak gibi acı...”

Yrd.Doç.Dr. ABDULLAH EKİNCİ (Tarihçi-Yazar)

1969 yılında Urfa’da doğdu. 1986 yılında Şanlıurfa İmam Hatip lisesinden mezun oldu. 1992 yılında Ulu-
dağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1992-95 yılları arasında MEB bünyesinde öğretmenlik ve idarecilik
yaptı.

1995 yılında Harran Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi dalında Yüksek lisans yaptı.
2002 yılında Fırat üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doktorasını yaptı. Halen Harran Üniversitesi Fen
Edebiyat Fakültesi tarih bölümünde Yrd.Doç. olarak görev yapmaktadır. Daha çok Akdeniz dünyası, Ortadoğu
ve Güneydoğu Anadolu’daki bazı önemli yerleşim merkezlerin siyasi,iktisadi ve sosyo-kültürel yapısıyla ilgili
çalışmalar yapmaktadır. Yayınlamış bir çok makalesi yanında basım aşamasında eserleri vardır. Yayınlamış
eserleri: Ortadoğuda Marjinal Bir Hareket Karmatiler **2005**

MEHMET EMİN ERCAN

(Şair)

1969 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da, yüksek öğrenimini Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. Malatya'da başladığı öğretmenlik mesleğine Şanlıurfa'da devam etmektedir. Edebiyat ve şiire olan ilgisi öğrencilik yıllarında başladı. Kaleme aldığı şiirleri Harran, Anzılha, Mina ve Yaz-gı ve Seyir dergilerinde şiirleri yayımlandı. Şiir işçiliğine büyük bir önem veren şair, imgeye dayalı kapalı şiirler yazmaktadır. Şiirinden bir örnek:

UMUT

“Gecenin hışmına uğrayan ülkem
Bir yanımı yel alsın
Sel bir yanımı
Sen doğan sabahlarınla güzelsin
Bir velut şairin yüreği kadar
Bir çocuğun çipil gözlerinde mısra mısra

Çırpınırken gün bir akşam üstü
Renkler solar, ışık yiter
Bakire kızların tuvalinde ceylan gözleri var
Bakire kızların gözlerinde güvercin gözleri var”

MÜSLÜM YÜCEL

(Şair-yazar)

1969 yılında Bozova'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da yaptı. Gazetecilikle uğraştı. Anzılha, Halay, Evrensel, karşı Edebiyat, Ayrım, Yarın, Yom Sanat ve Popüler kültür dergilerinde yazı ve şiirleri yayınladı. İyi bir şiir ve yazı dili olan şair, şiirlerinde yaşadığı coğrafyanın kültür ve düşüncesini kapalı bir şekilde işlemiştir. Yayımlanmış eserleri: Kalbimizin Kuyusunda Kardeşler Yaralarımız Şiir 1994, İpekyolu; Şiir 1995, Ölü Evi Şiir 2004, Ayna ve Kına, İnceleme 2004, Edebiyatla Ölüm ve İntihar, İnceleme 2004 Şiirlerinden bir örnek:

ANNENİN ÖLÜMÜ

“Göge karşı bir ayna olmak
Artık aşkla birlikte tarihe karıştı
Ayın hamuru artık çamurdan
Bunu bildi anne

Bu yüzden karanlık bir ateş gibi
Yanıp durdu ç güneşins ellerinde
Kalbi birdaha evlat doğurmadı
Doğmadı kendisi de”

EMİN GÖNCÜOĞLU

(Yazar)

1960 yılında Urfa'da doğdu. İlkokulu Van'da, ortaokulu Şanlıurfa'da okudu. İstanbul Maçka Endüstri Meslek Lisesi Elektrik bölümünden mezun oldu. Bir süre İşletme Fakültesine devam etti ve daha sonra kendi isteğiyle ayrıldı. 1983 yılından beri ticaretle uğraşan yazar Tema vakfı gönüllü üyesidir. Kağıttan Kayıklar (1997) ve Genç Rahminin Hikayesi adlı iki romanı yayımlanmıştır.

SELAHATTİN E. GÜLER

(Yerel Tarihçi-Yazar)

1965 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitiminden sonra 1987 tarihinde Şanlıurfa Lisesi Kütüphanesi'nde memuriyet hayatına başladı. 1990 yılında Bursa'da açılan “Okul Kütüphaneciliği Kursu”na katılarak belge aldı. 1994 tarihinde Şanlıurfa Kız Meslek Lisesi'ne geçiş yaptı. Şurkav'da “Yayın Görevlisi” olarak görev yaptı. Tarihle ilgili araştırmalarına devam eden yazar, halen aynı okulda görev yapmaktadır.

Kütüphanecilik görevi yanında, Şanlıurfa tarihi ile ilgili araştırmalarına 1989 yılında başlayan yazar, bu konuda yurt dışından dünyaca ünlü Avrupalı Doğubilimi uzmanlarından H.J.W.Drijvers, S.P.Brock, C.A.Dowsett, J.B.Segal ve J.F.Healey adlı profesörlerle mektuplaşmış; onlarla Urfa tarihi ve kültürü hakkında bilgi alışverişinde bulunmuştur. Yurt içinden ise tanınmış tarih uzmanlarıyla temas halindedir. Yazıtlarla ilgili kitap çalışmasında İstanbul'dan merhum Kevork Pamukçyan, Mardin'den Gabriyel Akyüz ve Midyat'tan Yusuf Begdaş ile yazışmıştır. Şanlıurfa tarihi ve yazıtları hakkında 4'ü müşterek olmak üzere 49 makalesi yayınlanmıştır. Bazı mahalli gazetelerde ve internet sitelerinde tarihi ve güncel yazılarıyla kültür hizmetini devam ettirmektedir. Yeterli ölçüde Almanca ve İngilizce bilen yazar, biraz da Süryanice, Arapça ve Yunanca okuyabilmektedir. Yayınlanmış Kitapları : Urfa Bölgesinde Devlet Adamları ve Komutanlar (M.Ö. XIV. Yüzyıl-M.S. 1920)1999, Şanlıurfa Kültürü Sözlüğü (M.H.Öcal-S.E.Güler-R.Mızrak), 2001, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir (A.Cihat Kürkçüoğlu-M.Akalın-S. Kürkçüoğlu- S.E.Güler) 2002, Urfa'nın Etrafı (R.Mızrak-M.H.Öcal-S.E.Güler 2002, Şanlıurfa and the Surroundings Area, (R.Mızrak-M.H.Öcal-S.E.Güler), trans. into English by A.Tokdemir, Ankara 2002,Urfa Tarihi / A History of Urfa, 2004.

METİN ÇİYAYI

(Yazar)

1965 Tarihinde Ş.urfa'nın Siverek ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Ş.urfa'nın Viranşehir ilçesinde Orta öğrenimini de, İzmir, Ş.Urfa, Suruç ve Viranşehir de tamamladı. 26.11.1980 Tarihinde Viranşehir de tutuklandı 18.5.1983 Tarihinde de Diyarbakır ceza ve tutuk evinde tahliye oldu. Verilmiş Sözümdür adlı bir hikaye kitabı yayınlanmıştır.

İBRAHİM HEKİM TAŞKIRAN

(Eğitimci-Yazar)

1966 yılında Şanlıurfa'da doğdu. ilköğrenimi Şanlıurfa'da, ortaöğrenimini Aydın, İzmir ve Adana'da tamamladı. Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Şiir ve yazı hayatına ortaöğrenim yıllarında başladı. Lise yıllarında M.E.B.'inca yapılan şiir yarışmasında ikincilik ödülü aldı. 1988 yılında "Adana Köprübaşı Otur Güneşe Karşı" adını taşıyan ilk araştırma-incelem röportajı gazetede yayınlandı. Süphan adlı derginin çıkarılmasında görev aldı. Yerel radyo ve televizyonlarda yöneticilik yaptı. Yayınlanmaya hazır şiir çalışması bulunmaktadır. Eserleri:Tarih Perspektifinde Benu Numeyr ve Harran Aşiretleri (Araştırma-inceleme, 1999), Direniş (roman, 2001).

RIFAT MERTOĞLU

(Şair-Yazar)

1970 yılında Siverek'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Tarsus'ta tamamladı. İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Kısa bir süre gazetecilik yaptı, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve özel firmalarda çalıştı. Daha sonra öğretmenlik mesleğini tercih ederek, öğretmenlik ve eğitim yöneticiliği görevlerinde bulundu. Çeşitli dergilerde şiirleri ve makaleleri yayınlandı.

Yaşadığı coğrafyayı çok iyi gözlemleyerek romanlarına aktardı.. Romanlarında olduğu gibi şiirlerinde de folklorik unsurlar kendini gösterir. Yayınlanmış eserleri: Köy-Kurum-Teftiş Üçgeninde Öğretmen,, Araştırma 2002, Taşın ve Aşkın Ezgisi , Roman 2004, Sabahın Eşiğidir Gözlerin şiir 2005, Yazarın, Ay ışığında Akrebin Dansı, isimli romanı ise yayına hazırlanmaktadır.

TÜRKÜLER DUYARSIN

Türküler duyarsın
Karanlık gecelerin
Kuytuluklarında
Ağlayan çocukların
Seslerini gündoğumlarında

Solar çiçekler / zamansız
Alıp götürür
Bir uzun hava seni
Uzaklara...

Duyarsın sonra
Uzun namlulu silahların sesini
Uykuların bölünür
Paramparça olur / düşlerin

Ve anlarsın
Ezgilerin neden bu kadar acı
Yaşamın neden bu kadar katı olduğunu
Bu kısmetsiz coğrafyada...”

AHMET ZEKİ GAYBERİ

(Gazeteci- Yazar)

1970 Şanlıurfa doğdu. Urfa İmam hatip lisesini bitirdi. 1995 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü'ndeki Yüksek Lisansını tez aşamasında bırakmak zorunda kaldı. İlkokulda başlayan “okur-yazarlık” serüvenini, sanal ve matbu ortamda sürdürmektedir.Çeşitli gazetelerin yanı sıra edebiyat ve politika dergilerinde yazıları yayımlandı. Çalıştığı Nehir Dergisi'nin 1995 yılında kapanmasının ardından 1996 yılında girdiği Milli Gazete'de Haber-Araştırma Şefi olarak gazetecilik kariyerini sürdüren Gayberi, halen, Türkiye'nin internette en çok okunan Underground Kültür-Sanat, edebiyat ve siyaset portalı “Karakutu.com” da düzenli olarak edebiyat, siyaset ve felsefe yazıları kaleme almaktadır

İBRAHİM BAYIRKAN

(Yazar)

20 Nisan 1971 yılında doğdu. İlk orta okulu Diyarbakır ve Urfa'da, Tarsus'da başladığı lise öğrenimini ise Urfa Lisesinde tamamladı. Deneme, şiir ve öykü yazmaya lise yıllarında başladı. 1990 yılından sonra özellikle roman ve öyküye yöneldi. Aynı yıl şiirleri Güneş Gençlik Dergisinde yayımlandı. Hedef Gazetesinin Tarsus temsilciliğini yaptı. Senfoni, İçel Kültürü, Gençliğin Sesi, Kül, Aykırı Sanat, Tını;Yaz-gı, Harran ve Seyir dergilerinde şiir, öykü ve yazıları yayımlandı. Gap Gündemi Gazetesinin açtığı öykü yarışmasında “Sonsuzluk Kıyılarından Birkaç Resim” adlı öyküsüyle birincilik ödülü aldı. Öykülerinde sanayileşmekte olan toplumda, kapitalizmin ağır ekonomik koşullarını ve kültür emperyalizmiyle sürekli özüne yabancılaşmaya zorlanan aydın ve yarı aydınların ikilemini anlattı. Ayrıca aydının kendi kültürünün yozlaştırılmasına ve yok edilmesine karşı direnmesini karikatürize eden Bayırcan'ın öykülerinde daha çok bireyin düşünsel ve psikolojik yönü ele alınır. Öyküleri tek başına okunduğu gibi bir araya getirildiğinde tek bir eser gibi okuma imkânında sunmaktadır.

REMZİ MIZRAK

(Kütüphaneci-Yazar)

1971 yılında Şanlıurfa'da doğdu. ilk, orta ve lise öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümünden 1994 yılında mezun oldu. 1995 yılında Gaziantep Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezinde “Pedagojik Formasyon” kursuna devam ederek öğretmenlik belgesi aldı. 1995-1996 öğretim döneminde Şanlıurfa'ya bağlı bir köyde vekil öğretmen olarak görev yaptı.. Kültür Bakanlığının 1998 yılında açtığı sınavla kütüphanecilik kadrosu aldı. 1998 yılından beri Şanlıurfa İl Halk Kütüphanesinde kütüphaneci olarak çalışmaktadır.

Şanlıurfa Valiliğinin birçok kültürel faaliyetinde görev aldı. Kütüphanecilik görevimin yanında Şanlıurfa'nın kültür ve kütüphanecilik tarihiyle ilgili araştırmalar yapmaktı. Ayrıca kütüphane, kütüphanecilik ve okuma ile ilgili 270 adetlik gazete haberleri arşivim mevcuttur. Yazıları Seyir Kültür Sanat Dergisinde yayınlanmaktadır.

Yayınlanmış eserleri: Şanlıurfa Kültür Sözlüğü 2001(Ortak çalışma), Urfa'nın Etrafı 2002 (Ortak Çalışma), Çölde Bir Vaha: Nevin Güllüoğlu 2005, Şanlıurfa Müze Şehir broşür 2002, Şanlıurfa Tanıtım Rehberi (Editör) 2006,

ABDURRAHMAN KARAKAŞ

(Şair- Yazar)

1973 te Şanlıurfa merkezde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Şanlıurfa'da tamamladı. HR.Ü. İlahiyat Fakültesi'nden 1999'da mezun oldu. Aynı yıl Kartal Yakacık And. Tek.Lisesi'nde başladığı öğretmenlik görevini aynı yerde sürdürmektedir. 1995te arkadaşlarıyla çıkardığı Helezon dergisinin yazışleri müdürlüğünü yürüttü. Daha sonra aynı arkadaşlarıyla Yaz-gı ve Seyir dergilerini çıkardılar. 1999'da GAP Gündemi gazetesi ve Şanlıurfa Belediyesi işbirliğiyle düzenlenen yarışmada "Gidenlerin Ardından" adlı şiiri birinciliğe, 2000de Türkiye Yazarlar Birliği tarafından M.Akif İnan anısına düzenlenen yarışmada ise "Ressam Öldü" adlı şiiri dördüncü seçilerek mansiyona layık görüldü. Yazı ve şiirleri Helezon, Yaz-gı, Yedi İklim, Harran, Şahika, Şanlıurfa Memleket Dergisi gibi dergilerde ve GAP Gündemi gazetesinde yayınlandı. Seyir kültür Sanat ve Edebiyat dergisini bir grup arkadaşıyla birlikte çıkardı. Dizelerini bir kuyumcu titizliğiyle işleyen ve imgeye dayalı bir dil dullanan şairin şiirlerinde aşk, yalnızlık ve dini duyarlılık ön plana çıkmaktadır. İçsellığın ağır bastığı şiirleri, kolay anlaşılmasına rağmen okunduğunda ses ve ritmiyle okuyucuyu etkilemektedir. Düz yazıyı dahi bir şiir yazar gibi titiz bir zıçılık ile yazan şair, çalışmalarını Yedi İklim ve Seyir Kültür Sanat ve Edebiyat dergilerinde yayınlamaktadır. Şiirlerinden bir örnek:

AKŞAM OLUR

Akşam olur
kızıl-kıyamet bir deniz
asil bir ölüm gibi
bir vapur geçer
bir martı son uçuşunu yakalar
oltalarını çeker balıkçılar
son nefesim gibi tutarım
dilimin ucunda adını
adın adlara karışmasın
ki sahil boyu kızlar
rüzgara verir saçlarını
Çekilir ayaklar sokaktan
ben kalırım bir
karanlık dalgalarda
tek el mermi sesi
çıldırın kentin bağrında
tüter cigaram
içine çeker beni
gece
seni özlediğim andır
Alev gözlerini salma denize
rüzgar saçlarına yeter dokunmasın
bir akşamüstü çıkıp gel
bırak deniz sensiz
rüzgar sensiz kalsın
Oturma o kıyıda
kor gibi gönlüme ismin düştü
bir gemi düdüğü
denize yağmur
ansızın ve çığ gibi
bahtıma gurbet düştü

Akşam olur
ayı tutarım hilal çağında
sis basar
parmaklarıma dolanır denizanası ellerin
resmederim iki yeşil göl
di-yarım
uşşak bir şarkı orta yerinde denizin
"Gamzedeyim deva bulmam"

OSMAN BEKİR

(Şair)

1974'te Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinin Altıntepe köyünde dünyaya geldi. İlkokulu komşu bir köyde, ortaokulu Şanlıurfa'da, liseyi ise Mersin'de bitirdi. 1996'da girdiği Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı bölümünden Haziran 2000'de mezun oldu. Yeni Şafak gazetesinde ve Evrensel Mesaj ile Çorba dergilerinde şiirleri yayınlandı. Halen his ve hasretini mısralara bağırarak Osman Bekir, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yapmaktadır. Şiirinden bir örnek :

TUTULMA

Bizden gizlenen o ulvi kalemle
Bir şiir yazıldı bugün
Semavi bir vezinle.

Dizildi ay ve güneş
Kelime yerine,
Sürme olup çekildi
Göğün nurdan gözlerine.

Buruk bir heyecanla
Öylece kalakaldık,
Aydın serin gölgesinde o an
Ürperen çaresizliğimizi hatırladık.'

İMAM DEMİR

(Yazar-Şair)

1975 yılında Urfa'da doğdu. Osman Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde üç yıl okudu. Daha sonra Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Babil adında 2 sayı dergi çıkardı. Ulusal olarak yayını sürdürülen Yom Sanat Dergisini 2000 yılında çıkardı. Popüler ve mevcut öngörülerle uğraşmak yerine edebiyat dergiciliğini tercih etmektedir. Urfa'da Yom Yayınlarını kurarak ulusal bir çok şairin şiir kitaplarını yayınladı. Düzyazı defteri dergisinde ise, daha çok usta şairlerin şiir ve sanatını konu edinen dosyalara yer verdi. Kum saati, Yom Sanat dergilerinde şiirleri yayınlandı. Avukatlık yapan Demir'in gazete ve dergilerde yayınlanmış eleştirisi ve denemeleri bulunmaktadır. Ahmet Tüzün ile "Necmi Zeka Şiiri" adlı ortak bir kitap yayınladı. Şiirlerinden bir örnek:

SUYA YAZILDI

düşten dökülenler

sözcüklerde beklenen kırılma
ekleniyor anlamın ülkesine.
dağılıyor kağıda mürekkep.
bulanıyor yarısı
kalıpları öven granit küre
pırıldar dural vitrinde.
yağmura doğru tarlalar sırta vurulur
orda duruşlar eksikliğine bozdurulur
efsanedir/övilür/efsunlu
kabirde sunulur şiire
düşten dökülenler
geçiş artimetisi:
eşiğin acı suyu
köreltiliyor kargısını
yanardağdan inen zar
yılıyla sınırlı rüştünü erliğin
tenin: tutuk utkular deresi
yüzün: kırılan anlamlar deltası
safları yitirilmiş eylem gerginliği:
aynı gövdede kıvrılıyor bıçaklar.
buzul sessizliğiyle
derdest ediliyor derinlik.

örtbas ediliyor ihanet.
ivecen yürek
ıskarta aşkları da ıskalıyor
tekrar tekrar döndüğü.
doğanın diyalektiği:
taşı eritirken su
suyu artırıyor taş.
ses.hedefine yalvaç olamıyor.
sır. tanrı kelamına sağır
susuluyor. zamansız. tanrının ipinde
yürünemiyor. ıssız. gereklilik kipinde

NECDET KARASEVDA

(Şair-Yazar)

1975 yılında Suruç'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimi Gaziantep'te tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı bölümünden 1997 yılında mezun oldu. HRÜ: Meslek Yüksekokulu Radyo Televizyonculuk Bölümünü okuyan yazar, İstanbul'da başladığı öğretmeliği Şanlı Urfa Anadolu lisesinde bir süre devam etti. Daha sonra Fen Lisesine geçti.

İlk yazı ve şiirleri Genç Dokuz Eylül dergisinde yayınlandı. Reha Gazetesinde haftalık yazılar yazdı. Nisan Yağmuru dergisini çıkardı. (2 Sayı) Seyir kültür Sanat ve Edebiyat dergisinde yazı ve şiirleri yayınlanmaktadır. Romanlarını daha çok destansı konulardan seçen yazar, şiirlerini klasik edebiyatımızdan beslenerek yazmaktadır. Romanlarında divan edebiyatı etkisi fazlasıyla kendini hissettiren mesnevi tarzında yazmaktadır. Yayınlanmış eserleri şunlardır: Tükeniş Saati (şiir 2001), Mem ile Zin (hikaye) 2001, Dört (roman) 2003, Bişnev (roman), 2005, Aşk ve savaş (roman 2006) Şiirlerinden bir örnek :

OY DİLA

uçurum kokuyor bakışların
bir yanağından firat esiyor
bir yanağından murat
çığları çağırıyor çığlıkların
oy dila, can dila, yar dila

derin kanyonların küskün kelebeği
hazan vurmuş mavi saçlarında
kardelenlerin isyankar peteği
neden böyledir bakışların, neden dila
oy dila, can dila, yar dila

süngü yemişsin sürgün gecelerde
yanılgılar ve yenilgiler akıyor parmaklarından
hüznün, yağmurun ve yoksulluğun kızı
neden sözler sitemli çıkıyor dudaklarından
oy dila ,can dila, yar dila

mülteci saatlerin gizemli anlarında
bir boynu bükük mektup gönderdim yüreğine
yüreğin ki çukurova, yüreğin ki harran
mektubumun katilidir kör yarasalar
mektupsuz kalma dila, kardelensiz diyarlarda
oy dila, can dila, yar dila

posta güvercinleri uçtu gönlümden
senin kalbinin derin vadilerine doğru
kuşlarım vuruldu
sularım duruldu be dila
oy dila, can dila, yar dila

aşk dedim, sevda dedim, yar dedim
olmadı kör kurşuna beni sar dedim
gittim uçurum kenarlarına
isyan dedim, dişe diş, cana can dedim
olmadı bir asil vaktin kızılığında
geldim, senin gözlerinin gizlisinde
bir acı, bir asi intihar dedim
öldüm mü, kaldım mı, bilemedim dila
oy dila, can dila, yar dila

işte böyle uçurum çiçeği
bana hazan, bana ölümlü bir zindan
bana aşksız, bana sevdasız
bana isyansız bir can kaldı
kansızların hain fermanlarında
olsun be dila
senin sürgün yemiş serin gözlerin var ya
oy dila, can dila, yar dila

bana ay ışığı damıtmak yasak artık buralarda
bir güle gülmek, gül dudaklarında ölmek
hepsi yasak
gözbebeklerine sığınıyorum dila
sar beni, ruhuna kar beni
oy dila, can dila, yar dila

işte geldim oyunun sonuna
dicle, firat ve murat hep sensin
bir şey kalmıyor senin dışında
intiharlarına gebeyim
bir ölüm öpücüğü ver bana
dirilmem için senin civarında
hoşça kal, hoşça kal, el-veda dila
oy dila, can dila, yar dila

ZEKİ KARAGÖZLÜ

(Gazeteci -Yazar)

1975 yılında Urfa'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladı. A.Ü. kamu İktisade İlimiler Fakültesini kazandı. Bir süre devam ettikten sonra ekonomik nedenlerden dolayı bırakmak zorunda kaldı. Yeni doğuş, GAP Gündemi ve Bizim gazetelerinde muhabirlik yaptı. Harran, Yazgı ve Seyir dergilerinde yazıları yayımlandı. Bizim Gazetesinde haftalık yazılar yazmaktadır. Yayımlanmış kitabı : Urfa Halk Hikayeleri 2005

ERTUĞRUL GÖNCÜ

(Şair)

1976 yılında Urfa'da doğdu. E.Ü. İktisat Fakültesindeki eğitimini yarıda bırakıp Harran Üniversitesi Türk dili Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Branş öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Göç, Zirve Aşiyen, Şahika, İmgelem Türkçe, Türk Dili, Yom sanat dergilerinde yazı ve şiirleri yayımlandı. Yom yayınları arasında yayınlanmayı bekleyen bahane adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır. Şiirinden bir örnek :

MEKİKÇİ C İLE

Kalbi burkulan
Anlaşılmaz fakat inanılır
Tamiri imkansız hayatlar
Sunduk birbirimize

Kaygı en kaygan yeri aklın
Gereklilikle çekimlenmeli bilmek
Ayağına çiviler batarken anıların
Olağan bir söz oluyor yitirmek

Konuştukça uzuyor gölgen
Kurt suslu havayı seviyordu
“Dostluklar da bakım istiyor”
Ve aşka gerekçe buluyorduk
Yeniden

Rüyalarım yoruluyordu, hep hayra
Ölse de yaşa da insan
Gömülüyordu dünyaya

Sen canıma giren şarapnel
Mutluyken savunmasız çocuk
Susuşun, kederi büyütür ülkemde

Sencil tüm dileklerimi
Dilencilerin mendillerini iğfali tekrarlı sözleri
Yusufsuz bir kuyuya attım
Aşk yatıştırılmaz!

EYUP AZLAL

(Eğitimci-Yazar)

1976 yılında Viranşehir’de doğdu. İlk,orta ve liseyi Viranşehirde okudu. 1999 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Ay vakti, Seyir dergilerinde yazılar yazdı. Viranşehir Memleket dergisini çıkardı. Yerel gazetelerde yazılar yazdı. Evli bir çocuk babasıdır. Yayınlanmış eserleri : sabır şiirleri Antolojisi 2005

HASAN ÇAKMAK

(Hukukçu-Yazar)

1976 yılında Urfa’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Urfa’da tamamladı. 1999 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Serbest avukat olarak çalışmaktadır. Yazı hayatına öğrencilik yıllarında başladı. Yeni şafak Gazetesinde yazıları yayınlandı. Ankara Şanlıurfa Vakfı Dergisi kadrosu içinde yer aldı. GAP Gündemi Gazetesinin Ankara sorumlusu olark görev yaptı. Seyir dergisinde yazıları yayınlandı. Türkiye Yazarlar Birliği Üyesi olan yazar, GAP Gündemi Gazetesinde yazmaktadır. Yayınlanmış eserleri : Bir Şehri Tarumar 2003

HATİCE KÜBRA AKTAŞ

(Yazar-Şair)

1978 yılında Urfa’da doğdu. İlkokuldan sonra öğretimine devam edemedi. Daha sonra Açık Öğretim’e devam etti. İlkokul sıralarında şiir ve yazıya merak sardı. Kişisel çabalarıyla kendini geliştirdi. Roman ve hikaye deneleri oldu. Yaz-gı, şahika ve Seyir Kültür Sanat dergilerinde denemeleri yayınlandı. GAP Gündemi gazetesinde haftalık yazılar yazdı. Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir. Yayınlanmış Eserleri : Bir Garip Sevda Şiir, 2002. Şiirlerinden bir örnekler:

BEN Kİ

Ben ki, güneş tutkunu ayın sevdalısıym
Çocukların gamzesi uçurtmanın ipiyim
Ben ki, senin gözlerin ellerinde çizgiyim
İlmek ilmek işlenen hayeller örgüsüyüm
Ben ki, göçmen kuşların kanat çırpın sesiylim
Boram boram ter kokan ırgatın türküsüyüm
Ben ki, neyzenlerin neyinin inleten nefesiylim
Varlık-yokluk arası çözülmez çelişkiyim
Ben ki, ne kötülerin ilki ne iyilerin sonuyum...

ÖMER YAVUZCAN

(Eğitimci-Şair)

1978 yılında Suruç'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimi memleketinde tamamladı. 1996 yılında Üniversiteye girdi. Üç üniversite değiştirdi. 200 yılından bu yana Öğretmenlik yapmaktadır. Kırmızı zŞiirler adlı bir şiir kitabı yayınlanmıştır. Şiirlerinden bir örnek:

İBRAHİM

Düşünceden düşe
Ordan maddeye
Üzerimde ne varsa
İbrahim yaktı

İbrahim
Aşka ateş
Ateşe taş
Taşa baş
İbrahim
Balıklıgöl'de tarihin yüzü asık
Kendi mağarasında ateşe aşık
İbrahim
Sırasında bir
Sırasında iki
Bugün kimse doğmadı
Elde var bir
İbrahim
İbrahim
Çıplam çocuk
Çocuk ıslak
Anlamazlar mı İbrahim

MÜCAHİT D.BAKAY

(Yazar)

1979 yılında Urfa'da doğdu. 1997 yılında Şanlıurfa İmam Hatip lisesinden mezun oldu. İslami ilimler üzerine araştırma ve tahsil yaptı. Evli bir çocuk babası olan yazar, yüksek öğrenimine devam etmekte olup özel bir şirkette çalışmaktadır. Türkiye Yazarlar birliği üyesi olan yazar, Seyir kültür sanat dergisi başta olmak üzere bir çok dergi ve gazete de yazılar yazmaktadır. Onun Dilinden öyküler yayınlanmış ilk kitabıdır.

İBRAHİM HALİL BARAN

(Şair-Yazar)

1981, Urfa - Suruç doğumlu. 2003 yılında Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Bilkent Üniversitesi'nde Türk Edebiyatı yüksek lisans programında okudu. Şiir ve yazılan E, *Son Kişot*, *Düz Yazı Defteri* ve *Yom Sanat* gibi dergilerde yayımlandı. Şiirleri çeşitli dillere çevrilerek bazı uluslararası seçkilerde yer aldı. Tasarım üzerine çalışmalarıyla da bilinen yazarın ilk kitabı *Esmer Tenli İrmak*

Düşleri, (Sî- İstanbul) 2002 yılında yayımlanmıştı. Daha çok temalı şiirler yazar şair'in şiirleri hakkında Hilmi Yavuz, şunları söylüyor: "İbrahim Halil Baran, ürkütücü imgelerle inşa ediyor şiirini. Ürkütücü, evet, çünkü imgesel bir Kıyamet'i betimliyor. 'kendinde bir talan adamı olarak kal[an]' ve 'ruhunu elmas bir yarayla döven' bir şairin kıyametini... Sular Divanı'nın adından da anlaşılacağı gibi, Tufan'la gelecek bir Kıyamet bu: 'su ve suyla taşan, neredeyse her dizesini suyla Tufan'a dönüştüren bir şiir... Bu Kıyamet yada Tufan, bize artık 'ruhların ve çiçeklerin vaktinde' olmadığını bildiriyor. Şair, 'yatağında akrep kokusu'yla ve sanki 'taşla gül arasında uyuyan gençliği'yle Nuh'un gemisindedir. Tufan'a 'biat etmeyen' bir şairdir o. Ve gemi, 'evlat edindiği söz'ün bile yetmediği bir Blake evrenine doğru yol alıyor, 'yanlış bir şehre demirlerini atan' bir denizi düzelterek... İbrahim Halil Baran : şiirde bir Tufan'ın kaptanı.." Eleştirmen Mehmet Doğan ise: "Nicedir, ortak dili, sözcükleri ve havasıyla yeni bir şiirin ayak sesleri geliyor doğu'dan. İbrahim Halil Baran gibi genç bir şairin şiirinde de aynı sesi buldum: umut değil acı emziren; sevgilinin memelerinden 'süt yerine kan'ın aktığı; meleklerin 'ibriklerden kirli sular içtiği'; kendi içinde kavrulup duran, yüzü gülmeyen bir şiir. Ama yine de, 'ceylan diriliği'nde, umudu ve aşkı çağırıyor" diye tanımlıyor. İyi bir şiir dili ve işçiliği olan şair, şiirinde kutsal metinler ve yaşadığı coğrafyayı işliyor... Şiirinden bir örnek :

ELİFLER İÇİN SON SÖZ

"(her gün benden uzaklaşan ayaklarımın
bir yüze bağlı olmadığını biliyorum
dök içimdeki heykeli. fakat göge: beni kus)

susmayı istemek bana öpmeyi öğretir: belki:
telaşlı bir kavme eksik bir oğul gibi geçtim ovalardan
çağır: beni! farz et, bir zehir kabı ile bil beni
ummak nedir avuç çizgilerini kesene / mürekkep midir buhrân
-ne görürsün onu söyle: avuçlarında sol elim: yine mi kan
belki
acı bir yağmurla yüzüne sardığım göğsüm gibidir kefen:
uykuda kaldı bu kez de ölüm meleği: boşunadır köy ortasına
kurulan tâziye: kovuldu ruhumdan gömülerle bilinen melike
utangaç ve kürdî bir makamla geldim geceleri: büyüdün
içimde:
mânâ ve tuhaf: ortağı oldum bilmediğim bir dilin
alınım ve revâ: kimdendir bu avutulmak fikri: çağırırsam seni,
Leylâ
kanatır dilimi: çocukluğum-
dan kalan ot: beynimde bir çöl gibi uzanıyor yol:
şimdi, sulanan bir dağ kadar yaralıdır ölüm
ey kalbimi acıtan su
bir daha râm!"

MEHMET YILDIZ

(Eğitimci-Şair)

1980 Akçakale'de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Akçakale'de tamamladı. Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. 2004 yılında Bilkent Üniversitesinde tezsiz Yüksek Lisans yaptı. Ortaokul sıralarında şiire başladı. Şahika, yaz-gı, Umut ve seyir kültür sanat dergilerinde şiirleri yayımlandı. Şanlıurfa belediyesinin düzenlemiş olduğu şiir yarışmasında Süreyya adlı şiiriyle birincilik ödülü aldı. Şiirinden örnekler:

KADİM KENTE DÜŞEN ÇIĞ

Çeviriyorum sana çıkan tüm numaraları
Çıkmaz bir sokakta buluyorum kendimi
Çığ düşüyor gözlerin üstüne
Çıban çıban bir kahır yüreğimde
Çelimsiz durmazdım ben böyle
Baktığım her yerde seni görmezsem.
Çıgılık çıgılık bakmak bana senden kaldı
Gecenin çoktan ölümlü saatlerinde
Urfa çoktan terk etti Urfa'yı
Eyyubiye'de çileli çocuklar
Çarşı çıgırtkan

Şehir asrın çift kalbi oldu yar.
Ne çok ölüm taşıyorsun gözlerinde
Böyle çıdam kıran çığları nasıl bıraktın üzerime
Her gamzede bir betül ağlardı
Tevazu kıskanırdı endamını
Şehre esenlik taşıyan sesin nerde?
Nerde kadim şehrin esrarını sorgulayan güzelliğin
Bu kahır kent hangi çığın eseri?

Bu dönemde ilim, sanat ve edebiyat alanındaki diğer isimler ise şunlardır:

Hacı Ömer Uçkan (1893-1978), Abdullah Edip Erdem (1901-1976), C. Namık Alptekin (1913-1992), Zeki Coşkun (1918-....), M.Talat Karaçizmeli (1924-....), Ömer Maraş (1929-1987) S.Sabri Ergenç (1931-.....), Feridun Hamevioğlu (1931-....), Nabi Kılıçoğlu (1931-.....), Ali Haydar Öztürk (1931-.....), Halil Asaf Döner (1931-....), Rükneddin Akbaş (1931-.....), Mustafa Ayhan Abamor (1931-.....), Mehmet Mısır (1933-....), E.Selim Görgün (1935-.....), , Halil Gelener (1938-....), Necati Siyahkan (1938-.....), Ferid (İ.Halil Kırıkçı) (1938-.....), Ali Terkoğlu (1943-....), Ahmet Gözühoş (1937-), (Emin Baydil 1948-....), Kemal Gündüzalp (1953-....), Ahmet Fazıl Döğücü (1948-.....), Fuat Kürkçüoğlu (1950-.....), Mustafa Remzi Laleoğlu (1952-.....), Bekir Şirinoğlu (1953-.....), Aşık Kul Cemali (1956-.....) Nejat Karagöz (1958-....), Ömer Taş (1958-.....), İsmail Kurt (1958-.....), Salih Bencik (1959-.....), Sait Alioğlu (1961-.....), Sedat Şanver (1963-.....), Mahmut Sönmez (1963), Sadeddin Akıncı (1963-.....), Mehmet Ak (1964-.....), Mehmet Emin Mercan (1966-.....), Melik Gazi Gelener (1967-.....), Serhat Sever (1969-.....), Ramazan Çetin (1972-.....), Hüseyin Sami Nacar (1979-.....) Bülent Canbek (1980-.....) M.Emiun Al (1975-....), Fevzettin Deniz, Dücahit Durak Bakay, İ.Halil Doğan, Osman Dur-sun,

SONUÇ

Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamında kökleri sağlam temellere dayanan, gelenekten beslenen 20. yüzyıl Türk Edebiyatında büyük etkileri görülen, ünlü şahsiyetler yetişmiştir. Urfa'nın köklü, derin ve geleneğe bağlı sanat ve edebiyatı bugün olduğu gibi gelecekte de Türk Edebiyatında söz sahibi olacaktır.

20. yüzyılda edebiyattan müziğe, sinemadan resime kadar ulusallığı da aşmış evrenseli yakalayan sanatçılar yetiştiren Urfa, 21. yüzyılda da mevcut kültürel birikimi, tarihi, coğrafik yapısı ile bir dünya şehri olmaya adaydır. Bu şehir, Ahmed Hamdi Tanpınar'ın deyişiyle "*bir başkent her zaman başkenttir ve konuşur*" gerçeği doğrultusunda konuşacaktır. Zira Urfa, bir yerleşim birimi değil, geleneği, kültürü ve refleksleri olan müstesna bir şehirdir. Bu nedenle Urfa'da yapılan sanat ve edebiyat, geleceğe bir miras olarak intikal edecektir. Çünkü Urfa, Nâbi ayarında sanatçılar çıkarmaya müsait münbit toprağa ve kültüre sahiptir. Bugün Urfa'da mahalliliği aşmış, kökleri sağlam, kendine mahsus bir dil ve üslup geliştirmiş birçok şair ve yazar mevcuttur.

Son yıllarda yayımlanan dergi, gazete ve kitaplar gösteriyor ki, Urfa'da ulusallığı yakalamış, Türkiye'nin sanat ve edebiyat ortamını yakından takip eden bir sanat çevresi vardır. Özellikle GAP ile birlikte sosyal ve kültürel patlama yaşayan Urfa, geçirdiği bu değişim ve dönüşümden sonra daha güzel ve daha iyi eserlere imza atacaktır sanatçılar çıkaracaktır.

Urfa dün olduğu gibi bugün de kendini yenileyip dönüştürecek, sanat ve edebiyatta açılımlar yapacak dinamikleri içinde taşımaktadır. M.Veysi Dörtbudak, M.Emin Ertan, Ali Fuat Bilkan, Yakup Çelik gibi araştırmacı-edebiyatçılarımız, A.Naci İpek, Kemal Kapaklı, Osman Güzelgöz, Mehmet Hazar, Mehmet Farac, Veysel Polat, M.Nedim Hazar (Ferhat Barış), Bekir Coşkun gibi gazeteci-yazarlarıyla Urfa, kültür, sanat ve edebiyat alanında varlığını göstermektedir.

"Özellikle şiirde büyük bir potansiyeli içinde taşıyan fakat ne yazık ki mahalliliğe hapsolmuş veya edebiyat tekelciliğine takılmış birçok genç kuşak şair, gelecekte Türk Edebiyatında hakettiği yeri alacaktır. Taşra şiirinin evrenselleşme noktasında ileri bir seviyeye geldiğini ve geçtiğini de söylemek mümkündür. Ancak, günyüzüne çıkmamış, edebiyat çevrelerine ulaşmamış veya ulaşıldığı halde ciddiye alınmamış şairlerin varlığını da gözönüne almak gerekir."

Urfa'da güçlü bir şiir damarı olmasına ve yalnızca Cumhuriyet dönemi ikiyüzü aşkın şairi olmasına rağmen mahalliliği aşamamasının en büyük nedeni, yazar ve şairlerinin folklore gömülmeleri ve eleştirel ortamın olmamasıdır. Urfa'daki edebiyat ortamı daha çok kişiler ilişkiler üzerine kurulduğundan ne yazık ki, eleştiri ortamı oluşmamış ve bu yüzden şairler kısır döngü içerisinde kalmışlardır. Mahalliliği aşır evrensel bir ses yakalayabilen şair ve yazarlara baktığımızda daha çok dışarıyla temas halinde olan yazar ve sanatçılardır. Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamı gerçek sanatçılar ve özgün sanat eserleriyle temas kurmadığı müddetçe mahalli ve folklorik kalmaya mahkumdurlar. Urfa bunu aştığı takdirde, geçmişte olduğu gibi bırakın mahalli kalmayı gerçek bir kültür merkezi olmaya aday şehirler arasında yer alabilecek potansiyele sahiptir. Yeter ki, iç namamikleri dış dinamiklerle buluşturabilsin...

Ayrıca Urfa'da sanat ve edebiyat hayatında kadınların gölgede kaldığı, neredeyse yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. 1980'li yıllarda Mahide Uyanık'ı "Şivan" adlı bir öykü kitabıyla görüyoruz. Fakat atılan bu adımın devamı gelmemiştir. Oysa İslâmi Dönem (639-1516) Urfa sanat ve edebiyat ortamına baktığımızda, yalnızca Harran'da ilim ve sanat alanında yetişmiş 17 kadın ismine rastlamaktayız. Cumhuriyet döneminde kadın sanatçıların birkaç kişiyi geçmemiş olması gerçekten üzücüdür. Urfa'daki sanat ve edebiyat ortamında kadınların olmayışı, biraz da Urfa'nın kapalı toplum oluşuyla ilgili bir durumdur. GAP'ın yarattığı kültürel ve sosyal patlamanın kadın sanatçıların önünü açacağını düşünüyoruz. Urfa'da mani söyleyen, türkü yakan kadınların şiir, hikâye, roman ve resim sanatında varlıklarını göstereceğine inanıyoruz. Çünkü Urfa, tarihi ve kültürel yapısıyla bu dinamikleri içinde taşımaktadır.....

E) URFA OKULU

Dünyanın en eski şehirlerinden biri olan Urfa, beşeri dinler Zerdüştlük, Sabillik ve Mani dininin yanı sıra Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi üç büyük dine ev sahipliği yapmış, bu dinlerin tarih sahnesine çıkışında şekillenmesinde önemli bir mekân olmuştur. Urfa'ya dinler tarihi açısından bakıldığında, dünyanın ilk mabedinin ve ilk ataerkil tanrı heykellerinin bulunduğu bir şehir olarak, başta dinler olmak üzere sosyo-kültürel bir zenginliği bağrında taşıdığını görürüz.

Bilhassa Hıristiyanlığın devlet olarak ilk kabul edildiği yer ve İslamiyet'in Anadolu'ya girdiği ilk kapı Urfa, tarih boyunca Yahudilik, Hıristiyanlık, Süryanilik, Nesturilik, Sabillik ve İslamiyet gibi birçok din ve mezhebi bünyesinde büyümüş, çoğalmış ve dünyaya yayılmıştır... Bu anlamda Urfa'ya baktığımızda Urfa'nın Hıristiyanlığı kabulünden hemen sonra burada bir okul kurulduğunu ve ilahiyat başta olmak üzere birçok dalda eğitim verildiği görülür. Urfa'nın bu durumunu konumuyla ilişkilendiren Hayes : “ Urfa'nın konumu, doğu ile Batı arasında aracılık yapmaya tümüyle elverişliydi ve bu aracılık, yalnızca ticaret ve savaşla değil, edebiyat ve bilimde de gerçekleşmişti. Süryani yazınında yeniliğin ve özgünlüğün çok az olduğu, Helenceden çeviri yoluyla alınan şeylerin ötesinde az şeyin bulunduğu, sık sık söylenir. Belki öyledir; ama Süryaniceye yapılan çeviriler, Batının yazın ve bilim hazinelerinin Doğu halklarına ulaştırılmasını sağlayan, yararlı çalışmalardı; düşünüş ve dil bakımından Batı halklarından çok farklı olan bu halklara Batının bilimi ve yazını başka türlü aktarılamazdı. Ortaçağın sonunda Avrupa'da felsefe ve bilim alanlarında Rönesans, Haçlıların getirdiği Arap felsefe ve bilim yapıtları sayesinde başlamıştır. Ama bu yapıtlarda Araplar, Süryanilerin öğrencileri ve taklidiçileriydi sadece. Gerçektende Urfa, Arap felsefecilerinin annesi oldu; bilimde tuhaf bir yol izledi, 5 ve 6. yüzyıllarda Helenlerden Süryanilere geçti, Süryanilerden de Araplara, Araplar onu özenle korudular ve geliştirdiler; o sıralarda batı roma İmparatorluğunun yıkılışıyla başlayan karanlık barbarlık çağlarını yaşıyordu; sonunda, Arapların devraldığı miras, Avrupa'ya, onu alıp yararlanmaya hazır döneme girdiğinde geri verildi..” diye yazmaktadır. **Urfa'ya Hıristiyanlığın girişi ve Urfa Okulu'nun kuruluşuna baktığımızda, bunun ilk kıvılcımını Filistin'den Urfa'ya gelen bir Hıristiyan misyoneri olan Aday ile başladığını görürüz. Aday Urfa'daki Yahudi kolonisi içinde İsa'nın öğretilerini yaymış ve Hıristiyanlığın Urfa'ya girişini sağlamıştır. Burada ilk kiliseyi kurmuştur.** Urfa'nın bu dönemi hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak Aday'dan sonra Tityanus ve Bardaysan isimleri öne çıkmaktadır. “Çağdaş bilim ışığında, bu iki kişinin, hem dehalarıyla hem ahlaklarıyla, ilk kilisenin din adamlarının en büyüklerinden oldukları” bilinmektedir. Zira “**Urfa 2. yüzyılın ikinci yarısında, Mezopotamya'nın ve çevre ülkelerin en büyük Hıristiyan düşünce merkezi oluşunu büyük ölçüde bu iki kişinin çalışmalarına borçludur.** Bar Hadbşabo'nun belirttiğine göre, Urfa'da Aday bir okul kurdu, işte bu okul gelişerek daha sonra ünlü Urfa Akademisi haline geldi ve doğu Süryani Asur'ın yararlandığı bir tür Hıristiyan Üniversitesi oldu.”

Gerçekte tarih sahnesine bir din olmaktan daha çok Hıristiyanlığın bir mezhebi olarak çıkan Hıristiyanlık, Urfa'da din olarak ilk kabul edildiği yer olmuştur. Özellikle bir Yahudi tarafından (Aday) tebliğ edilen bu din, bir taraftan Urfa'da hâkim olan Helen kültürüyle savaşırken, diğer taraftan henüz şeriatını tamamlamamış olan bir din olarak kendi içinde savaşıyordu. Hatta bu dönemde henüz Batı Hıristiyanlığı dahi, tamamen yerine oturabilmiş değildi. Urfa Okulunda daha çok ilahiyat okutulmasının ve hep mezhepsel tartışmaların sürmesinin nedeni yukarıda belirttiğimiz gibi, Hıristiyanlığın henüz yolun başında oluşu ve şeriatını tamamlamamış olmasıdır. Çünkü daha sonraları Batı Hıristiyanlığı ve Doğu Kadim Hıristiyanlığı adı altında iki koldan gelişecek ve günümüze kadar ulaşacaktır...

Bu anlamda yeni birçok Hıristiyan mezhebinin doğuşunda Urfa Okulunun payı büyüktür. Zira düşünce ve inanç açısından birbirlerine üstünlük sağlamaya çalıştığı ve bunun mücadelesinin verildiği bir yer olan Urfa Okulu'nda önceleri “Yunanca öğretmek istiyorlardı. Epey zaman sonra da Aristo mantığı, bilhassa kategoriler, ibare ve kıyas okutuldu. Profrıyosun İsağoci'si öğretildi. Hoca, Yunanlı metinlere dayanıyor, onu Yunanca ve Süryanca olarak açıklıyordu. Birinci yüzyılın ortalarından itibaren Yunancaya ilgi azaldı. Öğrenciler bilgilerini yüzyılın sonlarında Süryancaya nakletmeye başladı. Bir ara Urfa medresesine Nesturiye Mezhebi sızdı. Hocalar bunu öğretiyor talebe bunu alıyordu. ” Birçok hoca değiştiren Urfa Okulu'nun, Yunanca'dan Süryanca'ya, Nesturiye Mezhebine daha sonraları ise Müslümanların egemenliğine geçmesiyle de İslam felsefesine katkısı olmuştur. Bu anlamda birkaç kez açılıp kapanan Urfa Okulunda daha çok Felsefe olmak üzere Tıp, Edebiyat ve İlahiyat okutulmuştur. Urfa Okulu daha sonra İranlıların eline geçmiş (363) bu nedenle bazı kaynaklarda “İran Medresesi” olarak adlandırılmıştır.

Urfa Okulu, farklı din ve mezheplerin etkisinde kaldığından olsa gerek, daha çok felsefeye önem verilmiştir. Urfa'da “Yakubi ve Nesturiler arasında başlayan çekişme bitmeyince, 489'da kapatıldı. Nesturi hoca ve talebeler kovuldu.” Urfa Okulu, mezhebi çekişmelere rağmen en çok Süryanilerin etkisinde kalmıştır. Süryanilere baktığımızda bunlar; “Filozof değil, Felsefeci yetiştirmişlerdir. Ayrıca İslam Felsefesine ilk çağ filozoflarının eserlerinden (tercüme suretiyle) fikir malzeme sağlamışlardır.”

Süryani edebiyatı önce Mezopotamya’da Hıristiyanlık etkisi altında, dini bir karakterde başlamıştır. Çünkü eserlerin yazarları, papaz ve ilahiyatçılardan ibaretti. Süryaniler bugünkü Mezopotamya, Suriye ve Babil gibi yerlerde oturan ahaliydi. Bu isim onlara Hıristiyanlığa girmelerinden sonra verilmiştir. O sıralarda Mezopotamya’nın merkezi sayılan Edessa (Ruha) şehri Miladi 244 yılında, Romalıların istilasına uğramıştı. Kaldı ki Hıristiyanlık M.150 yıllarından beri Edessa (Ruha) yerleşmiş ve buradan da başka şehirlere yayılmağa başlamıştı. Hatta M.207 senesinde Edessa Kralı Abgar IX, Hıristiyanlığı resmen tanımıştı. Ernest Renan, Süryani edebiyatını kuran şahıs olarak Bardesan’ı kabul eder. (M.154-227) Edessa’da yaşamıştır. O sıralarda yani, Miladi III. Asırda ortaya çıkan Mani inançları (Manicheism) Onu da etkilemişti. Bugün Süryanca en eski eserlerden biri de Bardesan ile talebeleri arasında tartışılan “Kader hakkında” adlı bir kitapçıktır.”

“489’da okulları kapanan Urfa Nesturilerini, 529’da Justinian tarafından okulları kapatılınca bu kez Atina Okulu’nun Yeni Platoncu filozofları izledi. Nesturiler Urfa’da sahip oldukları Süryanice çevirileri beraberlerinde Cündişapur’a getirdiler. Çok geçmeden şehirde dikkate değer bir entelektüel mayalanma başladı.” Urfa Okulunun, İslam öncesi farklı din ve mezheplerin etkisine girip çıkması ve siyasi etkiyle yukarıda gördüğümüz gibi birkaç kez açılıp kapatılmıştı. En istikrarlı çizgisini Müslümanların egemenliği altında iken sürdürmüştür. Yunan Felsefesi etkisinde başlayan tartışmalar İslami hükümlerin ve inançlarının akılcı yorumlanmasına neden olmuştur. Emevi ve Abbasi dönemlerinde itikadi mezheplerin doğmasına, İslam’ın çoğulcu düşünme ve bir arada yaşama biçiminin oluşmasına Kalam ilminin gelişmesine katkı sağlamıştır.

“Daha ilk halifeler devrinde, 635 Şam, 638 Antakya ve Halep, 639–642 İskenderiye ve Mısır, 639-641 Haran ve Urfa, 738 Cündişapur’un fetihleriyle ve daha sonra Emeviler zamanında 632’den itibaren tüm Doğu Anadolu’nun, Mezopotamya’nın, Irak’ın, 670 Kuzey Afrika’nın, 710 Pencap ve Hind’in fetihleriyle İslam dünyasının sınırları kısa zamanda alabildiğine genişledi ve birçok yabancı kültür merkezi Müslümanların hakimiyetine geçti.” Urfa, Müslümanların egemenliğine geçtikten sonra da felsefe okulu olarak işlevini sürdürdü. İslam dininin Gayrimüslimlere hoşgörüsü çerçevesinde inançlarına dokunulmadı. Dini baskı yapılmadı. İlme verilen önemden dolayı Gayri Müslimlerin elinde bulunan medreseler kapatılmadı. Muhammed El Behy’nin deyişiyle: “Gerçek şu ki, azınlıkta olanlar, azınlık olarak varlıklarını korudular ve felsefenin öğreticisi olmaya devam ettiler.” Müslümanların felsefeyle tanışmaları, Emevi Abbasi halifelerinin, tercüme faaliyetlerine girişmeleri, hatta “Harun er Reşit’in bütün milletlerden ilim adamlarını ve dilcilerini Bağdat’taki sarayına toplaması ve El Me’mun’un bir tercüme okulu kurması” ile zirveye ulaşmıştır. Öyle ki, “Uzun konvoylar halinde kitap yüklü deve kervanlarının Bağdat’a düzenlediği seferler, kesintiye uğramaksızın 11. yüzyılın başlarına kadar süren tercüme faaliyeti, dünya kültür, düşünce ve ilim tarihinin en önemli olayları arasında yer alır. Yunan’dan Mısır’a, Antakya, Urfa ve İran’dan Hind’e kadar insan soyunun tarih boyunca ortaya koyduğu bütün kültürel ilmi ve felsefi birikime İslam dünyası sahip çıkmak istiyordu.”

Bilindiği gibi İslam felsefesinin oluşumunda iki önemli etken olmuştur. Bunlardan biri içeriden gelen katkı; kitap ve sünnet, diğeri dışarıdan gelen katkı tercüme faaliyetleri... İslam felsefesine dıştan gelen nedenlere gelince: “İslam öncesi kültürlerden ileri gelen nedenlerdir. Bu kültürler İran, Hind ve Yunan kültürleri ile bunların taşıyıcısı olan okullar (medreselere) ve çeviri faaliyetleridir. Bu kültürler içinde Yunan kültürü İslam felsefesinin oluşumunda en fazla katkıya sahiptir. Bu kültürü İslam dünyasına kazandıran genelde Süryani bilginler olmuştur. Bu bilginler, miladi ikinci asırdan miladi on ikinci asıra kadar çeşitli bilimlerle, özellikle de felsefe ve mantık ile haşır neşir idiler. Prof. Dr. Nahit Keklik, Süryani bilginlerin bu hizmetlerinden bahisle şunları kaydeder : ‘Süryanilerde edebi ve felsefi ilk çalışmalar, M.S.2 asırda Urfa’da doğmuştur.

Hatta Süryani yazısının doğduğu bu şehir, daha M.2. asırda mükemmel şekilde Grekçe bilen birçok âlimlerle doluydu. Süryanileri bahis konusu etmemizin sebebi budur ki onlar, M.2. asırdan başlayarak İslamlığın doğduğu M.7. asra kadar işledikleri antik felsefeyi M.8. ve M.10. asırlar arasında ücret mukabilinde Arapçaya tercüme etmeye başlamışlar ve böylece Müslüman filozoflara önderlik ve hocalık etmişlerdir. Bu sebeple İslam felsefesi hakkında bir hüküm vermezden önce onlara hocalık eden Süryanilerin bu hususta yaptıkları felsefi araştırmaların değerini bahis konusu etmeden İslam mantıkçıları ele almak, böyle bir tarihi gelişimdeki kanatların noksan kalmasına sebep olabilir.”

Urfa Okulu iki önemli işlev görmüştür. Bunlardan biri Doğu Kadim Hıristiyanlığı olarak yaptığı katkı ve meydana getirdiği edebiyat ve sanat, diğeri de İslam Felsefesine yaptığı katkıdır. Urfa Okulunun sanat ve edebiyata katkısına bakıldığında, Adday, Tityanus, Afraim, Bardaysan, Hiba, Suruçlu Yakup, Viranşehirli Yakup, Meçhul Urfalı, Rebul, Narsay, Balay, Barşawno, Agog, Stefan Bar Sudayli. Tuma, Ahwazlı Yusuf gibi çok büyük düşünce, din, sanat ve edebiyat adamları yetiştirdiği görülür. Aynı zamanda bu isimler ilk Hıristiyan ermişleri olup, bu okulda ders görmüş ders vermişlerdir. Bugün Hıristiyan dünyasında önemli bir yerleri olan ve kimileri aziz olarak kabul edilen bu isimlerin bazıları Hıristiyan mezheplerinin kurucuları arasında sayılmaktadır. İsa'nın kişiliği konusunda zıt kuramların ortaya çıkmasında (Kadıköy Ortodoksluğu, Nasturilik/Diyofizitçilik, Yakubilik/ Monofizitçilik) Urfa Akademisi belirleyici bir rol

oynamıştır Mesela Urfa okulunda yetişen ve ders veren hocalara baktığımızda bunlar yalnızca ilahiyatla da işti- gal etmemişlerdir. Müzik, şiir, edebiyat, felsefe gibi çeşitli dallarda ürünler vermiştir. Örneğin Bardaysan iyi bir Aziz olması yanında iyi bir müzisyendir ve Kiliseye müziği ilk sokan kişidir. Aziz Afraim, Suruçlu Yakup iyi birer şairdirler. Viranşehirli Yakup Kadıköy konsülüne katılmış, Yakubilik mezhebinin kurucusu bir fikir adamıdır. Hatta bu dönemde komşu şehirlerden ve ülkelerden gelip sanat edebiyat felsefe ve ilahiyat eğitimi alan bir- çok fikir ve düşünce adamı vardır. Bu anlamda Urfa Okulu, düşünce tarihi açısından göz ardı edilemez bir mis- yon üstlenmiştir. Dünya kültür mirası içinde üzerinde durulması ve araştırılması gereken bir okuldur...

Urfa Okulunda yetişmiş ilim, din felsefe, sanat ve edebiyatçılar hakkında geniş bilgi Sanat ve Edebiyat bölümünde verilmiştir.

F) HARRAN OKULU

Geçmişten günümüze tarihi bir kalıntı olarak gelen Harran, birçok dinin menşei, birçok medeniyetin beşiği olmuştur. İslam öncesi ve İslam sonrası olmak üzere iki dönemde de bilim ve kültüre hizmeti olan Harran, tarihi süreç içerisinde bir dönem en parlak devrini yaşamış, ihtişamlı bir isim bırakmıştır. Düşünce tarihi açısından Har- ran'a baktığımızda ilim ve felsefe açısından oldukça haklı bir şöhrete sahip olduğunu görürüz. Özellikle din ve felsefe tarihi açısından **Harran, tarih boyunca bulunduğu konum itibariyle bazen savaş ve katliamların yaşandığı bir mekân, bazen de sahip olduğu okul (Üniversite veya Medrese) dolayısıyla kültür ve medeni- yetin merkezi olmuştur.**

Moğol istilasından sonra tamamen virane olan, günümüzde ancak bir köy olarak varlığını sürdüren (sonradan ilçe olmuştur) Harran'a baktığımızda, geçmişte böylesine büyük birikime sahip ve başkentlik yapmış bir şehrin, nasıl olur da bugün böylesine geri ve cahil kalabilir sorusunu sormadan geçmek mümkün değildir. Bu durum bir yönüyle Moğol istilasına dayanırken, diğer yönüyle istiladan sonra buraya yerleşen göçebe kavimlerle ilgili bir durumdur. Zira Moğol istilasından sonra buraya yerleşen kabilelere baktığımızda bedevi ve göçebe ol- duklarını görürüz. Harran ve civarında yaşayan kabile ve aşiretlerin cumhuriyetin kurulduğu yıllara kadar halen gazve yaptıkları bilinen bir gerçektir. Bu durum onların medeni değil, bedevi olmalarının bir özelliğidir. Yine Harran Okulu (Üniversite veya Medrese de denilmektedir)'nda yetişmiş olan ilim adamı ve edebiyatçılara baktı- ğımızda, bunların mezhep olarak birçoğunun Hambeli olduğunu görürüz. Oysa bugün Harran'da ikamet eden Arap aşiretlerinin tümü Şafii mezhebine bağlıdır. Hatta geçmişte Harran'a Dürzilerin yerleştirildiğini tarih kitap- ları yazmaktadır. Harran, tarih içerisinde çeşitli kavimlerin gelip göçtüğü bir yer olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar: "Bir başkent her zaman başkenttir konuşur" diye yazar. Eğer Harran, geçmişteki başkentlik özelliğini kay- betmemiş olsaydı sosyolojik ve tarihi bir gerçek olarak bugün, güçlü ve ayakta durabilen bir şehir merkezi olarak varlığını sürdürmesi gerekirdi...

"Anadolu'nun güneydoğu bölgesinde yer alan Urfa (Orhay), Edessa ya da (Ruha), Nusaybin (Nisibis, Nisibina) ve Harran gibi yerleşim merkezleri, tarih boyu yalnızca buldukları bölgenin değil, Suriye'nin ve Kuzey Mezopotamya'nın da önemli siyasal ve dinsel merkezleri olmuşlardır. MÖ 4 yy.da Selevkidler hanedanınca kurulan ve özellikle Hıristiyanlığın bir site dini olarak benimsendiği MS 3. yy başlarından itibaren yıldızı parlayan Urfa'nın aksine, Nusaybin ve Harran'ın tarihleri ve elde ettikleri şöhret daha çok öncelere, MÖ üçüncü bin yıla kadar uzanmaktadır. Dinsel ve kültürel bir merkez olma açısından Harran tarihi üç kategoride değerlendir- dirmek mümkündür. Temsil ettiği dinsel kültürel yapı açısından Harran tarihinde yer alan ilk dönem, MÖ. Üçün- cü bin yıldan MÖ 4. yy'a kadar süren geleneksel Asur-Babil Politeizminin ve buna bağlı Paganizmin egemen olduğu zaman dilimidir. Geleneksel Harran politeizmi ve paganizminin güçlü Helenistik etkiye maruz kaldığı MÖ 4. yy sonrası ve devir ise ikinci dönemi oluşturmaktadır. MS 7.yy'a kadar devam eden bu dönemde MS ikinci yüzyıldan itibaren, Helenizm'in yanı sıra Hermetizm ve Hıristiyanlıkla da yoğun bir etkileşim söz konu- sudur. MS 7. yy'dan Harran'ın yıkılış tarihi olan MS 13. yy'a kadar süren üçüncü dönem ise Harran kültürünün ve dininin güçlü İslami etkiye açık olduğu dönemi teşkil etmektedir"

Tarihsel olarak Harran, Anadolu'ya açılan bir kapı olarak İslam'ın girdiği ilk şehir olması yanında Asurlara, Emeviler'e başkentlik etmiş bir yer olarak, ilim ve sanatın, felsefe ve ilahiyatın bulunduğu bir havza olmuştur. Atina, Roma, İskenderiye, Antakya okulları gibi tarihte özel ve farklı bir yeri olan Harran Okulu, ilim ve kültür- de parlak bir geçmişle istisna bir şehirdir. Yukarıda belirttiğimiz gibi bilim ve kültür tarihine hizmetiyle ününü duyurmuş olan Harran, Fırat ve Dicle'nin arasında sulak ve ticaret yollarına sahip olması dolayısıyla önemli bir

ticari ve kültürel merkez olmuştur. Ayrıca birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği ve başkentlik yapmış, bunlardan aldığı dinamiklerle kültürel taşıyıcılık ve dönüştürücülük görevi görmüştür. İli öncesi döneminde de İslam sonrası döneminde de bu parlaklığını uzun süre korumuştur. Dahası İslam kültür ve medeniyetin oluşumunda etkileyici bir güç olmuştur. **Bulunduğu konumdan ve imkânlardan yararlanarak büyük ilim adamları yetiştirmiş, yeni fikir ve düşüncelere kapı açmıştır...**

Harran, adını yol ve suyun geçtiği bir noktada bulunmasından dolayı almıştır. Zira Harran'ın "Çivi yazıları yazıtlarında "Harranu" olarak geçer. Bunun anlamı ise "yol" demektir. Yolların bulunduğu bu bir "ticaret merkezi oluşu" nedeniyle yukarıda da belirttiğimiz gibi kültürü dönüştürücü bir fonksiyona sahip olmuş ve bunu en güzel şekilde kullanarak tarihe mal olan **Harran Okulu; Hermetizm, Paganizm ve Harranilik olgusunun yaşandığı ve tartışıldığı bir zemin olmuştur.** Hatta Harranlı Müslüman âlimlerin en meşhurlarından olan İbn Teymiyye'nin günümüzdeki Modern İslam düşüncesindeki yeri ve etkisi inkâr edilemez. Aradan geçen bunca zamana rağmen İbn Teymiyye'nin İslam düşüncesinde konuşulup tartışılması ve fikirlerinin dayanak olarak ileri sürülmesi geçmişteki Harran Okulunun büyüklüğünün bir göstergesidir.

Sosyolojik bir gerçek olarak, toplumların gelişip ilerlemesi, o toplumun felsefe ve sanat ile olan ilgisiyle yakından alakalıdır. Bir yerde felsefe ve sanat yoksa o yerin gelişip, yeni fikirler üretmesi mümkün değildir. Bu anlamda Harran'ın geçmişteki ihtişamının altında, Okulunda verilen başta felsefe olmak üzere ilim ve sanatın büyük etkisi vardır. İslam öncesi ve İslam sonrası iki ayrı dönem olarak tanımlayabileceğimiz Harran Okulu'nda; ilk döneminde Paganizm ağırlığı ve etkisi hissedilirken ikinci döneminde İslam dinin etki ve ağırlığı görülür. Birinci dönem Hermetik felsefe ve astronomi öne çıkarken ikinci dönemde hadis ilmi başta olmak üzere din ilimleri tıp ve felsefe kendini gösterir. İslam öncesi Harran Okulu Atina, İskenderiye, Antakya ve Urfa ile yakın temasta iken, İslami dönemde Halep, Şam, Bağdat ve Kahire gibi şehirlerle temas halindedir. Öyle ki, bu şehirlerden gelip Harran'da felsefe ve edebiyat yapıldığı, yine aynı şekilde Harran'dan kalkılarak bu şehirlere sırf ilim, sanat ve felsefe yapmak için gidildiği kaynaklarda geçmektedir. Bu kültür merkezleri arazsında fikir alışverişinde bulunan ilim ve sanat adamları birbirini etkilemişlerdir.

Harran bu anlamda Felsefenin İslam âlemine girmesinde ve gelişmesinde rolü olan, okul ve ekol görevi gören ayrıca burada yetişen âlimleriyle düşünce tarihinin öncül beyinlerini yetiştiren bir üniversite olmuştur. Harran'ın bir üniversite olarak ortaya koyduğu birikimin dinamiklerini şöyle anlatılmaktadır: "Altıncı yüzyılda Araplardan bir kısmı, Suriye'nin bozkırlarında göçebe, bir kısmı ise Hicaz'ın kasabalarında yerleşik olarak yaşamakta ve yakın çevreleri olan Antakya, İskenderiye gibi yüksek kültür merkezlerinden izole olmuş bir durumda bulunmaktaydılar. Onların, o günkü bilimleryse sadece büyücülük ve cinlerle ilgili bilgileri ihtiva etmekteydi ki, bunlarda halk kültürünün bir parçası durumundaydılar. Yedinci yüzyılda ise, Harran ve Cindişapur okulları bilim ve felsefede oldukça önemli bir hale gelmişlerdi. Sekizinci yüzyıla gelindiğinde ise, bu Araplar artık Müslüman'dırlar ve haklı bir zaferle yakın doğunun büyük medeniyet merkezlerine sahip olmuşlardı. Böylece onlar, Sasani ve Bizanslıların meydana getirdikleri ve sahip oldukları kültürel birikimi üzerlerine aldılar. Yani, Yunan bilim ve felsefesi, İran etiği ve politik fikirleriyle ve Hind tıbbı ve matematiğinin hemen hepsi İslam'ın entelektüel hayatının birer parçası oldu. Bu çok büyük mirasın Müslümanlar tarafından absorbe edilişi, hala bir çok sırrı birlikte taşımaktadır. Fakat bu büyük geçiş ve değişim dalgasında Müslümanların eğitim ve öğretimine önemli katkı sağlayan bir toplum var ki, bu toplum, Kuzey Batı Mezopotamyalı bir şehir olan Harran'ın sakinleri olan Sabii'lerdir. Müslümanların ilme ve hikmete karşı olan aşırı ilgileri ve bu bağlamdaki hoşgörü ve cömertlikleri kısa zamanda etkisini gösterdi. Böylece, bu hoşgörü ve cömertlik, birçok bilgin ve filozofun özellikle Harranlıların gerek Harran'da ve gerekse Bağdat'taki etkilerini arttırdı."

İslam ve dünya kültür mirası içinde böylesine önemli bir yere sahip Harran Okulu'nun misyonunu anlamak ve ekol olarak ortaya çıkışını kavrayabilmek için önce o dönemdeki Harran'ın dini, kültürel ve sosyal durumuna bakmak gerekir. Harran'ın o dönemdeki kültürel, sosyal ve siyasal durumunu bilmeden, Harran Üniversitesinin misyonunun çözmek mümkün değildir. Zira o dönemde Harran, birçok tarihçi ve yazarın belirttiği kendine mahsus sosyal, kültürel, dini ve coğrafik özellikleri olan şehirdir. Tervat'ta adı geçen bir şehir olarak Hz. İbrahim (as)'ın ikamet ettiği bir yerdir. Sabii'lerin yaşadığı Harran'da "İlk neden, ilk akıl, Evrenin idarecisi, şekil ve ruha adanmış beş büyük mabet vardı. Yine yedi gezege-ne adanmış bir mabetleri mevcut idi. Harran, Helenlerin Hıristiyanlaşmasından sonra, Yunan putperestleri için tek sığınak oldu. Bunun yanında Harran, Babil ve Sabii dinine mensup olanlarla Yeni Plâtoncu

felsefe ve filozoflar için de bir sığınak oldu. İslam dinine geçtikten sonra da bu insanların dinine karışmadı.”

Harran'ın ilme ve felsefeye hizmet ettiği ve ünlü bilginleri yetiştirdiği dönemlere baktığımızda önceleri İslam dışı olan Sabiilik ve Hıristiyanlığın etkisinde kaldığı, daha sonra ise kendini dönüştürerek İslami duyarlılığın hâkim olduğu bir döneme girdiğini görürüz. Zira “Harran’da 10. asrın başına kadar Hıristiyan olmayan felsefecilerin, Sasani İmparatorluğu tebaasından olup Farsça konuşan felsefecilerin oluşturduğu bir felsefe okulu bulunuyordu. Bununla birlikte tamamıyla Yunan bilimi ve felsefesinin çalışıldığı okullara devam edenler genellikle Hıristiyan’dı. Tıp üzerinde en fazla araştırma yapılan daldı ve felsefi fikirler Hıristiyan inancının savunma ve tefsirine yardımcı oluyordu. Bu ilişkilerin tezahüründen dört veya beş asır sonra yüksek eğitimin büyük ölçüde gözden kaybolduğu ve özellikle İslami olan ve sadece Arapça dilini kullanan yeni yüksek eğitimin onun yerine geçtiği dikkate değer bir gelişmeydi” Bilindiği gibi göç eden belli bir yerde durmayan insanlar cesur ve bilinçlidirler. Kurulu düzenini terk edip gitmek insan için cesaret gerektirici bir durumdur. Hele hele bu göç olayı bir savaş yahut bir düşünce uyuşmazlığından kaynaklanıyorsa, burada yalnız fiziki bir göç değil, aynı zamanda beyin göçü de var demektir. İşte Hıristiyanlığın doğu imparatorluğunun resmi dini kabul edilişi dolayısıyla buna karşı çıkan bilinç kişiler en yakınlarında olan Harran’a göç etmişler. İşte bu göç sayesinde sosyo-kültürel bir değişim geçiren Harran’da ilim ve felsefe canlanmış, bir kültür merkezi oluşmuştur. “Ekseriye Grek asıllı olan Harran halkı, putperesti. Onlar, İmparator Justinianus devrinde, Hıristiyanlığın Doğu Roma İmparatorluğunun resmi dini kabul edilmesinden sonra, Hıristiyanların baskısına dayanamayarak asıl vatanlarından göç etmişlerdi. Şehirlerinden ayrılmalarıyla birlikte, bu göçebeler, özellikle yeni Eflatunculuk kültürü (Neo-Platonic Philosophy) olmak üzere Yunan kültürüne bağlılıklarını devam ettirdiler. Bu Harran putperestleri, Abbasiler devrinde Yunan felsefesini ve onlara ait ilimlerini Bağdat’a taşıdılar”

İslam düşüncesinin oluşumunda etkin olan isim ve fikirler üzerinde duran Muhammed El Cabiri, bu konuda şunları söylüyor: “Evet, bazı Şarkiyatçılar Antakya, Nusaybin ve Harran (Suriye ve Irak’ın kuzeyi) ile Cindişapur (Güney İran)’daki bazı Süryanî ekollerinin oynadıkları rolden bahsetmektedirler. Bunlar Yunan menşeli felsefe ve bilimlerin tercüme yoluyla Doğu’ya intikaline katkıda bulunmuşlardır. Hatta bazıları söz konusu ekollerin Kelâm ilmi gibi bir takım İslâm’î ilimleri de etkilediklerini söylemektedir. Ama bu Süryanî ekollerin üstatlarını ve öğrencilerini İslam Kültüründeki tercüme faaliyetlerine yaptıkları katkılardan dolayı takdir etmemize rağmen aradığımızı onlarda bulamamaktayız. “Bu ekoller hakkında bilinen, onların genelde dini karakterli ekoller olduğudur. Onlar kutsal metinlerle sıkı bir ilişki içindeydiler ve kilisenin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yönlendiriliyorlardı.” Bunlar, Mesih (a)’in zatındaki insanîlik-ilahilik ilişkisini tespit etmekle meşguldüler. O dönemde Yakubilerle Nesturîler arasında şiddetli bir mücadele yaşanıyor. Yakubiler onun birliğini teyit ederek tamamen ilah olarak görüyorken, Nesturî’ler onda vücud, irade, fiil gibi beşerî özelliklerin de bulunduğunu söylüyor ve ilahlık boyutuyla beşer boyutunu birbirinden ayırıyorlardı. Hıristiyan “kelâmcılar” bu dinî sorunun çözümünde Aristo mantığına başvuruyorlardı. Söz konusu mücadele ve münazaraların, Doğu Hıristiyanlığı’nın dinî “makûlü”nü oluşturduğunu veya Ürettiğini söylemeye gerek duymuyoruz. Bu tartışmaların doğu Hıristiyanlarının dinî makûlü’nü oluşturduğu açıktır. Bu ise bizim burada ele almayı hedeflediğimiz ve "rasyonel karakterli irrasyonel bilgi" (Gayri ma’kûl el-aklî) dediğimiz şeyin kapsamı dışında kalmaktadır. Şehristânî bu akımlardan bir yerde "Sâbiû ruhanîlerin" görüşleri, bir yerde de "Yedi bilgenin" felsefesi diye söz etmektedir.

Halkı Hıristiyanlaşmayıp eski Yunan putperestliği Üzere yaşamaya devam eden Harran Ekolü'ne gelince konumuz açısından Önem ifade ettiğini söyleyebiliriz. Harranlılar kendilerine Babil'den gelen kozmoloji bilimlerine ilgi göstermiş, bunlarla bağlantılı olarak gezegenlere tapmış, yıldız bilimi ve büyüyle uğraşmışlardır. Kadim Mirasın "gayr-i ma'kûl" boyutunda yer alan iki temel akımdan birini oluşturan Hermetik dinî felsefenin sahipleri sayılan Sâbiüler'in yerleşim yeri olması da Harran'ın Önemi arttıran bir faktördür. İslam tarihinde tercüme ve kültür aktarımı faaliyetleri sahasında Harranlıların da büyük rolü olmuştur. Özellikle de ikinci dönemde bunu açıkça görmekteyiz. Onlar, kendi ilmi ve felsefi miraslarının büyük bölümünü (Hermetik eserlerin bir bölümü de olmak üzere) Arapça'ya aktarmışlardır. Ama Harran ekolüyle ilgili olarak sahip olduğumuz mevcut bilgiler araştırma konumuzda bize pek yardımcı olmamaktadır. Bütün bildiğimiz, Harran'ın miladın ilk dönemlerinden itibaren tanımaya başladığı Yunan felsefi akımlarının yanı sıra Keldânî bilimleriyle de ilgilendiğidir. Harran ismiyle bağlantılı en büyük ilmi olay, Mütevekkil'in hilafeti döneminde (H. 232–247) "Talim Meclisi"nin (hocalar ve kitaplarla birlikte) oraya nakledilmesidir. Talim Meclisi bundan Önce yaklaşık 140 yıl süreyle Antakya'da istikrar bulmuştur. Meclisin Antakya'ya nakli H. 99,101 yılları arasında Ömer b. Abdülaziz'in hilafeti döneminde gerçekleşmiştir. Bildiğimiz kadarıyla söz konusu "meclis" Harran'da uzun süre kalmamış, Mu'tezid'in hilafeti döneminde (H. 279–289) Bağdat'a taşınmıştır.

Bu durumda Harran'daki dönemde yaklaşık kırk yıllık bir öğretim süresi geçmiş olmaktadır. Bu dönem Mütevekkil ile Mu'tezid'in hilafet dönemlerinin arasında kapsamaktadır. İleride açıklayacağımız Üzere Hermetik edebiyatın Arap, İslâm Kültürü'ne bu tarihten önce girdiğini göz önünde bulundurduğumuzda Harran Ekolü'nün en azından "Talim Meclisi'nin İslam Kültürü'ndeki Hermetizmin yegâne kaynağı olmadığını görürüz. Şu halde başka kaynak veya kaynakların varlığı söz konusudur. **Hermetizmin ana vatanının İskenderiye olduğunu düşünürsek Hermetik edebiyatın Arap-İslâm Kültürü'ne iki aşamada girdiğini söyleyebiliriz: İlki, İskenderiye ve onun Filistin'deki muhtemel uzantıları vasıtasıyla gerçekleşmiştir. İkinci aşamada ise Harran ekolü temel kaynak olmuştur. Hiç kuşkusuz Harran'dan nakledilen birçok şey aslında İskenderiye Ekolü'ne aittir. Çünkü "Talim Meclisi" Harran'dan önce İskenderiye'de bulunmaktaydı."**

Cabiri'nin yukarıda değindiği gibi Hermetizim birinci derecede İskenderiye'den, ikinci dereceden de Harran okulu dolayısıyla İslam düşünce tarihinde etkili olmuştur. Bu anlamda Harran, gerçekte bir taşıyıcılık görevi görerek İslam âleminin Rönesans'ını gerçekleştirmiştir. Bir felsefe okulu olarak taşıyıcılık görevi gören Harran, "Emeviler döneminde (Yunan Felsefesinin bu dönemde İslam âlemine tercüme ve nakil yoluyla geçtiği unutulmamalıdır) Halife II. Mervan (127-132/744-750) başkenti Şam'dan Kuzey Mezopotamya'daki Harran'a nakletmesi" sayesinde Harran, daha bir önem kazanmış ilim, irfan ve fikir yuvası olmuştur. Harran'ın Felsefe Okulu olarak ortaya çıkışını Mısırlı Yazar Muhammed El Behy ise, Farabi'ye dayanarak şöyle açıklıyor: "İslam'ın ortaya çıkışından sonra eğitim İskenderiye'den Antakya'ya geçti ve burada, tek bir öğretmen kalıncaya kadar uzun bir süre kaldı. Son öğretmenden iki kişi eğitim öğretim gördü, bunlardan her ikisi de daha sonra yanlarına kitaplarını da alarak, buradan ayrıldılar. Onlardan birisi Harranlı, diğeri Merv'li idi. Bu Merv kenti, Horasan'ın başkentiydi. Merv'li olan adamdan iki kişi eğitim gördü. Bunlar İbrahim el Mervezi ile Yuhanna b. Haylan'dır. Harranlıdan ise İsrail el Askaf ve Kuveyri ders aldı. Bunlar daha sonra Bağdat'a gittiler. İsrail, din ile Kuveyri de eğitimle ilgilendi."

Yazar el Behy, Farabi'den yaptığı alıntıyı Mesudi'nin de doğruladığını söyleyerek görüşünü şöyle açıklıyor: "Bu iki anlatımda (Farabi ve Mesudi'nin) bizim için önemli olan taraf, felsefe öğrenimini İslam'ın fethinden sonra Arap imparatorluğu ile Bizans İmparatorluğu sınırları arasındaki Antalya ilinde ve günümüzde Türkiye sınırları içinde bulunan "Harran'da yerleşip devam etmesi konusunun açıklanmasıdır. Felsefe öğrenimi Ömer b. Hattab'ın halifeligi zamanında Antalya'ya, Abbasi halifesi El Mütevekkil devrinde de Harran'a geçmiştir"

Harran felsefe okulu yüklediği misyonu, yetiştirdiği birçok âlimle dünyaya duyurmuştur. Böylesi bir okulun Hıristiyan felsefesini İslam âlemine taşımasındaki sorumluluk oldukça büyüktü. Bugünkü ifadeyle bu elit tabakadan oluşmuş kadroların işiydi. Nesilden nesile aktarılan bir mirastı. Harran, bu görevini "Hanbeli mezhebi hakkındaki derin ve geniş bilgisine, diğer mezheplerle ihtilafli konuları, mezhepleri, felsefe ve tasavvufu iyi bilmesiyle" tanınmış İbn Teymiyye'ye, "Grek felsefesi konusunda müktesebatı olan ve bazı şahısları bünyesinde barındıran, bunların en önde gelenlerinden biri olan Kindi sonrası kuşağa mensup olan Sabit B.Kurra" Kıfti ve benzerlerinin seviyesinde yetmiş aşkın âlimle dünyaya ününü duyurmuştur.

Harran Üniversitesi yalnızca felsefe, hadis, kelim, dil ve edebiyatla da sınırlı kalmamış, tıp ilminde de başarılarına imza atmıştır. "İslam'ın önemle tavsiye ettiği ilmi bilgiyle ulaşma çabaları tıp alanında kısmen, getirebileceği yakın ve faydalı çözümler, kısmen de tıp bilgisi ve mesleğinin geçmişte görmüş olduğu itibar sayesinde çok çekici bir alan oluşturmuştur. Ruha, el Hire, Cindişapur ve Harran gibi bazı merkezlerde birçoğu kilisenin zulmünden kaçarak İran ve Bizans arasındaki tampon devletlere sığınan Hıristiyan ve Sabi hekimler geçerli bir tıp birikimi ortaya çıkarmışlardır. Müslümanlar onlara çalışma imkânı sağlamış, bilgidен yararlanabilmek için dizlerinin dibine oturmuş kitaplarını ve kayıtlarını Arapça'ya çevirmeleri için onlara para ödemişlerdir. Curci b. Bahuşti (ö.215/830) el Mansur tarafından saray hekimliğine tayin edilmiştir. Aynı görevi babalarından gerekli eğitimi alan Bahuşti'nin çocukları devam ettirmişlerdir. Yuhanna b. Museveyh'ten (ö 243/857) mesleğini Müslümanlara öğretmesi istenmiştir. Huneyin b. İshak (ö.260/873) Me'mun tarafından Dar'ül Hikme'ye idareci olarak tayin edilmiş, arkadaşlarıyla ve öğrencileriyle birlikte bütün tıbbi ve ilmi bilgi ve birikimini Arapça'ya tercüme etmek ve kazandırmakla görevlendirilmiştir. Böylece İslam tıbbi doğmuş ve hızla genişlemeye başlamıştır. İlk başarısı klasik antik, İran ve Hind ilmi yazmalarının mirasının bir araya getirilmesidir. Bu miras araştırılarak ispatlanmış, sistematize ve tercüme edilmiş, İslam dini ve kültürünün genel prensipleriyle uyum gösteren yeni kategorilere ayrılmıştır. Bu konudaki ilk Müslüman üstatları arasında Firdevzül Hikme'nin müellifi Abdullah b.

Sehl Rabban et Taberi (ö.241/855) ve Müslüman Helenik felsefenin kurucusu Yakup el Kindi (Ö.260-873) yer almıştır”

Harran Okulu'nun İslam düşünce ve felsefesine yansımaları oldukça geniş ele alan ve isim ve eserler üzerinde durarak açıklayan Cabiri, Harran Okulu “Fez Metafiziği” adı altında şöyle tanımlar: “Şans eseri felsefi mirasımızın kitapları bize şu anda acilen lazım olan bilgileri muhafaza ediyor. Şehristani'nin el-Milel ve'n Nihal'inde sunduğu sağlam bilgiyle İbnü'n-Nedim ve diğerlerinin Harran Sabiileri gibi "ruhanîlerin inancı hakkında verdikleri bilgiler karşımıza dinî, felsefî ve fikrî bir “Yapı” çıkarıyor. Bu yapı kendini ısrarlı bir şekilde "Sinevî Meşrîkî Felsefe"ye kaynaklık eden "Ana Yapı" olarak takdim ediyor. İleri ki satırlarda bu meyanda özel bir delalete sahip verilerle karşılaşacağız. **Adı geçen Sabîî ruhanîler, gök cisimlerini yer âlemindeki işlerin yürümesinde etkin olan "ilahlar" olarak görüyorlardı: İster cansızlar, ister canlılar isterse insanlar âleminde olsun, yeryüzündeki tüm "oluş, bozuluş" hareketleri; rüzgâr, yağmur, sıcak, soğuk, büyüme ve yok olma hadiseleri "ilah olan" gök cisimlerinin etkisi ve icrasıyla meydana gelir. Bu cisimler Sabilere göre Allah ile insan arasında köprüdür, vasıtaadır.** Onlara hürmet ederken, onlara yaklaşmaya ve benzemeye (takarrüp ve teşebbüh) çalışırlar. Tamamen Hayy b. Yakzan'ın eylemlerinde gördüğümüz gibi. Bu yüzden onlar, nübüvvet ve semavî risaleti zorunlu görmüyorlardı. Çünkü bütün insanlar ulvî âlemlerle bağlantı kurabilme imkânına sahipti. Dolayısıyla onlar nübüvveti inkâr ederken Âdem'in tüm insanlığa baba olduğunu da kabul etmiyorlar, İbn Tufeyl'in öyküsünde açıkladığı gibi "Doğal Türeyişe inanıyorlardı. Semavi cisimlerle bağlantı kurmanın yolu; ruhun arındırılması, şehvetleri ve zevk alınan şeyleri terke sevk edilmesidir. İbn Sina'nın ruh ve ruhun nasıl ruhanî olduğuna dair nazariyesi, o Sabilerin dini ve felsefî inançlarında esas kaynağını buluyor.

Bütün bunlara İbn Sina'nın diğer görüşlerini de ekleyelim: Harranlıların itikat ve fikirlerinde, Onun; evrenin ezeliyeti ile ilgili görüşünde (zat olarak sonradan ve zaman olarak ezeli olmak yani “zatın gerektiriciliği” kavramı ki şöyle tarif edilebilir: Sudur; serbestçe ve kendinden doğan bir kasıtle değil, tıpkı güneşin ışık çıkarması gibi “zorunlu” bir şeydir.) mutluluk, ruh, iyilik ve kötülükle ilgili temel bakış açısına benzer yahut denk şeyleri bulabiliyoruz. Kısacası İbn Sînâcî meşrîkî felsefenin -daha önce de zikrettiğimiz gibi- temelleri ile Harranlıların felsefî ve dini bakışlarındaki ana unsurlar arasında büyük bir benzerlik vardır. O kadar ki, Harranlıların “dinî-felsefî-fikrî” yapısı ile yine dinî ve felsefî bir sistem olarak ortaya konan “Meşrîkî Hikmet” arasında yarı yarıya bir mutabakat olduğunu söyleyebiliriz. Yarı yarıya dedik, çünkü İbn Sina kendi felsefesinde İslami bir bakıştan yola çıkarken Harranlılar tevhit fikrinden hareket etmelerine rağmen yıldızlara tapıyorlardı.

Harran okulunun tesiri sadece İbn Sina ile sınırlı kalmıyor, İslâm'ın dinî felsefî, düşüncesinin şöyle yahut böyle karşılaştığı kültürel unsurların büyük bir kısmı yine Harran okulundan kaynaklanıyor veya en azından temel unsurlarından bir kısmını bu okul oluşturuyor. İhvan-ı Safa düşüncesinde bunu açıkça görüyoruz. İhvan grubu, yazdıkları risalelerde net bir şekilde "Nebevi İslami Şeriat" ile "İlahî Felsefî İbadet" diye tabir ettikleri şey arasında bir sentez kurmayı hedeflediklerini söylemişlerdir. Onlar "Felsefî ibadet"i “Âdimün”a nispet ediyorlardı. İhvan, Harranlıların dinî felsefesi ile tamamen uyuşan bir evren tasavvuruna sahip çıktı; gezegenlerin ruhanî ve etkin olduklarına, sihre, astrolojiye ve gizli ilimlere inandılar ki bunların tümü aklı meşruiyetini Harran dinî felsefesinde bulur. Harranlıların Hermesçiliğinin etkilerini Şia' da, özellikle de İsmailîliğe firkasında buluyoruz. Bugün İhvan-ı Safâ Risaleleri'nin onlara ait olduğu konusunda hiçbir şüphe kalmamıştır. Henry Corbin'in de dediği gibi Şia, İslâm toplumunda ilk "Hermesleşen" fırka idi. Hermetik bilgi onlar nezdinde "Ledünnî Hikmet" (Nebevi Felsefe) olarak zuhur etmişti.

Harran düşüncesinin etkilerini Kindî'nin felsefî görüşlerinde de hissediyoruz. O bile Harranilere özgü inancı takdir ettiğini gizlememiştir. İbnü'n, Nedim'in bildirdiğine göre Kindi, "...O kavmin (Harranlıların) inandıkları bir kitabı incelediğini ki, bu eser Hermes'in oğlu için yazdığı tevhide dair makalelerdi ve oradaki bilgileri tevhit konusunda gayet yetkin ve sağlam bulduğunu, filozof kişi ne kadar kendini yorsa da o kitap hakkında bir itiraz ileri süremeyeceğini" söylemiştir. Tabip Râzî ise bütün İslam felsefesi tarihçilerinin ittifakıyla, Harranlıların mezhebine ayrıntılarıyla sahip çıkmıştır. Râzî'nin tüm görüşlerinde Harran Sâbiilerinin fikirlerinin izine rastlıyoruz. (beş kadîm, nübüvvetin inkârı, ruhun ve gezegenlerin ruhanîliği gibi) Dahası Râzî, Harranîlerin mezhebi konusunda gayet önemli bir kaynak mesâbesindeki kitabın da yazarıdır. Ne yazık ki bu kitap şu anda elimizde yok... İbn Sina, büyük bir ihtimalle meşrîkî felsefesini bu kitaptan aldı. Ne olursa olsun, Râzî'nin, dikkatleri çekecek kadar İbn Sina'yı etkilediğini söyleyebiliriz.

Sünnî Düşünce ve Sûfî fikriyatına gelince; onlar da felsefe'ye ve filozoflara düşman olmalarına rağmen Harrani etkiden kurtulamadılar. Genel olarak Ehl-i Sünnet, Hermetik-Harrânî kaynaklı tevilleri ruhî hayatın pek çok yönü için kabul etmiştir. Hatta Hermes'i “Peygamber” olarak görmüş, ona İdris Peygamber adını vermişlerdir. Ayrıca Agatlademon'a de Şit nebinin adını verdiler. İsrâkî mutasavvıflara gelince onların “müşahedelerinde açıkça Harran tesirine rastlanılmaktadır. Fârâbî ve İbn Sina'ya baktığımızda da onların, Bu unsurla ortak sistemlerinin üzerine bina edildiği en önemli unsur konusunda Harran dinî felsefesinin etkilerini görürüz.

Feyz nazariyesini ve ona bağılı on akılı kastediyoruz. Fârâbî'ye ait Feyz nazariyesinin Harran Sabîlîği ile ilişkisine dair bir araştırma ortaya koyan Dr. Cebbur Abdunnûr (Mecelletü'l-Kitab el-Mısıryye Dergisi, Mayıs 1946, Daru'l-Maârif) şunları söylüyor: "Fârâbî, Feyz nazariyesini ortaya koyduğu zaman Plotin'in tespit ettiği prensipleri aşmış-kendi adlandırdığı gibi, ruhaniler veya "ayrık akıllar" zincirinde, İskenderiye okulu'na mensup olanlarda bile görmediğimiz bir gidişat sergilemiştir. Bu farklılığı görebildiğimiz an karşımızda Harranlıların mezhebi hususunda söylediği ve izah ettiği şeyi buluruz." Dr. Cebbur şunları da ekliyor, "Plotin ile Fârâbî arasındaki farklılık, anladığımız kadarıyla Sâbîî etkisine dayanmaktadır; bize böyle geliyor. Fârâbî'nin sistemini ve eserlerini inceleyenlerin hepsinin iddia ettiği gibi Farabi feyz görüşünü Plotin'den değil Harranlılardan alarak onların çizdiği yılı izlemiştir. Şu ayrık akıllar veya melekler yahut Harranlıların verdiği adla "ruhaniler" her iki grup nezdinde de aynı vasıflarla tanımlanıyor: Maddesi ve heyulâsı olmayan cevherlerdir. Yeryüzü âlemindeki bütün işlerde söz sahibi ve etkindirler, her iki mezhebe göre de onlar ulvi yapılarıdır veya gezgin gök cisimleri olmak durumundadırlar. Öyle bir tarzda ki; mezkûr ruhaniler o cisimler nezdinde tıpkı insan ruhunun beden nezdinde ki konumuna benzerler. İşte burada doğal "hudûs" meydana gelir. Bir de bakıyoruz ki bu husus her iki mezhep nezdinde aynı."

Nasıl ve niçin Harran Okulu ve dini felsefesi İslâm felsefi düşüncesine bu kadar çok tesir etti? Her ikisi ile İbn Sina'nın meşrûki felsefesi arasındaki bağı özelliği nedir? Sorunun birinci kısmına cevap olarak, Harranlı mütercimlerin ta başından beri felsefi ilimleri aktarma ve öğretme konusunda son derece etkin olduklarını söylemek yeter. Halife Me'mun zamanında Harranlılar, İbnü'n, Nedim'in el, Fihrist adlı eserinde aktardığı gibi, "Sabie" adına sahiplendiler. Böylece hayat hakkı tanınan bir dinin mensuplarıymışçasına İslam toplumunda kendilerine varlık sahası açtılar.

Zira Kur'an onları böyle görüyordu. Felsefi ilimleri Arapça'ya aktaran ve öğreten bir grup olarak Harranlı bilgin ve çevirmenlerin bu esnada kendilerine özgü teori ve görüşleri de yaymaları doğal olacaktı. Başka bir deyişle onlar aynı anda Yunan felsefesi ile İslam dinini kendi felsefeleri aracılığıyla okuyorlardı. Bu etkinlik, Harran'a özgü kavram ve prensiplerin Arap, İslâm düşüncesine sızmasına yol açacaktı. Bir de onların; engin ilim, düzgün ahlak ve azınlıklar olarak hallerine rıza gösterme gibi vasıfları sebebiyle büyük saygı ve takdir hisleriyle karşılandıklarını ve sayıları fazla olmadığı için onlara güvenildiğini düşünürsek meseleyi daha iyi kavrarız.

Öyle gözüküyor ki, iş bilinçsiz olarak meydana gelen bir "sızıdırma" ameliyesi ile sınırlı kalmamış bilakis onların kendi evren tasavvurlarına benzer şeyleri Kur'an'da buldukları ortaya çıkmıştır. Fark sadece terimlerde. Bu meyanda mesela Harranlı bilgin ve mütercimlerin büyüklerinden olan Sabit b. Kurra "Felek ve gezegenlerin melek olduğunu iddia etmekle şöhret bulmuştu" Onlar Kur'an terminolojisinin Harran terminolojisi ile çevrilmesine gayret ettiler, doğudaki İslam filozofları'nın da benimsediği yol budur. Daha geniş bir çerçeve ve daha genel bir ifade ile söylemek gerekirse Harran Dinî Felsefesi, İsrâiliyâtin (dinî) düşünce ve hadiste oynadığı rolün bir benzerini, İslam felsefi düşüncesinde oynamıştır."

Sonuç: Karşımıza Eflatun'un ruhçuluğunu, Babil'in astronomisi ve İran'ın irfanını (Gnostizm) toplayan bir dinî felsefe çıkıyor. Bugün, "Şark Ruhı" diye bilinen etkileri bünyesinde muhafaza eden işte bu felsefedir ve bize göre yakın doğudaki dini düşüncenin temel değişmezi (=esas sabiti) olan "Tevhit inancı" da bundan başka bir şey değildir. Evet, Harran Sabîlîleri semavi cisimleri, Allah ile âlem arasında vasıta kabul etmekle büyük ve tesir alanı daha geniş başka bir bünye içinde yer alan bir akımı temsil ediyordu. Bu geniş alanlı bünyeden mura-dımız, batıda Suriye'den başlayıp doğuda Horasan'a kadar bütün sahaları etkileyen Yeni Eflatunculuktur."

Harran felsefe okulundan yetişen İslam âlimleri Müslümanlara akli ilimlerle uğraşma yolunu açmaları yanında Yunan felsefesini bir Yunanlıdan daha iyi anlayıp yepyeni yorumlarla batılılara sunmuşlardır. Bu gün bir taş yığını olarak karşımızda duran Harran'ı tarihi bir kalıntıdan daha çok geçmişten günümüze taşıdığı kültür ve medeniyet açısından ele almalı ve üzerinde düşünmeliyiz.

HARRAN OKULUNDA YETİŞMİŞ ÂLİM VE DÜŞÜNÜRLER:

HACCAC B. MATAR (786–833)

“Dokuzuncu yüzyılın ortalarında pek çok Yunan bilim, tıp ve astronomi eseri Arapça’ya kazandırmıştır. Bu dönemde Harran’daki Yeni Plâtoncu Pagan okulunda hoca olan el Haccac çeviri faaliyetlerinde yer almıştır. Onun Arapça’ya çevirisini yaptığı eserlerden biri de Ptolemy’nin “Almageste” adıyla bilinen ve bugüne kadar gelen astronomi hakkındaki eseridir. Ayrıca Bağdat’taki Beyt-ül hikme tercüme okulunda görev almıştır. Pek çok eseri Arapçaya çevirmiştir.”

THEODORE (TEDHARİ) (790–850)

“Harran’da rahiplik yapan Theodoros, yaşadığı dönemde önemli bir ilahiyatçı olan ve o devirde Doğu kilisesinin son büyük teologu olarak da tanınan Şamlı Aziz John (St.John of Damascus)’un öğrencisiydi. Arapçaya ilk bilimsel çevirileri yapan bir bilim adamı olarak tanınan Theodore’nin bu ilk çevirileri mantık ile ilgili kitaplar idi. Arapça’ya yaptığı çevirileri doğrudan doğruya Grekçe’den yapmaktaydı. Onun yaptığı mantık çevirileri arasında özellikle Birinci Analitikler önemli bir konuma sahipti. O, dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yaptığı bu çevirilerden birini doğruluğunu kontrol etmesi için Huneyin b. İshak’a vermişti. Onun mantıkla ilgili çevirilerinin, daha sonraki İslam mantık ilminin gelişmesinde önemli katkıları olmuştur.”

THEODOSİUS ROMANOS (ö. 896)

“Harranlı olan Theodossius, Harran’daki Quartamin (Arapça) manastırında yaşayan bir Yakubi rahip ve tabibiydi. O da yaşadığı dönemin en önemli mütercimlerinden biriydi. Bu durum şunu gösteriyor: Eski Yunan bilim ve düşüncesinin İslam dünyasına aktarılmasında Harran’da önemli bir grup bilgin çeviri faaliyetlerinde görev yapmaktaydılar.”

SABİT B.KURRA EL HARRANİ (821–901)

Harran’da doğan ve asıl ismi Ebu-l hasan Sabit b.Kurra olan Sabit, çocukluğunu ve gençliğini orada geçirdi. Harran’da sarraflık yaptı. Muhammed b. Musa ile karşılaştı. Onun vasıtasıyla Bağdat’taki tercüme okuluna katıldı. Halife el mutezid ile tanıştı. Saray müneccimi oldu ve Irak’taki Sabi topluluğunun başkanlığına seçildi. Arapça, Süryanice ve Grekçe’yi çok iyi derece bilen sabit, çok geniş bir kütüphaneye sahipti. 150 civarında Arapça, 15 civarında ise Süryanice eser telif etmiştir. Arap İslam mantığının oluşması, gelişmesi ve geleceğe taşınmasında rol oynayan en önemli düşünürdür. 901’de Bağdat’ta öldü. Eserlerinden bazıları: Aristo’nun Physica’sı üzerine bir şerh, Yıldızların Tabiat ve Tesiriyle, Ahlak ve Musikinin İlkelerine Dair Risaleler, birinci Analitikler, Hermeneutica

YUHANNA B. HAYLAN

(869–920)

Felsefe ve Hristiyan teolojisi üzerine eğitim gören İbn Haylan, aynı zamanda felsefe ve mantık eğitimi almıştır. Harranlıdır. Antakya okulunun kapanmadan önceki son öğrencisidir. Okul kapanınca memleketi olan Harran’a gelmiş, burada hocalık etmiştir. Harran’da kaldığı sırada Ünlü İslam düşünürü Farabi’ye hocalık etmiştir. Onuncu yüzyılın başında birçok Harranlı hoca gibi Bağdat’a göç etmiştir. Bağdat’taki felsefeye kendi birikimlerini katarak daha da ileriye götürmüştür.

İBN ZEHRUN (860–922)

Sabit b. Kurra’nın öğrencisi olan İbn Zehrun’un asıl adı Ebu İshak İbrahim b.Zehrun el Harrani’dir. Tabip, edebiyatçı ve mantıkçıdır. Sabit b. Kura ailesi gibi ilmi yönü gelişmiş bir aileden gelmektedir. Harran kökenli bir aileden gelen Zehrun, Bağdat’taki rasathanenin başına getirilmiştir. Ailesinden meşhur doktor ve edebiyatçılar çıkmıştır. İbrahim b. Hilal gibi. Tıp ve ilaç yapma konusunda bir esere sahiptir. Felsefenin geçiş döneminde bizat bilimsel faaliyetlere katılarak hizmet vermiştir.

EL BATTANİ (847–853 veya 858–929)

En büyük İslam astronomi bilginlerinin olan el Battani, Harran'da doğmuştur. Sabi asıllı bir Müslüman olan Battani'nin tam adı Ebu Abdullah Muhammed b.Cabir b. Sinan'dır. Harran'ın zengin ve tanınmış bir ailesine mensup Bettani'ye Rakka'da ailesi bir rasathane kurarak çalışmasına imkân sağladılar. 877–918 yılları arasında tam 42 yıl çalışarak gözlemler yapan El Battani, oldukça doğru ve dikkate değer astronomik gözlemler yapmıştır. Ortaçağ'da Arapça'dan “Yıldızlar Bilimi Üzerine” adıyla Latince'ye çevrilen ilk eser el Battaniye aittir. El Battani'nin, Avrupa astronomi bilginleri üzerindeki etkisi bu eseri aracılığıyla Rönesans'a kadar sürmüştür. Bu eser Trigonometri hakkında çok önemli materyalleri ihtiva ettiği gibi, küresel üçgenin açılarıyla kenarlarının ilgili olduğu formülün kullanılmasını da içermektedir. Battani'nin yıldızlar konusundaki limi oldukça geniştir. Rakka'dan Bağdat'a göç etmiş, bir rivayete göre Samarra, başka bir rivayete göre de Rakka'da 929 yılında vefat etmiştir.

İBN TEYMIYYE (1263/ 1327)

661/1263 yılında Harran'da doğmuştur. Tam adı: şeyhülislam takıyyüddin Ebu'l Abbas Ahmed b. Abdulhalim b. Teymiyye el Harrani'dir. Moğolların Harran'a baskınları üzerine ailesiyle birlikte 667/1269 yılında ailesiyle birlikte Şam'a hicret etmiştir. Âlim bir aileden geldiğinden dolayı İlk eğitimini babasından alır. Daha sonra Hadis, tefsir, fıkıh, dil ve birçok alanlarda ilmini ilerletir.

682 yılında babasının ölümü üzerine hocalığa başlar. Şam'da Camii Kebir'de Cuma günleri tefsir dersleri verir. 691 yılında 30 yaşında iken hacca gider. Birçok fikri çatışma içinde bulunur. Fikirlerinden dolayı birçok zindanlarda yattı. Dönemine göre çok ileri fikirler öne sürdü. Bu yüzden fetva vermesi yasaklandı. Moğolların şama dayanması üzerine bazen diplomatik elçilik görevi bazen de savaşlarda en ön safta bulundu. İbni Battuta Şam seyahati sırasında onu hutbede dinlemiş ve ünlü seyahatnamesinde onu deli olduğunu yazmıştır. İbn Teymiyye'nin çok büyük bir ilmi birikime sahip olmasının ardında yaşadığı dönemin şartlarının etkisi göz ardı edilemez. Zira Hıristiyanlar tarafından bu dönemde Endülüs'ten sürülen Müslüman âlimler ve Moğol istilasıyla Bağdat'tan Mısır'a göç eden ilim adamlarının oluşturduğu entelektüel ortam İbn Teymiyye'nin yetişmesinde büyük rol oynamıştır. İbn Teymiyye, hayatı hareket ve mücadele ile geçen büyük bir eylem adamıydı. Döneminin bidat ve hurafelerine cesurca karşı çıkmış bu yüzden birçok iftiralara maruz kalmıştır. Bugün bile İslam düşüncesi üzerinde büyük bir etkisi olan İbn Teymiyye âlim ve velut bir yazara olarak bine yakın eser yazmıştır. Gazali ve İbn Arabî ile beraber Sünni muhitlerde en çok ilgi gören İslam âlimlerindedir. 728 yılında 67 yaşında iken Şam'da vefat etmiştir. Cenazesi büyük bir kalabalık tarafından gömüldü. Eserlerinden bazıları: Kırk Hadis, Ehadis-ül Kussas, Risalet-ül Ubudiyye, Eserleri günümüzde halen güncelliğini koruyan İbn Teymiyye'nin külliyeti Türkçe'ye çevrilmiş yayınlanmıştır.

EBU MUHAMMED ABDÜLKADİR B. ABDULLAH EL FEHMİ EL RUHAVİ (536/1142)

Urfa'da doğdu. Bu sırada şehir Haçlıların elindeydi. 539/ 1144 yılında Zengi Urfa'yı fethedince Abdülkadir esir çocuklar arasında bulunuyordu. Bu sırada Harranlı benü Fehm ailesi tarafından satın alındı. Daha sonra azad edildi. İlim tahsiliyle uğraştı. Bağdat'ta Abdülkadir el Geylani, İbn el Haşşab, kadın hadisçi Şühde ve çeşitli âlimlerden hadis okudu. Hemadan'a gitti. Orada Ebul Ala el hamadani'den okudu. Sonra İsfahan, Nişabur, Merv, Heratki gibi zamanın önemli ilim merkezlerini dolaşarak hadis bilgisini geliştirdi. Şam'da İbn Asakir'den, Mısır'da İbn Berri'den, İskenderiye'de El silefi'den hadis ve Arapça okudu. Bir ara Şam'da Şam şehrinin tarihi konusunda ders verdi. Musul'da baş müderrislik yaptı. Harran'a döndü. Ölene kadar burada ders okuttu. Cezire bölgesinin en büyük âlimiydi. El cezirenin muhaddisi adıyla ün yaptı. Kırk ayrı senetle kırk ayrı şehirde rivayet ettiği bir kır hadis kitabı yazdı. İki büyük cilt hacmindeki bu kitabındaki senetler zincirinde bir kişi ikinci defa tekrarlanmaz Bundan başka feraiz ve hesap konularında bir kitabı vardır. Hadis konusunda hafız deresine yükselmiştir. 612/ 29 ağustos 1215 yılında vefat etti.”

1.Abdülfettah b.Ahmet Celebet el Harrani. Fıkıh, Akaid ve Hadis konularında eserler yazdı, 476/1083'te idam edildi

2. Ebu'l Ferec Abdülvahit b.Muhammed el Harrani XI. Asrın başlarında doğdu. 486/1093 yılında Şam'da vefat etmiştir. Bir hadis kitabı vardır.

3.Ebu'l hasan Ali b. Ömer b.Ali el Darir el zahid iyi bir bilginidir488/1095 yılında Suruç'ta vefat etti.

4.Ebu'l Kasım Hasr b.El Hüseyin b.Hamid el Harrani Bağdat'ta tahsilini tamamladı Akaide dair bir eser yazdı. XII. İlk yarısında vefat etmiştir.

5.Ebu'l hasan Ali b.Ömer b.Abdus el Harrani 544?1149 yılında Bağdat'ta tahsil yapmıştır. Tefsir ve vaaz kitapları yazdı. 28 Ekim 1164 yılında öldü. Faruddun ibn Teymiyye onun adına mersiye yazmıştır.

6.Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah b.el Abbas el Harrani el Muadil 560/1165 yılında vefat etmiştir.

7. Fityan b. Meyyah b. Hamd b. Süleyman el Sülemi el Harrani el Darir, 513/1119 yılında Harran'da doğdu. Bağdat'ta okudu. Kıraat, tecvit ve Arap dili konusunda salahiyyetli bir kişiydi. 556 / 1171 yılında Harran'da vefat etmiştir.

8. Ebu'l Fazl b.Ebi'l Hucre, Takiyyüddin Hamid b. Mahmut el harrani el Zahid. 513/1119 Harran'da doğdu. Harran şeyhi olarak tanındı. Bağdat'ta tahsilini tamamladı. Nureddin Mahmut b. Zengi, Harran'daki Nuriye medresesini onun ders okutması için yaptırdı. Hutbeler Divanı adında bir kitabı vardı. 570/ 1 Mayıs 1175 yılında Harran'da vefat etmiştir.

9.Zahiruddin Mansur b.Nasr b. El Atar el Harrani. 579/1179 yılında 42 yaşında öldürüldü.

10. Muhammed b. Ali b. Sadakat el Harrani 864/1188 tarihinde 94 yaşında Şam'da vefat etmiştir.

11. Ebu'l Sena Hammad b. Hibetullah el harrani. 511/1117 Harran'da doğdu. Hadisçi, Tarihçi ve Ülkelere arası kitap ticareti yaptı. Bağdat ve Herat gibi ilim merkezlerindeki âlimlerden faydalandı. İskenderiye'de Hadis okudu. Harran tarihi ve Benim ismim Hammad adlı eserler yazdı. Güzel şiirler yazdı. 592/1196 yılında Harran'da vefat etmiştir.

12. Takiyyüddin Ebul Fazl b. El imam Ebi'l Fazl İlyas b. Hamid el Harrani. Harran ve Bağdat'ta çeşitli âlimlerden ders aldı. Musul'a yerleşti. 593/1197 yılında Musul'da vefat etmiştir.

13.Ebu'l Ferec Abdülmünim b. Abdülvahab b. Küleyb el Harrani 500/Ekim 1106 Harran'da doğdu. Büyük tüccar ve hadisçidir. Bağdat, Mısır gibi önemli merkezlerde ders aldı. Hadis hocaları adlı bir kitap yazdı. 596/16 Ocak 1200 tarihinde aynı yerde vefat etmiştir.

14. Şemsüddin Ebu'l Feth Nasrullah b. Abdülaziz b. Abdus el Harrani. Tasavvufçu ve fakihtir. Harran ve Bağdat'ta okudu. Şam'da ilmi sohbetler yaptı. Sela ile ilgili bir eser yazdı. 600/1204 yılından önce öldü.

15. Ebu Abdullah Espahmir b.Muhammed b. Numan el Harrani. Bağdat'ta şeyh Abdülkadir Geylani'den ders aldı. Bağdat'ta yerleşip Abdülkadir Geylani'nin medresesinde Müderrislik yaptı 601/ 6 Kasım 1204 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

16. Necmüddin Ebu Muhammed Abdülmünim b. Ali b. Hibetullah el Harrani. 578/1182 yılında tahsil için Bağdat'a gitti. Hadis, fıkıh hilafiyat okudu. Harran'a döndü. Şehrin hatibi İbn Teymiyye ile arası açıldı. Tekrar Bağdat'a döndü. 601/11 Aralık 1204 Bağdat'ta vefat etmiştir.

17. Hazma b. Ali b. Kubbayti. 524/1129 yılında Haran'da doğdu. Bağdat'ta nizamiye medresesinde hadis, fıkıh ve Kur'an ilimleri okudu. 602/1206 yılında vefat etti.

18. Ebu Muhammed Abdülmuhsin b. Ye'şî el Harrani. Harran'da doğdu. 1198 yılında Bağdat'a gitti. Hadis, Fıkıh ve Hilafiyat okudu. Harran'a döndü. 1212 yılında Hacca giderken Bağdat'a uğradı 1213 yılında genç yaşta öldü.

18. Kadı Şemsüddin Ebu'l Feth Ömar b. Es'ad b el Münecca el Harrani. 557/1162 Harran'da doğdu. Şam ve Bağdat'ta hadis, fıkıh ve hilafiyat okudu. Harran kadılığına yükseldi. Şam'da ders verdi. Hanbelî fıkhı üzerine bir eser yazdı. 618/1221 yılında Şam'da vefat etmiştir.

19. Ebu'l Rabi Kemalüddin Süleyman b. Omar el Müşebbek el Harrani. 620/1223 yılında Harran'da öldü. Hayatı hakkında pek bir bilgi yoktur. İtikad konusunda eserler yazmıştır.

20. Ebu'l Fazl Yusuf b. Fazlullah el Sekkakini el Harrani. 600/1204 yılından sonra Ali El Ruhavi'den hadis okudu. Güzel şiirler yazdı. Zühd konusunda büyük bir eser yazdı. 621 /1244 yılından sonra İbn Hamdan ondan şiir dinlediğine göre bu tarihten sonra Harran'da ölmüştür.

21. Fahrüddin Muhammed b. Hıdır b. Teymiyye el Harrani. İbn Teymiyye ailesinin ilk büyük âlimlerinden. 542/ 1148 yılında Harran'da doğdu. Harran'da okuduktan sonra tahsilini Bağdat'ta tamamladı. Harran'daki âlimlerin şeyhi derecesine yükseldi. Otuz cilt rivayet metoduyla bir tefsir yazdı. 622/ 21 Şubat 1225 yılında Harran'da vefat etmiştir.

22.Ebu Bekr Abdullah b. Nasr b. Muhammed b. Ebi Bekr el harrani. Harran ve Bağdat'ta çeşitli âlimlerden ders aldı. Harran kadılığı yaptı. Kur'an ilimleri konusunda eserler yazdı. 624 yılında/1227 yılında Harran'da vefat etmiştir.

23. Yakub b. Sabir Berekat el Mancınki el Harrani. 554/ 1159 yılında doğmuştur. Edip, Şair, asker. 626/ Ocak 1229 tarihinde vefat etmiştir.

24. Nasıhuddin Abdülvahab b.Zaki b.Cümeyyi el Harrani. Harran'da Abdülkadir el Ruhavi'den ders aldı. 628/ 1231 yılında Şam'da vefat etmiştir.

25 Ebu Abdullah Muhammed b. İmad el Harrani. 542/1147 yılında doğdu. Mısır, Şam ve Bağdat'ta Hadis eğitimi gördü. 632/ 1234 tarihinde vefat etmiştir.

26. Muvaffaküddin Hamd b. Ahmed b Muhammed b. Berekat el harrani. 553/1158 yılında Harran'da doğdu. Harran'da ve Bağdat'ta eğitim gördü. İbn el Cevzi gibi âlimlerden ders aldı. Harran'da Müderrislik yaptı. Şam'da hadis okuttu. İbn hamdan gibi hadisçileri yetiştirdi. 634/1236 yılında Şam'da vefat etti.

27. Nasıhuddin Abdülkadir b. Abdülmümin b. Selamet el Harrani. 564/ s1169 yılında Harran'da doğdu. Harran ve Bağdat'ta tahsilini tamamladı. Fıkıh konusunda bir kitap yazdı. 634/ 1236 yılında Harran'da vefat etti.

28 Seyfüddin Abdülğani b. Fahrüddin Muhammed b. Teymiyye el Harrani. 581/ 1185 yılında Harran'da doğdu. Harran hatibi diye ün yaptı. 603/1206 yılında Bağdat'a gitti. 639/1241 tarihide Harran'da öldü.

29. Abdullatif b. Ebi'l Ferec b. Muhammed b el Kubbeydi. 554/1159 tarihinde Harran'da doğdu. Çeşitli yerleri gezdi. 641 1243 yılında Bağdat'ta vefat etti.

30. Abdurrahman b. Omar b. Berekat el Harrani. Harran'da doğdu. Musul, Halep, Şam ve mısır'da âlim tahsil etti. 619/ 1246 yılında vefat etti.

31. Ebu'l Abbas Ahmed b. Selamet el Neccar el Harrani. Büyük zahid ve muhaddis. İbn Hamdan'ın hocalarındandır. 646/1248 yılında Harran'da vefat etti.

32. Necmüddin Ebu'l Berekat Abdüsselam b. Abdullah b. Teymiyye. 590/1194 Harran'da doğdu. 603/1207 yılında Bağdat'a gitti. Harran'a döndü. Sonra yine Bağdat'a gitti. Kur'an ilimleri, fıkıh, Arap dili, hesap, cebir konularında dersler aldı. 651 /1253 yılında Hacca gitti. Hicaz, Şam, Bağdat ve Harran'da hadis okuttu. Kitaplar yazdı. 652/ 1254 yılında Harran'da öldü. Harran'daki Cebbane mezarlığına gömüldü.

- 33. İsa b. Selamet b. Salim el Harrani.** 551/1156 yılında doğdu. Hadisçidir. 652/1254 yılında vefat etti.
- 34. Nasıhuddin b. El Zerrad, ebu Bekr b. Yusuf b ebu Bekr el Harrani el Mukri.** 614/1247 yılında Harran'da doğdu. Harran, Şam ve Halep'te okudu. Pek çok kitap yazdı. 653/1255 yılında genç yaşta Halep'te vefat etti.
- 35. Ebu Abdullah Muhammed b. Abdülmünim b. Ammar el Harrani.** 603/1206 yılında Harran'da doğdu. Harran, Bağdat, Şam ve Kahire'de okudu. Şam'a göçtü. 671/1273 yılında Şam'da vefat etti.
- 36. Abdülkadir b. Abdülğani b. Fahrüddin b. Teymiyye el Harrani.** 612/1215 yılında Harran'da doğdu. Şam'da hadis okuttu. Hatiplik yaptı. 671/1273 yılında Şam'da vefat etti.
- 37. Ebu Abdullah Muhammed b temim el Harrani.** Fıkıh okudu. Kadı Beyzavi'den ilim okumak için İran'a gitti. Bir fıkıh kitabı yazdı.
- 38. Ebu Tahir İbrahim b. Yahya b. Gannem el Hanbeli el Harrani.** Şekillerden mana çıkarma ve rüya yorumlarını kapsayan bir kitap yazmıştır. Bunların dışında üç kitabı günümüze kadar ulaşmıştır. 674/1275 yılında vefat etti.
- 39. Ebu'l Ferec Abdullatif b. Abdülmünim el harrani el Hambeli.** 578/1182 yılında Harran'da doğmuştur. Hadis ve fıkıh konularında alimdir. Çeşitli eserler yazmıştır. 672/1273 yılında Kahire'de vefat etti.
- 40. Cemalüddin Ebu Zekeriya Yahya b. Ebi Mansur b. Ebi'l Feth b. Rafi el Harrani.** İbn el Ceyşi diye meşhur fakih ve muhaddistir. 583/1187 yılında Harran'da doğdu. Harran, Bağdat ve Şam'da okudu. Harran'a döndü kısa bir süre sonra tekrar Bağdat'a tahsilini tamamlamak için gitti. Kitaplar yazdı, münazaralarda bulundu, fetva verdi. 678/1279 yılında Şam'da vefat etti.
- 41. Ebu'l Mehasin Abdulhalim b. Abdüsselam b Abdullah b Muhammed b. Hıdr b. Teymiyye el Harrani.** 627/1230 yılında Harran'da doğdu. Meşhur bilgin İbn Teymiyye'nin babasıdır. Halep'te okudu. 667/1269 yılında Moğol istilası dolayısıyla akrabalarıyla birlikte Şam'a göçtü. Şam Camii'nde vaazlar verdi. Çeşitli ilimlerde eserler yazdı. 682/1284 yılında Şam'da vefat etti.
- 42. İzzüddin Ebu'l İzz Abdüllaziz b. Abdülmünim b. El Sakr el Harrani.** 594/1198 yılında Harran'da doğdu. Bağdat'ta okudu. Mısır'a yerleşti. 686/1287 yılında orada vefat etti.
- 43. Necmüddin Ahmed b Hamdan b Şebib b Hamdan el Harrani.** 603/1207 yılında Harran'da doğdu. Halep, Şam, Kudüs gibi merkezlerde okudu. Fıkıh konusunda eserler yazdı. Mısır'a yerleşti. 695/1295 Kahire'de vefat etti.
- 44. Şerefüddin Abdülğani b. Yahya b. Muhammed b. Kadı Harrani.** 645/1247 yılında Harran'da doğdu. Şam'da okudu. Moğollardan kaçarak Mısır'a yerleşti. Hazine nazırlığı yaptı. 709/1309 yılında Kahire'de vefat etti.
- 45. Bedrüddin Ebu'l kasım b. Muhammed b. Halid b. İbrahim el Harrani el Tacir.** İbn Teymiyye'nin anne'den kardeşi. 650/1252–1253 yılında Harran'da doğdu. Moğol istilasından kaçarak Şam'a yerleşti. Hadis ve Fıkıh okudu. 709/1309 yılında Şam'da vefat etmiştir.
- 46. Şerefüddin Abdullah b. Abdulhalim b. Abdüsselam b. Teymiyye el harrani.** İbn Teymiyye'nin kardeşi. 666/1267 yılında Harran'da doğdu. Moğol istilası yüzünden 2 yaşında iken ailesiyle birlikte Şam'a yerleşti. Arap dili, tarih, biyografi sahasında geniş bilgisi vardı. 717/1317 yılında Şam'da vefat etmiştir.
- 47. Şemsüddin Ebu Abdullah Muhammed b. Omar b. Abdülhamit b. Zebatır el Harrani.** 637/1239 yılında Harran'da doğdu. Şam'da okudu. 711/ 1311 yılında İbn Teymiyye'yi Mısır'a ziyarete giderken Frenkler tarafından esir edildi. Bu esareti sırasında 718/1318 yılında Kıbrıs'ta esir olarak öldü.

48. Şerefüddin Ebu Abdullah Muhammed b. Abdülvahit b. Sa'ad b. Necih el Harrani. Hadis ve fıkıh okudu. 727/1323 yılında Hac'dan dönerken öldü.

49. Mecdüddin Ebu'l Fida İsmail b. Muhammed b. El Ferra el harrani. 645 veya 646/1248 yılında Har-ran'da doğdu. Harran'da okudu. Ailesiyle Şam'a göç etti. Boşanma ve tırnak kesme ile ilgili cüz yazmıştır. 729/1329 yılında Şam'da vefat etti.

50. Şerefüddin Abdülğani el Harrani. Zeynüddin Ebu Muhammed Ubade b. Abdülğani b. Mansur el Harraninin babasıdır. Edip ve fakih. Şam'da İbn Teymiyye'den hadis okudu. 705 /1305 tarihinde Şam'da vefat etmiştir.

51. Zeynüddin Ebu Muhammed Ubade b. Abdülğani b. Mansur el Harrani. 671/1273 yılında doğdu. Şam'da okudu. Arapça ve kelam konularında ihtisas sahibiydi. 739/1339 yılında Şam'da vefat etti.

52. Abdülkadir b. Muhammed b. Abdülvahit el Tebrizi el Harrani. 648/1250 yılında Harran'da doğdu. Şam'da tahsil gördü. Safed ve dimyat kadılığı yaptı. 740/1339 yılında öldü.

53. Şihabüddin Ebu'l Abbas Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Abdülğani el Alai el Harrani. 702/1303 yılında Şam'da doğdu. Şam'da okudu. İbn Teymiyye'nin fıkıh usulü ve hidaye Şerhini temize çekti. 745/1344 yılında Şam'da vefat etti.

54. Bedrüddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Seraya b. El Velid el harrani. 670/1272 yılından sonra doğdu. Şam'da okudu. Kahire'de Kadılık yaptı. 749/1348 yılında vefat etti.

55. Zeynüddin Ebu hafs Omar b. Sa'dullah b. Necih el Harrani. 1286 yılında doğdu. Şam'da okudu. Bağdat'a gitti. Fıkıh ve feraiz konusunda parladı. Şam'da hocalık yaptı. Ölüm tarihi bilinmemektedir.

56. Nurüddin Ali b. Abdurrahman b. Şebib b. Hamdan el Harrani. Doktor ve ediptir. Edebi bir eser yazmıştır. Eser günümüze kadar ulaşmıştır. 747/ tarihinden sonra vefat etmiştir.

57. Şihabüddin Ahmed b. Yusuf el Sadi el Harrani, sonra el Amidi. Fıkıh ve Arapça bilginiydi.

58. Zeynüddin Ebu'l Mehasin Abdülevvel b. Muhammed b. Abdülhalik el harrani. 710/1310 yılından sonra Halep'te doğdu. 803/1401 yılında aynı şehirde vefat etti.

HARRANLI KADIN ALİMLER

1. Ayşe Bint ahmed b. Muhammed b. Ahmed el Harrani. H. 8 yy./ M.14.yy. ilk tahsilini Harran'da yaptı. Daha sonra Bağdat'a gitti. Orada hadis okudu. Doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. H. 8yy/M. 14. yy'da vefat etmiştir.

2. Ayşe bint Muhammed b. El Müslim el harraniye. H. 647/M. 1249 yılında Harran'da doğdu. Hadis okudu. Çok sayıda hadis rivayet etmiştir. Tanınmış seyahatçi İbn Batuta Şam'da iken H. 726 yılında Umeyye camiine girmiş, onun yanında kıraat okumuştur. Geçimini terzilik ile kazanmıştır. H. 736/ M. 1336 yılında vefat etmiştir.

3. Ayşe bint Muhammed b. Yahya b. Bedir b. Ye'si el Cezeri (el harrani) es Salihyye, Harran'a bağlı kasabalardan birinde dünyaya gelmiş. Hadis okumuş ve rivayet etmiştir. Ailesi ile birlikte Şam'a yerleşmiştir. H.743/M.1342 yılında Şam'da vefat etmiştir.

4. Esmâ Bint Abdurrahman İbn Abdülvahit el Harraniye. Harran'da doğdu. İlk tahsilini burada yaptı. Birçok öğrenci yetiştirdi. Ne ölüm ne de doğum tarihi bilinmemektedir. Yalnızca H. 706 yılında hayatta olduğu bilinmektedir.

5. Fatime bint Abdurrahman el Harraniye. H 231/M.845 yılında Ailesinin Harran'dan Bağdat'ta gittiği yıl doğdu. İlk tahsilini babasından aldı. Babası ile birlikte Mısır'a gitti. Âlim ve ibadet ve takva sahibi bir âlimdi.

Altmış yılı aşkın bir süre namazgâhında yataksız olarak yattığı ve daima yün elbiseler giydiği için adı da Sufiyye (yani yünlü hanım) olarak halk arasında yayıldı. Birçok öğrenci yetiştirdi. H.312/924 yılında Harran'da vefat etti.

6. Fatime bint Ahmed b. Atat b. Ahmed el Ruhavi el Kındı(el Harraniye). Hadis okumuştur. Birçok öğrenci yetiştirmiştir. H. 739/ M.1338 yılında vefat etmiştir.

7. Fatime bint Ahmed b.Kasım el Harraniye el Mekkiyye. H. 710/M.1310 yılında ailesinin hacca gittiği bir sırada Mekke'de doğmuştur. Harran'da eğitim görmüş ilk tahsilini dedesinden almıştır. Hadisçi olup birçok talebe yetiştirmiştir. Hadis bilgisini genişletmek için gittiği Medine'de h. 783/ M.1310 yılında vefat etmiştir.

8. Fatime Bint el Belhi el Harrani. İlk tahsilini Harran'da yaptı. Tahsilini geliştirmek için seyahat etti. 711 yılından bir müddet sonra vefat etti.

9. Hadice bint Muhammed b. Abdullah b el Harrani. İlk tahsilini Harran'da yaptı. Bilgisini genişletmek için Bağdat'a gitti. Orada hadis ilmi okudu. Tekrar memleketine döndü. Birçok öğrenci yetiştirdi. H.557'de Harran'da vefat etti.

10. Lübabe bint Yahya b. Ahmed el Harrani. H. 8 yy. Harran'da doğdu. İlk tahsilini burada dedesinden aldı. Bilgisini genişletmek için birçok ilim merkezlerini dolaştı. Harran'a döndü, burada öğrenci yetiştirdi. Doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. H.8/ M. 14. asırda yaşamıştır.

11.Nahve bint Muhammed en Nasibiyle (El Harraniye) H.634/M.1236 yılında Harran'a bağlı Nahve kasabasında doğdu. İlk tahsilini Harran'da gördü. İyi bir hadisçidir. H.719/M. 1319 yılında vefat etmiştir.

12. Selma bint Muhammed b.Muhammed ibn el Cezeri, el Harrani, Ummu'l Hayır. Harran'a bağlı bir köyde doğdu. H. 831 hayatta idi.

13. Sittudar bint Abdüsselam b. Teymiyye el Harrani. İlk tahsilini memleketi Harran'da yaptı. Babası ve dedesinden ders aldı. Hadisçi olup birçok öğrenci yetiştirdi. H.686/1287 yılında Şam'da vefat etti.

14. Sittuniem bint Ahmed b. Hemdan el Harrani. 638/M.1240 yılında Harran'da doğdu. İlk tahsilini memleketinde yaptı. Daha sonra ilmini genişletmek için birçok ülke dolaştı ve Bağdat'a gitti. Hadisçidir. H.721/ M. 1321 yılında Harran'da vefat etmiştir.

15. Ssittunni'em bint Yusuf b. Muhammed b. Muhammed. Hibetullah en Nasibi (el Harrani). Harran'a bağlı kasabaların birinde doğmuştur. Hadisçi olup Harran'da tahsil görmüştür. H. 8. /M.14. asırda vefat etmiştir.

16. Zeynep bint Abdullah b. Abdulhalim b. Teymiyye el Hanbeliyye el Harraniyle. Harran'da doğdu. İlk tahsilini babası ve amcalarından aldı. Daha sonra Bağdat'a gitti ve orada hadis dersleri ve rivayet usulü öğrendi. Harran'a dönerek orada birçok öğrenci yetiştirdi. Ders verdiği öğrencilerinden biri de tanınmış âlim İbn Hacer el Eskalani'dir. H. 735/M.1334 yılında Harran'da vefat etmiştir.

17. Zeynep bint Mekki b. Ali b. Kamil el harrani. H.624/M.1226 yılında Harran'da doğdu. İlk tahsilini memleketinde aldıktan sonra Bağdat'a gitti. Hadis öğrendi. Suriye'nin Kasiyon Dağı bölgesine yerleşmiş ve evinin kapısını çok sayıda ilim ve hadis öğrencisi aşındırmıştır. Birçok öğrenci yetiştirmiştir. Ömrünü hadis, rivayet, takva, ibadet, Kur'an-ı kerim tilavetini öğrenmekle geçirmiştir. H.688/M.1289 yılında Harran'da vefat etmiştir.

III) PLASTİK SANATLAR

GİRİŞ

Urfa, yalnızca din ve kültür bakımından değil, plastik sanatlar bakımından da geçmişçi çok eskilere dayanan müstesna bir şehirdir. Özellikle son yıllarda yapılan kazılar, bir yönüyle Urfa'yı daha eski tarihlere götürürken diğer bir yönüyle de din, kültür ve sanat bakımından ne denli zengin olduğunu göstermektedir. Özellikle Balıklıgöl, Göbeklitepe ve Kültepe kazılarında ortaya çıkan bulgular, Urfa'nın din, kültür ve sanat tarihi açısından önemini arttırmıştır.

İnsanlık tarihi kadar eski olan sanat, : “Bir duygunun, hayalin ve güzelliğin ifade edilmesi maksadıyla başvurulan usullerin tamamı” veya “Belli bir uygarlığın veya topluluğun, anlayış ve beğeni ölçülerine uygun olarak ortaya koyduğu anlatım” olarak tanımlanmıştır. İnsanoğlu içindeki duyguları çeşitli anlatım biçimleriyle ortaya koymaktadır. İnsanın ortaya koyduğu anlatım biçimlerine sanatın dalları diyoruz. Bu anlamda: “Sesler ve sözler aracılığıyla ortaya konulduğunda, içersinde müziğin yer aldığı fonetik sanatlar; hareketler aracılığıyla ortaya konulduğunda tiyatro, bale, pantomim gibi ritmik sanatlar; yazı yoluyla ortaya konulduğunda, hikâye, şiir, roman gibi edebi sanatlar; maddeye biçim verilerek ortaya konulduğunda, mimarlık, heykel, kabartma, resim, minyatür, hat ve tezhip gibi plastik sanatlar; teknik cihazlar vasıtasıyla ortaya konulduğunda, sinema ve fotoğraf gibi görsel sanatlar” ortaya çıkmıştır.

Plastik sanatların Urfa'da ortaya çıkışına baktığımızda heykel, resim, mimari ve süslemenin daha çok din merkezli olduğu görülür. Özellikle Göbeklitepe kazılarında ortaya çıkan mabet ve tapınılan insan ve hayvan resim ve heykelleri ile Balıklı gölde çıkan erkek heykeli bunun göstergesidir. Urfa'daki plastik sanatları yalnızca yapılan bu kazılarla da sınırlamak mümkün değildir. Urfa'nın kavşak noktasında olması, çeşitli uygarlıklara beşiklik etmesi ve her gelen kültürün buraya bir şeyler katması, Urfa'da kültür ve sanatın zenginleşmesini ve güzelleşmesini etkileyen en büyük unsurdur. Bu bölümde inceleyeceğimiz Plastik sanatları İslam Öncesi, İslami Dönem ve Cumhuriyet Dönemi olarak üç dönemde inceleyeceğiz.

A) İSLÂM ÖNCESİ PLASTİK SANATLAR

İslam öncesi plastik sanatların Urfa'daki geçmişi Neolitik çağa kadar uzanmaktadır. Bu dönemdeki Plastik sanatlar hakkında elde edilen bilgiler daha çok yapılan arkeolojik kazılara dayanmaktadır. Bu kazılarda ortaya çıkan bulgular ışığında tarihi geçmişi, sosyal yaşantıyı ve sanatsal durumu öğreniyoruz. Urfa'da yapılan kazılardan en önemlilerinden Göbeklitepe kazısı bu anlamda Urfa'daki plastik sanatların bulunduğu yeri göstermesi açısından önemlidir. Burada yapılan kazılarda ortaya çıkan resim ve heykeller hakkında bilgi veren Hauptmann şunları söylemektedir: “Erken Neolitik Dönem’e ait Göbeklitepe şimdiye dek bilinen buluntu yerlerinin aksine, Germuş Dağları'nın Urfa-Harran üzerinde yükselen 800 metrelik en yüksek noktasındaki konumuyla ve yapısının görkemli kuruşu ve donanımıyla özel bir önem taşımakta ve yeni bir organize yerleşim tipi oluşturmaktadır... Bu höyüğün çapı 300 metredir ve 15 m'lik tabaka kalınlığı binlerce yıllık bir tarihin yattığı tahminine yol açmaktadır. Şimdiye kadar ortaya çıkartılan ana yapı evrelerinden en yakın döneme ait olanı, MÖ 9. bin yılın ikinci yarısından daha önce başlamıştır. Oval ve yuvarlak, megalitik düzenlemelere dayanan bir yapılanması vardır.. 9 m ile 15 m çapındaki olağanüstü büyük boyutlu, açıkta duran bu yapılar, kireç taşıdan yapılmaya daire biçiminde yerleştirilmiş çok sayıda T başlı monolitik direklerle desteklenmiştir. İç mekânın merkezinde boyları 3 m'ye varan, özellikle dikkat çekici iki monolitik daire bulunmaktadır. Bu direklerin üzerinde geniş bir yabanıl hayvan resmi yelpazesi oluşturan büyük boyutlu rölyefler yapılmıştır. Bunların arasında, bazıları ustaca yapılmış tilki ve yabandomuzu resimlerine, büyükbaş hayvanların, köpek cinsi hayvanların ya da yılanların resimlerinden daha sık rastlanır. Bu yüzden resim dağarcığında panter ya da aslan ve yabandomuzu gibi yabanıl hayvanlar açıkça dikkat çekerken, sadece bir defa resmedilen ceylan yada yabaneşegi gibi düpedüz av hayvanı olan hayvanlar ön plana çıkmazlar. Yılanlı direk yapısında., dikey bir düzlemde yaban öküzünü, tilkiyi ve turnayı ya da toy kuşunu gösteren anlatımsal bir serilmeme kalmıştır. Buna karşılık, direğin yüzündeki “bukaranion” ise bir arma özelliğine sahip olabilir. Şimdiye dek en etkileyici rölyef, ördek ya da kızıl keklik olarak yorumlanabilecek beş kuşun uçtuğu dağlık bir arazinin en eski kanıtı olarak kabul edilebilir.”

“Nevalı Çori tapınaklarında bulunmuş at, kurt, pelikan, kertenkele heykelleri ve kabartmaları, el ele tutuşarak dans eden kadın-erkek kabartması 11000 yıl öncesi resim sanatının ne denli ileri bir düzeyde olduğunu göstermesi açısından büyük değer taşımaktadır. Balıklıgöl çevre düzenleme projesinin Kent Platosu kesiminde, 1993 yılında yapılan hafriyat sırasında bulunan ve Şanlıurfa Müzesi'ne götürülen yaklaşık 2 m. boyundaki erkek tanrı heykelinin Neolitik Çağ'a ya da İbrahim Peygamber'in yaşadığı Babil Çağı'na ait olduğu tahmin edilmiştir. İnsanların avcı ve göçebelikten kurtulup, yerleşik düzene geçerek ilk mimari örneklerin yer aldığı köyleri kurdukları, hayvanları evcilleştirip ilk defa tarım yaparak üretir hale geldikleri bu çağ, aynı zamanda ilkel dinlerin

dünyada ilk defa ortaya çıktığı çağ olarak bilinmektedir. Bu açıdan Urfa, dinler tarihi ve sanat tarihi yönünden dünya kültüründe önemli bir yere sahiptir.

Şanlıurfa'da yapılan bir çok arkeolojik kazıda, Kalkolitik Çağ ve Eski Tunç Çağı halklarının tapındıkları şematik tanrı heykelciklerine (idol) bolca rastlanılmıştır. Bu buluntulara dayanarak Urfa plastik sanatları tarihinin tapınaklarda başladığını söylemek mümkündür. Politeist (çoktanrılı) bir inanca sahip olan Babil, Asur, Hitit, Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerindeki Şanlıurfa heykel ve kabartma sanatı, daha önce olduğu gibi bilhassa tanrı heykellerinde kendini göstermiştir. 1952 yılında Harran'da yapılan kazılarda bulunan ve Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmekte olan bazalt taşından yapılmış Nabunaid Steli'ndeki ay, güneş ve yıldız kabartmaları ile Kral Nabunaid'i ayakta durur vaziyette profilden tasvir eden kabartma, Babil dönemi sanatının Urfa'daki en önemli örneğidir. Siverek ilçesi, Taşlı köy'de 1942 yılında bulunarak İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne götürülen iki stel üzerindeki insan rölyefleri M.Ö. 8.-7. yüzyıl Hitit prensliklerinin son devirlerini yansıtmaktadır.

Hitit dönemi mimari eserlerinin duvarlarını zemin hizasında süsleyen bazalt orthostat taşlarındaki "Fırtına Tanrısı" ve "Kırların Koruyucu Tanrısı" gibi rölyefler Hitit dönemi plastik sanatlarının önemli örneklerinden olup, Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmektedir. Yine Şanlıurfa Müzesi'nde, bazalt taş üzerine profilden tasvir edilmiş asker rölyefi ile çift ve tek boğalı sütun kaideleri Asur dönemi figürlü plastiği hakkında önemli fikir vermektedir.

Siverek ilçesine bağlı Haçgöz Köyü'nde bazalt kaya zeminine oyulmuş, yürür vaziyette profilden tasvir edilmiş aslan rölyefinin Urartu, bunun benzeri olarak Soğmatar'da kalker kaya zeminine oyulmuş aslan rölyefinin de Roma dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir.

Viranşehir ilçesinden Şanlıurfa Müzesi'ne getirilen Zafer Tanrıçası Nike heykeli, üzerindeki dekolte elbisenin bir tül gibi rüzgarda savrulmasını çok sert bir taş olan bazalt üzerine işlemeyi beceren Urfa'lı heykeltıraşın ustalığı hakkında fikir vermektedir. Ayrıca Harran içkalesinin doğu duvarında devşirme olarak kullanılan kalker Nike rölyefi, Urfa merkez Kırkmağara mevkiindeki kaya mezarlarından sökülerek Urfa müzesine getirilen Nike kabartmaları, ayakta durur vaziyette yarı çıplak tasvir edilmiş kadın-erkek yüksek kabartmaları, yine Urfa müzesinde sergilenmekte olan bir sütun başlığındaki akantüs yaprakları arasına işlenmiş insan portresi, Harran içkalesi doğu duvarında devşirme olarak kullanılmış kartal kabartması, Şanlıurfa Kalesi sütun başlıklarında akantüs yapraklarının büyük bir ustalıkla oluşturduğu kartal başı, Urfa nekropollerindeki kaya mezarlarında yer alan melek ve insan kabartmaları, Soğmatar Pognon Mağarası'nda ve Kutsal Tepe'de insan şeklindeki tanrı kabartmaları Roma döneminin Urfa'daki plastik sanat örnekleridir.

Soğmatar Pognon Mağarası'ndaki tanrı kabartmalarına imzasını atan Şila oğlu Şila ile, Kutsal Tepedeki ay ve güneş tanrılarını temsil eden iki insan rölyefine imza atan Şila oğlu Male kardeşler adlarını bildiğimiz en eski Urfa'lı heykeltıraş olmaları bakımından önem taşımaktadır.

Şanlıurfa'nın doğusunda, Tektek Dağları içersindeki Senem Mağara harabelerindeki kayaya oyulmuş Bizans yapılarında zengin taş süslemeler Urfa'daki V. yüzyıl Bizans plastik sanatları hakkında yeterli fikir vermektedir. Bu süslemeler arasında, bir vazodan çıkan üzüm dalları, stilize hayat ağacı motifleri, stilize palmet dizileri, simetrik kuş figürleri, dairesel ve dört saph örgüler, kesişen daireler dikkati çekmektedir.

Ayrıca, Siverek ilçesine bağlı Garoz Köyü'ndeki Bizans dönemine ait harabelerde mimari kalıntılar üzerine işlenmiş örgü ve meander motifleri ile Şanlıurfa Müzesi'ndeki pembe mermerden silindirik bir vaftiz teknesindeki değişik geometrik örgü kompozisyonları, Ulu Cami avlusunda Aziz Stefanos Kilisesi'nden kalma mermer sütun başlıkları üzerindeki süslemeler Bizans plastik sanatlarının günümüze gelebilmiş özgün örnekleri arasında yer almaktadır. Roma ve Bizans dönemi plastik sanatlarının yukarıda gördüğümüz heykel, kabartma ve taş süsleme örnekleri dışında, mozaik ve fresk alanlarında da bol sayıda örnekler bulunmaktadır. Eski Edessa'nın güney ve güney batı nekropollerini ile kuzey ve kuzey batı nekropollerinde ortaya çıkartılan mozaikler ve bazı freskler, Urfa müzesinde sergilenmekte olan Bizans dönemine ait Hz. İsa mozaik portresi o dönemin resim sanatı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Son yıllarda Birecik yakınındaki Zeugma kazılarında ortaya çıkartılan ve Roma mozaik sanatının şaheserleri sayılan eserlere bakıldığında bu sanatın Urfa bölgesinde ulaştığı düzey daha da iyi anlaşılacaktır. Ancak, Urfa merkezindeki mozaik ve fresk sanatı, Zeugma'dan farklı olarak Roma ve Bizans'tan ziyade Mezopotamya ve Sâsâni sanatları ile bağlantılı görülmekte ve bölgesel bir karakter taşımaktadır.

Hazreti İsa'nın, yüzünü sildiği mendile çıkan mucizevi portresini M.S. 13-50 yılları arasında ikinci kez hüküm süren Edessa Kralı V.Abgar'a gönderdiği, ve bu dönemde Hıristiyanlığın resmi devlet dini olarak ilk defa Urfa'da kabul gördüğü bilinmektedir. Hıristiyan dünyasında kutsal kabul edilen bu mendil (Hagion Mandilion) üzerindeki Hz. İsa portresi, Bizans sanatı boyunca ressamalara konu olmuş ve binlerce ikona üzerine işlenmiştir.

Plastik sanatların önemli kollarından biri de mimarlık sanatıdır. Nevalı Çori, Göbekli Tepe, Şaşkan, Gürcütepe başta olmak üzere birçok neolitik yerleşmedeki arkeolojik kazılarda çıkartılan mimari eserler bu sanatın Anadolu'da ilk kez Urfa'da ortaya konulduğunu göstermiştir.”

Urfa'da Hıristiyan dönemi sanat ve mimarisi de oldukça ileri düzeydedir. Urfa'da kültür, sanat ve düşünce anlamında büyük etkisi olan Roma ve Bizans'ın Atina ve Roma okulları sayesinde büyük bir kültürel mirasın sahibi oldukları bilinmektedir. Bu anlamda Roma ve Bizans egemenliği altındaki Urfa'da mimari ve şehirleşme oldukça ilerlemiş, döneminde ses getiren yapılar inşa edilmiştir. Bugün Urfa'daki antik şehirlerin kalıntlarına bakarak, geçmişteki sanatın ne denli ileri olduğu pekâlâ görülebilir. Urfa'da sanatın tarihsel olarak da taşralıktan kurtulamadığı fikrini öne sürenlere karşılık Aziz S. Atiya şunları söylemekte ve bu dönemdeki sanat hakkında bilgiler vermektedir: “Bazı bilim adamları tarafından savunulan, Yakubi kilisesinde arkeologun ya da sanat tarihçisinin ilgisini çekecek özel hemen hiçbir şey bulunmadığı yolundaki tez iki yanlış varsayıma dayanmaktadır. Birincisi, Yakubi kilisesinin bir kurum olarak altıncı yüzyılda Yakup Bradaos ile başladığı köklerinin daha geçmişe uzanmadığı, ikincisi de kuzey Suriye ve yukarı Mezopotamya'daki yoksul düşmüş Yakubi topluluklarına ait köy kiliselerinin, Süryani Yakubi sanat ve mimarisinin gerçek temsilcisi olduğu yolundaki sakat görüştür. Bu bakış açısı tarihe uygun olmadığı için red edilmelidir, çünkü Yakubilerin batı Süryanilerinin torunları olduğu bilinmektedir ve Süryani patrikliğinin kökenleri, Antakya'da Yakup Bradaostan çok önceleri, havariler çağına kadar uzanır. Bu bilgi ışığında bütün tablo değişir ve dolayısıyla Yakubilerin erken Antakya Okulu çevresinde, atalarından miras Süryani geleneğinden ayrı düşünmek yanlış olur. Monofozit, milliyetçi Batı Süryani kilisesinin Grekler tarafından yasa dışına itilmiş olması ve Bizans emperyalizmi tarafından zamanla Levant kıyılarından içerilere, bugün tur- ağabeydin diye bilinen dağlık bölgeye itilmesi, bizi yanlış yollara götürüp Süryanilerin, Suriye'de anıtsal Hıristiyan uygarlığını kuranlardan farklı bir ırka mensup olduğu fikrine götürmemelidir. Kuşkusuz Antakya iki düşünce okulunun, Bizans ile Süryani tefekkürünün buluşma yeri olmuştur; bu iki farklı görüşün, gerek teoloji, gerekse sanat ve mimari alanlarındaki verimlerini birbirinden ayırırken, hem Kadıköy öncesi hem sonrası dönem için çok dikkatli olunmalıdır.

Antakyalı Severus'un tanrıbilimi, Melkitçi görüşlerden ayrı tutulmalıdır; tıpkı Antakya'nın ünlü Bizans Mozaiklerini, Akdeniz ile Fırat arasındaki toprakları görkemli kentler ve yapılarla dolduran Süryani taş mimarisinden ayırmak zorunda olduğumuz gibi. Gerçekten kuzey Suriye toprakları, eşsiz güzellikte koca kentlerle bezemişti. Yerli Süryani ustaların eseri olan bu yapılar, Arap istilasından sonra hızla yok olmuştur. İlk Hıristiyan sakinleri tarafından terk edilen bu kentler, tamamen harabeye dönmüş ve unutulmuştur. Yüzyılımızın birkaç on yıl içinde arkeologların dikkati bu terk edilmiş bölgelere yönelmiştir ve buraların keşfi, erken Hıristiyan mimarisi açısından en önemli gelişmelerden biridir. Bunlar, kuzey Suriye'deki “Ölü Kentler” olarak biline gelmiştir. Antakya'dan doğuda Urfa'ya, kuzeyde Toros dağlarının eteklerindeki Suriye kapılarına kadar uzanan ovalar üzerinde dağılmış bu ıssız kentler, yarı harabe halindeki duvarları, kuleleri, kemerleri, tonozları, mahzenleri, evleri, taş kaldırımları, sütunları, mermer işlemleri, alanları ve görkemli kilise binalarıyla yan yana yıkılmış bir durumda bulundu. Bu kentler kabaca birinci ile yedinci yüzyıl arasında ortaya çıkıp geliştiler ve katakomplarda saklanmayan bir Hıristiyan toplumunun büyük anıtydılar. Burada gelişen dini mimari kendisinden önceki her şeyi gölgede bırakmış ve ancak Ayasofya ile aşılabilmektedir.”

“Şanlıurfa'daki mimarlık sanatı Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında doruk noktasına yükselmiş ve bu yıllarda dünyanın en görkemli kiliseleri Urfa'da inşa edilmiştir. Bizans döneminde Hz. İbrahim'in doğduğu mağara yakınına inşa edilen ve İstanbul'daki Ayasofya ile aynı adı taşıyan kilisenin bir mimarlık şaheseri olduğu kaynaklarda kayıtlıdır. VII. Yüzyıl İslâm tarihçisi el-Mukaddesi, İslâm'da israf ve lüksün haram olmasına rağmen Şam Emeviye Camii'nin hiçbir masraftan kaçınılmayarak lüks yapılmasının nedenini "İslâm'ın camileri Edessa kiliselerinin ihtişamından geri kalmasın" düşüncesine bağlamaktadır. Buradan da Edessa kiliselerinin ne denli ihtişamlı olduğu anlaşılabilir.” Bugün Urfa ve çevresindeki antik kentlerin virane hali dahi, o dönemdeki mimarının ne kadar ileri olduğunu göstermektedir. Zira bu birer ölü kent olan bu tarihi mekanların içinde taşıdığı ruh, o dönemdeki güzellik ve estetik ipucu vermekte, Aziz S. Atiya'nın da dediği gibi kendilerinden önceki her şeyi gölgede bırakmaktadır....

B) İSLÂM DEVLETLERİ DÖNEMİ PLASTİK SANATLARI

Hız. Ömer döneminde, İyad bin Ganem'in komutasında İslâm topraklarına katılan Urfa'da, Müslümanlar, Diyofizit-Monofozit çekişmesi yüzünden birbirine düşmüş Hıristiyanlar tarafından fazla bir direnme görmeden şehri teslim almışlardır. Zira Müslümanlar, işgalci bir zihniyetle hareket etmediklerinden, fethettikleri toprakları yakıp yıkmamış, bilakis imar ve mamur etmek için çalışmışlar yepyeni şehirler kurmuşlardır. Yaptıkları mimari eserler bugünkü anlamıyla doğu-batı sentezi diyebileceğimiz türde şekil ve süslemelerle zenginleştirmişlerdir.

Müslümanlar, ayrıca fethettikleri ülkedeki Gayri Müslimlere dokunmamış, inançlarında serbest bırakmışlardır. Bunun iki büyük nedeni vardır. Birincisi İslâm dininin derin hoşgörüsü diğeri ise Gayri Müslimlerin gönlünü

kazanarak onları İslam'a ısındırmaktır. Bu anlamda Müslümanlar fethettikleri ülkelerdeki tarihi ve dini mimariye dokunmamışlar, hatta yıkılma ve yok olma tehlikesi karşısında onları koruma altına almışlardır. Bu ruhla hareket eden Müslümanlar fethettikleri şehirlerin mimari dokusuna uygun camiler inşa etmişler, sanatsal anlamda hem etkilemiş hem de etkilenmişlerdir. Bozulma ve iç kavgaların içinde bulunan Hıristiyanlar için Müslümanların fütuhata aslında bir kurtuluş bir yeniden doğuş olmuştur. Zira Müslümanların Urfa'yı fethettikleri dönemdeki Hıristiyanların durumu şöyledir: "Üstün kilise otoritesi mal arayışındaki dünyevi yöneticiler olarak görülüyordu. Veraset, aforoz, zulüm ve zorla din değiştirmelerinin tarihleri hatırlanabileceği gibi bir hayli uzundur. On ikinci yüzyılın ikinci yarısında, İslam'ın bu topraklarda gözükmemesinden beş yüz yıl sonra, kilise mütevellî heyeti üyesi, Antakya Yakubi Patriği Büyük Mişel şunları yazmıştır: '...işte bundan dolayıdır ki, her şeye kadir olan, fanilerin kurdukları imparatorlukları dilediği gibi değiştiren, onları dilediğine veren, düşkünü en üste çıkararak- hakim oldukları memleketlerin her tarafında kiliselerimizi yağma ederek bizi merhametsizce itham eden Romalıların kötülüklerine şahit bulunan Cenab-ı Hakkın intikamı, güney taraflarından İsmail oğullarını-Romalıların ellerinden bizi kurtarmak üzere celbetti. Her ne kadar biz bunlardan zarara uğradıkça da- çünkü şehirler kendilerine teslim olduğu zaman kiliseler muhtelif mezhep salıklarından hangilerinin ellerinde bulunuyorsa onlara bıraktılar (ve o sırada Edessa ve Harran'da büyük kiliseler elimizden çıktı); -Romalıların zulümlerinden, kötülüklerinden ve bize yapmış oldukları gaddarca muameleden kurtulmak az bir fayda değildi."

"İslâmî dönem Şanlıurfa plastik sanatlarında geçmişin izlerini görmek mümkündür. Ancak, zaman geçtikçe inanç değerlerine bağlı olarak kendisine özgü bir kimlik kazanan İslâm plastik sanatları Urfa'da da özgün örnekler vermiştir. Resim ve heykelin yasak derecesine varacak şekilde hoş karşılanmamış olması, İslâm plastik sanatçılarının taş süsleme, minyatür, tezhip ve hat gibi plastik sanat dallarına yönelmesini sağlamıştır. Bu nedenle Urfa plastik sanatları içerisinde insan ve hayvan figürlerinin yer aldığı heykel ve kabartmalara çok az sayıda yer verilmiştir. Urfa'daki hayvan figürlü taş kabartmanın İslâmî döneme ait en eski örneği, Harran içkalesinin doğuya bakan kapısının iki yanında yer alan Nümevriyeler dönemine h. 451 (m. 1059) ait çift köpek kabartmalarıdır. Ayrıca, Eyyübiler dönemine ait h. 626 (m. 1228-29) tarihli Han el-Ba'rür Kervansarayından Urfa müzesine getirilen büyük bir taş blok üzerindeki bağdaş kurmuş vaziyette bir insanın sağında ve solundaki aslanları boyunlarından zincirle tutuşunu tasvir eden kabartma, Urfa şehir surlarının Harran Kapısı kuzey cephesinde yine Eyyübiler dönemine ait çift başlı kartal kabartması ve bunun iki yanında aslan gezdiren kaftanlı insan figürleri, Harran'da bulunarak Urfa Müzesi'ne getirilen kalker bir taş üzerindeki kuyruğu düğümlü ve gövdesi pullu ejder kabartması, Şanlıurfa kalesinin doğu burcundaki Memluklu dönemine ait (XV. Yüzyıl başları) yüksek kabartma çift aslan İslâm figürlü plastiğinin Urfa'daki en eski örnekleridir.

1517 tarihinde Osmanlı hâkimiyetine giren Urfa'da, insan figürlü heykel ya da kabartmaya hiç yer verilmiş, aslan, ejder ve yılan gibi hayvan kabartmalarına çok az sayıda yer verilmiştir. 1970'li yıllarda yıktırılan Aslanlı Han'ın kapısından sökülerek Şanlıurfa Müzesi'ne getirilmiş olan çifte aslan kabartması, eski bir Urfa evi olan ŞURKAV Kültür Merkezi büyük odasının kuzey cephesindeki ve Birecik ilçesi Salih Kalender Evi duvarındaki aslan kabartmaları, XVIII. Yüzyıl Osmanlı döneminde yeniden inşa edildiği bilinen ve günümüzde Selahattin Eyyübi Camii olarak kullanılan Ermeni Kilisesi'nin pencere pahlarındaki gövdeleri zincir şeklinde birbirine dolanmış çift ejder kabartmaları, yine XVIII. yüzyıla ait Rızvaniye Camii harim kapısı pahlarındaki zincirleme dolanmış çift yılan kabartmaları, Çakeri Camii karşısındaki Kör-oğluzâde Haydar Ağa Evi eyvanı döşemesinde helezonik biçimdeki çifte yılan kabartmalı suyolu Osmanlı dönemi figürlü plastiğinin Urfa'daki örneklerinin tamamını oluşturmaktadır.

İslâmî dönem Urfa plastik sanatlarında nadir olarak görülen figürlü plastiğin yarattığı süsleme boşluğunu, bitkisel ve geometrik taş süsleme ile kitabe ve mezar taşlarındaki hat sanatı örnekleri büyük bir başarı ile doldurmuştur. Mimaride kullanılan ünlü Urfa taşının işlemeye elverişli gayet yumuşak özellikte olması, plastik sanatlarda zengin bir süsleme geleneğinin doğmasını sağlamıştır. Taşın bu özelliği ile tarihsel kültür zenginliğinin birleşmesi mimari süslemede zengin bir motif repertuarının doğmasına neden olmuş, bu zenginlik tarih içerisinde gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Öyle ki, Türk-İslâm taş süsleme sanatı repertuarında yer alıp da Şanlıurfa mimari eserlerinde bulunmayan motif hemen hemen yok gibidir.

Urfa taşının bu özelliği ile tarihten gelen plastik sanat geleneğinin birleşmesi, Emeviler dönemine ait 744-750 tarihli Harran Ulu Camii'nde İslâm taş süsleme sanatının en ünik eserlerinin doğmasına neden olmuştur. Bu camide Emeviler döneminden kalma asma dalı ve üzüm salkımlı sütunlar, akantus yapraklı sütun başlıkları, Bengiler ve Eyyübiler dönemi onarımlarından kalma girift Rumi kompozisyonlu sütun başlıkları ve Rumi-palmet bordürlü kemer süslemeleri adeta taştan dışarıya taşan plastik özellikleri ile sadece İslâm coğrafyasında değil, dünya taş süsleme sanatları içerisinde önemli bir değere sahiptir.

Şanlıurfa İslâmî dönem plastik sanatlarında önemli bir yeri olan taş süsleme geleneği Osmanlı döneminde de devam ederek cami, han, hamam gibi anıtsal eserlerden ziyade bilhassa ev mimarisinde kendini göstermiştir. Evlerin avluya bakan cephelerindeki zengin geometrik ve bitkisel rozetler, bordürler ve konsollardaki plastik

unsurları, gününü evinde geçiren kadına zevkli bir ortam yaratma düşüncesinin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Plastik sanat dallarından olan mimarlık sanatı, Şanlıurfa'da geniş bir tarihi gelişim sürecinden beslenerek İslâmi dönemde de özgün örnekler vermiştir. 744–750 yıllarında Emeviler döneminde inşa edilen ve İslâm Sanatı içerisinde özgün bir yeri olan Harran Ulu Camii, Anadolu'nun ilk camisi, en büyük camisi ve en zengin taş süslemeli camisi olması yönüyle Anadolu mimarlık tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Şanlıurfa'da ayrıca, Selçuklular dönemine tarihlenen (XII. yüzyıl) Şeyh Mes'ud Zaviyesi, Zengiler dönemine ait (XIII. yüzyıl) Pazar Camii minaresi, XIII. yüzyıl Eyyûbiler döneminden bazı izleri günümüze ulaşan Eyyûbi Medresesi ve XV. yüzyıl Akkoyunlular dönemine ait Hasan Padişah Camii Osmanlı öncesi İslâm devletleri zamanından günümüze kalmış başlıca mimari eserlerdir.”

XI. yüzyılda Urfalı üç mimar kardeşin Kahire sur kapılarından Bab el-Nasr ve Bab el-Fûtuh'un tasarımında, yine aynı yüzyılda Urfalı mimar Seleme oğlu Abdullah'ın Diyarbakır surlarının tasarımında görev alması, Urfalı mimarların ününün il sınırlarını aştığını göstermesi bakımından önemlidir.

“Osmanlı dönemindeki Şanlıurfa cami mimarisinde, orta kubbenin yanlara ya da dört yöne doğru yarım kubbelerle genişlediği merkezi plan dışında tüm planların uygulanmış olması, yüzlerce ev arasında birbirinin planını kopya eden evlerin bulunmayışı, Urfalı mimarların geçmişten beslenen zengin plan arayışlarının bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı döneminde Urfa'daki mimarlık sanatı ile birlikte gelişen ve plastik sanatların önemli kollarından biri olan kalemî süslemenin çok eski örnekleri günümüze ulaşamamıştır. Ancak bu sanatın Akyüzler Evi, Abdülkadir Hakkâri Evi, Hacı Bekir Pabuççu Evi, Kürküzâde Halil Hafız Efendi Evi ve daha pek çok evin oda tavanlarındaki örnekleri bu sanatın XIX. Yüzyılda Urfa'da ulaştığı boyutu göstermesi açısından önem taşımaktadır.”

Sonuç olarak Urfa'daki sanat açısından mimariye baktığımızda; “Urfa'nın çok kültürlü sosyal yaşantısı gibi kültür ve sanatı da hep melez bir karakter taşımıştır. Hatta kültürel ve sanatsal zenginliğinin altında bu çoğulculuk ve kaynaşma vardır. Urfa mimarisinin özelliğini yazan Sait Bilsel şunları söylemektedir: “ Tarihin en eski şehirlerinden biri olan Urfa; Asurlardan önceye kadar dayanan birçok tarihsel olaylara sahne olmuştur. Bu durum Urfa'nın Asya-Avrupa, Anadolu-Arap âlemi arasındaki ticari yolların kesiştiği bir merkezde bulunmasından dolayıdır. Farklı uygarlıkların temsilcileri olan Arap, Acem, Süryani, Selçuklu, Osmanlı Devletlerinin arasında bulunan Urfa, bu değişik uygarlıkların yaşantı ve yapım özelliklerine ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Urfa'nın böyle bir kesişme noktasında bulunması, mimari yapısını haklı olarak etkilemiştir. Cami, han, medrese ve evleri çeşitli uygarlıkların özelliğini ya da karışımını yansıtmaktadır.”

1) HÜSN-Ü HAT SANATI

Hat için “cismani aletlerle meydana gelen ruhani bir hendesedir” demişlerdir. Birçok sanatta olduğu gibi hat sanatının özünde de görüntü ve tezahürlerin ardındaki manayı aramak gerekir. İslami sanatların başında gelen hat sanatı, harfler ve şekillerle ilâhî aşkın tecellisini gösterme gayesi güder. Bunun için de “aşk olmadan meşk olmaz” sözü hat sanatının olmazsa olmazı olmuştur...

Hat sanatının geçmişi bin dört yüz yılı aşmıştır. Bu süre zarfında tekâmül ederek gelen hat, Osmanlı İmparatorluğu döneminde zirveye ulaşmıştır. Hattı bir İslam sanatı olarak ortaya Osmanlı koymuştur... Urfa'daki hat sanatına gelince taşra olmasına rağmen yine de özgün eserlerin verildiği mezar taşları ve mimari süslemelerde görülmektedir. Zira, “Urfa'daki İslâmi dönem sanatları arasında önemli bir yeri olan Hat Sanatı'nın en eski örnekleri Harran Ulu Camii kalıntıları arasındaki binalar ve Harran eski mezarlığında kazılar sonucu ortaya çıkartılan mezar taşlarında görülmektedir. Ayrıca Harran Kapısı kuzey cephesinde yer alan Eyyûbi nesihî ile yazılmış şerit kitabe, Eyyûbi medresesinin kuzey duvarındaki çiçekli nesihî kitabe ve Şeyh Mes'ûd Zaviyesi'nin sarniç kitabesi, Urfa'daki hat sanatının XI.-XII. yüzyıl örnekleri arasında yer almaktadır.

Eyyûbiler'den Osmanlı dönemine kadar geçen süreç içerisinde çeşitli İslâm devletleri tarafından ortaya konan hat eserlerinden kayda değer örnekler günümüze ulaşmamıştır. Ancak Osmanlı döneminden kalma çok sayıda kitabe, mezar taşları, anıtsal yapılar ve evler üzerindeki dekorasyon amaçlı celi nesihî, celi sülüs, celi ta'lik ve makili tarzlarındaki kompozisyonlar zengin bir çeşitlilik göstermektedir.”

“Hüsn-i hat, ilk devirlerden zamanımıza gelinceye kadar çok gelişmeler sağlamış ve hatlar yazılmıştır. Bunlar; kufî, nesihî, celi nesihî, sülüs, celi sülüs, ta'lik, celi ta'lik, divani, celi divani ve rık'a gibi yazı çeşitleridir. Bu yazı çeşitleri ile yazı yazan meşhur meşhur hattatlar yetişmiştir.

Urfa'da görebildiğimiz kitabelerde hemen hemen bu yazı çeşitlerinin hepsine rastlamak mümkündür. Hüsn-i hat diye isimlendirdiğimiz bu yazıların Şanlıurfa mezar taşları üzerinde oldukça ustaca yazıldığı görülmektedir. Mezar taşları kitabelerinin bir kısmının şairleri bellidir. Fakat hiçbirinde hattatların ismine rastlanmamıştır. Bazı hattatların yazı ve işaretlerinden kim oldukları tanınıyorsa da, bunlar ancak bir veya iki kişiyi geçmemektedir. Bu hattatların içinde Cumhuriyetten önce Urfa'da çok meşhur olmuş ve lobut Ahmet diye tanınan Ahmet Vefik Bey ve öğrencisi Arabizade Behçet Efendi bulunmaktadır. Yalnız nakipzade İbrahim Efendi medresesinin Ulu cami kapısının 1775 tarihli büyük hücre kitabesinin hattatı Urfa Naibi Hakkı olduğu yazılıdır. Bu taş üzerine yazılı isimlerden başka bazı levhalarda ve el yazmalarında da hattatlara rastlanmaktadır. Mesela Sakıp efendinin yine şair mutasavvıf Saffet 'in aynı zamanda hattat oldukları kesindir.”

“Bunlardan Şair Sakıb'ın Halepli Bahçe'de kendi adına yaptırdığı köşkün ikinci kattaki büyük odasının iç duvarlarını dolaşan, mavi zeminli tahtalar üzerine beyaz boya ve ta'lik hattı ile yazdığı şiir, şairin hattatlık yönünü göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca Bedri Alpay'ın "Şanlıurfa Şairleri" adlı kitabında şairlikleri yanında hattat olduklarını belirttiği Nuri, Lütfü ve Vefik beylerin eserlerinden günümüze ulaşan olmamıştır.

Rızvaniye Camii'nde asılı bir levhada imzası görülen "Naciye" adlı bayan hattatın Urfalı olup olmadığı hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Urfa'da yetişmiş hattatların en ünlülerinden olan Ahmet Vefik Efendi ve öğrencisi Arabizade Behçet Efendi, eserlerinin bir kısmını Osmanlı dönemi sonlarında, bir kısmını da Cumhuriyet döneminde vermiştir.”

İslam dünyasındaki hüsn-i hat sanatına baktığımızda bu sanatın bölgeler arasında ekollere ayrıldığı görülür. Bunların başında İstanbul, Tebriz, Şam ve Urfa gelir. Hatta Osmanlı döneminde Urfa ile İstanbul hüsn-i hat sanatçıları arasında ekol anlamında bir çekişme olduğu görülür. Hat sanatındaki bu çekişme belki de İstanbul'un başkent olmasından ve Urfa'yı taşra görmesinden kaynaklanmaktadır. Belki de tarz olayından kaynaklanmaktadır...

Cumhuriyet dönemi hat sanatı uzun yıllar sadece Behçet Arabî ile devam etmiş, Arabî'nin 1965 yılında vefatı üzerine uzun bir süre kesintiye uğramıştır. Behçet Arabî yaşadığı dönemde her ne kadar kendisinden ders almış kişilerden ancak Mahmut Dörtbudak ve Münip Görgün devam ettirmişlerdir. Bunların haricinde ders almış olanlar varsa da daha sonra devam etmediklerinden unutulmuşlardır. Hat sanatı son yıllarda Urfa'da canlanması 1983 -85 yılları arasında Urfa'da bulunan Trabzonlu Recep Şahin'in kişisel çabaları ile olmuştur. Trabzonlu ve iyi bir Hattat olan Recep Şahin, bu zaman zarfında Urfa'daki bu sanatı seven gönüllülere ders vermiş ve bu vesileyle uzun süre küllenmiş olan Hat sanatı Urfa'da bir canlılık kazanmıştır. Recep Şahin'den ders almış olan ve bugün halen hat sanatını amatörce de olsa devam ettiren M.Ali Caduk ve Şükrü Dörtbudak vardır. Yine ilahiyatçı Mahmut Dörtbudak uzun yıllar kişisel çabalarla hat sanatını yürütmüştür. Hatta son günlerde yazdığı eserler ulusal dergilerde yayınlanmıştır. 1992 yılında Harran üniversitesinin açılmasıyla birlikte İlahiyatçı Hattat Mehmet Memiş Urfa'ya gelmiş ve Urfa'da kaldığı süre zarfında birçok öğrenci yetiştirmiştir. Mustafa Kaçar, İsmail Kambaz, Abdülkadir Kuşkıran, Mustafa Parıldar bugün halen hat sanatıyla uğraşan öğrencileridir. Bunların yanında Abdurrahman Polat, Ömer sabuncu, Halil kırıkçı, Ayşenur tüysüz gibi isimler de hat ile uğraşan isimler olarak önümüze çıkmaktadır. Yine Osman Görgün ve Devlet Güzel Sanatlar Galerisi memurlarından Müslüm Çelik, çeşitli sanatçıların hat eserlerini ağaç üzerine dekupe ederek başarılı eserler ortaya koymuşlar ve bu çalışmalarını sergilemişlerdir.

NÂDİ

(Hattat-Şair)

Doğum tarihi bilinmeyen Nadi'nin asıl adı Ahmet'tir. Safai Tezkiresi'ne göre Kastamonulu, Tuhfe-i Hattatin'e göre de Urfalıdır. Osmanlı Sultanı II. Ahmed zamanında veziriazam olan Arabacı Ali Paşa'ya Baştezkireci (Urfalı) Kahire'de birkaç vezire Divan Efendisi olmuş, sonra Şam Defterdarlığı'na atanmıştır. İstanbul'da Tezkire-i Evvel (Birinci Tezkireci) olan Ahmed Nadi, Basra valisi Ahmed Paşa'nın Kethüdası olarak 1715 tarihinde Basra'da iken orada vefat etmiştir. Divan şairleri arasında söz sahibi olan Nadi, aynı zamanda devrinin en iyi hattatları arasında idi.

AHMET VEFİK EFENDİ (LOBUT AHMET EFENDİ)

(Hattat)

Asıl adı Ahmet olup, Vefik mahlasını kullanmış hem şair hem de hattattır. 1860 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Zikri Aşireti'nden Balibeyzâde Lobut Bey'dir. İlk tahsiline Sultani'de başlamış fakat yarıda bırakmıştır. 1882 yılında babası Lobut Bey İstanbul'dan sürgün olarak Halfeti Nahiye Müdürlüğü'ne gelince, o da baba-

sıyla gelmiş, 1884'de Kaymakam olan babasıyla Suruç'a, 1886 yılında babasının emekli olması üzerine ailesi ile birlikte Urfa'ya yerleşmiştir.

Ahmet Vefik, 1887 yılında Urfa Tahrirat Kalemî Mukayyitliği ile memuriyete başlamış, yazısı güzel olduğu için üç yıl sonra aynı kalemin Ser mübeyyizliğine terfi etmiştir. 1923'de emekli olmuştur.

Diyarbakırlı Cenânzade Hacı Abbas Efendi ve Urfa Tahrirat Müdürü Asaf Bey'den icazet alan Ahmet Vefik, Urfa'nın bir çok mektep ve medresesinde yazı dersleri vermiştir. Musikiye ve bütün makamlara vakıf olan, armonika, ud ve kanun çalmasını bilen Ahmet Vefik, mütevazı, iyi huylu, ince ruhlu, yardımsever biri olarak tanınmıştır. Kitabeler ve mezar taşları için yazdığı şiirlerinde büyük bir ustalıkla tarih düşüren ve mahalli olaylara destanlar yazan sanatçı, bugün vilayet binası kavşağındaki 1917 tarihli Harç-ı Umumi Şehitleri Abidesi üzerine "Cây-ı cihâda giden erlere nusret ola" mısrasını yazmış, böylece anıtı yaptıran Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey'in adını zikretmeyi büyük bir ustalıkla başarmıştır.

Ahmet Vefik Efendi'nin şişe içersine, büyük bir maharetle yazılar yazdığı halk arasında yaygın olarak anılmaktadır. Kendisinin içersini yazdığı böyle bir şişe Urfa'da Halil Soran Bey'in koleksiyonunda bulunmaktadır. Ahmet Vefik Efendi'nin ölüm tarihi bilinmemektedir.

ARABİZÂDE BEHÇET (GÖRGÜN) EFENDİ

(Hattat)

1883 yılında Urfa'nın Kaleboynu mahallesinde doğdu. Eba Eyyûb el-Ensâri'nin torunlarından olan ve 400 yıl önce Urfa'ya yerleşmiş bulunan "Arâbizâdeler" lakaplı bir aileye mensuptur. Bu nedenle, yazdığı levhalarda "Behçet Arâbi" imzasını kullanmıştır.

Behçet Arabî, 13-14 yaşlarında iken Şer'i Mahkeme'de kâtiplik yapan akrabalarından birinin yanına hat sanatını öğrenmesi için verilir. Bu zatın yanında ilk bilgilerini alan Behçet, sanatında büyük ilerlemeler kaydedip hocasını geçince kendisinin daha usta birisinin yanına verilmesine gerek duyulur. Şer'iyeye'de Kâtip Hoca, Behçet'i Balibeyzâdeler'den Hattat Ahmet Vefik Efendi'ye götürüp, "Ahmet Efendi, işte sana kabiliyetli bir genç, ben bildiklerimi öğrettim, gerisi sana kalıyor" diyerek teslim eder. Hüsn-ü Hatt'ın her çeşidinden icazet alıp, icâzet vermiş, şair ve musikişinas Ahmet Vefik Efendi'den hat dersleri alan Behçet, kısa süre sonra icâzet alır. 17 yaşında evlenen Behçet, 24 yaşında üç çocuk sahibi iken 1.Dünya Savaşı'nda askere alınır. Medine'de 5,5 yıl askerlik yaptığı sırada Peygamberimizin makamına Şair Nâbi' nin;

"Sakın terk-i edebten kûy-ı mahub-ı Hüdâdır bu

Nazargâh-ı ilâhidir makam-ı Mustafadır bu "

Dizeleriyle başlayan ünlü kasidesi başta olmak üzere çeşitli yazılar yazar. Bu yazılarından dolayı Fahri Paşa tarafından Fırka Yazıcılığı'na alınır ve terhis olduğunda Urfa'ya götürmek üzere kendisine peygamberimizin Sakal-ı Şerif'i hediye edilir. (günümüzde Circis Peygamber Camii'nde muhafaza edilen bu Sakal-ı Şerif, Ramazan aylarında Urfalılar tarafından ziyaret edilmektedir.) Behçet Efendi, kûfi hariç, nesih, sülûs, divanî ve rik'â gibi yazı çeşitlerini büyük bir ustalıkla kullanmış, ancak en çok celi sülûs ve celi tâ'lik türlerinde eser vermiştir. 1965 yılında vefat etmiştir.

Urfa camilerinin büyük çoğunluğunu Behçet Arabî nin Hatları süslemektedir. Yazdığı hatlar A. Cihat Kürkçüoğlu tarafından derlenerek Şanlıurfa Belediyesince albüm olarak basılmıştır. Ayrıca Adnan Alpay tarafından hakkında çeşitli dergilerde yazılar çıkmış ve hatlarından örnekler sunulmuştur. Ressam Mustafa Ayataç Peygamber şehri Urfa adlı kitabında Behçet Arabî'yi zikrederek resmini ve hatından örnekler sunmuştur. ŞURKAV tarafından adına Hüsn-i hat yarışması düzenlenmiştir.

MAHMUT DÖRTBUDAK

(Hattat)

1948 yılında Urfa'da doğdu. Berber Babe Ahmet lakaplı (Ahmet Dörtbudak'ın oğludur. Kadioğlu sülalesinden gelmektedir. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde sürdürdü. Orta öğrenimi sırasında Arapça ve Farsça dersler aldı. Ahmet demir hoca'dan Edebiyat,

Dergâh İmamı Bahattin Hafız (Genç)'den İlm-i Zilal okudu. Yine Rızvaniye Camii İmamı Kabane Mehmet hocası'dan dersler aldı.

Uzun yıllar öğretmenlik ve idarecilik yaptıktan sonra Cumhuriyet ortaokulu Müdürlüğünden 1995 yılında emekli oldu. Orta öğrenimi sırasında Behçet Arabî olarak belinen Mehmet Görgün'den hüsn-i hat dersleri aldı. Hat üzerine çeşitli araştırmalar yaptı. Urfa'daki hat sanatının aslında bu sanatta bir ekol olduğunu gördü. Urfa ekolunu temsil eden hatlar yazdı. Hüsn hat ile "Kavaid-i Hatt-ı Osmanî" adlı eseri basıma hazırladı. Urfa İl kültür müdürlüğünün çeşitli illerde açmış olduğu karma sergilere katıldı. Ayrıca çeşitli şehirlerde kişisel sergiler açtı.

Urfa'daki hat sanatı üzerine kendisiyle yapılan görüşmeler Harran dergisinde yayınlandı. Atlas Kasım 2005 sayısında hat yazısından örnekler yayınladı. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde hüsn-i hat dersleri verdi. Yayına hazır eserleri: Kavaid-i Hatt-ı Osmanî (hat sanatının teorik ve pratiğiyle ilgili bir çalışma)

HATTAT MUSTAFA KAÇAR

(Hattat)

1952 yılında Urfa'da doğdu. 1971 yılında Urfa İmam Hatip lisesinden mezun oldu. 1974–1975 İstanbul yüksek İslam Enstitüsünü bitirdi. 1975 yılında öğretmenliğe başladı. 1982 yılından 1993 yılına kadar amatörce hat çalıştı. 1993 yılında Hasan çelebi ve Hüseyin Öksöz'ün talebesi olan Mehmet Memiş'ten hat dersleri aldı. 1999 yılına kadar sülüs ve nesih hat derslerini kesintisiz sürdürdü.

Hocası Mehmet Memiş'in tayini Sakarya'ya çıkınca Hüsn- hat derslerini kendisi vermeye başladı. 1998 yılından buyana bir çok karma sergi açtı 2002 yılında devlet Güzel sanatlar Galerisinde ilk kişisel sergisini açtı. Ayrıca Uluslar arası hüsn-ü hat yarışması, Kültür bakanlığının açmış olduğu yarışmalara eserleriyle katıldı. İki yazısı kültür bakanlığı katalogunda yayınlandı. Halen devlet Güzel sanatlar Galerisinde kurslar vermektedir. Mustafa Kaçar'ın elinde kırk beşin üzerinde eser olup birçok eseri de dostlarının koleksiyonunda yer almaktadır.

ADNAN ALPAY

(Araştırmacı- Hattat)

1964 yılında Urfa'da doğdu. Sorukanlı aşiretine mensuptur. Sorukanlızade Mehmet Cemal'in oğludur. İlk ve orta öğrenimini Urfa'da tamamladı. Sanat Enstitüsü makine Ressamlığı bölümünü bitirdi. 1984 yılında İstanbul'a yerleşti. Topkapı Sarayı müzesi Arşivinde Arşivist ve Hattat olarak göreve başladı. 1991 yılında Teknik ressam kadrosuyla Saray arşivi görevini sürdürmektedir.

Urfa'da bulunduğu 1979–1983 yılları arasında Urfalı Hattat Behçet Arabî'nin değişik mekanlarda bulunan hatlarının yüzde yetmiş beşlik bölümünü arşivledi. Behçet Arabî hakkında sanatsal mozaik ve Şanlıurfa memleket dergilerinden iki makale yayınladı. Çalışmalarından bazıları: 1847–1848 Urfa valisi Osman Paşa ve Tanzimatı Hayriye'nin Urfa uygulamaları, Asil Urfa Evlatlarının Fransızlara İşgal Tokadı, Literatüre Girmiş Urfa Bibliografyası, Hattat Arabizade Mehmet Behçet Görgün, Hattat Lobut Ahmet Vefik Efendi, Urfa Su Yolları ve Firuz Bey 'in Su Hayratı, Yaşar Nezihe Hanım

2) CUMHURİYET DÖNEMİ FOTOĞRAF VE RESİM SANATI

Urfa'da resim sanatını ilk örneklerini tarihsel olarak Osmanlı döneminde Urfa'yı ziyaret eden ressam ve seyyahların yaptıkları gravürde görüyoruz. Bu gravürler 16 yy. ortalarından başmak üzere daha çok yabancılar tarafından yapılmıştır. Daha sonraki ise Abdülhamit döneminde şehirde misyonerlik yapan gayri Müslimler ile ajanların fotoğraflar çektiğini görüyoruz. Bu anlamda genelde Osmanlıya özeldir Urfa'ya ilk resim ve fotoğrafı Gayri Müslimler sokmuştur. "Amerikan Türkiye Misyonu'nun (ABCFM) yayın organı Missionary Herald, 1880'li yıllardan beri aylık baskılarında aralarında Doğu Vilayetleri'nde çekilmiş olanların da bulunduğu çok sayıda fotoğrafa yer veriyordu. Misyonerler, kendi misyon şubelerini sanatsal obje olarak kullandıkları kartpostal serileri çıkarmaya başlamışlardı: kendi ülkelerinin insanları için faaliyetlerini çekici bir şekilde tasvir ediyorlardı. Abdülhamit, İstanbul'un meşhur fotoğrafçısı Abdullah Freres'i önceden belirlenmiş kurallara tam olarak uymak kaydıyla imparatorluğu tanıtan bir fotoğraf albümü hazırlamakla görevlendirmiş, 1893 ve 1894 yıllarında bu albümün birer nüshasını dönemin en önemli dokümantasyon merkezleri olan Library of Congress ile British Museum'a armağan etmiştir... laboratuvarlı bir fotoğrafçılık donanımına sahip olmak, görünüşe göre yüzyıl başlangıcından beri en ücra misyon şubeleri için bile son derece doğal bir durumdu." Fotoğraf sanatı belli bir teknoloji ve külfete dayandığından uzun yıllar daha çok mecburi durumlarda başvurulmuş bir iş olarak görülmüştür. Bugün Urfa'nın en eski fotoğrafları yabancı sitelerde ve kütüphanelerde bulunmaktadır. Bu fotoğraflara bakıldığında, bunların sanatsal kaygılardan daha çok istihbarat ve bilimsel çalışmalar için çekilmiş olduğu görülür. Özellikle yüzyılın başında Urfa'da kazı çalışmalarında bulunan ve ajanlık eden Lawrence ile Getrude Bell'in çektiği fotoğraflar buna örnektir.

Teknoloji gelişmesiyle fotoğraf makinesi artık herkesin sahip olabileceği bir duruma gelince Urfa'da amatör fotoğrafçılık gelişmiştir. Bugün artık ŞUF SAD Derneği adı altında çalışmalar yapan Urfa'lı fotoğraf sanatçıları ulusal ve yerel sergilerde fotoğraflarını sergilemektedirler.

Urfa'da Cumhuriyet dönemi resim sanatı daha çok okullarda ve o dönemde büyük bir boşluğu dolduran ve adeta bir akademi görevi gören Halk evlerinde başlamıştır. Özellikle okullar ve Halk evleri sanatın bütün dallarında bir bilinç oluşmasına neden olmuş, birçok Anadolu genci bu vesileyle ulusal ve evrensel alanda sesini duyurabilmiştir. Atatürk'ün "Sanat ve sanatçıdan yoksun bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." anlayışı doğrultusunda bütün yurt sathında açılan Halkevlerinde güzel sanatların her dalında çalışmalar yapılmıştır insanların aklında ve yüreğinde bir sanat sevgisi oluşturulmuştur.

"1917 yılında inşasına başlanılan, Cumhuriyetin ilk yıllarında hizmete açılan, 1940'lı yıllardan itibaren Belediye binası olarak kullanılan ve dönemin belediye başkanı tarafından yıktırılan "Uray Oteli'nin merdiven duvarlarında ve odalarındaki Urfa'yı konu alan yağlıboya resimlerin, bir Rus ressamı tarafından yapıldığı bilinmektedir. Aynı ressamın, otelin bitişiğindeki tiyatro salonu (bugünkü Şair Nabi Kültür Merkezi) sahnesinin üzerine sağlı sollu olarak Rus ressamı Ayvazovski'nin tablolarını taklit ederek çalıştığı "ay ışığında deniz" manzaraları ve salonun yan tarafındaki büyük boy Halil'ür-Rahman Gölü ve Urfa Kalesi resimleri, salonun tavanındaki "kalemîşi" süslemeler, maalesef son yıllardaki restorasyonlar sırasında üzerleri boyanarak yok edilmiştir. Aynı Ressamın, Mevlîhane yakınındaki Şemsi Parmaksız Evi'nin ikinci kat odalarından biri duvarına yaptığı peyzaj günümüze ulaşmıştır. Adı ve hayatı hakkında elimizde bilgi bulunmayan, daha sonra casus olduğu anlaşılan bu ressamın Diyarbakır'da yakalanarak idam edildiği söylenmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa Halkevi'nde açılan resim kurslarına birçok Urfa'lı genç devam etmiştir.1938 yılında şehirlerin görünümünü ve kültür değerlerinin yağlıboya resimlere yansıtmak üzere Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yurt sathına ressamlar gönderilmeye başlanmıştır. Bu proje kapsamında 1941 yılında Urfa'ya gelen ressam Nusret Karaca, Urfa konulu 9 adet resim yapmıştır. Tüm ressamların yapıtları 1941 ve 1944 yıllarında düzenlenen "Cumhuriyet Halk Partisi Gezileri" sergilerinde halka sunulmuştur. Bu resimlerle ilgili hazırlanan katalogta, Nusret Karaca'nın yaptığı Şanlıurfa resimlerinin adları şunlardır: Yeniçeri Mustafa, Yeni Gelin, Urfa'lı Kız, Ateşbey Sokağı, Uzun Hasan Medresesi, Medreseden Bir Köşe, Pazar Camii Sokağı, Birecik'te Fırat Nehri. 1980'li yıllarda bütün Türkiye'yi gezerek "Renk Renk Türkiye'm' konulu resimlerden oluşan bir projeyi kendi adına başlatan ve "Kralların Ressamı" tanıyan Rahmi Pehlivanlı, Urfa'ya gelerek çalışmalarda bulunmuştur. (Pehlivanlı'nın bu çalışmalarından "Balıklıgöl" tablosu Sayın Mehmet Güneş'in koleksiyonundadır.)

1950 ve 1960'lı yıllarda "Namuslu Ali" lakabındaki Urfa'lı naif bir halk ressamının yaptığı yağlıboya peyzajlar kahvehane, kiraathane, lokanta gibi birçok işyerinin duvarlarını süslemiştir. Ancak bu sanatçının da eserlerinden günümüze ulaşan olmamıştır. Cumhuriyet Dönemi Şanlıurfa'sında plastik sanatlar dalındaki en önemli hamle 1985 yılında Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nin kurulması ile başlamıştır. O yıl, Şanlıurfa Müzesi'ndeki asistanlık görevinden Galerinin başına "Kurucu Müdür" olarak getirilen A.Cihat Kürkcüoğlu, resim galerisi olarak kullanılmak üzere Kültür Bakanlığı'na harap bir vaziyette satın alınan tarihi evin restorasyonu ile ilgilenmiş, kendisinin Dicle Üniversitesi'ne Öğretim Görevlisi olarak geçmesi üzerine 1987 yılında görevi Urfa Lisesi Resim Öğretmeni Nevin Güllüoğlu'na devretmiştir." Devlet Güzel Sanatlar Galerisi sergi salonu, atölyeleri ve fo-

toğraf kurslarıyla hizmet vermektedir.

Fotoğraf sanatçısı olarak ulusal anlamda adını duyurmuş Urfa'lı sanatçı Nihat Odabaşı'dır. Nihat Odabaşı sekiz çocuklu bir ailenin en küçüğü olarak 1968 yılında Siverek'te doğmuştur. İlkokulu Siverek'te, liseyi Diyarbakır'da başlamış İstanbul Kadıköy Anadolu lisesinden mezun olmuştur. Tanıtım ve moda fotoğrafçısı olarak ün yapmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ ŞANLIURFALI RESSAMLARDAN BAZILARI

SAMİ BARLAS

1917 yılında Şanlıurfa'da doğdu. Desinatörlük, gazetecilik ve resim öğretmenliği yaptı. Sert tahta üzerine resimleri oyarak oluşturduğu klişelerle Şanlıurfa'da ilk defa resimli gazetenin basılmasını sağladı. Şanlıurfa'nın hâlihazır planının çiziminde büyük emekleri oldu. Karikatürleri Ali Baba ve diğer dergilerde yayınlandı. 1938 yılında Sami Barlas'ın resim yeteneğini keşfeden Suut Kemal Yetkin ve Belediye Başkanı Ömer Alay, onu Almanya Devlet Güzel Sanatlara Akademisi'ne göndermek için gayret sarf ettiler ancak muvaffak olamadılar. Şanlıurfa'nın tanınmış simalarının portrelerini çalışmış olan sanatçı, gözlerinin rahatsızlığı nedeniyle çalışmalarını erken bırakmıştır. Gazete yazılarında Urfa'nın çeşitli sorunların ve güzelliklerini dile getirmekte de tanınan Sami Barlas, 1996 yılında Urfa'da vefat etmiştir.

MUSTAFA AYATAÇ

1927 yılında Urfa'da doğdu. 13 yaşlarında resim çalışmalarına başladı. İstanbul ve Ankara Halkevlerinde gördüğü destekle kendini resim sanatına adanmıştı. 1949 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü'ne girdi, 1955 yılında mezun oldu. Yurtiçi ve yurtdışında birçok resim sergisi açtı. Her Urfa'ya gelişinde Urfa'nın tarihi mekânlarının fotoğraflarını çekip arşivledi. Birçok üniversiteye arşivindeki fotoğraf ve dokümanlarını verdi. Sanat eleştirmeni Sezer Tansuğ, Mustafa Ayataç hakkında; "Resme yerel bir şivenin tadını katmakta ustadır" demiştir. Urfa Kurtuluş Mücadelesi'ne öncülük yapan ve "12" ler olarak tanınan şahısların portrelerini yaparak Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'ne armağan etmiştir. 1959 yılında Türkiye Ressamlar Derneği birincilik ödülüne layık görülen Mustafa Ayataç, Brezilya ve İran'da bienallere katılmıştır. Devlet Resim Heykel Müzesi'nde birçok özel koleksiyonda yapıtları vardır. Yerel renkleri ve halka özgü motifleri sanatının temel öğesi sayan sanatçı, 1995 yılında İstanbul'da ölmüştür.

YAŞAR YAYLA

1939 yılında Urfa'da doğdu. 1967 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümü Cemal Toll Atölyesi'nden mezun oldu. Bir yıl Türkiye'de, 9 yıl Libya'da resim öğretmenliği yaptı. 1987 yılında Türkiye'ye döndü. Sanat dünyası onu, yağlıboya resim, pastel boya ve suluboya teknikleri ile çalıştığı portre ve natürlük resimleri ile tanıdı. Yurtiçinde ve yurtdışında birçok sergi açtı. 28 Mayıs-12 Nisan tarihleri arasında eserleriyle Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde Urfa'lı sanatseverlerle buluştu. Alçakgönüllü, hitabet kabiliyeti olan, hoşsohbet, kültürlü, inançlı, vatansever bu sanatçı 30 Temmuz 1994 tarihinde geçirdiği kalp krizi neticesinde hayata gözlerini yumdu.

NİHAT KÜRKÇÜOĞLU

1946 yılında Urfa'da doğdu. 1966 yılında Urfa Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl öğretmen Okulu sınavlarına girerek öğretmenlik mesleğine atıldı. Lise yıllarında resim çalışmalarına başlayan sanatçı Urfa'daki ilk kişisel sergisini 1971 yılında Vatan Sineması salonunda açtı.

1976 yılında öğretmenlikten ayrılarak Şanlıurfa Bayındırlık ve İskân Müdürlüğü'ne fotoğrafçı olarak geçti. 1983 yılında Şanlıurfa Valisi Erdoğan Cebeci'nin dikkatini çekerek Valilik himayesine alınan sanatçıya bir atölye açılmış ve bu atölyede ürettiği Urfa konulu tabloları Valilik koleksiyonuna kazandırmıştır. Bu çalışmalarını Vali Alpaslan Karacan ve Ziyaeddin Akbulut'un da himayelerinde sürdüren sanatçı, 1988 yılında Şanlıurfa Belediyesi "Şair Nabi Kültür Sanat Ödülü"ne, 1991 yılında Şanlıurfa Kültür Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) "Kültür ve Sanat Ödülü"ne layık görülmüştür. Sanatçının ayrıca, Şanlıurfa Belediyesi'nin her yıl düzenlediği "II Nisan" resim yarışmalarında çok sayıda birincilik ödülü bulunmaktadır. Tabloları; Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere birçok resmi ve özel koleksiyonda bulunmaktadır.

1997 yılında Bayındırlık Müdürlüğü'ndeki görevinden emekli olunca Valilikteki atölyesinden ayrılarak çalışmalarına kendi atölyesinde devam etmiştir. Özellikle Urfa'nın kaybolmaya yüz tutmuş ya da kaybolmuş birçok tarihi mekânını belgelere ve hayal gücüne dayanarak tablolarına aktaran Kürkçüoğlu, ürettiği 200'den fazla tab-

losu ile sanat çevrelerince "Şehir Ressamı" olarak adlandırılmıştır. Sanatçı, "Yer bal renk, gök şal renk ve Urfa'm rengârenk" diyerek Urfa'nın kendine renklerini tablolarına yansımıştır. Urfa konulu resimleri Şanlıurfa Belediyesi tarafından albüm haline getirilmiştir. Sanayi ticaret dergisinde yaşamı ve sanatı hakkında bir yazı kaleme alınmıştır.

HALİL ÜNÜR

1946 yılında Urfa'nın Beykapısı Mahallesi'nde doğdu. Babası Urfa'nın eski matbaacılarından ve Doğu Gazetesi sahibi Rıfat Bey'dir. İlk ve ortaöğrenimini Urfa Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Devlet Güzel Sanatlara Akademisi Resim Bölümü Bedri Rahmi Atölyesi'nden mezun oldu.

1973 yılında Londra'ya yerleşti. Resim çalışmalarını orada sürdüren Ressam, çalışmalarını "Borular ve Holigramlar"dan hareketle yaptı. Resimlerinde bambaşka bir tarz deneyen Ünür, laser tekniğini de kullanarak üç boyutlu resimde devrim yapmıştır. Evrenseli yakalamış bir kaç Urfalı sanatçıdan biri olan Ünür'ün 20 Mayıs 1997 yılında Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'nde açtığı "Borular ve Holigram" adlı sergisi yerel ve ulusal medyada ilgi ile karşılandı. Aynı yıl Eylül Sanat Galerisi'nde de çalışmalarını sergileyen Halil Ünür, halen Londra'da yaşamaktadır. .

MEHMET İNCİ

1957 yılında Urfa'da doğdu. 1976 yılında Şanlıurfa Endüstri Meslek Lisesi'nden mezun oldu. Resim çalışmalarına 1972 yılında başladı. İlk kişisel sergisini 1992 yılında Şanlıurfa Devlet Güzel Sanatlara Galerisi'nde açan sanatçı, TBMM, Ankara Resim Heykel Müzesi, İstanbul Cemal Reşid Rey Konser Salonu'nda açılan karma sergilere katıldı. Galerinin yağlıboya resim atölyesi'nde eğitmenlik yaptı. Resimle birlikte plastik sanatların ebru, tezhip ve hat dallarında da çalışmaları bulunan sanatçı kendini; "Resimden hoşlananların çevresine bakıp, görmek isteyip de görmediklerini göstermek istiyorum, insan elinin değmeyip bozmadığı resimler yapıyorum" diyerek anlatıyor.

Mehmet İnci'nin Şanlıurfa Belediyesi'nin her yıl düzenlediği II Nisan resim yarışmalarında 3 birincilik, 1 ikincilik ve mansiyon ödülleri bulunmaktadır. 2000 yılında TBMM'nde açılan karma sergide 5 tablosu Başbakanlık tarafından satın alınmıştır. Halen Şanlıurfa Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü'nde görev yapmakta olan sanatçı, çalışmalarını kendi atölyesinde sürdürmektedir.

HASAN RASTGELDİ

1945 yılında Urfa'da doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümünü bitirdi. Siirt ve Urfa'da resim öğretmenliği (1980–82), Buca Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü Öğretim Görevliliği ve Resim Bölüm Başkanlığı (1982–1997) yaptı. Mimar Sinan Üniversitesi tarafından kendisine "Sanatta Yeterlilik" unvanı verildi. Mimar Sinan Üniversitesi Yurtiçi ve yurtdışında birçok kişisel sergi açan sanatçı, halk bilimleri ve halk dansları dalında yaptığı araştırma ve derlemelerle uluslararası alanda birçok ödül aldı. Sanat anlayışını Anadolu'nun geçmiş kültürel yaşantısı ve birikimi üzerine kuran Hasan Rastgeldi; "Resimlerim ağırlıklı olarak, içinde yaşadığım coğrafyanın görsel değerleri ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan izlenimler taşımaktadır" diyerek sanat görüşünü açıklamaktadır. Urfa gazete ve dergilerinde folklor üzerine yazılar yazmıştır. Kendi atölyesinde yetişen sanatçıların sergisini Urfa'da açtı.

BURHAN VURAL

1938 yılında Urfa'da doğdu. Resim çalışmalarına 1953 yılında Urfa'da başladı. 1960 yılında Yaşar Yayla'nın teşviki ile İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü Cemal Tollu Atölyesi'ne bir yıl devam etti. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazanarak öğrenimini burada sürdürdü. Tıp Fakültesi'nde 1962–64 yılları arasındaki öğrenciliği sırasında Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'den tezhip dersleri aldı. Halen Şanlıurfa Belediyesi Remziye Erseven Sağlık Ocağı Baştıbağlığı görevini yürüten sanatçı çalışmalarını kendi atölyesinde sürdürmektedir.

MEHMET BAYIRHAN

1962 yılında Urfa'da doğdu. Lise yıllarında aldığı özel dersler ve atölye çalışmaları ile resim çalışmalarını geliştirdi. 14 kez kişisel sergi açan sanatçı birçok karma sergiye katıldı. İzlenimci tarzındaki çalışmalarına "Etkileşim" tanımını uygun görmektedir. İşığa ve renge önem verdiği çalışmaları figüratif ağırlıklı olup fonda doğa önemsenmektedir. Türkiye dışında İngiltere, Hollanda, Almanya ve Çekoslovakya'daki özel ve resmi koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır. Halen Mersin'de yaşayan sanatçı, çalışmalarını kendi atölyesinde sürdürmektedir.

Yukarıda özgeçmişlerini verdiğimiz ressamlar düzeyinde, başarılı çalışmalara imza atmış diğer Urfalı ressamlarımız şunlardır.

MERAL KAYSI (ARAN)

1961 yılında Urfa'da doğdu. Kız sanat Enstitüsünden 1975 yılında bitirdi. Daha sonra A.Ü İşletme bölümünden mezun oldu. Resime küçük yaşlarda başladı. Çeşitli illerde sergiler açtı. 1990 yılında İskenderun'a yerleşti. Yağlı boya, heykel ve rölyef çalışmalarına kendi atölyesinde devam etmektedir.

Hasan Akçar, (Şanlıurfa 1940 Bodrum 2000), Abdurrahman Aksoy (Şanlıurfa 1939), Abdurrahman Birden (Şanlıurfa 1945), Osman Görgün (Şanlıurfa 1929), Şefika Güneş (Şanlıurfa 1937), M. Emin Kaplan (Şanlıurfa 1963), Necmi Kaya (Şanlıurfa 1958), Temir Köran (Siverek 1960), Cemil Ocaklı (Siverek 1947), Abdurrahman Polat (Şanlıurfa 1945), Mehmet Sakızcı (Şanlıurfa 1966), Tunç Tanışık (Şanlıurfa 1952), Emin Taşçı (Şanlıurfa 1952), Ahmet Vural (Şanlıurfa 1962), Sait Toprak (Bozova 1983), Necdet Köylü (Şanlıurfa 1957)

V) URFADA TİYATRO

A) TİYATROYA GENEL BİR BAKIŞ

İslam'ın fethinden önce Bizans ve Roma egemenliği altında kalan Urfa'da tiyatronun olduğu bilinmektedir. Menşei Batı kültürüne dayanan tiyatronun bir dönem Urfa'da etkin olduğunu yazılı kaynaklardan öğrenmekteyiz.

Uzun süre Helen kültür ve egemenliğinin altında kalan Urfa'da üçüncü yüzyılın sonlarında halkın eğlenmek için tiyatroya gittiğini Mar Yeşua'dan öğreniyoruz. Mar Yeşua'nın :“ Urfa halkı her zamankiden çok aşırı olarak kendilerini bu eğlencelere koyuverdiler. Yedi günün her akşamı erkenden, belden aşağı bol elbiseler giyinerek ve üzerlerine sarıklar (tülbentler) sarınarak tiyatroya gidiyorlardı. Önlerinde kandiller ve buhurlar yanardı.” diye yazdığı cümlesinden anlıyoruz ki, Urfa'da tiyatronun miladi 497 yıllarında fiili olarak varmış. Urfa'da tiyatronun bu tarihten çok önceleri var olduğunu söylersek yanlış olmaz sanırım. Yine aynı dönemlerde Urfa'da tiyatro kapısı olduğunu, halkın en büyük eğlencesinin müzik ve tiyatro olduğunu Segal'in “Kutsanmış Şehir Edessa” ve Mar Yeşua'nın “Urfa ve Diyarbakır'ın Felaket Çağı” adlı kitaplarından öğreniyoruz. Ayrıca bu dönemde din adamları tiyatroya iyi bakmadıklarını bilinmektedir. Bu konuda rahiplere şöyle bir talimat verildiğini görmekteyiz:” Günümüzün sefih tiyatro gösterilenden kaçınacaksınız...onları halka bırakacaksınız.... Hiçbir rahip tiyatroya gitmeyecek veya bir aktörü veya arabacıyı arkadaş edinmeyecektir...Şehirlerde tiyatro içinde icra edilen köpeklerin yer aldığı av gösterilerine gelince,sadece rahiplerin değil, onların oğullarının bunlardan uzak durmaları gerektiğini söylemeye ihtiyaç duymuyorum.” Urfa akademisi hocalarından Suruçlu Yakup ise tiyatro hakkında şunları söylemektedir: “Tiyatronun meyveleri... dans, spor, müzik, yalan hikayelerin taklidi, zihni yok eden öğretim, doğru olmayan şiirler, rahatsız edici ve karışık sesler, çocuklara cazip gelen melodiler, insanı esir eden şarkılar, ustaca nağmeler, Yunanlıların yarattığı deliliğe uygun olarak bestelenmiş yalancı ilahilerdir” Bütün bunların ışığında Urfa'da üçüncü yüzyılda tiyatronun olduğunu, din adamlarının karşı çıkmasına rağmen halk arasında etkinliğini sürdürdüğünü görmekteyiz.

İslam'ın fethinden sonra bu tiyatroların var olup olmadığı bilinmemektedir. Özellikle Müslümanların Urfa'yı fethi olan 639 yılından Cumhuriyetin kuruluşuna kadar olan döneme kadar Urfa'da tiyatronun durumu hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Osmanlı'nın batıya açılması sonucu sanat ve edebiyatta başlayan yeniliklerle birlikte tiyatronun da Osmanlı topraklarına girmiştir. Urfa'ya Tanzimat'ın tam dokuz yıl sonra girdiği düşünülürse Tiyatronun ancak Cumhuriyetle birlikte Urfa'ya girmesi muhtemeldir. Urfa'da tiyatronun cumhuriyetten önce bilinmesine rağmen varlığı hakkında bilgimiz yoktur. Yalnızca “1903 yılında Mahmut Nedim Kürkçüoğlu, hastane yokuşunda bulunan köşkünün ilk olarak tiyatro amaçlı yapmıştır. Ancak çevreden ‘ bu adam delirmiş, Urfa'da tiyatro mu olur?’ gibisinden tepkiler gelmesi üzerine tiyatro yapısını tadil ederek konağa çevirmiştir. Bu olay bize tiyatronun Urfa'ya gelişinin ipuçlarını da vermektedir. Zir her yenilik tepkiyle karşılandığından, bu olaydan hareketle Urfa'ya tiyatronun girmesi 1903 yıllarından sonradır. 1920'li yıllarda Urfa oteli olarak kullanılan eski belediye binasının hemen yapışığında otele bağımlı olarak yapılan tiyatro salonu (eski adıyla Türkmen Sineması bugün Şair Nabi Kültür Merkezi olarak hizmet veriyor) Urfa'da bir tiyatro kültürünün olduğunun göstergesidir.”

Urfa'da tiyatronun yaygınlık kazanması ve halk arasında taban bulması cumhuriyetle birlikte olmuştur. Özellikle halk evlerinin bu alanda yaptığı çalışmalar göz ardı edilemez. 1930–1950 yılları arasında halk evleri çevresinde oluşan sanatsal faaliyetler daha çok öğrenci memur etrafında ve halkı da içine alarak gelişmiştir. Örneğin “Urfa halkevlerinde 1935 yılında 22 piyes, 32 konferans, 147 müzik, balo, sergi vs olmak üzere toplam 201 etkinlik göstermiştir.” Halkevlerinin kapatılmasından sonra 1960'larda Halk eğitim merkezinin kurulmasıyla bu tür kültürel ve sanatsal faaliyetler tekrar başlamıştır. “Halk Eğitim Merkezi sanatsal etkinliklerin, ilçelerdeki çeşitli kuruluş ve derneklerde kitaplık kurma çalışmalarının odağı olmuştur. Akıl Taciri, Karaların Mehmetler, Şahane Gazeteci, Duvarların Ötesi, Kerpiç Mehmet, Bir Evlenme Teklifi, Zoraki Tabip Halk Eğitim merkezi Tiyatro kolunun sergilediği oyunlardır. Görsel sanatlar alanında en önemli olay 1965 de Amatör Tiyatro Topluğunun kurulmasıdır.”

Urfa'da tiyatronun varlığını göstermesi daha çok halkevlerinde yetişen Urfalı mahalli sanatçılar sayesinde olmuştur. Mustafa Dişli, Mehmet Kurt, Halil Gülüm, Urfalı Babe (Yılmaz Kayral) gibi halkevlerinin yetiştirdiği bu isimler daha sonraları tiyatro eserleri yazarak ve oynayarak halka tiyatro sevgisini aşılamışlardır. Urfalı Babe (Yılmaz Kayral) ise daha sonra yerleştiği İstanbul'da hem müzik çalışmalarını sürdürmüş hem de 1960–70 yıllarında Beyoğlu gazinolarında tek kişilik şovlar yapmıştır. Urfalı yazar ve şairler 11 Nisan Urfa'nın Kurtuluşunu konu alan piyesler başta olmak üzere farklı türde eserler yazmışlardır. Halkevleri ve sinema salonları dizayn edilerek oynanan bu piyesler ne yazık ki yayımlanmıştır. Özellikle Mustafa Dişli ve Halim Gülüm'ün yazdıkları piyesler zaman zaman sahnelenmiş ve büyük ilgi görmüştür.

Son yıllarda dışardan gelen tiyatro topluluklarının yanında amatör olarak bu alanda çalışmalarını sürdüren tiyatrocular bulunmaktadır. Urfa'ya dışardan gelen ve profesyonel anlamda tiyatro yapanlar, oyunlarını sergilemek için daha çok sinema salonlarını, DSİ Konferans salonu ve Beledi Şair Nabi Kültür Merkezinde kullanmışlardır. Urfa'da özel bir tiyatro olmadığından daha çok sinema ve konferans salonları ile Halk Eğitim Merkezi konferans salonu kullanılmaktadır. Tiyatronun en yoğun ilgi gördüğü yıllar hiç kuşkusuz televizyonun evlere henüz girmediği 1950–1970 yılları arasındadır. 1980'li yıllardan 1990'lı yıllara gelene kadar Urfa'da tiyatro adeta bir fetret devrine girer. Üniversitenin açılması, göç ve genç kuşaklardan yazarlardan tiyatroya ilgi gösterenlerin çoğalmasıyla oyuncu grupları ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Mustafa Acar'ın kurduğu "Urfa Sanat Tiyatrosu" sergilediği oyunlarla dikkatleri üzerine çekmiştir. Urfa'nın mahalli ağız ile yazdığı oyunlarında, şehrin kültürel ve sosyal yapısına mizahi bir dille yaklaşan Acar, bu alanda büyük bir boşluğu doldurmuştur. Mustafa Acar'ın kaleme alıp bizzat yönettiği "Mektepli Hero", "Mahalle Medyası" ile "Yunus Emre" ve "Bir Sıra Gecesi Faciası" oyunları üzerinde durulmaya değer çalışmalardır...

Ayrıca son yıllardaki sergilenen oyunların sayısının artması Urfa halkının Tiyatroya olan ilgisini gösterir sanırım. 2001 yılında 14 oyun, 2002 yılında 10 oyun ve 2003 yılı Eylül ayına kadar ise toplam 6 oyun sergilenmiştir. ŞURKAV'ın 1993- 98 yılları arasında sergilediği oyunların dağılımı ise yıllara göre şöyledir: "1993 yılında 1, 1994 yılında 2, 1995 yılında 5, 1996 yılında 3, 1997–98 yılında 6, olmak üzere toplam 18 etkinlik yapılmıştır." 2002 yılında yalnızca sergilenen oyun toplamı 14 tür. Bunlardan 5 'i Ankara Birlik Tiyatrosunun, 4'ü Orta öğrenim okullarının, 2'si derneklerin diğerleri ise özel tiyatro topluluklarıdır.

Urfa'da tiyatroya olan ilginin arttığı bir göstergesi de kurulan tiyatro topluluklarıdır. Bu tiyatrolar bazen özgün eserler bazen de mahalli içerikli oyunlar sergilemektedirler. İlk akla gelenler ise Kent Tiyatrosu ve Belediye Şehir Tiyatrosu'dur. Özellikle de mizaha dayalı oyunları tercih eden izleyicileri ülkenin genel havası içinde değerlendirmek gerekir. Son yıllardaki tek kişilik şovların, komedinin artışı tiyatroya ilgiyi çoğaltmıştır. Televizyon ve radyonun hâkim olduğu günümüzde Tiyatronun geldiği konum oldukça iyidir. Özellikle öğrenci ve memur kesiminin ilgisi ve yeni tiyatro topluluklarının oluşması ile tiyatro Urfa'da hak ettiği yere gelecektir...

B) URFALI TİYATRO YAZARLARI VE OYUNCULARI

MEHMET AKAN

1939 yılında Birecik'te doğdu. İlk ve ortaokulu Birecik'te, liseyi Haydarpaşa Lisesinde tamamladı. İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi son sınıfından ayrıldı. 1959 yılında çeşitli amatör tiyatro topluluklarında ve genç oyuncular topluluğunda çalıştı. 1962'ye kadar Genç Oyuncular topluluğunun tüm oyunlarında oyuncu, yönetmen, yazar ve koreograf olarak görev aldı. Özel bir bale okulunda devrim ocakları halk oyunları topluluğunda dans çalışmalarını sürdürdü. 1962–66 arasında Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'nda yönetmen, oyuncu, koreograf olarak çalıştı. 1967–68 sezonunda Ulvi Uraz Tiyatrosu'nda kendi yazdığı "Ham Hum aralop" adlı oyunu yönetti. 1969'da Dostlar Tiyatrosunun çalışmalarına katıldı. 9 yıl süreyle bu tiyatrodaki yönetmen, oyuncu, yazar ve koreograf olarak görev aldı. AST'ta sahnelenen (1982) "Hikâyeyi Mahmut Bedreddin" oyunuyla, o yılın Ulvi Uraz En İyi Yönetmen, Ankara Sanat Kurumu En İyi Yönetmen, İsmet Küntay En İyi Yazar ödüllerini kazandı. Çalışmalarına Dostlar Tiyatrosu'nda sürdüren Akan, yönettiği oyunlar arasında Zilli Zarife, Analık Davası, Alpagut Olayı, Gün Dönerken sayılabilir." Mehmet Akan, televizyonların sevilen dizisi "Bizimkiler"de başarılı bir şekilde canlandırdığı "Sabri Bey" tiplemesi ile bütün Türkiye'de tanınarak sevilmiştir

REHA BİLGİN

(Tiyatro Yönetmeni-Yazar)

"18 Eylül 1955 yılında Suluç'ta doğdu. İlk Orta öğrenimini İstanbul'da yaptı. Kadıköy ticaret lisesinden 1973 yılında mezun oldu. M.Ü. Almanca bölümündeki öğrenimini yarıda bırakıp tiyatroya başladı. 1986 yılında kurduğu Masal gerçek tiyatrosunu yönetti. Çok sayıda çocuk oyununu sahneye uyarladı ve yönetti. Çeşitli tiyatro dernekleri üyesidir. 1984 Avni Dilligil En iyi çocuk Oyunu ödülünü, 1994 118 T Lions En İyi çocuk Oyunu ödülünü aldı. 1999'da sevda Üstüme adlı bir anlatı kitabı yayımlandı."

URFALI BABE

1925 yılında Urfa'da doğdu. Asıl adı Yılmaz Kayral'dır. Babe Yılmaz olarak da bilinir. Ortaokul mezunu olan Yılmaz Kayral "Urfalı Babe" lakabıyla ün saldı. Türkiye'yi bir baştan bir başa dolaşan Urfalı Babe, film ve tiyatrolarda oynamıştır. Profesyonel anlamda müzikle de uğraşan Babe Yılmaz'ın "Canan" adlı bestesi Fransızlar tarafından plak yapılarak tüm dünyaya duyurulmuştur. İstanbul ve İzmir'de şovmenlik yaptı. Çeşitli gazete ve dergilerde yazı ve şiirleri yayımlanmıştır. Şiirlerinde mizahi bir dil kullanan Babe, daha çok taşlama yazmıştır. Oyuncululuğunu da taklit ve taşlamalar üzerinde yapmıştır. Ne Buldun adlı bir şiir kitabı bulunan Babe'nin müzik kasetleri de bulunmaktadır.

MEHMET BİÇAKÇI

1950 yılında Urfa'da doğdu. Tiyatroya henüz ilkökul sıralarında iken başladı. Urfa Ticaret Lisesi mezunu olan Bıçakçı, okul döneminde skeçler yazmış ve oynamıştır. UPIŞAŞ iplik fabrikasında personel şefliği yapmış ve daha sonra SSK'dan emekli olmuştur. Urfalı mahalli sanatçılara Turneler ve konserler düzenlemiş Ankara Oda Tiyatrosunda kadrosuz olarak dokuz yıl çalışmıştır. Özellikle Cennetlik kaynana adlı oyundaki Bekçi rolü ile büyük ilgi görmüştür. Sinema ve reklâm filmlerinde de oynayan Bıçakçı, Konusunu Urfa kültüründen alan skeçler yazmış ve oynamıştır. Yazdığı skeçlerden bazıları şunlardır: Çaycının Çilesi, Kör Taşçı, Acil Güldürü Servisi Cd

HALİL SAYINER

1955 yılında Urfa'da doğdu. Babasının memuriyeti nedeniyle ilkokulu Şanlıurfa-Gaziantep ve İzmir'de okudu. Ortaokulu Ordu'da, Liseyi Sarıkamış'ta okudu. İzmir hava teknik Okullar komutanlığını kazanarak 1975 yılında Astsubay olarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne katıldı. Tahsil hayatı boyunca Tiyatro, Türk sanat Müziği ve şiirle uğraştı. 1987 yılında TSK ayrılarak Şanlıurfa'ya yerleşti. Özel Radyo ve televizyonlarda programlar yaptı, skeçlerde oynadı. Mehmet Bıçakçı ile birlikte iyi bir ikili oluşturan Halil Sayiner, "Acil Güldürü", Vizontele-2 adlı programda oynadı. Ulusal bazı programlarda skeçler sundu.

MUSTAFA ACAR

1966 yılında Urfa'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitiminden sonra Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünü bitirdi. Çeşitli yerlerde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliği yaptı. Halen Şanlıurfa Kız meslek lisesinde öğretmenlik yapmaktadır.

13 oyun yazdı, bu oyunları Acıpayam, Denizli, İstanbul gibi şehirlerde sahnelendi. Yirminin üzerinde oyun yönetti. İki oyunu Gösteri ve Şölen Dergisi tarafından ödüllendirildi.. 11 Nisan Urfa'nın Kurtuluşu anısına yapılan şiir yarışmalarında bir birincilik ve bir ikincilik ödülü aldı. Yazarın sahnelenmiş dokuz tiyatro oyunu ve yirminin üzerinde skeci bulunmaktadır. Oyunlarından bazıları; Mektepli Hero, Mahalle Medyası Eserleri: Yanlışlı Yaşamak 1998, Son Resim deneme 2005

SONUÇ:

Urfa'da tiyatroya halk pek ilgi göstermemesine rağmen özellikle öğrenciler ve memurlar arasında büyük bir alaka görmektedir. Kültür Müdürlüğü, Üniversite ve Sivil kuruluşların aracılığıyla gelen profesyonel tiyatro grupları büyük bir ilgi görmektedir. Ayrıca sivil kuruluşların oluşturdukları sahne etkinlikleri son zamanlarda çoğalmaktadır. Bu alanda çalışma yapan mahalli oyuncuların medya aracılığıyla ulusallığı yakalama çabaları ise Urfa tiyatrosunun geldiği noktanın hiçte yadsınmayacak boyutta olduğunu gösterir sanırım. Zira Klasik Urfa kültüründeki nüktedanlığın tiyatroya büyük bir imkân sağladığı muhakkaktır. Urfalı yazar ve şiirlerden Aydın Hatipoğlu, Bedri Alpay, Rasime Polat vs. yazarların tiyatro eserleri yazmışlardır. Ayrıca şair Mahmut Sönmez'in Adana'da amatör olarak bir çocuk Tiyatrosu çalıştırdığı da bilinmektedir. Yine şovlarıyla Tatlıses'in halk kitlesi üzerinde yaptığı etki ve Urfalı Babe, Mustafa Dişli ve Mehmet Güçlü gibi isimler ise, Urfa nüktedanlığının kayıtlara geçmiş örnekleri arasında görebiliriz...

VI) URFA'DA SİNEMA

Bu araştırma yazar Mehmet Hazar ile birlikte hazırlanmıştır.

A) URFA'DA ÇEVİRİLEN FİMLERE GENEL BİR BAKIŞ

Urfa'da çevrilen filmlerin geçmişi, Urfalı oyuncu ve yönetmen Hüseyin Peyda'nın beyaz perdede kendini gösterdiği yıllara; yani 1950'lere kadar uzanır. Başta "Abdo Bey" tiplemesi ve "Mezarımı Taştan Oyun" filmlelerinden sonra yönetmenler için Urfa adeta film platosu olur O günlerde Hüseyin Peyda, jön olarak çizdiği doğulu karakteriyle şöhreti yakalar ve ardından çevirdiği filmlere mekan olarak Urfa'yı seçer. Tabi Urfa'nın o zamanki bozulmamış yapısı sinemacılara cazip gelir ve o günden bu güne Urfa birçok filme mekân olur. Peygamberlerin hayatını konu alan dini filmlerden, doğu gerçeğini anlatan siyasi filmlere kadar birçok film çevrilir. Ardından Urfalı sanatçılar bunu devam ettirir. Nuri Sesigüzel'in başrol oynadığı aşk filmlerden, Yılmaz Güney'in siyasi içerikli filmlerine, İbrahim Tatlıses'in arabesk filmlerinden, Şener Şen'in Züğürt Ağa ve Eşkîya'sına kadar sürüp gider...

Tabi Urfa'nın film çekimi için eşsiz bir yer olduğunun ilk farkında olan Hüseyin Peyda'dır. Ama Urfa'nın popülist olarak öne çıkmasının en büyük müsebbibi hiç kuşkusuz İbrahim Tatlıses'tir. Tatlıses, Ayağında Kundura türküsüyle şöhreti yakalamasının hemen ardından Urfa'da filmler çevirmiş, oda yetmemiş, hayatında estantaneler sunan filmler yapmış, töre cinayetlerine yer vermiştir. Yine kendi hayatından esintiler taşıyan filmlerle Urfalı tipoloji oluşturulmuştur. Diğer yönetmenler ise Muhsin Bey'deki kahraman Ali Nazik ile Ebuzer Kadayf filmindeki türkücü tipleri ile Urfalı tipolojine yer vermiştir.

Son yıllarda tarihsel yapısını ve folklorik özelliğini kaybeden Urfa'ya ilgi daha da artmış, acı biber (İsot), çiğköfte, sıra gecesi, gazelhanları ile gündemin başköşesine oturmuştur. Özellikle Züğürt Ağa filminde ulaşılan başarı, ardından Eşkîya filmini getirmiştir. Çok kanallı yayınlara geçilmesiyle Fırat, İkinci Bahar, Aşkın Dağlarda Gezer, Vasiyet, Pizza ve Lahmacun ve Azad dizileri ya Urfa'yı konu edinmiş yahut Urfa'da çevrilmiş, ilgi görmüş filmlerdir....

Bütün bu çevrilen filmlere baktığımızda, konu ve sosyal yaşam olarak Urfa'yı ve Urfalıyı bire bir karşıladığı söylenemez. Hiçbir Urfa yerlisinin kendini bulamadığı bu filmler, sadece Urfa'nın kırsalının cehalet, vahşet, kabalık ve köylü kurnazlığını sembolize eder. Aslında Urfa'nın kırsalını bile bire bir vermeyen bu filmler, "Kırro" imajını daha da güçlendirmekte, hatta oldukça kaba saba konuşması ve cehaletleriyle yörenin insanın yaşamıyla dalga geçmektedir. 1950 li yıllardan bu yana Urfa'yı konu alan filmlerin çoğu ideolojik olarak çevrilmesine karşın, son yıllarda mizahi yanlar öne çıkarılarak yöre insanı karikatürize edilmiştir. Özellikle çevirdiği yöre gerçeğini anlatan filmlerde ağa tipiyle Avrupa'daki derebeyi sembolize edilmiş, neredeyse ağaların "ilkgece hakkı" istedikleri anlatılmak istenmiştir. Urfa'da çevrilen filmler içinde Emine Işınsu'nun "Küçük Dünya" romanından uyarlanan film dışında Bir tek Urfa filmi yoktur ki, bire bir şehir kültürünü sunsun!..

Urfa'da çevrilen bu filmlerde ne şehir merkezinde yaşayan geleneksel kıyafetli Urfa kadın tipleri ne de etliye sütlüye karışmayan esnafının günlük yaşantısından izler bulunmaktadır... Urfa'da nerede uçuk kaçık bir görüntü, nerede kırsalı sembolize eden bir mekân varsa orası Urfa diye lanse edilmiştir. Mesela Urfa'nın saray gibi evlerinin, ev kadınlarının günlük yaşamının ve Urfalının sosyal yaşantısının izlerini son yıllarda çevrilen filmlerde göremezsiniz. Hatta kaybolan Urfa ağzını bu filmlerden hareketle araştırılsa; Urfalıca'yı bulmak mümkün değildir. Ve bu filmlerin bir katkısı olamaz...

Bütün unlara rağmen Urfa film çekimi bulunmaz bir platodur. Bozulmamış birçok tarihi mekânı, derinlerde sakladığı kültürel dinamikleri ile filmcilerin ilgisini çekmeye devam edecektir. Özellikle Urfa'yı konu edinilen roman ve hikâyelerden hareketle çevrilecek olan filmler hem Urfa'yı hem de sinemayı daha güzel bir konuma taşıyacaktır.

Bu çerçevede Urfa'da sinema konusunu 3 açıdan incelemek gerekir. İlki, Urfa'nın Sinema Salonları, ikincisi Urfalı Sinema Sanatçıları, üçüncüsü Urfa'da Çevrilen Filmler.

B) SİNEMA SALONLARI

Sinemanın ülkemize gelişi, diğer teknolojik buluşlarla karşılaştırılınca, şaşılacak kadar hızlıdır. Paris'te, Grand Cafe'de Aralık 1895 tarihinde yapılan meşhur gösteriden (ki bu gösteri sinemanın başlangıcı olarak kabul edilmektedir.) sadece aylar sonra 1896 yılında Beyoğlu'nda Spotneck Birahanesinde ülkemizdeki ilk film gösterisi yapıldı.

İlk yıllarında film gösterimleri, özel salonlarda değil, gösterime uygun hemen her yerde yapılıyordu. Sinemanın bu "seyyar" dönemi uzun süre devam etti. O dönemlerde sinema bir ayak takımı eğlencesi sayılıyordu. Filmlerin insanlar üzerindeki etkisi ise dehşetliydi. İlk filmleri seyreden insanların birçoğu, perdede üzerlerine doğru gelen treni görünce panik halinde kaçıyorlardı.

Sinemanın ilk yıllarında son derece yaygın olan bu 'seyyar sinemalar' muhtemelen Urfa'ya uğramışlarsa da bu konuda maalesef herhangi bir kaynaktan kayıtlar rastlanmıyor.

Urfa'da düzenli olarak sinema gösterileri yapan ilk salon ise bugünkü Postanenin yerinde kurulan "Tayyare Cemiyeti Sineması"dır. Tam da dünyada sesli filmlerin ortaya çıktığı dönemde faaliyete geçen bu sinemada oynatılan filmler doğal olarak henüz sessiz filmlerdir.

Urfa'da düzenli film gösterileri başladığında artık sinema, bir 'avam eğlencesi' olmaktan çıkmış, tam aksine daha çok seçkinlerin ve gençlerin rağbet ettiği bir sosyal aktivite haline gelmiştir. Tayyare Cemiyeti Sineması'nın fiziki yapısı da bu seçkinliğe paraleldir. Sinemanın bulunduğu katta bir bar da mevcuttur ve Urfa'ya elektriğin gelmesinden on yıllarca önce bu sinemanın tavanında bir dinamodan beslenen ampüller pırıl pırıl parlamaktadır. Biri il'in valisine ait olmak üzere birkaç locaya da sahip olan salon, dönemin koşulları dikkate alındığında son derece modern bir yapıdadır.

Merhum Sami Barlas'tan dinlediğimize göre, bu dönemlerde Urfa'da en çok sevilen filmler 'Yiğit Oğlan' ve 'Şarlo' gibi seriyallerdir ve yukarıda da dediğimiz gibi tümü sessiz filmlerdir bunların. Filmler sessiz filmlerdir ama o yıllarda tüm dünyada olduğu gibi tekdüze sessizliğe çare bulunmuştur. Film boyunca salondaki bir piyanist tarafından filmlerdeki sahnelerin temposuna göre canlı müzik icra edilmektedir.

Aynı yıllarda, yazları, Balıklıgöl'de de açık havada filmler gösterilmeye başlanmıştır. Ancak burada artık tek bir piyanist değil, bir orkestra eşliğinde izlenmektedir filmler. Yine merhum İsmail Karakapıcı'nın ifadesine göre Barutçu Hanı da kısa bir dönem kimi film gösterilerine mekanlık etmiştir.

1928-29 yıllarında inşa edilen Belediye Binasının bir bölümü sinema salonu olarak düşünülünce (bugünkü Şair Nabi Kültür Merkezi), Urfa ikinci devamlı sinemasına kavuşur. Mimari açıdan da güzel bir yapı olan Belediye (Uray) Sineması'nın tüm salon duvarları 1934 yılında (muhtemelen yaşamı ayrı bir roman konusu olan) bir Rus ressam tarafından renkli resimlerle donatılır. Çok uzun süre salonun duvarlarını süsleyen bu resimler maalesef bugün yoktur. Belediye Sineması daha sonra uzun yıllar Ahmet Naci Türkmen tarafından 'Türkmen Sineması' olarak işletilmiştir.

İnsanımızın sinema ile tanışmasında dikkatlerden kaçmaması gereken bir hususa da burada değinmek gerekir. Batı kaynaklı hemen her şeye reaksiyon gösteren insanımız (matbaanın ülkemize yaklaşık 300 yıl sonra gelmesi bu konudaki en meşhur örnektir) sinemayı şaşılacak kadar kolay benimsemiştir.

Sinema salonlarının yaygınlaşması ve insanların hayatında sinemanın gittikçe artan bir önem kazanması açısından Urfa'nın herhangi bir Anadolu kentinden fazla farkı yoktur. 1950'li yıllardan itibaren nasıl ki tüm Türkiye'de yerli film sayısının artmasıyla beraber sinema salonları çoğaldıysa Urfa da da buna paralel bir gelişim yaşamıştır.

İnci, Atlas, Şehir, Kent, Saray, Özen, Renk sinemalarının yanı sıra Tuğay bünyesinde açılan kışlık ve yazlık sinemalara da Urfalılar büyük rağbet göstermiştir. Tüm Türkiye'de olduğu gibi, özellikle orta sınıf kadınların sinema ile tanışması ülkemizde hem filmlerin içeriğinin bu seyirci kitlesinin talepleri doğrultusunda oluşmasına neden olmuş, hem de sinema salonlarında "kadınlar matinesi" türünden uygulamalara başlanmıştır. Artık

sinemalarda oynayan filmlerin tanıtımları, reklam tahtaları ile kentin her tarafında yapılmakta, tahtayı dolaştıranlar ellerindeki zillerle insanları sinemaya davet etmektedirler.

Bu yıllarda sinema salonları arasında büyük bir rekabet de başlamıştır. Şaban Özbek ve Ömer Erkasap tarafından işletilen Saray Sineması, film temininde Adana Bölgesi ile değil doğrudan doğruya İstanbul ile çalışınca yeni filmlerin getirilmesinde büyük avantaj sağlamış, özellikle de yaz sezonunda rakiplerinin önüne geçmişti. Bu sinema 1959 yılında çıkan bir yangın sonucu faaliyetine son verince, uzun süre, bu yangını rakiplerinin çıkardığı konuşuldu.

O yıllarda Atlas Sineması ise kadınlı – erkekli daha seçkin bir seyirciye hitap ediyordu. O kadar ki, dönemin gazetelerinde “*Neden Atlas Sineması’nda, paltolarımızı, şapkalarımızı alacak bir görevli yok?*” şeklinde şikayetlere bile rastlanıyor.

Daha dar gelirli kesime hitap eden İnci Sineması’nda ise bazı günler ‘kadınlar matinesi’ne çarşaf giymiş kimi erkeklerin de girdikleri hala söylenmektedir.

1970’li yılların ortalarına doğru televizyon yaygınlaşmaya başlayınca, sinemaların seyirci sayısında büyük düşüş oldu. Film yapımcıları, televizyonla aralarında fark yaratmak için olsa gerek, o dönemlerde televizyonlarda oynatılması mümkün olmayan erotik filmlere yönelince, sinema ailelerden ve kadınlardan oluşan büyük bir seyirci kitlesini kaybetti ve sinema salonları tek tek kapanmaya başladı. Sonraki yıllarda hızla yaygınlaşan video, sinemalara son darbeyi vurdu. Artık (tüm Türkiye’de olduğu gibi) sinemanın görkemli günleri geride kalmıştı. Urfa’da açık kalan tek sinema salonu ise ailelerin afişlerine bile bakamayacağı filmleri, genellikle eğitimsiz gençlere ve çok sağlıksız koşullarda sunuyordu.

Yazar Ali Ulvi Uyanık, Beyazperde Dergisi’ndeki bir yazısında (Mart 1990) Urfa’nın tek sinemasını şöyle değerlendiriyordu : “*GAP kapsamında yer alan Diyarbakır’ın üç sinemasından ikisi Şanlıurfa’nın tek sineması, giderek genişleyen bu bölgede, salt yeniyetmelerin rağbet ettikleri garip / sağlıksız yapılar olmanın ötesine geçemiyorlar. Özellikle Şanlıurfa’nın, gürül gürül akan pis suların hemen yakınında yer alan sinemasına, üste para da verilse de, gidilecek gibi değil. Tabii sinema kavramının, Şanlıurfa yerel yönetimi için önemli olmadığı da açık.*” 1930 lu yıllarda düzgün bir kıyafet giyip, papyon kravat takarak sinemaya giden gençler, 60 yıl sonra yerlerini, malum ihtiyaçlarını tatmin için haftalıklarıyla sinemaya koşan sanayi sitesi çiraklarına bırakmışlardı.

Çok geçmeden bu tek sinema da kapandı (Urfa’nın kültürel yaşamı için bir kayıp değildi) ve Urfa, tüm Türkiye’de ‘sineması olmayan birkaç vilayetten biri’ oldu. Bugün Şanlıurfa’nın tek sineması olan “Emek Sineması”nın, 4 salonuyla, sinemaseverlerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzey ve kalitede bir hizmet verdiğini söyleyebiliriz.

C) URFALI SİNEMA SANATÇILARI

CEMİL CANKAT

Asıl faaliyet alanı müzik olan Cemil Cankat, tespit edebildiğim kadarıyla konulu bir filmde oynayan ilk Urfalıdır. 1946 yapımı bir Hadi Hun filmi olan “Harman Sonu” adlı filmde rol alan Cankat, Urfalı sanatçıların sinema serüvenlerinin de başlangıcını oluşturur. Cemil Cankat daha sonraki dönemde de bazı filmlerde oynamışsa da yukarıda da belirttiğimiz gibi asıl olarak müzik sanatçısı olarak tanınır.

HÜSEYİN PEYDA

Cemil Cankat tan 4 yıl sonra sinemaya başlayan Hüseyin Peyda'nın sinema serüveni ise hem çok daha yoğun, hem de uzun solukludur. Hüseyin Peyda ve o kuşağın diğer yönetmenleri sinemamızda büyük bir değişimin işaretini vermişlerdir.

Başlangıç yıllarını saymazsak, sinema Türkiye’de uzun yıllar bir tiyatroçunun, Muhsin Ertuğrul’un tekelinde kaldı. 1939-1922yılları arasında sinemamızın tek yönetmeni Muhsin Ertuğrul idi. 1939 1950 –yılları arasında ise Muhsin Ertuğrul un yanına bazı yeni yönetmenler eklendiyse de sinemamız yine de son derece dar bir kadro tarafından yönlendirildi. Sinemanın daha geniş kesimlere açılması tam da yüzyılın ortalarına rastlar. Yönetmen Halit Refiğ bu dönemi şöyle anlatır : “Tek parti döneminin karakterini çizen Muhsin Ertuğrul Sinemasına karşılık, Demokrat Parti’nin iktidara gelişi yıllarında başlayan Yeşilçam Sineması, aynı yıllarda tıpkı siyasetin halka açılışı gibi, sinemanın halka açılışı ve ulusal özellikler taşımaya başlaması bakımından sinema tarihimizde ileri ve olumlu bir adımdır. Yeşilçam Sinemasını en iyi temsil edenler başta Fuat Rutkay ın Halk Filmi olmak üzere bu sokakta toplanmış derme çatma film yazıhaneleri, Vedat Örfi Bengü, Seyfi Havaeri, Memduh Ün, Hüseyin Peyda, Şinasi Özönük, Nuri Akıncı gibi rejisörlerdi.”

Görüldüğü gibi Yeşilçam’ın doğuş yıllarında bulunan Hüseyin Peyda, tamı tamına 40 yıl boyunca oyuncu, yönetmen, yapımcı, senarist olarak sinemamıza hizmet etmiş bir sanatçıdır. Sinemaya Hüseyin Peyda nın asistanı olarak başlayan ünlü yönetmen Atıf Yılmaz, özellikle Güneydoğu Anadolu seyircisini başka hiçbir oyuncunun Peyda kadar etkilemediğini söyleyerek, Hüseyin Peyda için “belki de dünyadaki tek ‘bölge oyuncusu’ idi “ değerlendirmesini yapmaktadır.

Hüseyin Peyda, sadece oyuncu olarak değil, daha önce de değindiğimiz gibi, yönetmen, yapımcı ve senarist olarak da çok sayıda filme katkıda bulunmuş, kimi filmlerde de bu görevlerin tümünü aynı anda üstlenmiştir. Hürrem Erman bu konuda şu ilginç anısını anlatır:

“Cevat (Boyer) Beyin, Osman Sirman la Taksim Sineması’nda ortaklığı vardı. Hüseyin Peyda’nın “Kanlı Feryat” filmini Taksim’e getirmek istiyoruz. Bunun yolu Cevat Boyer’e filmi beğendirmekten geçiyor. Ben ve Hüseyin Peyda sinemaya gittik. Cevat Bey soruyor: ‘Yönetmen kim?’. Atıf Yılmaz diyoruz. ‘Peki yapımcı kim?’. Peyda hemen ‘ben’ diye cevap veriyor. ‘Kim oynuyor?’ diye soruyor Cevat Bey... Hüseyin Peyda yine ‘ben’ diyor. ‘Peki şarkıları kim söylüyor’ sorusuna Peyda yine atılıp ‘ben’ deyince, Cevat bey dayanamıyor artık: ‘Kardeşim, geç kendi başına seyret o zaman filmini”

Sinemaya başladığı yıllarda kendine özgü tiplemesiyle, kavruk esmer yüzündeki şark çıbanıyla, şeyh ve peygamber rolleriyle egzotik Doğu melodramlarının, Doğu insanının simgesi durumuna gelen Peyda, yaşamının son yıllarını senaryo yazarak, TV dizilerinde oynayarak ve lokantacılık yaparak geçirdi.

Peyda'nın 40 yıllık sinema yaşamında aldığı tek ödül, 14. Antalya Film Festivali’nde (1977) Kara Çarşafli Gelin filmindeki rolüyle aldığı ‘En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu’ ödülüdür.

MUSTAFA DİŞLİ

1926 yılında Urfa’da doğdu. Turan ilkokulu’nu bitirdikten sonra Adana Öğretmen Okulu’na ve daha sonra Urfa Lisesi’ne devam etti. Ortaokul sırasında sanata ilgili duydu. Urfa’da öğretmen olarak görev yapan Şair-Yazar Halide Nusret Zorlutuna ve Edebiyatçı Mehmet Naci Ecer gibi hocaların rahle-i tedrisatından geçti.

İyi bir hatip ve aynı zamanda iyi bir tiyatro ve sinema oyuncusu olan Dişli, Urfa'nın sorunlarını Urfa ağzıyla yazdığı şiirlerle dile getirdi.

Otuzdan fazla filmde rol alan Dişli, zaman zaman oyunlar yazarak sahneye koydu. Hatipliği ve hazırcıca-
lılığı ile ününü pekiştiren Dişli, Urfa'yı her platformda savundu. Urfa'ya lise açılmasında, Fırat'ın Harran'a akıtıl-
masında yazdığı şiirler ve yaptığı konuşmalar her Urfalının hafızasındadır. Şiirlerini "Dumanlı Dağlar" adıyla
kitaplaştırdı. Yazdığı oyunlar sahnelendi ise de bunlar mahalli olması ve edebi yönden zayıf olması nedeniyle
basılmamıştır. 1987 yılında Urfa'da vefat etmiştir.

MEHMET ÖRMEN

Sinemaya kardeşi Hüseyin Peyda ile aynı dönemde başlayan Mehmet Örmen sadece yapımcılıkla yetinmiş-
tir. Yönetmen Atıf Yılmaz, anılarında Mehmet Örmen'den bahsederken Onun Peyda'dan farklı olarak sinemaya
para yatırmaktan başka bir katkısının olmadığından söz etmektedir. 1950'li yılların önemli yapım şirketlerinden
Örmen Film'in kurucularından olan Mehmet Örmen, daha çok Hüseyin Peyda'nın yönettiği veya oynadığı film-
lerin yapımcılığını üstlenmiştir.

Örmen Film yapımı olan bazı filmler şunlardır : Söyleyin Anama Ağlamasın (1950), Kanlı Feryat (1951),
Mezarımı Taştan Oyun (1951), Kubilay (1952), Bu Nasıl Aşk (1953). Örmen Film, faaliyetini 1970'li yılların
sonuna kadar sürdürmüştür.

İBRAHİM TATLİSES

Ünlü ses sanatçımız İbrahim Tatlıses de 20 kadar film yönettiği için bu bölümde bir paragraf açmak gerekir
sanıyorum. Sinemaya ünlü türküsü 'Ayağında Kundura' ile aynı adı taşıyan filmde oynayarak 1978 yılında başla-
yan Tatlıses'in filmleri gür sesi ve türkülerinin de desteğiyle iyi iş yaptı. Tatlıses 1982 yılından itibaren kendi
filmlerini yönetmeye başladı.

İbrahim Tatlıses canlandırdığı yoksul, boynu bükük, mert delikanlı tiplerleriyle sinemada Yılmaz Güney-
'in izini sürmeye çalıştı. Uzun süre birlikte çalıştıkları Aydemir Akbaş'ın senaryolarıyla Yılmaz Güney öyküleri-
ne benzer temaları işledi. İbrahim Tatlıses 20 kadar sinema filminin yanında 'Tetikçi Kemal', 'Fırat' gibi TV
dizilerine de imza attı.

NURİ SESİGÜZEL

1943 yılında Halfeti'nin Kara mezra köyünde doğdu. Bugünkü ismi Karaotlak köyü. Asıl adı Nuri
Kaçtaş'tır. Anne tarafından Ketikli aşiretinden baba tarafının ise Beziki Aşiretindedir. Küçük yaşlarda Celal
Güzelses'i dinleyerek büyümüştür. Askerlik dönüşü İstanbul radyosunun açmış olduğu sınavı kazanmış ve mü-
zik hayatına atılmıştır. İlk plağı "Kore dağlarında kar bölük bölük" parçasıyla ün kazanmıştır.

350 plak ve 54 film çevirmiş. İlk filmi 1963 kara Sevda hülya Koçyiğit ile çevirmiştir. Filmlerinden bazıları:
bir Yiğit Gurbete Gitse 1977, Bahtı Kara Yârim 1975, Karayılan 1968, Züleyha 1977, Günahımı Çekeceksin
1970, Ham meyve 1970, Kaderin Oyunu 1970, Gül Ayşe 1969, Bir Aşk türküsü 1969, kendi Düşen ağlamaz
1969, Mahallenin namusu 1969, Mezarımı Taştan Oyun 1969, Abdo Bey 1967, Vatan borcu 1969, tütüncü Kız
Emine 1969, Yaşamak haram Oldu 1968, Kara Sevda 1968, Garipler sokağı 1967, Acı Türkü 1967, Fabrikanın
Gülü 1964.

MUSTAFA ÖZKAYA

1944 yılında Urfa'da doğdu. çocuk yaşlarda sinemaya ilgi duydu. 9-10 yaşlarında sinemalarda tefrişatçılık
yaptı. 17yaşına kadar Adana'da amcasının yanında kaldı. karakter oyuncu Kudret karadağ ile tanıştıktan sonra
sinemaya atılır. 1964 yılında oyunculuğa başlar. Yüzlerce sinema filmde kötü adam rolü oynar. Oynadığı
filmler Vahşi Arzu, kudüs, malkoçoğlu, Reyhan, Emmioğlu, casuskıran.

FİDE MOTAN

1949 Urfa doğumlu olan Fide Motan, Ankara Basın Yayın Yüksekokulu Radyo TV Bölümünden mezun oldu. 1974 yılında Ankara Radyosunda çalışmaya başlayan Motan, 1980'den sonra Ankara Televizyonu Drama Bölümünde çalışmalarını sürdürdü. Motan 1994 yılında çektiği 'Cadı Ağacı'ndan sonra sinema filmi yönetmedi.

SEYYAL TANER

1952'de Urfa'da doğdu. Ailesi ile İstanbul'a göç etti. ilk ve orta okuldan sonra Amerikan Kız Koleji'nden mezun oldu. Okul yıllarında İstanbul Devlet Konservatuvarı'nda dışardan bale eğitimi aldı. Müziğe meraklı olmasından dolayı, 1965 yılında, Şerif Yüzbaşıoğlu'ndan ders almaya başlayan Taner, bir süre sonra Kanat Gür Orkestrası'nda amatör olarak şarkı söylemeye başladı. İstanbul'da bir konser sırasında Los Bravos topluluğu ile tanıştı ve müziğe olan merakını gören topluluk üyeleri İspanya'ya döndükten sonra, Taner'e bir müzikal filmde rol teklifinde bulundu.

1968 yılında İspanya'ya gidip bu filmde rol aldı. Filmin çalışması esnasında "Viva Zapata" filminin yönetmeninden teklif aldı. Bu filmde ufak bir rol oynadıktan sonra Türkiye'ye dönüp sinema çalışmalarına devam etti ve bir çok filmde vamp kadın rolleri ile dikkatleri üzerine topladı. Sinema çalışmalarını bırakarak Almanya'ya giden Seyyal Taner, Los Bravos topluluğunun gitaristiyle evlendi.

Kısa süren bu evlilikten sonra Türkiye'ye geri dönüp tekrar filmlerde çeşitli rollerle kaldığı yerden devam etti. Ancak Türk Sineması'ndaki seks furyası nedeniyle sinemayı bırakıp müziğe yöneldi. Sanatçı, 1986 yılında "Naciye" ve "Leyla" şarkıları ile tekrar çıkış yaptı ve 1986 Eurovision Türkiye Finali'nde "Dünya" adlı parçası ile ikincilik ödülüyle yetinirken, 1987 Eurovision Türkiye Elemeleri'ne "Şarkım Sevgi Üstüne" ile katıldı ve birinci oldu. 1991 yılında "Alladı Pulladı" albümü ile tekrar gündeme geldi.

Yaklaşık 42 filmde oynadı. Oynadığı filmlerden bazıları: Hacı Murat'ın İntikamı, Çizmeli kedi 1976, kader 1973, Cengiz Han'ın Fedaisi 1973, Aslanbey 1968, Bu toprağın Kızı 1973, Kara Güneş 1968, Ölümsüz Adam 1968, Mahkum 1972, Kalleşler 1972

FARUK AKSOY

1964 Urfa doğumlu Faruk Aksoy ise aslen hukukçudur. Sinemaya Onat Kutlar'ın yanında çalışarak başlayan Aksoy, serbest çalıştığı dönemde Tony Gatlif, Bernard Faroux, Kostas Kutsomitris, Lucien Pintielie gibi önemli yönetmenlerle çalıştı. 1995 yılında kendi yapım şirketini kurdu ve ilk uzun metraj filminin yapımcılığını Canan Gerede'nin yönettiği "Aşk Ölümünden Soğuktur" isimli film ile gerçekleştirdi.

1996 yılında başta Claude Miller ve Wim Wenders olmak üzere bir çok Avrupalı ve Koreli yönetmenlerin gerçekleştirdiği reklam filmlerinin yapımcılığını üstlendi. 1997 yılında Claude Lelouch'un çektiği Hasard et Coinciedences adlı filmin Türkiye çekimlerinin yapımcılığını üstlendi ve Umur Turagay'ın yönettiği "Karışık Pizza" ve Zeki Ökten'in yönettiği "Güle Güle" isimli filmlerin yapımcılığını üstlendi. 2001 yılı yapımı "Yeşil Işık" Faruk Aksoy'un ilk (ve bugüne kadar ki tek) yönetmenlik denemesidir.

BEKİR FELHAN

Urfalı Anthony Quinn ismiyle ün yapan Bekir Felhan, 1950 yılında Urfa'da doğdu. hayvancılık ile uğraştı. Urfa'da çevrilen filmlerin bir çoğunda figüran olarak rol aldı. Urfalı Anthony Quinn olarak ün yapan oyuncu, ilk olarak 1958 yılında Hüseyin Peyda sayesinde sinemaya başladı. Kaderim Böyle filminin çekimi sırasında oyunculara at temininde yardımcı olmuş daha sonra Cilalı İbo'nun Kırkharamiler adlı filminde haremibaşı olarak rol almış. Oynadığı filmlerden bazıları : Melekler Evi, Gurbet Kadını, Aşkın Dağlarda Gezer, İkinci Bahar, Berivan

MÜSLÜM GÜRSES

1953 Yılında Halfeti'de Doğdu. Çocukluğu Urfa'da geçti. Ailesiyle birlikte Adana'ya göç etti. Bir çay bahçesinde katıldığı ses yarışmasında birinci seçildi. 1968 yılında terzilik yaptı. Gazinolarda programlara çıktı. 1969 yılında Sevdâ Yüklü Kervanlar ve Fark etmez kasetiyle ün yaptı. Senema sanatçısı muhterem nur ile evlendi. 1980'lerdeki arabes furyasında bir çok filmde baş rol oyuncusu olarak rol aldı.

Oynadığı filmlerden bazıları : İsyankar 1979, Ömercip 2003, Dünya Boştur 1990, Dertler İnsanı 1990, Talihsizler 1987, Seher Vakti 1986, Acı Yıllar 1986, Küskünüm 1986, Yaranamadım 1985, İkizler 1985, Anlatamadım 1983, Ağlattı Kader 1984, Kul Sevdası 1980

Ve diğer oyuncular

Yönetmenler dışında çok sayıda Urfa'lı sanatçı oyuncu olarak beyazperde de boy göstermişse de bunların çok büyük bir bölümü esasen ses sanatçısıdır. İbrahim Tatlıses, Nuri Sesigüzel, Mahmut Tuncer, Seyal Taner, Müslüm Gürses, Seyfettin Sucu, Yusuf İnci, İsmail Badıllı, Küçük İbo gibi ses sanatçıları başrol oyuncularını olarak filmlerde rol aldılar.

Urfa'nın son derece renkli kişiliklerinden biri olan Mustafa Dişli de 1960'tan vefatına kadar, aralıklarla da olsa, 10 kadar filmde rol almıştır. Asıl olarak tiyatrocu olan Mehmet Alkan da bazı sinema filmlerinin yanında televizyon dizilerinde de rol almıştır.

D) URFA DA ÇEVİRİLEN FİMLER

Şanlıurfa'da çevrilen ilk film, 1930'larda çekilmiştir. Elle çevrilen bir makine ile çekilen filmde, o zamanlar Şehitlik'te yapılan kurtuluş temsili kaydedilmiş ve bu film 11 Nisanlarda yıllarca Urfa sinemalarında oynatılmıştır. Film, 1940'lardan sonra kaybolmuştur.

Şanlıurfa'da, özellikle 1950'lerden sonra çok sayıda sinema filmi çekilmiştir. Denilebilir ki Şanlıurfa, İstanbul'dan sonra, en çok film çekilen kenttir ve bunun bir tesadüf olduğu söylenemez. Anadolu'nun en eski kentlerinden biri olan Şanlıurfa çok çeşitli sebeplerle sinemacıların ilgisini çekmiştir.

Şanlıurfa kendine özgü mimarisi ve atmosferi ile eski çağları anlatan filmlere (Hz. Ayşe, Hz. Ömer'in Adaleti, Leyla ile Mecnun vs.), kırsal kesimindeki yaşantı ile kimi eski feodal kalıntıları eleştiren filmlere (Kan, Züğürt Ağa vs.), bir sınır kenti olması dolayısıyla bazı kaçakçılık konulu filmlere (Hudutların Kanunu, Erkek Ali vs.), önemli bir karayolunun üzerinde olması dolayısıyla kimi yol filmlerine (Urfa - İstanbul, Amansız Yol, Günah vs.) mekanlık etmiştir.

Çok sayıda filmin bazen küçük bir kısmı, bazen de neredeyse tamamı Urfa'da çekilmiştir. Bu filmlerin bazıları Türk Sinema Tarihi için de son derece önemli filmlerdir.

1995 yılında 'Dünyada Sinemanın 100. Yılı' nedeniyle yapılan değerlendirmelerle, belgesel ve konulu film alanlarında 'tüm zamanların en iyi Türk filmleri' seçildi. Belgeselde en iyi film seçilen 'Keçenin Teri' (Ertuğrul Karşoğlu) ve konulu film alanında en iyi film seçilen 'Yol' (Şerif Gören) filmlerinin her ikisinin de (Yol'un bir kısmı Urfa'da çekildi) Urfa'da çekildiğini hatırlarsak Urfa'nın ne kadar önemli filmlere mekanlık ettiğini de anlabiliriz.

Çok önemli gişe başarıları elde eden bazı filmler de yine Urfa'da çekilmiştir. Bu filmlere örnek olarak da 'Minyeli Abdullah' (Yücel Çakmaklı) ve 'Eşkîya' (Yavuz Tuğrul) sayılabilir. Urfa'da çevrilen filmlerin önemli bir kısmını şöyle sıralayabiliriz:

Erkek Ali (Atif Yılmaz 1964)

Urfa'da çevrilen ve doğal mekanları, yöresel geleneklerin, folklor motiflerinin başarıyla kullanıldığı bu film, daha çok Urfa'nın kırsalını yansıtır. Bol şiddet, sadizm ve cinselliğin yer aldığı bu hareketli film'in başrol oyuncusu Eşref Kolçak ve sevdası Ferdağ'dır. Filmin geçtiği mekanlar ise; Köy görüntüsü, Bediüzzaman Mezarlığı, Karakoyun Deresi'nin ve Hızmalı Köprü'sü...

Urfa-İstanbul (Osman N. Ergün)

Büyük bir ihtiras uğruna bebeğini öldürmek isteyen skatillerden kaçan bir kadın ile işlemediği bir cinayet ile suçlanan ve cinayeti işleyen bulmak için hapisten kaçan bir adamın öyküsü anlatılmaktadır. Filmin girişinde Urfa'nın genel görünümü, Balıklıgöl ve Konya'dan görüntüler verilir. daha sonra İstanbul ve kumar masasında

kumar oynayan adamlar. Filmin görüntüsünden daha çok içeriği Urfalı büyük bir serveti olan ağanın oğlu tarafından tecavüze uğramış Ayşe (Hülya Aşan)'nin yeni doğmuş bebeğini ortadan kaldırmak isteyen ağanın akarabaları arasında gelişir. Ayşe bebeği ile yollara düşer ve ağanın akrabalarından kaçmaya başlar. Ayşenin kaçması sırasında yoluna Hapisten kaçmış olan ve bir azılı katil olarak aranan Ahmet (Ahmet mekin) çıkar. Film baştan sona bir kovalamaca çerçevesinde gelişir.

Hudutların Kanunu (Lütfi Ömer Akad, 1966)

Kaçakçı olmamak için direnen ama sonunda karşı çıkamayıp ardında altı yaşındaki oğlunu bırakarak mayın tarlasında ölen Hıdır adlı bir kaçakçının öyküsü olan Hudutların Kanunu, Türk Sinemasında son derece önemli bir filmidir.

Sinemamızın en önemli yönetmenlerinden bir olan Lütfi Ömer Akad kaçakçılığı konu alan bir film yapmaya karar verdikten sonra Urfa'ya gelir. Kaçakçılarla, jandarmalarla görüşür. Urfa'nın konuşma dilini araştırır. Gerçekli notları aldıktan sonra Urfa'daki bir otele kapanarak bir haftada filmin senaryosunu yazar. Çalışmanın sonunda sinemamızın en gerçekçi filmlerinden biri ortaya çıkar.

Hudutların Kanunu, tam da o dönemlerde çok tartışılan, Ulusal Sinemanın başarılı bir örneği sayılmaktadır. Halit Refiğ'e göre, Türk ulusunun gerçeklerine, sorunlarına bu nedenle Türk romanlarına, Türk hikayelerine, folklor gibi yöresel özelliklere, insan davranışlarına öz ve biçim olarak bir Türk gibi bakmayı, yorumlar getirmeyi amaçlayan Ulusal Sinema, Hudutların Kanunu ile ilk önemli örneğini vermiştir.

Düğün (Lütfi Ömer Akad, 1973)

Ülkemizin en önemli sorunlarından biri olan "Göç" sorunu üzerine yapılan bir üçlemenin (Gelin, Düğün, Diyet) ikinci filmidir Düğün'. Üçlemenin her birinde Anadolu'nun bir tarafından İstanbul'a gelen insanlara eğilen Akad, Düğün'de de İstanbul'a göç eden Urfalı bir aileyi anlatır.

Ellerinde sermaye ve zenaat olmadan, Urfa'dan kalkıp İstanbul'a giden Urfalı 6 kardeşin, İstanbul'da tutunmak için katlandıkları zorlukları, bu zorlukların dayatması ile dejenere oluşlarının anlatıldığı 'Düğün', Antalya Film Şenliğinde 'En Başarılı Film' seçildiği gibi yönetmeni Akad'a da 'En Başarılı Yönetmen' ödülünü kazandırmıştır.

Yol (Şerif Gören, 1981)

İmralı yarı açık cezaevindeki 5 mahkumun izin maceralarının anlatıldığı 'Yol', hiç şüphesiz sinemamızın eşsiz başyapıtlarından biridir. Mahkumların her biri izinlerini kullanmak üzere Türkiye'nin ayrı bir köşesine doğru yola çıkarlar ve film boyunca tüm ülkenin bir fotoğrafı çekilir adeta. Biri de Urfalıdır bu mahkumların ve bu nedenle filmin bir bölümü Urfa da çekilmiştir.

Yol, ülkemizin o dönemde yaşadığı ekonomik, sosyal, siyasal sorunlara bir ayna tuttuğu gibi insanoğlunun, kadın – erkek ilişkisi, kadının odak noktasını oluşturduğu sevgi, istek, kıskançlık, ihanet, namus, onur, onursuzluk gibi temel sorunlarını az rastlanan bir incelikle irdeler.

1995 yılında yapılan bir soruşturmada "Tüm Zamanların En İyi Türk Filmi" seçilen "Yol", 1982 yılında Cannes Film Festivalinde büyük ödülü (Altın Palmiye), Costa Gavras'ın "Kayıp" adlı filmiyle paylaşmıştır ki bu ödül, sinemamızın bu güne kadar kazandığı en büyük ödüldür.

Züğürt Ağa (Nesli Çölgeçen, 1985)

Sinemamızın Kemal Sunal filmleriyle, genellikle ciddiyetsiz ve kaba güldürü öğeleriyle yaklaştığı Ağalık kurumuna belki de en ciddi biçimde eğilen film, ‘Züğürt Ağa’dır.

Atilla Dorsay Cumhuriyet Gazetesindeki yazısında filmi şöyle değerlendirir: *tıpkı Peckinpah ın filmlerinde, sanayileşen Amerika’da kovboyların yok oluşunu işlediği gibi, Turgul / Çölgeçen ikilisi de, çağdaş Türk toplumunda ağalığın kaçınılmaz çöküşünü anlatıyorlar. Büyük iddialı sözlerle değil, sıcak, kavrayıcı bir güldürü içinde, temel büyük değişimlerin öyküsünü veriyorlar.*” (Cumhuriyet, 17 Ocak 1986)

Özellikle güçlü senaryosu ve son derece başarılı oyuncularıyla dikkat çeken “Züğürt Ağa”, değişik dallarda çok sayıda ödül de almıştır.

Minyeli Abdullah (Yücel Çakmaklı, 1989)

Hekimoğlu İsmail’in çok satan aynı isimli romanından sinemaya uyarlanan “Minyeli Abdullah”ın Urfa’da çekilme nedeni, konuya en uygun atmosferin Urfa’da oluşudur. Film, Mısır’da Kral Faruk döneminde yaşayan, dinine ve geleneklerine bağlı Abdullah üzerinedir. Bu özellikleri dolayısıyla idamla yargılanan Abdullah’ın hikaye edildiği “Minyeli Abdullah” son derece tartışmalı sinemasal düzeyine rağmen, Türk Sinemasında en büyük gişe başarısını elde etmiş olan filmidir.

Eşkya (Yavuz Tuğrul, 1995)

1996 yılında iki buçuk milyondan fazla kişi tarafından seyredilerek, “Türk sinemasının en çok seyredilen filmi” ünvanını kazanan Eşkya; göç, mafya, çarpık kentleşme gibi olgulardan kurulmuş bir dekor önünde geçen yer yer tempolu, yer yer de duygusal bir filmidir. Urfa için son derece önemli bir olgu olan su altında kalan toprak konusuna da şöyle bir değinen film, bir sahnede gazel okuyan ünlü mahalli sanatçımız Kazancı Bedih’in de tüm Türkiye de tanınmasını sağlamıştı.

Diğerleri...

Eskiden beri çok sayıda belgesel filme de konu olan Şanlıurfa, özellikle özel televizyonların yayına başlaması ile birlikte çok sayıda televizyon dizisine de mekanlık etmiştir.

1990’lardan itibaren başta TGRT’nin dini içerikli dizilerine ev sahipliği yapan kentimiz, son dönemlerde de medyanın çok ilgi gösterdiği “Güneydoğu dizileri”nin de bir bölümüne mekanlık etmiştir.

VI) EDEBİYATTA URFA

Şiir ve nesir alanında Urfa üzerine Türk Edebiyatında o denli çok şey yazılmıştır ki, bunların tümünü bir araya getirmek mümkün değildir. Çok eskiye dayanan bir tarihi ve zengin bir kültüre olan Urfa, şair ve yazarlar için devamlı çekim alanı oluştur, şairlere ilham vermiştir. İstanbul'dan sonra üzerine eser yazılan, şiirler söylenen, türküler çağrılan ve filmler yapılan ikinci bir şehir hangisidir diye araştırılsa hiç kuşkusuz karşımıza Urfa çıkar. Urfa geçiş merkezi ve büyük bir kültürel mirası olduğundan gelip geçenin dikkatini çekmiştir. Zira Urfa mistik ve otantik yapısı, folkloru ve mimarisiyle bir cazibe merkezi konumunu halen sürdürmektedir. Urfa'da doğup havasını suyunu teneffüs eden kendi sanatçıları yanında bir de dışardan gelip Urfa'da bir müddet kalan yazar ve şairlere ilham vermiştir.

Halide Nusret Zorlutuna'nın Urfa kurtuluş Savaşının anlattığı "Aşk ve Zafer" romanı, iki bölümden oluşur. Birinci Bölümde İstanbul ikinci Bölümde Urfa mekân olarak seçilmiştir. Romanın kahramanı İbrahim Halil'in memleketi işgal edilince Urfa'ya gelir ve Fransızlara karşı savaşır. Halide Nusret Bu romanında aşk ve savaşı bir arada verir. Urfa'nın Balıklıgöl, Mahmut Nedim Konağı, Sıra Gecesi, törelerin özellikle kadınlar üzerindeki acımasızlığı ve Kurtuluş savaşı sırasında öne çıkan 11 leri anlatır. Öğretmenlik yaptığı Urfa'dan fazlasıyla ilham alan Halide Nusret "Benim Küçük Çocuklarım" adlı hikâyelerinde öğrencilerle arasında geçenleri hikâyeleştirmiştir. Yine Urfa üzerine yazılmış en güzel şiirlerden biri olan "Urfa Destanını" burada yazar:

"Kahraman yatağı erler otağı
Bir eşi bulunmaz diyar bu Urfa
İç açar kırları bahçesi bağı
Yılın her ayında bahar bu Urfa

Taşları cevherdir takasım gelir
Otunu gül gibi kokasım gelir
Durup şen yüzüne bakasım gelir
Gönlümden kaygıyı atar bu Urfa

Karakoyun coşar döner bir sele
Anzılha sefası girince ele
Gamı, kasveti verir de yele
Cihanı bir pula satar bu Urfa

Bülbülü susturan şakrak sesi var
Tadına doyulmaz çiğköftesi var
Dünyaca bilinir efsanesi var
Cana yakın cennet kadar bu Urfa

Bir yüce tarihtir onbir nisanı
Duymayan var mı o şanlı destanı
Uğruna sel gibi akıtır kanı
Sonra da cana can katar bu Urfa

Kadını erkeği soyca kahraman
Yurda yan bakana sillesi yaman
Aslan yetiştirir, bağrından aslan
Yiğitler kalbinde yatar bu Urfa"

Halide Nusret Zorlutuna'dan başka Halim Yağcıoğlu'nun meşhur Anzılha şiiri'nin de Türk Edebiyatın ayrı bir yeri vardır. Urfa'nın talihsizliğine ve yoksulluğuna göndermelerle dolu olan Anzılha şiiri daha sonraları Urfa'lı yazar ve şairlere de esin kaynağı olmuştur. Özellikle isimlere göndermeler yapılarak yazılan şiirlerde Anzılha şiirinin etkisi büyüktür. Dört uzun şiirden oluşan Anzılha'dan bir bölüm:

“Anzılha,
Böyle inlerde mi yaşardı vatandaşların?
Söner miydi gözleri trahomdan
Delik deşik miydi yüzleri
Sonu yok muydu akşamların

Uyandırılmış bu toprak
Beşinci asrı yaşıyor Anzılha
Sen yirminci asır damı yaşadın
Medeniyeti böyle mi karşıladın
Yazık
Yazıklar olsun sana Anzılha...”

Bir dönem Urfa milletvekilliği yapmış olan Behçet Kemal Çağlar’da Urfa Türkülerinde adlı uzun şiirin Urfa’yı ve Urfalıyı anlatır ve her kıtanın arasında Urfa türkülerine gönderme yapar. Şiirinden bir bölüm:

“Urfa’da buluşur derler her gece
Yaylanın geyiği, çölün ceylanı
Urfalı gönlünde yatar sessizce
Dağ başı kartalı, sahra aslanı

Vazgeçemem bu elden
Güzeldir her güzelden
Değil mi gönlüm yanık
Urfalıyam ezelden

Getirmiş kurdu da kuşu da dile
Ne güneştir, ne de soy sop vesile
İçinin sönmeyen ateşiyle
Derisi de yanan esmer insanı

Bul Urfa’yı gizlice
Kalb ata ata gece
Bir kolun açık kalsın
Yar gele gece yata

Duymadınsa duyacaksın
Kavga Urfalıya yiğit düğünü
Ataların sesi tutmuş o günü
Birleşmiş çöl ateşi, dağ dumanı”

Türk Edebiyatının usta şairlerinden olan ve tıpkı Behçet Kemal Çağlar gibi Urfa milletvekilliği de yapan Ahmet Kutsi Tecer, uzunca “İbrahim” adlı şiirinde Balıklıgöl’den aldığı ilham ile Urfa İbrahim ilişkisini çok güzel bir şekilde dile getirmiştir. Şiirinden bir bölüm:

“Bir gece Urfa’da Halilürrahman’da
Suda ay doğduğu garip zamanda
İçimde hicranlı bir bülbül sesi
Altımda seccade bir gül bahçesi
Üstümde yıldızlar önümde havuz
Pırıl pırıl bir aşk gecesi temmuz
Orada sularla baş başa kaldım
Asırlar boyunca hülyaya daldım”

Günümüz şair ve yazarlarından Hasan Akçay’ın “Gül Şafaklı Bir Özlem” adlı kitabında “Urfa Kasidesi” adlı şiiri Urfa’ya dışardan bakan şiirler içinde ayrı bir yere sahiptir. Şiirinden bir bölüm:

“Mazinin güneşinden her rengi almış Urfa
Onun tarihe şanlı yazılmış Urfa
Nice gönül erleri nice evliya gelmiş
Boynunda inci inci tel tel dizilmiş Urfa
Cehalet karanlıktır ilim aydınlık demek
Bunu yıllar önce öğrenmiş bilmiş Urfa
Cihanı aydınlatan ilk ışıkla Harran’dan
Bugüne aynı yoldan yürümüş gelmiş Urfa
Bir kuşun kanadına takıverdim gönlümü
Meğerki yüreğimde coşan bir selmiş Urfa
Bir zaman tüneline hem bugünü hem dünü
Dinledikçe anladım konuşan dilmiş Urfa
İbrahimi yakmayan ateşe emir kimden
Söyle putlar yerlere nasıl serilmiş Urfa
Balıklıgöl hüznünü gözlerinde yaşatan
Hangi güvercin sana yadigâr kalmış Urfa
O büyük peygamberin ateşi güller midir?
Mübarek toprağında renk renk açılmış Urfa
Yıkılmış bir mezara bakıp bakıp yıllardır
Kanayan yüreğiyle ne çok üzölmüş Urfa
Çile-hane içinde yıllarca dert-keş oldun
Eyyub’un sabrı sana miras verilmiş Urfa
Kabrinden şimdi nesim geçer gül kokusuyla
Bir bağı cinan gibi ufka serilmiş Urfa”

Usta şair Ahmet Arif’in çocukluğu geçtiği Urfa, onun şiirlerinde daha bir anlam kazanır. Urfa’nın havası suyuyla beslenmiş olan Ahmet Arif, “Kalbim Dinamit Kuyusu” adlı uzun röportajında çocukluğunun geçtiği Urfa’yı bütün ayrıntılarıyla anlatır. Ayrıca şiirlerinin Urfa’ya göndermeler yapar. Mesela “Urfalı Nazif”i ilk olarak şiirinde işleyen Ahmet Arif’tir. Daha sonra bu halk kahramanı Enver Gökçe’nin şiirlerinde yer alır. Ahmet Arif şiirinden örnekler:

“Düştü nazlı filintası aklına
Yastığı altında küsmüş
Düştü Harran ovasından getirdiği tay
Perçemi mavi boncuklu
Alnında akıtma
Üç topuğu ak
Eşkini hovarda, kıvrak
Doru, seğlavi kısrağı
Nasıl uçmuşlardı Hozat önünde”

“Babam gözlerini verdi Urfa önünde
Üç de kardaşını
Üç nazlı selvi
Ömrüne doymamış üç dağ parçası
Burçlardan, tepelerden minarelerden
Kirve, hasım dağların çocukları
Fransız kuşatmasına karşı koyanda”

Urfa Harran'da bir dönem (1956) bölük komutanlığı yapan Fazıl Bayraktar, burada yaşadıkların şiire dökmüş ve daha çok Harran bölgesini konu alan şiirler yazmıştır. Daha önce "Harran Ovasından Mektuplar" adıyla 1964 yılında şiirlerini yayımlamıştır. 1993 yılında ise "Harran Güzellemesi" ikinci bir kitabı yayınlamıştır. Bu kitabının başında hatıralarına da yer veren Fazıl Bayraktar, mizahi bir dil kullanmış yer yer Urfa ağzı ile de mısralar yazmıştır.

"Harran ovasında bir bir yalnız ağaç
Düşünür de düşünür
Varır düşüncesi gerçeklerin ötesine
Ağaç yalnızca büyür
Harran ovasında bir kuru ağaç
Durur, ha durur
Davranır cılız kollarıyla gökyüzüne
Bulutlar ellerine vurur
Harran ovasında bir garip ağaç
Yoksulluğu tutsak ama hür
Bir top ışık şavkır doruğunda
Ağaç masal dünyalarına yürür"

Toplumsal içerikli şiirleriyle tanınan Gülten Akın ise "Seyran Destanı"nda "İbrahim İçin Söylence" adlı şiirinde birçok şair gibi Urfa- İbrahim ilişkisine yer verir:

"Urfa toprakları ki,
Arap aşiretlerinin yaylağı
Türkmen oymaklarının kışlağı
Nemrut ki bir Asur hükümdarıdır
Halk onu tanrı bilir
Putları ve tapınaklarıyla
Korkar ölesiye korkar

Urfa yazlarının birinde Nemrut
Düşünce bir oğlan çocuğu görür
Ol saltanat ol tanrılık ol tapınma
Yer ile yeksan
Uyanır kantır buyurur
O yıl ülkede doğan
Bütün oğullar öldürülecektir
Urfa asmasının cümle sürgünleri
Kılıçtan geçirilir
Sürsün diye Nemrut daha bir görkemli
Sürer nemrut
Kökleri halkın yoksulluğu
Kökleri halkın karanlığında"

Türk Edebiyatında Urfa üzerine o denli çok şiirler yazılmıştır ki, buraya sığdırmak mümkün değildir. Ali Akbaş'ın "Harran Gökleri", Nüzhet Erman'ın "Harran"ı Refik Durbaş'ın "Çaylar Şirketten" Aydın Hatipoğlu'nun "Çömçe Gelin"i, Yılmaz Odabaşı'nın "Siverekli Şeho", Cahit Koytak'ın "Harranlı Münecim" adlı şiiri sadece bunlardan bir kaçıdır. Urfa üzerine yazılmış müstakil kitap ve şiir yanında bir de göndermeler yapılarak yazılan mısralar vardır. Bunlar Nazım Hikmet'ten Sezai Karakoç'a, Abdurrahim ve Bahattin Karakoç'tan, Cumali Ünal'dı Hasannebioğlu'na kadar birçok şairin şiirinde yer almıştır. Roman ve hikâye dalında da üzerine birçok eser yazılan Urfa, halen ilgi çekmektedir. Özellikle son yıllarda bu konuda yazılmış edebi ürüne rastlamaktayız. Halfeti'nin sular altında kalması dolayısıyla değişik hikâyeciler tarafından kaleme alınan "Fırat'a Karışan Öyküler" buna iyi bir örnektir. Bekir Yıldız'ın roman ve hikâyelerinin birçoğu Urfa'yı ve kırsalını anlatır. Yılmaz Güney'in filme çekilen romanlarında Yol, yine Urfa'yı anlatmaktadır. Türk Edebiyatında kendi yetiştirdiği sanatçıları yanında Yaşar Kemal ve Fikret Otyam'ın yazı ve kitaplarında Urfa'yı görmek mümkündür.

Nahit Erüz “Yumma” adlı hikâye kitabı, Osman Şahin’in roman ve hikâyeleri, Emine Işınsu’nun “Küçük Dünya” adlı romanı yine yakın tarihte yayınlanan Ayla Kutlu’nun üçlemesi olan “Emir Beyin Üç kızı” adlı romanı Urfa’yı anlatan kitaplar olarak Türk Edebiyatında yerini almıştır. Emine Işınsu’nun mekan olarak Urfa’da geçen bir aşk macerasını anlattığı romanı, güçlü Urfa tasvirleriyle önemli bir Urfa romanıdır. Işınsu’nun romanı diyebiliriz ki, Urfa üzerine yazılan kitaplar arasında farklı bir yer tutmaktadır. Zira Urfa anlatan çoğu romanlar kırsal konu alırken, Işınsu’nun romanı Urfa’nın şehir merkezinin kültür ve yaşamı hakkında ipuçları vermektedir. Işınsu’nun romanında Urfa daha çok dini ve mistik yönüyle öne çıkar. Ayla Kutlu’nun “Emir Beyin Üç kızı” romanı ise daha çok tarihsel olaylara ve Mahmut Nedim Kürkçüoğlu adı etrafında kaleme alınmıştır. Suud Kemal Yetkin’in bazı denemelerinde de Urfa anlatılmıştır. Yine Yılmaz Tekin’in polisiye bir roman olarak kaleme aldığı Urfa- Suriye arasındaki istihbarat elemanlarının çekişmesini yazdığı “Caber Operasyonu” adlı romanında Urfa tasviri oldukça büyük bir yer almaktadır. Son yıllarda popüler romanların büyük ilgi görmesi Urfa’nın hem mekân hem de bulunduğu sosyal ve stratejik durumu dolayısıyla kitaplara konu edilmektedir. Özellikle yazılan senaryolar yörenin kan davaları, berdel, feodal yapı, GAP ve terör gibi konuları içermektedir. Tabii bunların yanında Urfa, best-seller olan ve bir çok dile çevrilen J. Tamarro’nun “Kutsal Kefen” adlı romanı ile dünya edebiyatına taşınmış oldu. Bu romanın konusu Urfa’da geçen bir efsaneden hareketle oluşmuştur. Roman Kutsanmış şehir Urfa’da başlayıp Vatikan’a kadar ulaşan bir seyir izlemiştir.

Bülent Dağdeviren’in “Servi ile Kıranta” adlı romanında ise; içinde bulunduğu zorlu yaşam koşullarına başkaldıran bir kadın, inatçı, kararlı ve hırçın bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuk, kadının, ne kadar da çok haksızlığa uğradığını, dayatılan "Kötü kader" senaryosunun varlığını ama her şeye karşın kendi iç dünyasındaki zenginliğin çevresini aydınlattığını, fark etmesini sağlar. Yoksul ve çaresiz yazgısının kimler tarafından yazıldığını bulmaya çalışır. Yazan eller öyle zeki, öyle ustadır ki neler olup bittiğini anlamak kolay değildir ama bir gerçeğin iyice farkına varmıştır artık: Dünyada iki farklı hayat vardır. İnsanlığın ve uygarlığın Harran Ovası’nda doğduğuna inanan bir adamla tanışır. Birlikte aşkı, yalnızlığı, insan olmanın ne anlama geldiğini, acı çekmeyi ve Urfa’yı konuşurlar. Harran’a giderler ve yalnızca insana değil, milat öncesi uygarlıklara da yanlı ve tek taraflı bakıldığını görürler. Manzara dehşet vericidir; insanlık tarihinde açılmış birer kara delik gibidir. Ne yapacaklarını düşünürler...

Urfa’yı konu edinin mahalli yazarların romanlarına baktığımızda daha çok popülist anlamda yazıldığı oldukça amatör olarak kaleme alındığı görülür. Mesela Emine Güllüoğlu’nun “Bize Sevmek Yasak” adlı romanı anlatım ve Urfa’yı tasvir anlamında oldukça acemice ve basit bir romandır. Bir aşk hikâyesi çevresinde yazılan romanda hem anlatım bozuklukları hem de roman tekniğinden uzak bir dil vardır. Urfa kurtuluşunu da işlediği ikinci romanı “Beni Yüreğinde Götür” romanı ise yine aynı şekilde kaleme alınmıştır. Gazeteci yazar Mehmet Faraç’ın “Kötüler Mahallesi” adlı uzun öyküsü yaşadıklarından ve gözlemlerinden hareketle yazılmış Urfa’nın bir kenar mahallesi ve kaçakçılık olgusu üzerinde durulmaktadır. Gerçekte konu ve içerik olarak güzel olmasına rağmen edebi ve felsefi derinlik yoktur. Aynı yazarın “Son Gâvür” adlı romanı ise tamamen kurgusal ve mahkeme tutanaklarından hareketle yazıldığından dolayı eser fazla içselleşmemiştir. Ama 1947 yılının Urfasından izler görmek mümkündür. Halil Güçlü’nün “Bin Yılın Çılgınlıkları” adlı nehir romanı ise büyük emeklerle yazılmış olmasına karşın dil ve anlatım zayıftır. Ayrıca ideolojik yaklaşım eseri daraltmıştır. Ama yine de tarihsel Urfa’dan bilgiler verilmektedir

Urfa’yı anlatan bir başka roman ise Selma Fındıklı’nın kaleme aldığı ve Urfa’yı görmeden dokümanlara dayanarak yazdığı “Kum Gülü”dür. Dil ve anlatım olarak güçlü ama Urfa’nın anlatıldığı yerlerin oldukça yüzeysel ve yanlışlarla dolu olduğu romanda yazar Urfa’ya sürgün edilen bir İttihat terakki Subayı’nın kızı ile Urfa’lı bir ağanın oğlunun aşkını ve Kurtuluş savaşı yıllarını anlatıyor. Yazar bir aşk hikayesi anlatmaktan daha çok aşk Abdülhamit Dönemine ideolojik yaklaşımı söz konusudur....

Ayrıca gezi ve seyahat kitaplarında fazlasıyla yer alan Urfa, son dönemlerde yayınlanan birçok şehir kitaplarına girmiştir. Tarık Dursun K’nın “Kokulu Kentler” Rıdvan Canım’ın “Tiflis’ten Mostar’a, Beşir Ayvazoğlu’nun “Şehir Fotoğrafları”, Mustafa Armağan’ın “Şehir Ey Şehir” Zeynep Oral’ın “Bu Cennet Bu Cehennem” adlı kitaplarında Urfa yer almaktadır. Geçmiş 16. Yüzyıla kadar giden seyyahların yazdıkları yanında Urfa, cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar bir hatıra ve anı kitaplarında da yer almıştır. Hatıralarda geçen Urfa, ayrıca üzerinde durulmaya değer bir konudur. 1900 yıllarında Abdülhamit döneminde Urfa’ya sürgün edilen İhsan Şerif Saru’nun “Eğitimde 50 Yıl” kitabı o dönemin Urfasını çok güzel işlemektedir. Yaklaşık on yıl Urfa’da ikamet eden İhsan Şerif, gözlemleri ve şehrin sosyolojik yapısıyla ilgili bilgiler vermektedir. Mihri Belli’nin hatıraların anlattığı kitabında aslen Urfa’lı olduğuna yer verirken, Cemal Madanoğlu 1930’lu yıllarda Jandarma Bölük Komutanlığı yaptığı Urfa’yı ve özellikle Harran tarafındaki Arapların yaşamı hakkında bilgiler

verir. 1915 Ermeni olaylarından sonra Viranşehir'e subay olarak gelen Cemil Filmer ise buradaki yoksulluğu ve o dönemdeki Urfa hakkında bilgiler verir. Urfa'da yetişen edebiyatçı yazarlar yalnızca bu isimlerden ibaret değildir. Bunlar yalnızca fikir vermesi bakımından seçilmiş birkaç isimdir. Yalnızca Cumhuriyet döneminde yüz elli küsur şair ve yazarın var olduğunu biliyoruz. Bu bile Urfa'nın kültürel ve sanatsal yönünü anlatmaya yeter artar bile. Zira Urfa'daki kültür, sanat ve edebiyat ortamının kökü sağlam temellere dayanır ve gelenekten beslenerek yerelden evrensele ulaşır. 20.yüzyıl Türk Edebiyatında büyük bir ağırlığı olan Urfa, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Suud Kemal, A.Kadir Karahan, Akif İnan gibi ünlü şahsiyetler yetiştirmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu güne kadar kültür, sanat, edebiyat hayatında varlığını hissettiren Urfa, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın :”Bir başkent her zaman başkenttir, konuşur” sözü doğrultusunda tarihteki (Asur ve Emevilere başkentlik yapmıştır) rolü gereği konuşmuş, türkü söylemiş, şiir yazmış, sanat ve edebiyat yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa'da kadın şair ve yazara pek yoktur. Cumhuriyetin ikinci yarısından sonra Urfa'da kadın şair ve yazarın çıktığını görüyoruz. Bu anlamda Meral Dalaman, Aysel Özakın, Rasime Polat, Mahide Uyanık, Emine Güllüoğlu, Nazan Odabaşı, Gül San, H.Kübra Aktaş vs isimleri sayabiliriz. Yine Henüz kitap yayınlamamış ama edebiyat alanında büyük birikim sahibi gençlerin varlığı Urfa'daki kültür ve edebiyatı daha ileriye taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

SANAT VE EDEBİYAT BÖLÜMÜNÜN BİBLOGRAFYASI

- Yakup Bilge**, Süryâniler , Yeryüzü Yay. 1996
- Başdiyakos Nimetallah Danho**, Süryâni Müziği , Mardin Kırklar Kilisesi Yay. 1998
- Mehmet Çelik**, Süryâni Tarihi-1 Ayrac yay.Ankara 1996
- Selahattin E. Güler**, Urfa Eğit Tar.e Giriş, Şanlıurfa Der. Bült. Yıl 1, sayı 7, 20 Kasım 2000.
- J.B.Segal**, Kutsanan Şehir Edessa , Çev.Servet Çakmakçı, Şurkav Kütüphânesi, Basılmamış nüsha, s. 36.
- Mar Yeşua**, Vak'ayinâme Yeryüzü Yay. Diyarbakır
- Hüseyin Nasır**, İslâm Düşüncesinin Soy Kütüğü, Umran Dergisi, Çev:Yusuf Kaplan, Sayı: 80, İstanbul 2001.
- Kâzım Sarıkavak**, Düşünce Tarihinde Urfa ve Harran, TDV Yay. İstanbul, .
- Necati Avcı**, Bilim Tarihinde Harranlı Bilim Adamları, Erciyes Üniversitesi, Kayseri
- Ramazan Şeşen**, Harran Tarihi , TDV Yay. İstanbul.
- Mahmut Polat**, İbrahim Hilâl es-Sabii Hayatı ve Şiirleri , HRÜ. İlahiyat Fak.Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ebü'l Faraç Tarihi**
- El Küleyni, Fevâet el-Vefâyet , terc. Mahmut Polat
- Urfalı Mateos**, Vakayi-name , TTK Yay. Ankara
- Adem Mez**, 10. Yüzyılda İslâm Medeniyeti (İslâm'ın Rönesansı), İnsan Yay. İstanbul.
- Selahattin E. Güler**, Urfa Bölgesinde Devlet Adamları ve Komutanlar , Şurkav Yay. Ankara, 1999,
- Adil Saraç**, "Urfa Şiiri Üzerine Notlar", Şanlıurfa'nın Kurtuluşu 67. Yıl , Belediye Yay. Urfa
- Mahmut Karakaş**, Şanlıurfa Mezar Taşları, Şurkav Yay. Şanlıurfa 1986
- A.Fuat Bilkan**, Nâbi'den Akif İnan'a Urfa Şiiri, M.Akif İnan Kitabı, T.Y.B.-Ş.Urfa Belediyesi Yay. İstanbul 2000
- Bedri Alpay**, Şanlıurfa Şairleri -1, Dal Yay. Şanlıurfa 1986.
- Meserret Diriöz**, Nâbi Divanı, Fey Vakfı, İstanbul 1994
- Hüseyin Yorulmaz**, Urfalı Nâbi, Şule Yay. İstanbul 1998
- A.Kadir Karahan**, Nâbi, Kültür ve Turizm Bak. Yay. Ankara 1987
- Osman Sarı**, İslâm Mecmuası , Eylül 1987, Cilt 4, sayı 49
- Adil Saraç**, Urfalı Şair Abdi, Dal yay.
- M.Emin Ertan**, Urfalı Şair Abdi, Şurkav Yay. 1997
- Abdülkadir Karahan**, Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirleri, Ankara 1991
- Mahmut Karakaş**, Şanlıurfa Kitabelerinde Şair Sakıb Efendi, Şanlıurfa'nın Kurtuluşu 72. Yıl, Şanlıurfa Belediyesi Yayınları, Şanlıurfa 1992, s. 38.
- A.Naci İpek**, Haleplibahçesi, Şair Sakıb Efendi ve Nesime Hanım, Şanlıurfa'nın Kurtuluşu 67. Yıl, Şanlıurfa Belediyesi Yay. Şanlıurfa 1987.
- Mahmut Karakaş**, Baba Cem'i'nin Karadağ Macerası ve Baba Cem'i Kimdir ?, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Bülteni, Sayı 1
- Harran Dergisi**, cilt 1, S. 4, 5.
- Abdülkadir Karahan**, Tarih ve Kültürel Boyutları İçerisinde Şanlıurfa ve GAP Sempozyumu, İstanbul 1988
- Yurt Ansiklopedisi**, cilt 10, Urfa Maddesi.
- Urfa Halkevlerinin** 1 yıllık iş sayımı- 1935
- Urfa Halkevlerinin** 1 yıllık iş sayımı- 1936
- Ahmet Kaya**, Urfa Şairleri, Şanlıurfa Belediyesi Yay. 1998
- Mehmet Hazar**, Hüseyin Peyda ve Türk Sinemasındaki Yeri, Harran Dergisi, 1994, sayı 43-44.,
- M.Veysi Dörtbudak**, Edessa Kültür Dergisi, Sayı 10, 2001
- Hece Dergisi**, Mart 2000, sayı 39, Yıl 4
- M.Akif İnan**, Hicret, Aksa Yay. Konya, 1994
- M.Emin Ertan**, Urfa'nın Kurtuluş Destânı, İstanbul
- Mahmut Kaplan**, Öksüz Kubbe.
- İhsan Işık**, Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi, Elvan Yay. 2001.
- Hurşit İlbeyi Berzah**
- M.Atilla Maraş**, Aney, Esra Sanat, 1994 Konya, 2. baskı.
- İhsan Sezal**, Hangi Gökyüzü , Esra Yayıncılık, Konya. 1994
- Selami Yıldız** Harran Dergisi Bibliyografyası, , TYB Şanlıurfa Şubesi Yay. Şanlıurfa 2001
- Mehmet Kurtoğlu**, Hafızasını Kaybeden Şehir, TYB Ş.Urfa Şubesi Yay. 2000
- Mehmet Kurtoğlu**, Urfa Efsaneleri, Kent Yayınları 2005, 2. Baskı, İstanbul
- Mehmet Kurtoğlu**, Çağa Küsen Leyla, Rehavi sanat, 2005, Şanlıurfa
- Seyir Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi**, Sayı 11-12, yıl 2005
- Mustafa Ayataç**, Peygamberler şehri Urfa, Arkeoloji ve Sanat Yay.1988 İst.

- P.Gabriyel Akyüz**, Deyrulzahfaran manastırı'nın tarihi, mardin 1997
- P.Gabriyel Akyüz**,Nuseybin'deki mor yakup kilisesi ve Nusaybin Okulu 1998
- P.Gabriyel Akyüz**,Süryanilerde Felsefik şiir, Mardin 1997
- P.Gabriyel Akyüz**, Azizlerin şefaati, İstanbul, 1998
- P.Gabriyel Akyüz**, Süryani Müziği, mardin 1997
- P.Gabriyel Akyüz**, Susamışlığı Gideren, Mardin 2000
- Necati Siyahkan**, Nataşa, Memleket Yay. 1988
- Metin Çiyayi**, Verilmiş sözümdür, İzmir 1088
- **Cihat Kürkçüoğlu**, Hattat Behçet Arabi, Urfa, 1997
- Komiyon**, Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara 1988
- Kadir Albayrak**, Keldaniler ve Nasturiler, Vadi. Ankara1997.
- M.Veysi Dörtbudak**, Kıratoğlu Emin Divanı, Akademi Kitabevi, İzmir 2003
- Mithat Atakurt-Cevdet Emiroğlu**, Urfa Folklorundan Bir Demet, 1951
- Bekir Urfalı**, Ateşin düştüğü Yerden, Şanlıurfa, 2003
- Osman Güzelgöz**, Sana Leyla mı Bulunmaz, Alfa Yay, .2001
- Mahmut Karakaş**, Cumhuriyet Öncesi Şanlıurfa'da kültür ve Eğitim, Kültür Bakanlığı Yay.1995
- Oleg Grabar**, İslam Sanatının Oluşumu, YKY.1998
- Pars Tuğlacı**, Osmanlı Şehirleri, Milliyet, İstanbul, 1985
- Komiyon**, Şanlıurfa. Kültür Bakanlığı Yay.1997
- GAP Bölgesinde Kültür Varlıklarının Korunması, Yaşatılması ve Tanıtılması Sempozyumu, 1998, Şanlıurfa
- Şanlıurfa Memleket Dergisi**, 2 Cilt, İst.
- Komiyon**, Birecik, Halfeti, Suruç, Bozova ilçeleri ve Rum kaladeki Taşınmaz kültür varlıkları, GAP İd. Yay. Ankara
- Prof. Dr. Şinasi Gündüz**, Anadolu'da Paganizm, Ankara Okulu, 2005
- Komiyon**, Uygarlıklar kapısı Urfa, YKY. İst. 2002
- Komiyon**, İslam Tarihi Kkültür ve Medeniyeti, Hikmet Yay. İst. 1988
- İsmail Raci Faruki**, İslam Kültür Atlası, Yeni Şafak, İst.
- M.G.S.Hudgson**, İslamın serüveni, Yeni şafak Gaz. İst.
- Muhammed Abid el Cabiri**, Felsefi mirasımız ve Biz, Kitabevi Yay. İst 2000
- Muhammed Abid el Cabiri**, Arap İslam Aklının Oluşumu, kitabevi yay. İst. 2000
- Eyyup Azlal**, Sabır Şiirleri Antolojisi, Hecegan Yay, 2005
- Mesut Kara**, Artizler Kahvesi. An Yay.2003
- Ramazana Özgültekin**, Siverek Folklorunda Çocuk Oyunları ve Hikayeler, 2005
- Hanifi Düşmez**, Bir Filistinli -Çocuğun Ağzından, Kaliru Yay. Urfa 2004
- E.R.Hayes**, Urfa Akademisi, Mezopotamya Kitaplığı 2002
- Şeyhülislam İbn Teymiyye**, İbn Teymiyye külliyyatı cilt 1 Tevhit yay.1986
- D. Mehmet Doğan**, Büyük Türkçe Sözlük, Vadi yay. Ankara 2004
- Misbah Hicri**, Mutluluk Uğruna, Urfa, 2001
- M.Salih San**, Tekerlekler,
- A.Kadir İkbāl**, Yaşadığım Bir suruç Vardı,Urfa, 2001
- Kemal Kapaklı**, Türedi Ağa, Güneydoğu Yay.Şanlıurfa, 1989
- Aziz S. Atiya**, Doğu Hıristiyanlığı Tarih, Doz, 2005
- Sabri Çepik**, Belasına sevdalandığım bebek,İst. 1976
- Abdullah Ekinci**, Ortadoğuda Marjinal Bir Hareket Karmatiler, Odak Yay.2005
- Müslüm Yücel**, Ahuzin, Si. Yay. İstanbul
- İ.Halil Baran**, Sular Divanı, Yom Sanat, 2005
- Osman Bekir**, Göç, Mersin- 2005
- A.Hicri İzgören**, Ödendi, Şiir, Avesta Yay İst.2000
- Rıfat Mertoğlu**, Sabahın Eşiğidir Gözlerin, Şanlıurfa, 2005
- Hans Lucas Kieser**, İskalanmış Barış İletişim Yay. 2005
- İhsan Işık**, Türkiye Yazarlar Ansiklopadisi, Elvan Yay. 2004
- Halit Refiğ**, Ulusal Sinema Kavgası, Hareket Yayınları, İstanbul, 1971
- Atıf Yılmaz**, Söylemek Güzeldir Afa Sinema, 1995, İstanbul.
- Agah Özgüç**, 100 Filmde Türk Sineması Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993
- Agah Özgüç** Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü, Afa Sinema, İstanbul, 1995
- Agah Özgüç** Türk Filmleri Sözlüğü (I. ve II. Ciltler), SESAM Yayınları, Tarihsiz.
- Gökhan Akçura**, Aile Boyu Sinema Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995
- Giovanni Scognamillo**, Türk Sinema Tarihi Metis Yayınları, İstanbul, 1987
- Alim Şerif Onaran**, Lütfi Ö. Akad Afa Sinema, İstanbul, 1990

- Ali Ulvi Uyanık, Bir Başkadır Anadolu Sinemaları, Beyazperde S 5, Mart 1990
- Mesut Kara Artizler Kahvesi, An Yay. 2003
- F.ahrettin Olguner İslam Felsefesinin Kaynakları, Dergah yay. 1976
- Mehmet Bayraktar Doç. Dr, İslam - Felsefesine Giriş, İlahiyat Fak.Yay. 1988
- Nihat Keklik Prof. Dr, Felsefe, Çağrı Yay.İst.
- Komisyon, İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti, Hikmet Yay. İst. 1989
- M.EL BEHY İslam düşüncesinin İlahi Yönü Fecr Yay. Ank.1992
- Roger GARAUDY Yaşayanlara Çağrı, Pınar Yay. İst.
- Ali BULAÇ Din-Felsefe/ Vahiy Akıl İlişkisi, Beyan Yay.İst.
- Hayes, Urfa Akademisi Sh.13, Yaba yay. Mezopotamya Kitaplığı
- Necati Avcı, Harran Üniversitesinin Bilimsel Temelleri, Erciyes Üniversitesi Yay. Kayseri 1995
- Azsız Günel, Türk Süryani Tarihi, Dayırbakır 1970

URFA OKULU BÖLÜMÜNÜN BİBLOGRAFYASI

- Fahrettin OlgunerR İslam Felsefesinin Kaynakları, Dergah yay. 1976
- Mehmet Bayraktar Doç. Dr, İslam - Felsefesine Giriş, İlahiyat Fak.Yay. 1988
- Nihat Keklik Prof. Dr, Felsefe, Çağrı Yay.İst.
- İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti, Hikmet Yay. İst. 1989
- M.EL Behy İslam düşüncesinin İlahi Yönü Fecr Yay. Ank.1992
- Roger Garaudy Yaşayanlara Çağrı, Pınar Yay. İst.
- Ali Bulaç Din-Felsefe/ Vahiy Akıl İlişkisi, Beyan Yay.İst.
- E,R.Hayes, Urfa Akademisi Sh.13, Yaba Yay. Mezopotamya Kitaplığı
- Komisyon, Harran Üniversitesinin Bilimsel Temelleri, Erciyes Üniversitesi Yay.

HARRAN OKULU BÖLÜMÜNÜN BİBLOGRAFYASI

- Muhammed El Cabiri, Felsefi Mirasımız ve Biz, Kitabevi yay. İst. 2001
- Muhammed El Cabiri ,Arap İslam Aklının Oluşumu, Kitabevi yay. İst. 2001
- Meydan Larousse C.8 Harran Mad. Sabah Yay.
- M.Watt İslam Nedir Çev. E. Rıza Birleşik Yay.
- H.İbrahim Hasan İslam Tarihi C.5 Kayıhan Kay.
- İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti C.4 İnsan Yay.
- Muhammed El Behy, İslam Düşüncesinin İlahi Yönü Fecr Yay.
- Ramazan Şeşen, Harran Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Kazım Sarıkavak, Düşünce Tarihinde Urfa ve Harran, TDV yay.
- J.Benzion Segal, Kutsanmış Şehir Edessa, İletişim yay. 2002 İst.
- Necati Avcı, Harran'ın Yetiştirdiği Kadın ve Erkek Alimler, Harran Üniversitesinin **Bilimsel Temelleri Har-**
ranlı Bilim Adamları, Erciyes Üniversitesi Yay. Kayseri 1995
- Prof.Dr. Şinasi Gündüz, Anadolu'da Paganizm Antik dönemde Harran

PLASTİK SANATLAR BÖLÜMÜNÜN BİLOGRAFYASI

- A.Cihat Kürkçüoğlu, İnançlar Diyarı Şanlıurfa, Ankara 2000.
- Şanlıurfa İslâm Mimarisinde Taş Süsleme, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Dok-
tora Tezi, Konya, 1998,
- A.Cihat Kürkçüoğlu, Urfalı Hattat Behçet Arabi , Şanlıurfa 1997.
- Aziz S. Atiya, Doğu Hıristiyanlığı Tarihi, Doz Yay. İst. 2005
- Bedri Alpay, Şanlıurfa Şairleri, İstanbul, 1986.
- Kıymet Giray, "Kaybolan Resimler, Unutulan Görünümler ve İsimlerle ŞANLIURFA" İş Bankası Kültür ve
Sanat , sayı 14, Ankara 1992, s. 65-69.
- Hans Lucas Kieser, İskalanmış Barış, İletişim Yay. 2005
- Mustafa Ayataç., Peygamberler Şehri Şanlıurfa, İstanbul 1988.
- Mehmet Kurtoğlu, Hafızasını Kaybeden Şehir, Şanlıurfa 2000.
- Harran Dergisi. Sayı 62, yıl 2002
- Mahmut Karakaş, Şanlıurfa Mezar Taşları, Şanlıurfa 1996.
- Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler, Ankara 2001.
- Şanlıurfalı Ressamlar, Ankara 2001.
- Vedat Erkul, Sanat ve İnsan, İstanbul 1996.
- Şanlıurfa Memleket Dergisi
- Harran Dergisi
- Güneydoğu Life Dergisi,ocak-şubat 2006 Sayı 4

Atlas Dergisi, Kasım 2005
Mahmut Dörtbudak
İsmail Kanbaz
Mustafa Kaçar

TİYATRO BÖLÜMÜNÜN BİBLOGRAFYASI

- Mehmet Kurtoğlu**, Uygarlığın Doğduğu Şehir, İlk Çağdan Günümüze Urfa'da Sanat ve Edebiyat, Araştırma yazısı, ŞURKAV yay. 2003
- Harran Dergisi**, Cilt 5
- Hurşit İlbeyi**, Berzah, Roman. İst.
- Kemal Kahraman**, Türkiye'nin Boyun Bğrıları
- Mehmet Kurtoğlu** Hafızasını Kaybeden Şehir,
- **Urfalı Babe**, Ne Buldun, Şiir, 2.baskı.
- Fuat Rastgeldi**
- Cihat Kürkcüoğlu**
- Bahri Gülüm**
- Mehmet Bıçakçı**
- Halil Saymer**
- Mehmet Hazar**

SİNEMA BÖLÜMÜNÜN BİBLOGRAFYASI

- Halit Refiğ**, Ulusal Sinema Kavgası, Hareket Yayınları, İstanbul, 1971
- Atf Yılmaz**, Söylemek Güzeldir Afa Sinema, 1995, İstanbul.
- Agah Özgüç**, 100 Filmde Türk Sineması Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993
- Agah Özgüç** Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü, Afa Sinema, İstanbul, 1995
- Agah Özgüç**, Türk Filmleri Sözlüğü (I. ve II. Ciltler), SESAM Yayınları, Tarihsiz.
- Gökhan Akçura** Aile Boyu Sinema Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995
- Giovanni Scognamillo** Türk Sinema Tarihi Metis Yayınları, İstanbul, 1987
- Alim Şerif Onaran**, Lütfi Ö. Akad Afa Sinema, İstanbul, 1990
- Ali Ulvi Uyanık**, Bir Başkadır Anadolu Sinemaları, Beyazperde S 5, Mart 1990
- Mesut Kara** Artizler Kahvesi, An Yay. 2003
- GÖRÜŞMELER:**
- Sami Barlas**
- İsmail Karakapıcı**
- Atf Yılmaz**
- Yılmaz Özbek**
- Yusuf Sabri Dişli**

EDEBİYATTA URFA BÖLÜMÜNÜN BİBLOGRAFYASI

- İhsan Işık**, Türk Yazarlar Ansiklopedisi 2002
- Mehmet Kurtoğlu**, ilk çağdan Günümüze Sanat ve Edebiyat, Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şurkav Yay. 2003
- Urfa Halevlerinin Bir Yıllık İş Sayımı**, 1935
- Urfa Halevlerinin Bir Yıllık İş Sayımı**, 1936
- Naci İpek**, Olay Gazetesi,1988
- Yurt Ansiklopedisi**, Urfa maddesi,Cilt 10 Sh.7448
- Bedri Alpay**, Urfa Şairleri-1, Dal yay. 1986
- S.Ahmet Kaya**, Urfa şairleri, ,Ş.Urfa Belediyesi Kültür Yay. 1998
- Veysi Dörtbudak**, Edessa Kültür Dergisi Sayı 10
- Mehmet Kurtoğlu**, Hafızasını Kaybeden Şehir, TYB Şanlıurfa Yay.2000
- M.Nedim Hazar**,Turuncu Hüznün Kokusu Zaman Kitap,2003
- Hizmet Gazetesi**, 11 haziran 2002
- Mahide Uyanık**, Şivan, Özlem Kitabevi,1984
- Muammer yüksel**, Keşişin On Günü, Candaş yay. 2003
- Emin Göncüoğlu**, Genç Rahminin rüyası. Kelebek yay. 1999
- Naci İpek**, Şiirlerde Urfa, Özlem kitabevi, 1998
- Gülten Akın**, Seyran, Alan yay.1986
- Hasan Akçay**, Gül şafaklı Bir Özlem, Birey yay.2000
- Fazıl bayraktar**, Harran Güzellemesi,Akademi kitabevi, 1993
- Uygarlığın Kapısı Urfa**, YKY, 2002